

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

MEIJERBERGS ARKIV

FÖR

SVENSK ORDFORSKNING

UTGIVET

AV

STYRELSEN FÖR MEIJERBERGS INSTITUT

I GÖTEBORG

12

G Ö T E B O R G

WETTERGREN & KERBERS FÖRLAG

MEIJERBERGS ARKIV

FÖR

SVENSK ORDFORSKNING

UTGIVET

AV

STYRELSEN FÖR MEIJERBERGS INSTITUT

I GÖTEBORG

12

GÖTEBORG 1970

ELANDERS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

**Studier över båtnamn, särskilt namn
på backebåtar och bankskutor
från 1700-talets Bohuslän**

AV

HUGO KARLSSON

Ingår som del 12
i Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning

GÖTEBORG 1970
ELANDERS BOKTRYCKERI AKTIEBOLAG

Innehåll

I. Det bohuslänska backefisket	5
II. Antikens fartygsnamn	9
III. Internationella fartygsnamn	15
IV. Nordiska fartygsnamn	27
V. Namn på backebåtar och bankskutor från 1700-talets Bohuslän	119
VI. Namngivningsprinciper	194
<i>Namnregister</i>	199
<i>Ordregister</i>	212
<i>Sakregister</i>	219
<i>Käll- och litteraturförteckning</i>	220
<i>Insänd litteratur</i>	229

I. Det bohuslänska backefisket

Vid sidan om och i skuggan av 1700-talets stora sillfiske, som bedrevs med landvad, förekom i Bohuslän sedan länge det s.k. storsjöfisket eller backefisket, vars tillbakagång började först under innevarande århundrade.¹ *Backa*, f. betyder 'långrev'. Detta fiske utövades dels med däckade skutor, s.k. bankskutor, dels med mindre, halvdäckade båtar, backebåtar eller sjöbåtar. Centrum var Orusts och Tjörns kuster. Med skutor fiskade man långa, stor torsk, gråsej och rockor på Jutska revet, väster om Skagen och på Nordsjön; med båtar fiskade man i Skagerack och Kattegatt.² Ett problem, som här bör något diskuteras, gäller näringskombinationen fiske-jordbruk. Om denna har i litteraturen olika meningar framställts. Dalén menade, att kombinationen har uråldriga anor på bohuskusten, medan däremot den ensidiga inriktningen på fiske och fraktfart hos befolkningen där vore av relativt ungt datum.³ Hasslöf underströk däremot jordbrukets ringa betydelse i kustområdet; det har enligt honom varit en binäring.⁴ Johan Pettersson, som bl. a. undersökt fiskelägenas lokalisering i förhållande till de odlingsbara sedimenten, har konstaterat, att ännu i början av 1700-talet strandsittarbosättningarna såvitt framgår av de relativt fåtaliga lantmäterikartorna, företrädesvis tycks ha varit lokaliserade intill odlingsbara marker. Även under sillfiskeperioden förefaller odlingsmarkerna i vissa fall ha varit föremål för strandsittarnas intresse. Efter fiskeperioden synes ånyo strandbygdens odlingsmarker på sina håll flitigt ha

---

¹ Nilsson, L. s. 282, Hasslöf, 1949 s. 55 ff., 77 f. Till att börja med synes visserligen enligt vad Nilsson a. st. uppger, garn ha använts, men storsillens uppträdande i väldiga stim inne vid kusten ledde mycket snart till att landvaden blev det allena rådande redskapet.

² Hasslöf 1949 s. 65 f., Nilsson, L. s. 312 f., Haneson-Rencke s. 25.

³ Dalén s. 309.

⁴ Hasslöf 1949 s. 432 ff.

utnyttjats. Pettersson anför också flera belägg av arkeologisk och arkivalisk natur från skilda tidpunkter alltsedan 1500-talet för att boskapsskötsel i äldre tid förekommit i många av Bohusläns fiskelägen.¹ Jag har här ingen anledning att söka avgöra, vilken av de båda näringarna, fiske eller jordbruk, som tidigare — fränsett under sillperioderna — varit kustbefolkningens främsta näringskälla. Stora variationer kan i detta avseende ha förelegat mellan olika trakter och vid olika tider. För min del räcker det med ett konstaterande, att fiskarna i Bohuslän otvivelaktigt varit förtrogna även med åkerbruk och boskapsskötsel. Beträffande sillfisket påpekar Lars Nilsson, att det »var en säsongföreteelse, som åt det stora flertalet där sysselsatta arbetare gav sysselsättning under i gynnsamma fall en fjärdedel av året, och därtill under en årstid, senhösten och vintern, som ur jordbrukssynpunkt var en död säsong. Ett mycket stort antal i näringen sysselsatta torde ha utgjorts av småjordbrukare, hemmasöner, hemmadöttrar och drängar, som under återstoden av året ägnade sig åt jordbruk».²

De farkoster som användes för backefiske byggdes på olika varv i landskapet. Särskilt Orust hade gott om sådana. »Från början torde väl bönderna själva ha byggt de båtar, de behövt. Så småningom blev denna sysselsättning en specialitet för vissa trakter och yrkeskickligheten började gå i arv från far till son.»³ Varven låg i allmänhet i fjordbottnarna, där det fanns virke. Från Orust är följande varv kända: Kongsviken i Morlanda sn, Brattås, Svineviken och (trakterna av) Henån i Röra, Bö, Lalleröd och Vasseröd i Tegneby, samtliga i Orusts V. hd; i Orusts Ö. hd fanns varv vid Buvenäs och Krogane i Myckleby samt vid Söbben och Slussen i Torp. I Inlands Fräkne härad fanns varv vid Dramsvik och Sund i Forshälla sn, Berg i

¹ Pettersson, J. s. 208, 210 f., 214 ff., 221. Jfr också IFGH accession 6154, upptecknad från Skaftö på 1930-talet. Sidan 39 där uppges, att i fiskelägena hölls förr mycket djur av alla slag. I Grundsund hölls på 1800–1900-t. 12–14 kor, mängder av grisar och höns. Man hade små ladugårdar, mest för en ko, men också för två. De som ej hade kor hade gris och höns. Tillgång på ärvda jordlappar var här avgörande. Det uppges i uppteckningen, att den sista kon på Grundsund dog 1926, och att grisar förekom där till i början på 1930-t. De hölls i små svinhus ute bland bergen.

² Nilsson, L. s. 316.

³ Dalén s. 285.

Ljungs sn och Strand i Resteröd. Förutom Orust har sedan gammalt Onsalalandet och Koster med Valeröarna varit särskilt välkända båtbyggardistrikt längs svenska Skagerack- och Kattegattkusten. De har stått i livliga förbindelser med motsvarande distrikt i Vestfold och på norska Västlandet, i Jylland och kring Öresund-Bälten, bl. a. genom gemensamma kundkretsar.¹

Beträffande bankskutornas och sjöbåtarnas konstruktion i detalj hänvisas till Olof Hasslöfs arbeten, avhandlingen Svenska västkustfiskarna samt uppsatsen Bankskutur och sjöbåtar i Bohuslän. I sistnämnda uppsats anges bankskutorna år 1764 ha haft en lastförmåga av 8–10 svåra läster och 1790 av 10–11 svåra läster, dvs. omkring 25 ton. Förstävven lutade betydligt framöver och var ganska krum. Akterstävven lutade också något men var rak. Bogar och låringar var fylliga. Skutorna hade två eller tre master och högt pekande klyvarbom.² De var ej försedda med galjonsfigurer.³ Hos sjöbåtarna lutade stävvarna betydligt utåt. Deras undervattensskropp var bred, skarp och djup, övervattensskroppen i förhållande därtill lång, bred och fyllig. Stävar, bogar och låringar var bukiga och utfallande. Särskilt var detta framträdande på förskeppet med dess krumma stäv.⁴

Genom de stora krigen under senare delen av stormaktstiden hade fiskarbefolkningens ekonomiska villkor kraftigt försämrats. Statsmakterna vidtog därför flera åtgärder för att främja fisket; mellan 1724 och 1790 tillkom enligt Hasslöf ej mindre än 46 stadgor och förordningar i sådant syfte.⁵ En av de förmåner som genom dessa så småningom kom fiskarbefolkningen till del var utbetalning av premier.⁶ För åren 1762–65 och 1771 utbetalade sålunda staten premier för ett ganska stort antal båtar och ett trettiotal skutor. Uppgifterna om farkosterna och deras ägare förmedlades av kronobefallningsmännen

¹ Kjellberg s. 8 f., Hasslöf 1949 s. 310 ff.

² Hasslöf 1939 s. 124 f.

³ Enligt benägen upplysning av intendent G. Carlsson vid Sjöfartsmuseet i Göteborg.

⁴ Hasslöf 1939 s. 129.

⁵ Hasslöf 1949 s. 61. Se även Haneson-Rencke s. 28 ff.

⁶ Premiesystemet infördes genom Kungl. kungörelse 1752. Det blev ett mycket använt medel till fiskets uppmuntran men upphörde i huvudsak efter 1772. Se Nilsson, L. s. 304.

i de olika fögderierna till kommerskollegium, och premieutbetalningen skedde genom kammarkontorets försorg. Ur källmaterialet har jag dels excerperat Verifikationer till 1762, 1763, 1764 och 1765 års not-, skut- och båtpremier, utbetalade åren 1772 och 1773, dels Journal öfver inkomne Certifikater angående Cabeliau-insaltning, exporterad rökt sill samt nyttjade sillnotar, skutor och båtar åren 1771 och 1772. Beträffande skutor och båtar har kommerskollegii journal blott uppgifter för 1771. Källmaterialet upptar inte bara farkostens ägare och dess storlek utan också, från tre fögderier, nämligen Göteborgs, Inlands samt Orusts och Tjörns fögderi, dess namn.¹ Från Norrvikens fögderi anger kommerskollegii journal 1771 namnet på en båt, hemmahörande i Svenneby sn, Kville hd. Verifikationerna 1762-65 ger material från Göteborgs och Inlands fögderier; kommerskollegii journal 1771 omfattar också dessa båda fögderier samt dessutom Orusts och Tjörns. Det samlade bohüslänska namnmaterialet ur dessa källor kommer att redovisas och diskuteras längre fram.

---

¹ Till fil. lic. Lars Nilsson, som fäst min uppmärksamhet på förekomsten av båtnamn i detta material, ber jag få framföra mitt varma tack.

II. Antikens fartygsnamn

Litteraturen om fartygsnamn får betraktas som jämförelsevis liten i förhållande till exempelvis ortnamns- eller personnamnslitteraturen. Omdömet gäller främst för de nordiska ländernas vidkommande men synes mig ha giltighet även beträffande internationella förhållanden. Som en bakgrund till behandlingen av namnen på bohusslänska fiskefarkoster har jag funnit det lämpligt att kortfattat söka belysa fartygsnamngivningens historia, främst utifrån nordiskt material, men också utifrån internationellt. Mot denna bakgrund torde originaliteten hos namnen på backebåtarna och bankskutorna tydligare framgå.

Framför allt genom inskriftsmaterial har ett tämligen betydande antal antika fartygsnamn traderats. En samling sådana ges i den av F. Miltner författade artikeln *Seewesen* i *Pauly-Wissowa Suppl.* 5, sp. 947 ff.; enligt honom vore de antika fartygsnamnen i trängande behov av ny behandling, då äldre framställningar av Cartault och Ferrero vore högeligen föråldrade.¹ År 1931 utkom en dissertation av Kurt Schmidt, vilken behandlade namn på grekiska trierer. A. M. Alexanderson, August Köster och såvitt jag kunnat finna senast Nils Sandberg har också ägnat grekiska — Köster även romerska — fartygsnamn sin uppmärksamhet.

Huvudkällan för vår kunskap om grekiska skeppsnamn är de s.k. attiska varvs- eller sjourkunderna innehållande inventarieförteckningar och räkenskaper för den attiska flottans arsenal. De äldsta brottstyckena härrör från andra hälften av 400-talet f. Kr.; huvuddelen är från 300-talet.² Detta material innehåller emellertid endast namn

---

¹ Miltner sp. 947. De äldre arbeten han syftar på är för grekiskt vidkommande Cartault, *La trière athénienne*, Paris 1881, och för romerskt Ferrero, *L'ordinamento delle armate romane*, Turin 1878.

² Schmidt s. 2.

på krigsskepp. Kännedomen om namn på grekiska handelsfartyg vilar enligt Sandberg uteslutande på sporadiska notiser hos författare, på inskrifter, mynt och arkeologiska fynd.¹ Åldern hos detta senare material kan naturligtvis variera avsevärt. Beträffande romerska skeppsnamn synes källmaterialet vara sprödare än för de grekiska. Miltners ovannämnda lista upptar 85 namn på romerska skepp, de flesta tillhörande någon av flottstationerna i Misenum eller Ravenna. Som jämförelse kan nämnas, att Miltners och Sandbergs förteckningar över grekiska skeppsnamn tillsammans innehåller 319 stycken, varav 298 är namn på krigsfartyg, 21 på handelsfartyg.² För de romerska namnen utgöres källorna av arkeologiskt material, främst gravinskrifter. Båda de nyssnämnda stationerna grundades av kejsar Augustus; Misenum uppges ha varit krigshamn åtminstone till ca 400 e. Kr.³ Ravenna torde ha haft betydelse som flottbas ännu längre.

Om namnets markering hos antika fartyg har Köster a.a. s. 134 uttalat den mening, att det varit målat eller inskuret på en vid bogen fästad namnbräda; Miltner a.a. sp. 946 f. anför, att namnet var anbragt på det över förstävans övre ända uppstickande skeppsbordet; att det utskrivits vore enligt honom ej att anta, »er scheint eher nur durch ein vertretendes Symbol angedeutet gewesen zu sein». Med termen *ἐπίσημον*, n., som av Bailly bl. a. återges med 'emblème ou inscription sur l'avant d'un navire' avses Miltners »vertretendes Symbol» (den kunde också kallas *παράσημον*). Sandberg a.a. s. 21 not 1 menar, att hela denna fråga borde tas upp till ny behandling, och anser Miltners tanke otrolig. Han ger exempel som antyder, att namnet varit utskrivet. Emellertid har han själv, a.a. s. 17 not 1, pekat på några grekiska fartygsnamn, typen *Λεοντοφόρος* och *Νικηφόρος*, vilka torde ha fått sina namn på grund av att de haft ett lejon, resp. *Νίκη* som *ἐπίσημον*. Därför får man kanske räkna med möjligheten att båda sätten att beteckna fartygets namn kunnat förekomma. Slutligen bör kanske nämnas, att akterdäcket på antika skepp brukade vara försett med en bild föreställande den gudom (de gudomar) under vars skydd skeppet ansågs befinna sig. Denna bild

¹ Sandberg s. 15.

² Sandberg s. 19.

³ Pauly-Wissowa 15 sp. 2047.

kallades i romersk tid *tutela navis*. Det är kanske inte helt osannolikt, att bilden av denna gudom (eller dessa gudomar) i vissa fall kunnat ha samband med fartygets namn.

Miltner uttalar sig högst kortfattat om namnens bildning och betydelseinnehåll. Han nöjer sig med ett påpekande, att namngivningen om möjligt är ännu brokigare än idag. Emellertid saknas helt gruppen av namn efter betydande personligheter och i allmänhet också efter slag. Viktig är den omständigheten, att hos grekerna ännu uteslutande kvinnliga namn förekommer, och att namnen på de högsta gudomligheterna undvikes. Från båda dessa principer avviker romarna.¹ Schmidt konstaterar, att hos de attiska krigsfartygen inga maskulina namnformer finns belagda; manliga personnamn återfinnas på sin höjd i feminina avledningar som *Ἀντιγονίς* och *Δημητριάς*.² Efter det att materialet förtecknats kronologiskt ges i hans avhandling, s. 53 ff., en översikt över olika namnkategorier, ordnade efter betydelseinnehållet. Vi finner där namn innehållande beteckningar för olika havsjungfrur som *Νηρηίς* 'nereid' (särskilt Thetis), *Ἀμφιπρίτη* (Poseidons gemål), *Διώνη* (dotter av Okeanos och Thetis), skönhetsgudinnor som *Χάρις* (Hefaistos gemål) och *Ἥβη* (personifikation av ungdomen), ljusgudinnor, symboler för snabbhet och krigisk duglighet, segergudinnan *Νίκη* och andra mytologiska namn; bland skeppsnamnen återfinns också sådana som *Εἰρήνη* 'Fred' och *Δημοκρατία* 'Folkvälde, Demokrati'. Intet av skeppsnamnen innehåller någon beteckning för havsguden Poseidon eller namnet på någon annan av de olympiska gudarna i grundform. Däremot förekommer avledningar till namnen på andra gudar än Poseidon (t. ex. *Αρεία*, *Hephaistia*, *Dia*, *Aphrodisia*, *Aphrodisias*, *Artemisia*) eller binamn på gudomligheter (t. ex. *Tauropole*, *Kolias*, *Kytheria*, *Tritogenes*, *Gorgopis*, *Gorgophone*, *Pallenis*, *Sunias*, *Phosphoros*). Enligt Schmidt hänförde sig ca 22 % av det grekiska namnmaterial han behandlat till mytologi och kult.³ Romarna använde, till skillnad från grekerna, obekymrat de stora gudomligheternas namn i grundform som skeppsnamn. Som exempel anför Schmidt de

¹ Miltner sp. 947. Jfr strax nedan.

² Schmidt s. 5. Namn av denna typ tillhör hellenistisk tid.

³ Schmidt s. 63.

romerska fartygsnamnen *Ceres*, *Minerva*, *Diana*, *Venus*, *Apollo*, *Iupiter*, *Mars*, *Mercurius* och *Neptunus*.

I ett följande avsnitt behandlar Schmidt skepp, uppkallade efter abstrakta begrepp och dessa närstående adjektiv. De abstrakta begreppen kan visserligen enligt grekisk uppfattning vara att betrakta som gudomliga väsen, men få av dem har enligt Schmidt utvecklat sig till verkliga gudar, som spela någon roll i kult och myt. Det religiösa elementet träder hos dessa namn väsentligt tillbaka. Namngivaren ville bringa en särskilt god egenskap hos skeppet till uttryck med dem (jfr *Rhastone*, *Dynamis*, *Prothymia* m. fl.) eller låta dem tjäna som ett gott varsel (i t. ex. *Euploia*, *Apobasis*, *Eudoxia* osv.).¹ Triererna kunde ha namn som betecknade dem såsom sköna och unga, glänsande, snabba, tappra, kloka, segerrika, ärofulla och lyckliga. Bland andra namntyper kan nämnas uppkallelser efter öar, städer och länder. Hit hör med säkerhet cirka 30 namn, alltså ungefär 10 % av materialet.² Som exempel kan nämnas *Ἐλευσις*, *Αἰθιοπία*, *Ναύκρατις*, *Κρήτη* och *Δῆλος*. Vidare förekommer exempel på att triererna hade namn efter djur som *Περιστερά* 'Duvan', *Μέλιττα* 'Biet', *Δορκάς* 'Gasellen', *Λέαινα* 'Lejoninnan' och *Λύκαινα* 'Varginnan' samt efter vapen och vapentillbehör som exempelvis *Αἰχμή* 'Lansen', *Λόγχη* 'Spjutet', *Οἰστός* 'Pilen', *Ἀποτομάς* 'Kastspjutet', *Σφενδόνη* 'Slungan'. Sådana namn är dock relativt fåtaliga.

Förutom i det ovan nämnda attiska materialet finns fartygsnamn bevarade i vissa rhodiska inskrifter.³ Dessa är av betydligt yngre datum än de attiska varvsurkunderna. De fartyg, som här åsyftas är snabba och lättmanövrerade krigsskepp av den särskilt på Rhodos uppskattade typ som kallades *triemiolia*, och som därifrån spreds till de athenska och egyptiska flottorna.⁴ De flesta inskrifterna härrör från Lindos. Anträffade är följande namn: *Ἐνανδρία* 'Tapperheten, Manhaftigheten' (inskriften daterad till år 10 e. Kr.);⁵ samma namn

¹ Schmidt s. 63.

² Schmidt s. 82.

³ Till fil. lic. Bengt Wahlgren, som fäst min uppmärksamhet på det rhodiska materialet och givit mig värdefulla litteraturanvisningar beträffande de grekiska namnen framför jag ett hjärtligt tack.

⁴ Om denna fartygstyp och dess äldre föregångare *hemiolian*, se Casson med litt.

⁵ Blinkenberg-Kinch sp. 750 med litt.

i en inskription från 23 e. Kr; denna innehåller även fartygsnamnet *Εἰρήνη* 'Freden'.¹ Senast a. st. omnämner ett annat rhodiskt fartygsnamn, *Ἰρήνη Σεβαστά* 'Den augusteiska freden', anträffat i en inskrift från Kamiros, daterad till kejsar Titus regeringstid. Slutligen innehåller inskrift nr 445 i det av Blinkenberg publicerade materialet namnet på en triemiolia *Εὐανδρία Σεβαστά* från ca 80 e. Kr. Som synes passar detta namnmateriale till betydelsen väl in i det tidigare behandlade.

Miltner och Schmidts framställningar har kompletterats med nytt material av Sandberg. Om namnskicket utveckling se hos denne s. 16, 19 f., 42 f. Bland de romerska namnen, redovisade av Miltner a.a. sp. 952-956, finner man *Aesculapius*, *Ammon*, *Apollo*, *Castor*, *Ceres*, *Cupido*, *Diana*, *Isis*, *Iuno*, *Iuppiter*, *Mars*, *Mercurius*, *Minerva*, *Neptunus* och *Venus*. En annan grupp utgöres av namn som *Clementia* 'Mildheten', *Concordia* 'Enigheten', *Constantia* 'Ståndaktigheten', *Fortuna* 'Lyckan', *Iustitia* 'Rättvisan', *Iuventus* 'Ungdomen', *Pietas* 'Fromheten' och *Virtus* 'Dygden', dvs. fartygsnamnen består av beteckningar för abstrakta begrepp. Liksom vid motsvarande grekiska namn ligger här en personifikation nära till hands. Efter mytiska personligheter var skeppen *Danae*, *Hercules*, *Maia* och *Perseus* uppkallade. Ett fartyg hette *Diomedes*. En grupp hade namn efter större floder, nämligen *Danuvius* 'Donau' *Euphrates* 'Eufrat', *Nilus* 'Nilen', *Padus* 'Po', *Rhenus* 'Rhen', *Tiberis* 'Tiber', *Tigris* samt *Oceanus*, d.v.s. världsfloden. Bildningar till geografiska namn var också *Dacicus* och *Parthicus*. En trier hette *Aquila* 'Örnen', en annan *Taurus* 'Tjuren eller Oxen', medan en liburna kallades *Taurus ruber* 'Röda tjuren'. Men *Aquila* och *Taurus* kunde också möjligen ha fått sina namn efter de liknämnda stjärnbilderna. En trier hette nämligen *Sol* 'Solen', en annan *Capricornus* 'Stenbocken'; för det senare namnet synas båda uppkallelsemöjligheterna tänkbara. Slutligen kan nämnas trieren *Corcodilus* 'Krokodilen' och liburnan *Murena* 'Havsålen'.

I sin sammanfattning s. 89-92 konstaterar Schmidt, att två synpunkter varit utslagsgivande för den formella sidan av namngivningen hos attiska trierer, nämligen dels uppfattningen om skeppet

¹ Blinkenberg-Kinch sp. 791, 794. Se även om de ovan nämnda rhodiska namnen Pauly-Wissowa Suppl. 5 sp. 811.

som ett levande väsen, dels »die Vorstellung von der Weiblichkeit der Triere». Bland de olika namngrupperna i materialet från 300-talet f. Kr. urskiljer han vigningsnamnen som den kanske mest ursprungliga, framsprungen ur behovet att viga skeppet åt någon bestämd gudom och sålunda ställa det under dennas beskydd. De flesta fartygen bär en typ av namn, som Schmidt kallat »Schmucknamen». Namngivningen utgår här från skeppet självt, dess egenart, yttre utseende och uppgift. Namnen betonar »irgendeiner Vorzug oder eine glückhafte Bestimmung». Benämning efter abstrakta begrepp, som utvecklat sig till gudomligheter åtnjutande kultisk dyrkan, liksom namnens allmänna önskekaraktär förknippar denna grupp nära med den föregående. Ej långt borta ligger sedan liknelsen. Namnet blir då symbol för skeppet, varvid snabba och modiga djur samt vapen blir lämpliga jämförelseobjekt. Yngst är förmodligen de namn, som har anknytning till politiska och kulturella strömningar i tiden. I det senare, hellenistiska, materialet har utvecklingen gått ett steg längre. Där kan ett fartyg benämnas efter någon framträdande personlighet. Yngre namn som *Σέπαις* och *Ammon* avspeglar möjligen hellenismens och (eller) kejsartidens synkretistiska religion. Sandberg a. a. s. 25 ger ur en inskrift belägg för *Μαρία* använt som fartygsnamn, vilket visar att inskriptionen är kristen. »Comme nom de bateau, *Μαρία* a surement été très commun; il figure quatre fois dans les inscriptions de Syros».¹ Vissa romerska namn, som *Armenia*, *Dacicus*, *Parthicus*, *Rhenus* avspeglar väl det romerska rikets utvidgning. En sammanställning och behandling av alla ur litteratur och inskriptioner kända romerska fartygsnamn skulle inte bara ge intressanta bidrag till namnforskningen utan troligen också vara av stort kulturhistoriskt intresse. De av Miltner anförda exemplen tyder på ett mer heterogent namnskick hos romerska skepp än hos de av honom och Schmidt behandlade grekiska; att tidsskillnaden här spelar stor roll är uppenbart.

¹ Sandberg s. 26.

III. Internationella fartygsnamn

Beträffande det icke-nordiska skeppsnamnsmateriale från medeltiden och nyare tid kan konstateras, att ett mycket stort men samtidigt svåröverskådligt källmaterial från England och de väst- och nordeuropeiska kontinentalstaterna Frankrike, Belgien, Nederländerna och Tyskland finnes bevarat i arkivalier från åtminstone senare delen av medeltiden och framåt. Källorna utgöras av tulluppteckningar, skeppsfartsregister och fraktlister samt notiser om skepp och deras laster. För Englands vidkommande kan man ur Sandahls båda avhandlingar konstatera ett avsevärt material i Public Record Office.¹ Öresundstullräkenskaperna i danska riksarkivet torde — trots detta materials brister i övrigt² — utgöra en givande källa för ett studium av namnskicket hos de skepp från olika länder som passerade Helsingör. Tullen inrättades av Erik av Pommern och togs upp intill 1800-talets mitt. Dess bevarade räkenskaper går tillbaka till 1497; alltsedan 1557 är de någorlunda fullständigt bevarade.³ Tyvärr är ej fartygens namn medtagna i den utgivna bearbetningen av räkenskapsmateriale. Hansestädernas bevarade arkivmaterial torde kunna ge uppgifter om dåtidens tyska fartygsnamn. Christensen ger i källförteckningen till sin avhandling värdefulla upplysningar om bl. a. de holländska källor, som innehåller skeppsnamn — detta framgår direkt ur boken — t. ex. ett handelshus bevarade arkiv.⁴ För senare tider finns som bekant dels likartade källgrupper, dels skeppslister av olika slag, årliga sjökalendarer o.d. Om sålunda källmateriale får betraktas som rikt synes däremot litteraturen i ämnet, här liksom när det gällde de klassiska fartygsnamnen, vara tämligen mager.

¹ Sandahl 1951 s. 209–216, 1958 s. 145. En särskild bibliografi över engelska flottans historia och källorna därtill av G. E. Manwaring föreligger.

² Se härom Christensen s. 19 ff. med litt.

³ Nilsson, M. s. 5.

⁴ Christensen s. 466 ff., särskilt s. 468–469.

Främst har örlogsfartygens namn varit föremål för behandling. Vad som publicerats om skeppsnamngivning och dess historia återfinnes huvudsakligen i sjömilitära tidskrifter samt i de olika handelsflottornas specialtidskrifter, däremot i mindre utsträckning i den språkvetenskapliga litteraturen. De synpunkter jag i det följande skall söka ge på det internationella namnmaterialet grundar sig framför allt på sjömilitär litteratur. Någon genomgång av de stora sjömakternas olika rederitidskrifter, där man kan vänta sig att då och då finna redogörelser för de olika linjerederiernas principer vid namngivning av sina fartyg, har jag ej här kunnat företaga.

I krigsfartygens namnskick kan vissa grupper urskiljas. Man finner namn med religiös anknytning, klassiska (mytologiska) namn, uppkallelser efter kungliga och andra framstående personer, efter världsdelar, landskap och orter (i sistnämnda fall ofta efter platsen för en segerrik drabbning), efter erövrade fiendliga skepp; fartyg kan också uppkallas efter rikseblem, erhålla substantiviska namn av typ *Victory* eller namn som utgöras av adjektiv med berömmande innebörd. Uppkallelser efter djur och växter är också vanliga. För att spara utrymme och ge framställningen större överskådlighet kommer jag att redovisa större delen av materialet i tabellform.¹ Se sidorna 18–20.

Av materialsamlingen framgår, att namnskicket hos icke-nordiska krigsfartyg uppvisar många gemensamma drag. Namnen med religiös innebörd försvinner ur Englands och Frankrikes flottor vid medeltidens slut men lever kvar i den spanska flottan ännu omkring år 1800. De hade också en stark ställning inom ryska flottan från dess grundande genom Peter I och ända fram till 1917 års revolutioner.² Förklaringen står givetvis att finna i den ortodoxa kyrkans makt och betydelse. I övrigt finns samma namntyper inom tsarflottan som i de

¹ *Källor*: Sandahl 1951 och 1958, Battenberg, Langenfelt, appendixen hos Bennet, Warner och Lloyd, en uppsats av signaturen P.O.E. (väl=Per Olof Ekman) i Sveriges flotta 1951 s. 61 ff. samt Wackernagel s. 155 f. Årtal anger tid från vilken namnet belagts. Beträffande det medeltida engelska materialet har den enligt Sandahl 1951 s. 15 i de flesta fall kunnat tagas utan ändring »from the lists and indices at the Public Record Office». En rad skeppslistor för Royal Navy från Edward I:s tid t. o. m. 1805 förtecknas också hos Manwaring s. 139–141.

² Se Ekman, P.-O. s. 666 ff.

övriga europeiska krigsmarinerna. Från omkring år 1600 har klassiska namn dominerat i Västeuropas flottor, speciellt i den engelska, där perioden fr. o. m. 1700-talets mitt t.o.m. Napoleonkrigens slut i speciellt hög grad karakteriseras av sådana namn. Uppkallelser efter kungliga personer har i England ej varit särdeles populära, ehuru typen givetvis finns företrädd. Inom kejsartidens tyska marin var uppkallelser efter furstliga personer proportionellt sett betydligt starkare än i övriga samtida europeiska krigsmariner. Där fanns också, liksom i den holländska flottan, namn efter gudomligheter ur nordisk eller allmänt germansk mytologi samt sagohjältar. Ett påfallande namn tillhörande sistnämnda kategori är *Fritiof*. Detta namn torde bero på kejsar Wilhelm II:s intresse för och beundran av fritiofgestalten, vilket också tog sitt uttryck i att han år 1913 lät resa en jättelik staty över Fritiof i Vangsnes i Sogn. I den tyska flottan var namnen efter klassiska mytologiska personligheter sällsyntare än i samtidens engelska och franska mariner. Battenberg ger inga exempel på tyska namn motsvarande eng. *Adventure*, *Resolution*, *Revenge*, inte heller exempel på adjektiviska bildningar av typen eng. *Inflexible*.¹ Något för den franska flottan efter 1871 utmärkande är namngivning efter författare och vetenskapsmän, liksom namngivning efter rikseblem för ancien régime. Namnskicket inom 1790-talets franska flotta bär prägel av revolutionära personer, händelser och ideal. Påfallande är namnet *Ça-Ira* efter en av de tidigaste revolutionssångerna.² Påverkan från samtidens Frankrike möter i det holländska namnskicket från tiden för slaget vid Kamperduin 1797. Jag tänker på namn som *Vrijhed* 'Friheten', *Gelijkheid* 'Jämlikheten', *States General* 'Generalstaterna' (dvs. parlamentet), *Brutus* och *Batavier* 'Bataven'. Fransmännen hade som bekant ockuperat Holland år 1795 och där satt upp den s.k. Bataviska republiken. På motsvarande sätt avspelas oktoberrevolutionen i Ryssland hos namnen på

¹ Sedan denna framställning utarbetades har Karl Friedrich Müller publicerat uppsatsen *Die Schiffsnamen der Bundesmarine* (i: *Muttersprache* 78, 1968, s. 21ff.). Den behandlar namnskicket i den nya västtyska flottan som uppbyggt efter andra världskriget. — För litteraturhänvisningen tackar jag professor Ture Johansson, som på många sätt stött och uppmuntrat mig under arbetets gång.

² Om denna se Grove's dictionary vol. 2 s. 1f.

KRIGSFARTYGSNAMN

Tid	England	Tid	Frankrike
1232	The Queen	Medeltid	le Jésus-Christ, l'Hotel
1347-1350	Johan de Stor de la George		Dieu, la Sainte Marie- Magdaleine
1348-1364	La Alice		
1373	Paul, Le Paul de Londres		
1378-1381	Mighel		
1399-1401	La Anne de la Tour		
1400-1402	La Go(o)degrace de Toure		
1405-1410	La Trinite de la Toure, La Katerine		
1411-1412	La Katerine de la Toure		
1413-1420	Marie Sandwich		
1418-1439	Grace Dieu		
1419-1422	»Nauis regis voc' Hologost Navis regis vocate Petit Trinite», Petir, Petir de la Tour, Poull de la Tour, Johannes, Christofer de la Tour, »Balingera Regis vocata Roos, Balingera Regis Vocata Swan»		
1422-1427	»Nauis vocata Trinite Riall»		
1432-1437	Petit Jhesus, Petit Johannes		
1441-1442	Nicholas		
1485-1497	(Royal) Sovereign, The Governor, The Regent		
1496	The Mary		
1501	The Mary Fortune		
1515	The Grace à Dieu, The Henry Grace à Dieu		
1546-1900-t.	Tiger, Elephant, Eagle etc.		
1578	The Ayde, The Judith		
1500-t. -1900-t.	Mercury (1592), Pegasus (1598), Centurion (1598), Vulcan, Naiad, Nereid, Poseidon, Amphitrite, Calliope, Clio, Bellerophon, Endymion, Leander, Agamemnon, Achilles, Ajax, Euryalus, Ulysses, Circe, Minos, Ariadne,	1600-t. 1700-t. (ancien régime) 1790-t. 1794 1/6	Couronne; Ferme, Solide, Brave; Iphigénie, Minerve, Melpomenée Dauphin-Royal, Diadème Ça-Ira, Sans-Culotte, Brutus Le Trajan, l'École,

Tid	Tyskland	Tid	Spanien	Tid	Holland
Medeltid	Pilgerin ('Pilgrimen') Vridelant (»d.h. Be-Schützedas-Land«), Bunteko, Gans, Fuchs, Ente, Bären				
1908– 1916	Friedrich der Grosse, Kronprinz Wilhelm, Kaiser, Kaiserin, König, Hohenzollern, Markgraf; Thüringen, Posen, Westfalen, Hessen, Pommern, Deutschland; Seydlitz, Moltke, Lützow; Hamburg, München, Heidelberg; Beowulf, Hagen, Siegfried, Arminius; Freia, Gefion, Heimdall, Odin, Fritiof; uppkallelser efter tyska kolonier, landdjur, fåglar och fiskar.	1797	San Juan Nepomuceno, San Genaro, Santissima Trinidad, San Nicholas, San Josef, San Ysidro, San Ildefonso, San Firmin, San Antonio, San Francisco de Paulo, Salvador del Mundo, San Domingo.	1797	Vrijhed, Gelijkheid, States General, Brutus, Batavier
		1908		1908	Uppkallelser efter vulkaner i Ostindien som Krakatau, Empong, Ardjoeno; uppkallelser efter gudomligheter ur fornordisk (delvis forngermansk) mytologi som Balder, Heimdall, Njord, Thor, Tyr, Vali, Vidar, Wodan.

Tid	England	Tid	Frankrike
	Theseus; Victory, Revenge, Success, Resolution, Triumph, Repulse; Formidable, Irresistible, Valiant, (Superb), Invincible, Indefatigable, Illustrious, Victorious, Glorious		L'America, Le Téméraire, Le Terrible, L'Impétueux, Le Mucius, Le Tourville, Le Gasparin, La Convention, Le Trente-et-Un Mai, Le Tyrannicide, Le Juste, Le Montagne, Le Jacobin, L'Achille, Le Vengeur du Peuple, Le Patriote, Le Northumberland, L'Entrepreneur, Le Jemappes, Le Neptune, Le Pelletier, Le Républicain, Le Sans-Pareil, Le Scipion
1600-t.– 1900-t.	Uppkallelser efter världsdelar, länder, grevskap, städer och floder som t. ex. Africa, Malaya; Kent, Norfolk, Suffolk; Belfast, Glasgow, Southampton, Delhi; Arun, Blackwater, Clyde	1801–1814	Charlemagne, Austerlitz, Iéna
1600-t.– 1900-t.	Uppkallelser efter erövrade fientliga fartyg, vilkas namn antingen behållits i ursprunglig form eller översatts som t. ex. Ardent, Espiègle ('Odygdig, Skälmsk'), Fantôme, (Formidable), Forte, Glory, Hunter, Mars, Mutine ('Egensinnig, Trotsig'), Ocean, Psyche, Renown, Spartiate, Superb, Téméraire, Terpsichore, Terrible, Topaze, Vengeance, Vigilant, Vulture	1871–1900-t.	Richelieu, Jean Bart, Suffren, Catinat, D'Assas, Jules Michelet, Ernest Renan, Pascal, Pasteur, Jules Verne; Sirocco, Samoun, Typhon; Brestois, Boulonnais, Basque; Onyx, Opale, Rubis, Saphir.
1700-t.– 1900-t.	Uppkallelser efter segerrika slag till lands eller sjöss som t. ex. Agincourt, Blenheim, Culloden, Ramillies; Barfleur, Hogue, Nile, Trafalgar, St. Vincent		
Åtm. 1700-t.– 1900-t.	Uppkallelser efter sjö- hjältar och framgångsrika lantmilitärer som Anson, Collingwood, Howe, Barham, (St. Vincent), Nelson, Rodney, Russell; Marlborough, Black Prince, Iron Duke.		

sovjetflottans tyngre enheter, speciellt under tiden före 1941. Redan under åren närmast före andra världskriget började dock namngivningen av jagare och andra mindre fartyg att få en mer konventionell karaktär; under och efter kriget har man enligt P. O. Ekman a.a. s. 701 f. åter börjat framhäva det patriotiska och ryskt nationella, delvis har man övergått till bruk av gamla fartygsnamn från tsartiden. Över huvud taget är kontinuiteten i namngivningen påtaglig hos alla flottorna; dock framträder traditionsnamnen starkast i den engelska. Man möter ofta skeppsnamn som gått i arv från fartyg till fartyg genom århundraden. Fyra fartyg har sålunda hetat *Ark Royal*, 10 *Revenge*, 8 *Vanguard*, 12 *Tiger*, 21 *Eagle* och 21 *Pelican*.¹ I dagens brittiska flotta förekommer, att fregatter får namn på *bay* 'buk', *loch* 'sjö' och *river* 'flod' (eller också utgöres namnet direkt av ett flodnamn) som *Cardigan Bay*, *Largo Bay*, *Loch Lomond*, *Chelmer*, *Ribble*. Korvetterna kan få namn på *castle* 'borg, slott' som *Tintagel Castle*, *Dumbarton Castle*. En viss klass korvetter bär dock blomnamn som *Tulip* 'Tulpanen' *Violet* 'Violen'. Alfabetiska klasser, inom vilka samtliga fartygsnamn har samma begynnelsebokstav, är synnerligen vanliga, speciellt vad jagare och ubåtar angår. Större fartyg namnges sällan enligt denna princip. Undantag utgjorde kryssarna av C- och D-klassen 1914-19 (*Champion*, *Colombo*, *Curlew*; *Danae*, *Dragoon*, *Delhi*). Inom dessa grupper är namnens ursprung skiftande. Talrika jagarklasser finns, t. ex. från tiden för första världskriget R-, S-, T-, U-, V- och W-klasserna. Yngre är C-klassen från 1930-talet samt en yngre T-klass från 1940-talet (*Troubridge*, *Termagant*, *Terpsichore* etc.). Ubåtarna betecknades före 1930-talet med bokstav och nummer, som B-11, L-69, men de fick senare verkliga namn som *Osiris*, *Oberon*, *Pandora* osv.²

Av den föregående framställningen kan utläsas, att namnskicket hos icke-nordiska krigsfartyg uppvisar såpass många gemensamma drag, att det kan betecknas som internationellt. En viss kontinuitet i namngivningen förekommer. Starkast utpräglad är denna i det engelska materialet, men den återfinns också i de övriga behandlade staternas flottor. Direkt påverkan från ett lands namnskick på ett annat kan spåras främst genom att ett erövrat fartyg under sitt

¹ Sveriges flotta 1951 s. 61.

² Sveriges flotta 1951 s. 64.

gamla namn eller med detta i översatt form införlivas i den segrande flottan. Påverkan av annat slag, mera kulturellt betonad, kan också i några fall konstateras eller förmodas. Namngivningens sammanhang med politiska händelser och dess s.a.s. ideologiska inriktning har klart framträtt i åtminstone delar av det franska och ryska materialet, liksom i 1790-talets holländska — där dock beroende på speciella omständigheter i form av reell fransk ockupation — och i det äldre spanska materialet med dess påfallande katolska karaktär. Den relativt starka tendensen till namngivning av större enheter i kejsartidens tyska flotta efter medlemmar av kungahuset beror med all sannolikhet på överväganden av ideologisk art. Att namngivning av krigsskepp, även de mindre, är en seriös angelägenhet, framgår av namnens egna vittnesbörd.

Av inledningen till detta kapitel framgick, att jag ej excerperat otryckt källmaterial efter namn på icke-nordiska handelsfartyg. Jag har ej heller i detta sammanhang gått igenom exempelvis den litteratur om hansan, vari man kan vänta sig att finna medeltida skeppsnamn nämnda. Jag tänker då närmast på tidskriften *Hansische Geschichtsblätter* och källpublikationer till hansans historia som *Hansisches Urkundenbuch*. En synnerligen stor (ekonomisk-)historisk litteratur kring hansan, föreliggande i andra tidskrifter än den nyss nämnda och i form av separata avhandlingar, har också naturligtvis här varit ogörligt att genomgå i syfte att konstatera den eventuella existensen av däri nämnda fartyg. Detsamma gäller i stort sett beträffande den ekonomisk-historiska litteraturen rörande holländska och engelska förhållanden. Behandlingen av handelsfartygens namnskick kommer på grund härav att bli betydligt mera summarisk än framställningen om krigsfartygsnamn. På sätt och vis är detta att beklaga, då handelsfartygens namnskick i litteraturen ägnats mindre uppmärksamhet än krigsfartygens.

I engelska tullräkenskaper för staden Lynn från åren 1303 5/2–1304 26/6 uppräknas enligt Alexander Bugge sammanlagt 228 större och mindre utländska fartyg, som betalat tull där.¹ Av dessa var de flesta från Flandern, därnäst kom Holland (provinsen), Zeeland, Frisland, Nordfrankrike, så de nordtyska städernas fartyg, bland

¹ Bugge 1923 s. 217.

vilka Hamburg, Lübeck och Stralsund var särskilt väl företrädde. Under denna tid betalade 26 norska skepp tull där. I Sophus Bugges utgåva av dessa räkenskaper har nästan alla namn på de skepp som ej med säkerhet kan identifieras som norska uteslutits.¹ Namnen i denna lista erbjuder ofta stora tolkningssvårigheter, liksom de båda följande listornas innehåll.² Av detta skäl kräver de en specialbehandling, vilken jag ej varit i stånd att göra här. Exempel på namn ur detta material är, att ett frankiskt skepp hette *Pilegrim* 'Pilgrimen', ett tyskt *Rosedrawer*, ett från Holland *Skenkewyn*; kanske har namnet samband med mnl. *Schenkwijn* 'vin man trakterar någon med', Verwijs-Verdam VII sp. 442. Av oviss nationalitet var *Dubbler*, kanske 'Dobblaren, Spelaren', *Welifar*, *Godale*, *Ridder* 'Ryttaren', *Sparwer* 'Sparven' och *Bayard*.

Ivar Modéer har i sammanhang med den del av hans produktion, som ägnats åt nordiska fartygsnamn, kort berört ett hanseatiskt namn. Han uppger nämligen, att appellativet *ko* inom hanseatiska kretsar varit omtyckt i namn på fredliga handelsfartyg; han erinrar om namnet *Bonte koe van Vlanderen*, som betyder 'Brokiga kon från Flandern'³. Att *ko* liksom andra djurbeteckningar ingått i namn på krigsfartyg har dock konstaterats ovan s. 19. Ur en uppsats av Astrid Friis rörande problem kring Öresundstullen har ett antal namn på engelska handelsfartyg från 1600-talets första fjärdedel hämtats. Källan utgöres av s. k. port-books i Public Record Office. Dessa är att betrakta som tullräkenskaper.⁴ De flesta av de fartyg, vilkas namn anföres i uppsatsen, var destinerade till Elbing, Eastmankompaniets stapelstad i Preussen. I materialet urskiljes en grupp vilkas namn innehåller ett personnamn. Hit hör *Anne* (1614),⁵ *Ann Catherin* (1620), *Ann Charitie* (1614), *Elizabeth* (1614), *Emanuell* (1606), *Hellen* (1615), *James* (1616), *Little Ann* (1619), *Marie Ann* (1616), *Mary Susan* (1604, 1606), *Roland & George* (1615), *Samewell* 'Samuel' (1603), *Sara* (1615), *Susan* (1614) och *Valantine, Valentin* (1622, 1624).

¹ DN 19 nr 422.

² DN 19 nr 423-424.

³ Modéer 1956 e s. 20 f.

⁴ Se härom Friis s. 113, 117 ff.

⁵ Detta och följande namn ur Friis s. 122 ff. Årtalet inom parentes avser att fartyget påträffats i en port-book för året i fråga.

Även *Albright* (1618) torde innehålla ett personnamn, nämligen en biform till *Albert*.¹ Som synes överväger kvinnonamnen, och de fartyg som bär dessa är väl i allmänhet uppkallade efter redarens dotter eller hustru, i vissa fall efter någon annan kvinnlig anförvant. Har denna namntyp uppstått genom påverkan från skeppsnamn uppkallade efter helgon eller medlemmar av kungahuset? Jfr nedan s. 109. Till denna grupp kan möjligen också föras *Grace* (1614), *Marygould* (1614) och *Violet* (1614). Substantivet *grace* har som bekant bet. 'nåd; behag; ynnest' men kan också användas som kvinnonamn. *Marygould* innehåller subst. *marigold* 'ringblomma', men ordet kan även användas som personnamn.² *Violet* har bet. 'viol', men brukas ofta som kvinnonamn. Om *Marygould* och *Violet* ej skulle räknas till den nyss behandlade gruppen kan de jämföras med *Seaflower* (1614). Dess namn har bet. 'Havsanemonen'.³ Jfr också *Mayflower*, namnet på det berömda fartyg, som förde de första engelska kolonisterna till Nordamerika. I trafik på Östersjön gick också (*The*) *Consul* (1615), *Hermytt* (1615) och *Samaritan* (1624). Det första namnet betyder 'Konsuln', det andra innehåller subst. eng. *hermit* 'eremit'; *Samaritan* betyder 'Samariten'. Fartygsnamnen *Swanne* (1606) och *Hound* (1614) innehåller djurbeteckningarna eng. *swan* 'svan' och *hound* 'jakthund'; i det senare fallet ligger det nära till hands att tänka på den snabba vindhunden. Namn på fabeldjur bars av *Gryffin* 'Gripen' (1614), *Phenix* (1606) och *Unicorn* 'Enhörningen' (1615–16). Förmodligen var fartygen försedda med galjonsfigurer föreställande dessa sagans djur⁴. Ett skeppsnamn med geografisk anknytning var *Barbary*

¹ Se ODECN s. 9 samt Reaney s. 3.

² Se ODECN s. 198.

³ Se COD s. 1138.

⁴ Ivar Modéer har i uppsatsen *Konung David och Röde Vinfatet* starkt understrukit sambandet mellan ett segelfartygs namn och dess galjonsbild. »Mycket talar för att äldre tiders skeppsbild var det primära och väsentliga, namnet däremot i allmänhet sekundärt. Därmed är det naturligtvis inte sagt, att det ej fanns båtar utan bild eller båtar som burde ett namn utan samband med bilden» (a.a. s. 36). Modéers tankegång förklarar säkerligen namn som *Röde Vinfatet*, *Förgylte Vargen*, (*The*) *Unicorn* på ett evident sätt. I hans material saknas emellertid mantyper representerade av fall som *Fellowship*, *Parragon*, *Resolution*, *Success*, *Valiant*. Det förefaller som om Modéers förklaring till namnens uppkomst bäst passade in på skeppsnamn innehållande personnamn,

(1615, 1622). Härmed avsågs en del av Nordafrika, det s. k. Berberiet, motsvarande nuv. Algeriet, Tunisien och Marocko. Sjörovare från Barbareskstaterna utgjorde länge ett hinder för handeln i västra Medelhavet och utanför Gibraltar sund. Från 1615 nämnes ett fartyg *Globe* 'Globen'. En jordglob utgjorde väl galjonsfigur. Abstraktbildningar anträffas i namnen *Amitie* (1615), innehållande subst. eng. *amity* 'vänskap', *Charitie* (1606) innehållande eng. *charity* 'människokärlek', *Desire* (1624), *Endevor* (1619) innehållande eng. *endeavour* 'strävan, bemödande'. Ett fartyg, nämnt 1619 hette *Fellowship*. Eng. *fellowship* har bet. 'kamratskap, brödraskap, gille'; i namnet ligger samtidigt en vits. I det ur Friis excerperade engelska 1600-talsmaterialet är detta det enda fall i vilket man kan spåra en strävan till skämt och kvickhet i namngivningen. De återstående båda fartygsnamnen bildade till abstrakta substantiv är liksom de övriga tidigare nämnda av högtidligare natur: *Good(e)will* 'Välviljan' (1615, 1624) och *Parragon* (1615-16). I det senast nämnda skeppsnamnet måste eng. *paragon* 'mönster, förebild' ingå. På gränsen mellan denna grupp och de namn som utgöres av enbart ett adjektiv står *The Subiect* (1614-15). Namnet har bet. 'Undersåten', och är ett substantiverat adjektiv. Adjektivet *subject* betyder 'underkuvad, underlydande, underdånig'. Adjektiviska namn föreligger i *Braue* (1614) innehållande adj. eng. *brave* 'tapper', och *Prosperous* (1614, 1616), vari ingår adj. *prosperous* 'blomstrande, välmående, lyckosam, lycklig'. Innebörden av *Hopewell* förefaller någorlunda tydlig. En verbal-sammansättning innehållande *hope* 'hoppas' samt adv. *well* måste föreligga. Skeppet nämnes 1614. Namnet *Trewloue* (1614) är sannolikt en skrivning för *Truelove och har då bet. '(Den) Sann(a) Kärlek(en)'.¹

---

konkreta substantiv och sådana abstrakter, där man lät kan föreställa sig personifiering, t. ex. *Fortuna*. Mindre väl går det att tänka sig en galjonsbild som anledning till skeppsnamnet i de fall då detta utgöres av ett abstrakt substantiv där personifiering ej gärna kan komma i fråga, ett geografiskt namn, och ett adjektiviskt. Namnen tillhörande dessa grupper är av önskekaraktär eller vill ge associationer till avlägsna land, omtalade orter etc.

¹ Jag har haft förmånen att få diskutera tolkningarna av vissa engelska namn med fil. lic. Göran Kjellmer, för vilket jag tackar honom.

Namn på engelska och amerikanska segelfartyg tillhörande handelsflottan har behandlats i en uppsats av David M. Little.¹ Hans källa har varit Lloyds register »of British and foreign Shipping, an edition of the early seventies of the last century». En stor grupp fartyg var uppkallade efter geografiska namn, en annan stor grupp efter kungar, adelsmän och kvinnor i hög social ställning samt efter på den tiden populära eller mycket omskrivna personer som *Omar pasha*, *Samuel Plimsoll*, *General Gordon* etc. Fartyg med namn efter fåglar och fiskar är likaledes många liksom efter naturföreteelser med anknytning till havet (*Hurricane*, *Tornado* etc.). I senare delen av Littles uppsats ges en redogörelse för de olika stora linjerederiernas speciella namngivningstraditioner. Rederiernas principer vid namngivning av nya fartyg avser jag att exemplifiera med nordiskt material i följande kapitel. Denna speciella sedvänja är en relativt modern företeelse i skeppsnamngivningens historia och har huvudsakligen uppkommit under 1800-talet.

---

¹ För hänvisning till denna uppsats, liksom till vissa av handelsflottornas specialtidsskrifter tackar jag intendent G. Carlsson vid Sjöfartsmuseet i Göteborg.

IV. Nordiska fartygsnamn

Källorna till det nordiska namnmaterialet går långt tillbaka i tiden. De äldsta namnen, anträffade i eddalitteraturen, är av mytisk karaktär. De nordiska fartygsnamnen från fornspråklig tid härrör till största delen från det västnordiska språkområdet. Om forntida och medeltida svenska skeppsnamn är vi dåligt underrättade. Modéer förmodar emellertid, att den tidens svenska och danska namn i huvudsak var av samma art som de norska.¹ Hans tanke förefaller rimlig. De kända forn- och medeltida nordiska skeppsnamnen anträffas i konungasagor, ättesagor och annalotiser från 1100-talet och framåt, samt i de tidigare nämnda engelska tullräkenskaperna. Från och med medeltidens slut är däremot källmaterialet flödande rikt. För denna senare period har jag koncentrerat min framställning till huvudsakligen de svenska namnen.

Från språkvetenskapligt håll har de tyngst vägande bidragen till kunskapen om nordisk fartygsnamngivning och dess historia givits av Ivar Modéer. I Nysvenska Studier 1935 s. 121ff. publicerade han en längre uppsats, Nordiska båtnamn, där han gav en översikt över namnskicket hos farkoster av olika slag från fornspråklig tid fram till våra dagar. Tyngdpunkten i hans framställning här ligger i behandlingen av det äldre materialet, från vikingatid, medeltid och 1500-talet; däremot lämnades i stort sett 1600- och 1700-talsnamnen åt sitt öde. »De sista generationernas båtnamn», dvs. 1800- och 1900-talsnamnen, ägnades större uppmärksamhet, proportionsvis dock betydligt mindre än de äldsta namnen. Krigsfartygens speciella namnskick uppmärksammades i liten grad. Denna Modéers uppsats har emellertid förtjänsten, att däri behandlas namn på fiskarnas och kustbefolkningens storbåtar, avsedda för storsjöfiske, marknadsresor o.d. Såvitt jag kunnat finna, är Modéer den ende som tidigare undersökt denna namngrupp.² Han konstaterar härom, att huvudsakligen

¹ Modéer 1935 a s. 122.

² Omdömet ägde giltighet när detta skrevs under hösten 1964. Sedan dess har Gösta Franzén publicerat uppsatsen Färöiska båtnamn (i: *Annales Academiae Regiae Scientiarum Upsaliensis* 1965-66 s. 26-63). Min framställning förelåg

endast 1800- och 1900-talsnamn är kända. I uppsatsen framför Modéer för första gången flera tankar beträffande fartygsnamngivning, till vilka han senare skulle återkomma. Jag tänker särskilt på hans säkerligen riktiga uppfattning om ett samband mellan stamtoppfigurer, galjonsfigurer, akterspegelsbilder och skeppets namn. I Skeppsnamn och skärgårdsnamn (1956) samlade han fyra uppsatser om fartygsnamn, nämligen Ormen länge och Gullskon (tidigare publicerad i Svenska Kryssarklubbens Årsskrift 1938), Brandstävade storskepp, Skeppsnamn i Vasakungarnas flottor samt Konung David och Röde Vinfatet. Huvudsakligen samma material som i de båda förstnämnda uppsatserna behandlas i hans uppsats Ógnarbrandrinn i APhSc 1935 och i Skeppsnamn och ledning i OUÅ 1950. Härsknepp och fylke i Kungl. Vetenskapssamhällets i Uppsala Årsbok 1957 är nästan helt identisk med den nyss nämnda Brandstävade storskepp. Namn på några fartyg nämnes också i Modéers uppsats om grundstöttningsnamn, Holländerne, Elefanten och Skeppar Olle i Skeppsnamn och skärgårdsnamn.¹ Modéers huvudsakliga intresse gällde de forntida och medeltida namnen. Redan hans 1500-talsmaterial kan kompletteras på vissa punkter.

Naturligtvis var Modéer ej den förste att uppmärksamma de nordiska fartygsnamnen. P. A. Munch har enligt Magnus Olsen förklarat det fno. *Håsaugabuzan* och namnet på ett annat skepp sålunda, att dessa fartyg fått namn efter de orter på vilka de byggts, Håsaugabuzan vid Haasaug, nu Halsaa, vid Mandal.² På ett annat ställe har P. A. Munch förklarat namnet *Stedjakollan*; fartyget hörde otvivelaktigt hemma på Stedje i Sogn.³ Wilhelm Wackernagel ger i sin tidigare nämnda uppsats från 1859, s. 155 exempel på nordiska skeppsnamn som Balders skepp *Hringhorni(r)*, namngivet »mit Bezug auf den Ringschmuck seines Stevens», kung Sverres *Oskmey* »d.i. Wunschjungfrau, Valkyrje» samt Olav

---

färdig sommaren 1966. På grund därav har jag ej kunnat utnyttja Franzéns färöiska material i diskussionen av de bohuslänska namnen. Franzén behandlar namnskicket hos färingarnas fiskebåtar omkring 1900. Flera likheter finns mellan detta och namnskicket hos 1700-talets bohuslänska fiskefarkoster.

¹ Namn på fartyg av olika slag träffas givetvis ibland i benämningar på grund och andra lokaler i skärgården; vanligen har då någon sjöolycka ägt rum på platsen. Exempel på sådana namn ges, förutom i denna Modéers uppsats även i hans avhandling Färdvägar och sjömärken vid Nordens kuster samt vidare i OGB passim. I de fall då ett fartygsnamn ingår i ortnamnet i fråga är det i allmänhet någon större båt som havererat där.

² Om *buza*, *bussa*, f. 'handelsfartyg' se Olsen s. 33 not 2 med litt.; jfr också *búza*, *bússa*, f. De Vries samt *Buseviken* OGB 8 s. 15 med litt. De båda skeppsnamnen förklaras Olsen s. 34 not 2 med litt.

³ Olsen a. st. med vidare hänvisningar, även beträffande den dialektala övergången *Hals-* till *Hås-*. S.I. *kolla*, f. i *Stedjakollan* har i nisl. bet. 'tacka utan horn; ejderhona; träkar; krus'. Av dessa bet. passar 'träkar, krus' bäst i ett fartygsnamn. Åtskilliga paralleller till en sådan namngivning finns, varom se nedan.

Haraldssons *Visund* 'Bisonoxen' och *Karlshofði* 'Manshuvudet'. Ett antal fornnordiska namn ur den norsk-isländska litteraturen har behandlats av B. Kahle i en längre uppsats i IF 1903. Hans materialsamling avser att vara fullständig. Magnus Olsen karakteriserar uppsatsen på följande sätt: »Kahles arbete er nyttig som materialsamling betraktet; men den filologiske og lingvistiske behandling er overfladisk og vidner om liten sans for det historiske og lokale miljø . . .».¹ Det skarpa omdömet föranleds av flera, som Olsen uttrycker det, »avskrekkende» tolkningsförslag. Uppenbarligen skulle en större kännedom om namnens bakgrund i den historiska miljön ha besparat Kahle ett antal misstag. Tolkningarna av namnen *Dragsmorkin*² och *Hugro(in)* är betänkliga. Det förra skeppet möter hos Kahle s. 187 under uppslagsformen *Dragsmok*. Han följer läsarten i Fornmanna sögur 10 s. 52 och Codex Frisianus s. 544. Namnet sammanställes med verbet fvn. *moka*, sv. *mocka*; »der Name des Schiffs bedeutet, dass man es vermöge seines eisernen Beschlages unter dem Kiel über Land ziehen konnte, eine Manipulation, die öfter vorgenommen wurde». Anknytningen till sockennamnet Dragsmark ligger ju nära till hands, men Kahle avvisar denna tanke, trots att den stöds av två läsarter. Skeppsnamnet *Hugró* tolkar han som innehållande *hugró*, f. 'sinneslugn, hjärtefrid, tillfredsställelse'.³ Modéer uppger, att namnet *Hugro*, *Hugroin* enligt sagan gavs skeppet av kung Sverre själv.⁴ Till grund för namnet ligger enligt Modéer icke *hugró*, f. 'sinneslugn' utan den likalydande vapentermen *hugró*, f., av Fritzner översatt med 'Parerplade, Haandskjærm paa Sverd'. Detta är ett utmärkt skeppsnamn, till vilket goda paralleller finns i form av namnen *Hiolltin* och *Skioldr*.

I Hjalmar Falks korta avsnitt om skeppsnamngivning i Altnordisches Seewesen ges tolkningar av vissa namn, varav t. ex. *Raptabúza*, *Stokkabúza* får en mer energisk interpretation än hos Kahle. Falk ger visserligen ganska få exempel på skeppsnamn men han tangerar flera väsentliga problem rörande tidpunkt för namngivningen och förhållandet mellan namn och stäv- eller stamtoppsfigurer, problem som i min framställning kommer att tas upp till behandling i sista kapitlet, sedan det samlade namnmaterialet redovisats och diskuterats. Magnus Olsens nyss nämnda Gammelnorske skibsnavn upptas huvudsakligen av tolkningar av fyra enskilda namn, nämligen *Kjóll(inn)*,

¹ Olsen a. st.

² Under denna form behandlas namnet av Modéer 1956 d s. 15. Som Modéer a. st. framhåller, har fartyget fått sitt namn av socknen Dragsmark i Lane härad i Bohuslän. Namnet anträffas också i tullräkenskaperna för Lynn 1305 29/4: »De Anfino de Tonnesberg . . . intrando in nauí que vocatur Draxemorh.» I utgåvan av tullräkenskaperna, DN 19 s. 503 not 2 heter det: »D.e. Dragsmark promonstratenser kloster (sic!) i Bohuslen, som vel eiede skibet.»

³ Kahle s. 190.

⁴ Modéer 1935 a s. 130 med litt. Även detta namn förekommer under formen *Huggro* i de engelska tullräkenskaperna. Så hette ett norskt skepp som kom till Lynn 1303 6/5 enl. DN 19 s. 469.

»ffaroyneke», »Byruollisbuzze» och *Holmdolan*. Det första förklaras som den engelska fartygsbeteckningen *céol*, använt om skepp av betydande storlek »(til dels gjengitt ved 'navis longa')»,¹ vilken kunnat uppträda som namn på ett bestämt fartyg utanför sin engelsk-nordiska miljö. »ffaroyneke» förklaras som *Færoy(i)ngr* (*Færeyingr*) 'Färöing(en)' och förmodas ha sitt namn på grund av att det gått i trafik mellan Norge och Färöarna. En parallell vore det av Olsen nämnda skeppsnamnet *Islendingr*, som »ut gjennom tiderne visstnok været navn på flere skiber som har gått i Islandsfart fra Norge, liksom *Færoyingr* har gjort reiser til Færøene». »Byruollisbuzze» tolkas som *Brynjólfsbuza* (jfr paralleller som *Isacesbusce*), och *Holmdolan* (1257–58) är sannolikt »dannet til gårdnavnet *Holmadalrinn* på Bryggen i Bergen». Till slut behandlar Olsen det dunkla fartygsnamn ur *Isl. Ann.* s. 223, som där av utgivaren Gustav Storm återgetts i formen *Gensin*; i handskriften står *Gësin*, vilken form av Olsen upplöses till »Gemsin», varigenom namnet blir språkligt förståeligt. Fvn. *gems*, m. och n. har bet. 'kåt, fornärmande opførsel'; *gems* användes som tillnamn på personer. Den närmast till hands liggande förklaringen är väl, att namnet *Gemsin* »siker til at skibet ofte kunde gjøre plutselige kåte rykk eller kast i sjøen».²

Historikern Alexander Bugge började mot slutet av 1800-talet publicera en serie studier över handel och samfärdsel under medeltiden mellan Norden, särskilt Norge, och det övriga Europa. Sitt källmaterial hade han huvudsakligen samlat i engelska arkiv; de fynd han under forskningarna i dessa gjorde kom senare att bilda stammen till det 1910 utgivna nittonde bandet av *DN*. I de utdrag ur de engelska tullräkenskaperna från Lynn för åren 1303–1304, 1304–1307 och 1308–1309 som publicerats i *DN* 19 s. 462–470, 498–517 och 566 f. är med namns nämnande anført mer än 50 fartyg med norska skeppare. I olika arbeten kommenterade Bugge dessa fartygsnamn. Samma namn behandlas ibland i flera av studierna. Bugges namntolkningar är i allmänhet övertygande; han har ur det samlade materialet kunnat draga historiskt intressanta slutsatser.³ I samband med sina handelshistoriska undersökningar kom Bugge också att intressera sig för gotlänningarnas handel med England och Norge omkring 1300.

En svensk örlogsflotta skapades av Gustav Vasa. Namnskicket inom 1500-talets svenska marin har behandlats av Modéer.⁴ Till grund för hans framställning ligger det material som Axel Zettersten sammanfört i band 7 av *Manuskript-samling* angående svenska flottans historia (i Riksarkivet). Namnen avser i

¹ Olsen s. 35.

² Om dessa namn se Olsen s. 37 f., 41 ff.

³ Särskilt lägger man märke till den roll kyrkan spelat vad gäller handeln. Ett stort antal fartyg ägdes av biskoparna, särskilt ärkebiskopen i Nidaros, och av klostren.

⁴ Modéer 1935 a s. 131–139. Detta avsnitt ligger till grund för hans uppsats *Skeppsnamn i vasakungarnas flottor* (i: *Skeppsnamn och skärgårdsnamn* s. 17–22).

allmänhet krigsskepp och har av Modéer citerats i den ofta moderniserade form, vari Zettersten anförde dem.

Exempel på namn från 1600- och 1700-talen ges i uppsatsen Konung David och Röde Vinfatet.¹ Från sjöhistoriskt håll har emellertid också givits bidrag till litteraturen om svenska fartygsnamn. Under rubriken Fartygsnamn upptar sålunda Willers i sin bibliografi sammanlagt 21 nummer (493–513). Majoriteten av de här förtecknade uppsatserna och tidningsartiklarna berör namn på krigsfartyg; i flera fall har ej namnforskningen som sådan utan skildringen av de olika fartygens växlande öden tilldragit sig författarens främsta intresse. Vissa uppsatser åter rör detaljproblem knutna till skeppsnamngivning. Jag tänker då på diskussionen kring namnen *Ilderim* och *Jarramas* och Gunnar Ungers framställning om namnbyten inom Karl XI:s flotta.² Några av uppsatserna är emellertid mer översiktliga och förtjänar uppmärksamhet som värdefulla bidrag till belysningen av krigsfartygens namnskick. Till denna grupp räknar jag — fränsett anglisten Gösta Langenfelts uppsats Örlogsmannanamn i TiS 1938 — dåvarande marinöverintendenten Carl Ekmans uppsats från 1934 Skeppsnamn i Gustaf Vasas flotta, vilken tydligen varit okänd för Modéer, eftersom den ej omnämnts i hans året efteråt publicerade studie eller i Skeppsnamn i vasakungarnas flottor; till denna grupp bör också föras konteramiralen Gunnar Ungers Våra örlogsfartygs namn. I Sveriges flottas årsbok 1911 s. 73 ff. finns en uppsats, Ur vår flottas dopböcker, författad av signaturen -ng-, bakom vilken Gunnar Unger torde dölja sig. Här förtecknas ett tämligen stort antal krigsfartyg från 1630-talet och framåt. Bland de mer översiktliga arbetena i TiS förtjänar också J. E. Olovs Från Häringeskeppet till Halland att nämnas. Svenska flottans historia 1–3 innehåller värdefullt namnmaterial, såväl i texten som i bilagorna. I de senare återfinns också listor över dansk-norska fartyg, vilka skeppslistor kompletterade med Battenbergs och Tønnessens material medgivit ett avsnitt om danska och norska örlogsmannanamn i detta kapitel. Framställningen av handelsfartygens namnskick bygger dels på Modéer kompletterad för 1600-talet av Oscar Bjurlings utgåva av 1672 års skeppslista och för 1700-talet av Göteborgs skeppslista 1785–1839, dels på en excerpering av skeppsnamn ur Göteborgs tolagsräkenskaper för 1771 över avgående fartyg.³ Åtskilliga namn har vidare anträffats i D. Hj. T. Börjesons arbete om Stockholms segelsjöfart. Som källa för uppgifterna om de svenska linjerederiernas namngivningsprinciper har använts en anonym uppsats i Sveriges flotta 1943.⁴

¹ Ingående i Skeppsnamn och skärgårdsnamn, s. 23–37.

² Willers nr 507–508, 513.

³ Fil. lic. Elsa-Britta Grage har välvilligt låtit mig ta del av sina excerpter innehållande fartygsnamn ur Göteborgs tolagsräkenskaper 1771, för vilket jag framför ett varmt tack.

⁴ Vår handelsflottas namnflora — ett brokigt kapitel (i: Sveriges flotta 1943 s. 209 f.). Bland översiktliga arbeten från senare tid kan också nämnas

En grupp namn med mer eller mindre stark religiös anknytning förekommer i det medeltida nordiska materialet. Namn av denna typ synes dock ej här ha varit fullt så vanliga som i det internationella namnmaterialet. Ur de nämnda tullräkenskaperna från början av 1300-talet har sålunda blott ett par hithörande exempel antecknats. Andra namngrupper intar en starkare ställning. Till den religiöst präglade gruppen hör följande namn: *Kristzsúð*, *Krossúð*,¹ *Krossbuza*, väl vigda åt Kristus och hans heliga kors, *Mariubolli* helgat åt jungfru Maria och *Mariusúð*, ett stort krigsskepp, som av kung Sverre efter sjösättningen överlämnades i jungfru Marias vård, *Ólafssúð*, enligt Kahle namn på flera åt den helige Olav vigda fartyg,² *Olavesbusce* 'Olavsbussan' troligen efter samma helgon,³ *Seint Olof*, *Sencte Olaf*, *sancti Peturs* (gen.) och kanske *Postulasúð* 'Apostlaskeppet', enligt Kahle »wohl den Aposteln geweiht und vielleicht mit ihren Bildnissen geschmückt»; Bugge har häremot framhållit den troligare möjligheten, att fartyget tillhörde Apostlakyrkan i Bergen.⁴ *Sunnifusúð* innehåller enligt Modéer och Kahle helgonnamnet *Sunnifa*.⁵ Lind ger exempel på flera personer som burit detta namn.⁶ På samma sätt tolkar Kahle namnet *Lafranzbolli*, nämligen att skeppet var vigt åt den helige Lafranz.⁷ *Lafranz*, (lat. *Laurentius*) var under medeltiden ett ganska populärt namn i Norge.⁸ Till namnen med religiös anknytning hör *Help sancti Olavi* 'Sankt Olavs hjälp'; fartyget omtalas i en klagoskrift från 1306 av ärkebiskop Jørund i Nidaros som honom tillhörigt och i trafik på England. I tullräkenskaperna för Lynn anträffas ett fartyg *Help*, vilket otvivelaktigt är samma skepp

---

O. Ludvig, Træk af skibsnavnenes historie (i: Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg. Årbog 1952 s. 137–167).

¹ Fritzner har *súð*, f. 'Sammenføining af Bord, Brædder som ere lagte med Kanten over hinanden, besynderlig i Siden af Fartøi; Fartøi, Skib (forekommer kun i sammensatte Ord, der bruges som Navn paa Fartøi)'; ordet brukas som s.l. i namn på stora skepp.

² Om nämnda fartyg se Kahle s. 193 f. och Modéer 1935 a s. 124 f. med litt.

³ DN 19 s. 499; jfr Bugge 1899 b s. 141 f., 204.

⁴ Kahle s. 196, Bugge 1923 s. X not 175.

⁵ Modéer 1935 a s. 125, Kahle s. 200.

⁶ Lind 1905–15 behandlar kvinnonamnet *Sunnifa* sp. 978 f.

⁷ Kahle s. 193.

⁸ Lind 1905–15 sp. 726 f.

som *Help sancti Olavi*.¹ Bugge förmodar här, att även »Olavsbusan» (*Olaues busce*), som kom till Lynn 1304 och då hade samma skeppare (magister navis) som *Help Sancti Olavi*, nämligen Sigurd Skallarud, är samma fartyg.² Till denna namngrupp bör förmodligen även *le Christofre* (de Tonnsberg), som kom till Hull 1383 13/6, räknas.³ S:t Kristoffer var ett särskilt bland sjöfolk populärt helgon. En annan och större namngrupp innehåller »en personbeteckning av något slag».⁴ Det kan liksom i de nyss behandlade skeppsnamnen vara frågan om ett personnamn eller om »personbeteckningar angivande yrke, samhällsställning, härstamning e.d.». Hit hör fall som *Álfsbuza*, *Álfs busan*, *Benediktsbát*, *Eindrida sudina*, *Gunnarsbát*, *Gyðusúð* väl innehållande kvinnonamnet *Gyða*, *Heinreksskip*, *Katrinarsúð* efter någon *Katrin*, väl snarare så än att skeppet varit uppkallat efter helgonet Katarina, vilket Kahle i första hand tänker sig, *Margrétarsúð* och *Reimarssúð*.⁵ Namnen anger i regel vem som ägt fartyget. Sålunda tillhörde skeppet *Ólafsbólfi* tydligen en biskop Olav från Stavanger, nämnd strax före farkosten i källan, en annalotis från 1381. Biskop Petr i Hólar reste år 1392 från Norge till Island med *Petr's bollanum*; *Isacesbusce* 'Isaksbusan' som kom till Lynn 1303 och 1304 ägdes troligen av riddaren Isak Gautesson till Tolga.⁶ *Kánabátrinn* ägdes av en medlem av den norska ätten *Kane*, *Sválskipit* tillhörde Svåle Jonsson av den högadliga ätten *Smør*. I Lynn var under början av 1300-talet bosatt en gutnisk storköpmann vid namn Sigleif Susse; han ägde ett fartyg i tullräkenskaperna kallat *Selefsbusce*, dvs. Sigleifsbusan.⁷ På samma sätt tillhörde *Scalrothesbusce* 'Skallarudsbusan' den tidigare nämnde Sigurd Skallarud, köpmann i Nidaros. Intet hindrar, att en kvinna kan ha varit ägare till ett skepp. De nyss givna exemplen talar mot Kahles alternativa tolkning av fartygsnamn med personnamn som f.l., nämligen att detta skulle avse den som lät bygga skeppet (försåvitt denne ej var identisk med ägaren).

¹ Bugge 1914 s. 327 med litt.

² Bugge 1914 s. 327 f.

³ Bugge 1899 b s. 215.

⁴ Modéer 1935 a s. 122.

⁵ Om dessa fartyg se Kahle s. 185–197, Modéer 1935 a s. 122.

⁶ Modéer 1935 a s. 122 med litt.; jfr Kahle s. 196, Bugge 1899 b s. 137 f., 201, 204, DN 19 s. 498.

⁷ Bugge 1899 b s. 147, 204; jfr DN 19 s. 506 och Bugge 1914 s. 356.

Tanken framföres vid t. ex. *Benediktsbåt*, »nach dem Besitzer oder Erbauer».¹ Namn av typen *Halfdanarnautr* anger däremot, som av s.l. *nautr*, m. 'gåva; egendom' framgår, skeppets förre ägare, av vilken det bortskänkts eller från vilken det rövats.² Som exempel på namn i vilka ingår personbeteckningar angivande yrke, samhällsställning, härstamning o. d. kan nämnas *Bischoppesbusche* 'Biskopsbussan' ägd av biskopen i Oslo, *Dröttsetabuza* innehållande den kungliga ämbets-titeln *dröttseti*, *Erkisúðr* 'Ärkebiskopssuden', vilken biskop Nikolaus fått som gåva av ärkebiskopen, därav fartygets namn, *Kyngesbusce* 'Kungsbussan'; en *Kyngescogge* 'Kungskoggen' är också känd.³ I de engelska tullräkenskaperna omtalas vidare ett fartyg *Pristebusche* 'Prästbussan'.⁴ *Gestaskútan* torde ha bemannats av konungens *gestir*, en särskild avdelning av hirden.⁵ De fem namnen *Borrabrandrinn*, *Fitjabrandrinn*, *Ógnarbrandrinn*, *Ryggjabrandrinn* och *Sygnabrandrinn* behandlas av Modéer i den tidigare nämnda uppsatsen *Brandstävade storskepp* (och i *Skeppsnamn och leding*). *Borrabrandrinn* möter i ett kungligt brev, utställt i Tönsberg 1382, såsom namn på ett äldre landvärnsskepp, som allmogen i Slage och Våle skeppsredor fick tillstånd att bränna, innan ett nytt skepp blivit kölsträckt. Av de båda skeppsredor som ägde fartyget hade den ena samlingsställe i Borre; f.l. i fartygsnamnet är alltså därför bygdenamnet *Borre*. *Fitjabrandrinn* har samband med härads- och gårdnamnet *Fitje* på ön Stord i Hordaland. *Fitjar* är en välkänd ort från sagorna. *Ógnarbrandrinn*, av Kahle tolkat som en sammansättning med *ógn*, f. 'skräck', innehåller namnet på en av tröndernas skeppsredor, *Ogndalen*. »Bygden kring älven Ógn — det medeltida Ógnardalr — har otvivelaktigt givit namn åt det i Sverres saga omtalade storskeppet».⁶ *Ryggjabrandrinn* betyder 'rygernas skepp, branden från Rogaland'. F.l. i *Sygnabrandrinn* »är med säkerhet folknamnet sygnir, benämning-en på dem som bodde i fylket eller landskapet Sogn».⁷ Samtliga

¹ Kahle s. 185.

² Modéer 1935 a s. 122 med litt.

³ Bugge 1898 s. 69, 1899 b s. 139, 203, DN 19 s. 508.

⁴ DN 19 s. 504, Bugge 1899 b s. 140.

⁵ Modéer 1935 a s. 122.

⁶ Modéer 1956 a s. 39, Kahle s. 194.

⁷ Modéer 1956 a s. 39.

skeppen har varit krigsfartyg. Modéer förklarar det i skeppsnamn av denna typ ingående ordet *brandr* som 'båt med brandar i stäven'. Namngivningen har skett enligt principen pars pro toto, då *brandr* i inskränkt bemärkelse avser »sjöfararens fackterm för en detalj i stammen på ett skepp, ofta en guldprydd bräda, som förenar det översta båtbordet med stammens övre del».¹ Många andra skeppsnamn innehåller ortnamn, omtalande fartygets hemort eller platsen där det byggts. Hit får räknas exempelvis *Borgundarbátrinn* innehållande häradsnamnet *Borgund*, de tidigare nämnda *Hásaugabuzan* och *Steðjakollan*, *Lysubuz* ägt av klostret *Lysa*, *Goldscobusce* innehållande namnet på köpmansgården *Gullskórin* på Bryggen i Bergen; från de engelska tullräkenskaperna 1303 är ett skepp *Haualsnesbussa* känt; fartyget tillhörde väl kungsgården *Avaldsnes* på Karmön; *Owoldesbusche* nämnt 1305 är troligtvis samma fartyg.² *Selifar* har förmodligen tillhört *Selja* kloster i Nordfjord — s.l. *far* är då identiskt med fvn. *far*, n. 'farkost, skepp' — och *Houedenbusche* tillhörde möjligtvis klostret på Hovedøn vid Oslo.³ *Utsteinsbusche* ägdes av klostret *Utstein* i Ryfylke, *Scankyn* torde ha namn efter gården *Skankinn* i Oslo och *Rothen*, nämnt 1303, har av Bugge förklarats vara uppkallat efter gården *Rauðinn* i Tönsberg.⁴ Till denna grupp får väl det ovan behandlade *Draxemorch* (se ovan s. 29 not 2) räknas, vilket då, som av Bugge förmodats, kan ha tillhört Dragsmarks kloster. Knappast kan detta skepp vara identiskt med det äldre, s. 29 behandlade *Dragsmorkin*. Eller föreligger uppkallelse efter landvärns-skeppet? Jfr då *Huggro* (1303), om detta är uppkallat efter kung Sverres *Hugro(in)*.⁵

Bland de medeltida namnen finns några, som utvisar riktningen av handelsförbindelserna. Ett norskt fartyg, nämnt i tullräkenskaperna för 1304 hette *Munkered* (skrivs också *Monkereth*, *Monkerouth*). Namnet har av Bugge övertygande förklarats vara identiskt med

¹ Modéer 1956 a s. 42 f.

² Modéer 1935 a s. 123 med litt., Kahle s. 194, Bugge 1899 b s. 138, 200, 210, DN 19 s. 510 med not 1, 505.

³ Bugge 1923 s. 224.

⁴ Bugge 1899 b s. 139, 145, 202, Olsen s. 33, 39, Modéer 1935 a s. 123 f.

⁵ Problemet med uppkallelse diskuteras av Bugge 1914 s. 354 f. Jfr även 1899 b s. 138, 206.

namnet på staden Monnikerede i Västflandern. Den skrivs i medeltida brev *Munkerod*, *Monkerede* o. d. Fartyget var väl köpt där eller brukade segla dit.¹ En parallell från lågtyskt område anföres av Modéer.² Om förbindelser med Flandern vittnar också *Flanderfar(e)*.³ *Maior Roca*, *Minor Roca* och *Rokenberwen* förmodas också av Bugge 1899 ha samband med Nederländerna, då de ibland nämns i samband med skepp därifrån.⁴ Om *Maior Roca* och *Minor Roca* från Bergen har Bugge senare (1923) uttalat den meningen, att de är omöjliga att förklara.⁵ Enligt min uppfattning bör dessa båda namn liksom *Rokenberwen* sättas i samband med någon av de lokaler på kontinenten — främst i Nederländerna, Flandern och Nordfrankrike dit handelsförbindelserna var livliga — vilkas namn innehåller romanskt *rocca* 'klippa'. I princip kan också lokaler på franska Atlantkusten liksom på Pyreneiska halvöns kuster komma i fråga. Att föreslå någon ort, som med någon större grad av säkerhet kan vara den riktiga är ogörligt utan en ingående specialundersökning av Bergens medeltida sjöfarts- och handelsförbindelser. Jag vill emellertid inte lämna dessa namn utan att nämna, att en ort nära Leuven i provinsen Brabant vid namn *Roeselberg* år 1213 enligt Gysseling skrives *Rocen-berg* (jfr skeppsnamnet *Rokenberwen*) samt att ett *La Roche* i departementet Soissons, 1177 skrives *Roca*.⁶ I departementet Aisne finns ett *Rocq*, som 1139 skrivs *Rocha*, 1192 *Roka*.⁷ Lösningen av de tre namnens etymologiproblem torde böra sökas efter denna linje.

Medeltida skepp kunde även få namn efter det material de tillverkats av. Exempel härpå är *Bokisúðin* 'skeppet av bokträ', vilket omtalas i norska kungasagor.⁸ Bugge har också menat, att de kunnat få namn efter sin (huvudsakliga) användning. Oslobiskopen Nikolaus Arnesson (början av 1200-talet) hade ett skepp vid namn *Stokkabuza(n)*; grunden härtill är enligt Bugge »uten tvil fordi det brukte at

¹ Bugge 1899 b s. 156, 203 samt 1923 s. 213 f.

² Modéer 1935 a s. 124 not 2.

³ DN 19 s. 503, 511.

⁴ Bugge 1899 b s. 157, 200, 204.

⁵ I Den norske Sjøfarts Historie I s. 231 och X not 160.

⁶ Gysseling bd 2 s. 853, 849.

⁷ Gysseling bd 2 s. 850.

⁸ Modéer 1935 a s. 128 med litt.

seile med tømmerstokker eller bjelker».¹ Förklaringen bör betraktas som osäker. Samma namn har av P. A. Munch i skildring av händelser från 1220 anknutits till byggnadsplatsen; fartyget har enligt honom tillkommit i Stokke socken.² Det är möjligt att samma skepp avses. P. A. Munchs etymologi bör, stödd av många paralleller som den är, avgjort föredragas. *Raptabuzan* ägd av en isländsk hövding 1242 tolkas av Bugge 'rafte-skuten eller trælast-skuten'.³ Detta vore i så fall det enda exemplet i sitt slag. Man vet inte, om fartyget byggts i Norge eller på Island. Vid försök till alternativ tolkning har jag sökt finna något ortnamn, till vilket *Raptabuzan* kunde anknytas. Registret till Landnámabók upptar ingen isländsk lokal **Raptar* e. d. Den enda sammansättning med *rapt-* som f. i. jag där kunnat anträffa är *Raptalækr* ibid. s. 99, ett alternativnamn till Allmannafljót. Detta kan ej komma i fråga. Däremot är det frestande att söka anknyta skeppsnamnet till det norska ortnamnet *Raften* i Hadsel sn och hd, behandlat i NG 16 s. 357. Detta skrevs Raffthenn 1567, Rafften 1610, 1614, 1661, Raften 1723; gården ligger vid en vik av *Raftsundet*, i Raftasundum 1400 DN 6 s. 392, i Raptasundum 1430–40 ABJb s. 98. Namnet förmodas givetvis hänga samman med *rapt*, m. 'stock, bjälke'. »Der er selvfølgelig Forbindelse mellem Gaardens og Sundets Navne. Fritzner (III S. 37) antager, at Raftsundet har faaet Navn af, at der her var Adgang til Hugst af *raptviðr* eller *raptar*, ligesom Raftesiden paa den søndre Side af Varangerfjorden. Isaafald maa man antage, at Gaarden har faaet Navnet **Raptar* af, at der her fandtes saadan Tømmerskog. Nu findes der ialdfald vist ikke Barrskov her, og Brædderne synes ikke heller meget egnede til Skovland. En rimeligere Forklaring synes mig at være, at det lange og smale, i næsten ret Linje løbende Sund kan have hedet **Rapt*, paa samme Maade som *Stokkr* oftere bruges som Navn paa saadanne Sunde. Dette kan være gaaet over til Gaardnavn, som allerede i MA. kan have faaet Flertalsform som ofte, naar en Gaard var delt, og derefter kan igjen Sundet, som saa ofte, have faaet et nyt sms. Navn.»⁴ Jfr under Rafteset i Herø, där ett sundnamn **Rapti* på grund av uttalet

¹ Bugge 1925 s. 105.

² Munch bd 3 s. 627 med not 4.

³ Bugge 1925 s. 63 med not 3; jfr Kahle s. 197.

⁴ NG 16 s. 357.

förmodas föreligga.¹ Vid behandlingen av *Rafsnes* i Alta har Magnus Olsen i anslutning till K. Rygh antagit snarare ett sundnamn **Rapti* än **Raptr* som ingående i *Raftsundet*.² Formellt kan *Raptabuzan* direkt anknytas till det av K. Rygh förmodade gårdnamnet **Raptar*, där f. l. då står i gen. pl. En elliptisk namnbildning till *Raftesiden* skulle också kunna tänkas komma i fråga. Utan att förneka möjligheten av Bugges etymologi har jag här velat föreslå en alternativ tolkning av namnet, vilken medför att *Raptabuzan* kan föras till den större namngrupp, där f. l. är namnet på byggnadsplatsen eller (den ursprungliga) hemorten.

Exempel på att skepp namngivits efter djur finns i relativt stort antal. Från Snorre Sturlusons berättelse om Olov Tryggvason är *Ormrinn langi* 'Ormen länge' och *Ormrinn skammi* 'Ormen korte' kända. Båda fartygen var prydda med drakhuvuden i framstammen; det äldre och mindre av dem hette ursprungligen blott *Ormr* 'Ormen, Draken'. När ett yngre och ståtligare byggt kallades det äldre *Ormrinn skammi*, det yngre *Ormrinn langi*. Skeppen är alltså namngivna i relation till varandra. Namn, där detta förhållande kan konstateras eller med skäl förmodas kallar jag relationsnamn. De ovan behandlade *Maior Roca* och *Minor Roca* är troligen exempel härpå. Fler fall av namngivning efter denna princip kommer att redovisas i fortsättningen. Modéers formulering av namngivningsförhållandet beträffande Olav Tryggvasons båda berömda skepp kan möjligen missuppfattas. Han skriver: »Ormen länge var, liksom den därefter uppkallade Ormen skamme . . .».³ Man får av hans framställning den uppfattningen, att Ormen länge vore det äldre fartyget. Så är ej fallet, vilket Modéer naturligtvis har haft klart för sig. I sagan heter det: ». . . var þat dreki ok görr eftir því sem Ormr sá er konungur hafði haft af Hálogalandi, en þetta skip var miklu meira ok at öllum hlutum meirr vandat; þat kallaði hann Orm inn langa, en hinn Orm inn skamma».⁴ Andra fartyg, vilkas namn innehåller djurord, var *Hreininn* 'Renen', betecknat som det snabbaste av alla skepp, det i början av detta kapitel nämnda *Visunden* 'Bisonoxen' och

¹ NG 13 s. 44.

² I NG 18 s. 43 f.

³ Modéer 1956 d. s. 12.

⁴ Heimskringla s. 234.

Uxinn 'Tjuren, Oxen'. Ett skepp *Oxe* kom till Lynn i september 1304; i juni följande år anlände dit ett fartyg *Swyn*. Med all sannolikhet betyder dess namn 'Vildsvinet'. Bland sagornas fartygsnamn är enligt Modéer särskilt fågelord vanliga, t. ex. *Elfrinn* 'Svanen', *Falkinn* 'Falken', *Grágásina* 'Grågåsen', *Trønuna* 'Tranan'. Sådana namn »visa att de med åror eller råsegel framdrivna båtarna gärna liknats vid de snabbvingade fåglarna».¹ Anmärkningsvärt är, att exempel härpå ej kunnat anträffas bland båtnamnsmaterialet i de engelska tullräkenskaperna.

Blomnamn är sällsynta. Jag har blott funnit ett säkert, nämligen *Roseblome* 'Rosen', ett skepp från Tönsberg anlant till Lynn 1305 6/5.² Några namn ur räkenskapsmaterialet utgöres av adjektivkomposita. Hit hör väl *Grandes busce* 1304, *Grandebussh* 1312, som kanske innehåller adj. fr. *grand* 'stor', varför namnen kan betyda 'Storbussan, Den stora bussan',³ vidare *Godebusche* 'Den goda bussan', *Langebusche* 'Den långa bussan', *Langebord* 'Den med långa skeppsbord försedda (bussan)', *Langside* 'Långsidan', *Smalside*, väl ett relationsnamn till det föregående; på liknande sätt förhåller sig antagligen namnen *Neuebusche* 'Den nya bussan' och *Oldebusce* 'Den gamla bussan' till varandra.⁴ De båda sistnämnda fartygen hade norska skeppare. Förlederna i deras namn har ju ej nordisk form utan engelsk, men översättning av namnen från norska kan ha gjorts av tullskrivaren eller av skepparen; slutligen finns ju den möjligheten, att fartygen varit engelska men haft norska befälhavare. Hos Kahle träffar man namn som *Rauðsiða* 'Rödsidan', *Gullbringa*, *Gullsuð* och *Grábuza* 'Den grå bussan, Gråbussan', såvida nu denna tolkning är riktig.⁵ Magnus Olsen har, stödd på andra läsarter än dem Kahle använt, framhållit möjligheten av att här föreligger en sammansättning av *buza* med kvinnonamnet *Gró(a)*; i så fall är det fråga om en parallell till *Gyðusúðin*.⁶

¹ Om namnen se Modéer 1935 a s. 125 ff., 1956 d s. 13, Kahle s. 190, DN 19 s. 501.

² Bugge 1899 b s. 206, DN 19 s. 504.

³ Bugge 1898 s. 68, 1899 b s. 205, 143. Annorlunda M. Sørli i MoM 1952 s. 154 f. Denne anser, att fartyget fått namn efter *Grande* i Trøndelag.

⁴ Bugge 1899 b s. 150 f., 200 ff., DN 19 s. 502, 504, 508.

⁵ Kahle s. 197, 189.

⁶ Olsen s. 40.

En intressant grupp utgöres av de fartyg, vilkas namn har öknamnsskarakter. *Bókaskreppan* kallades ett skepp tillhörigt biskop Nikolaus Arnesson (början av 1200-talet). Namnet har bet. 'bokväskan'; otvivelaktigen syftar det på att biskopen förde med sig böcker under sina resor.¹ *Skreppa*, f. 'väska, (rygg)säck, påse'. Ett annat namn av denna kategori är *Jarnmeiss* 'Järnkorgen'. Fartyget ägdes av biskop Þangbrandr, som lät reparera det med järnkrampor efter ett haveri. Detta är den reala bakgrunden till namnet.² Ett skepp *Sauðarvömbin* 'Färvåmmen' är känt.³ Som Modéer påpekat ingår ofta ord med bet. 'kärl, kar, fat' i (ök)namn på båtar.⁴ Det *bolli*, m., vilket utgör senare leden i flera namn betyder ursprungligen 'skål'. Jfr vad som framhållits om *kolla*, f. ovan s. 28 not 3. Ett namn som enligt min uppfattning hör hemma i detta sammanhang är *Kúði*. Det förekommer i *Landnámabók*,⁵ och Kahle ifrågasätter om det inte har iriskt ursprung. »Oder ist es das ags. *cúda* 'der bekannte, vertraute Freund?'⁶ Heggstad har också varit inne på tanken, att ett iriskt ord föreligger.⁷ Carl Sigfrid Lindstam uppfattar *Kúði* som mytiskt; det utgör enligt honom en förklaringsägen, tillkommen i avsikt att få en tolkning av änamnet *Kúðafljót*.⁸ Skeppsnamnet kan sammanställas med nisl. *kúði*, m. 'lille Trækar (Madkar) el. lille Tremmekasse til Hø; lille og sygeligt udseende Person, Skrælling' (Bløndal). Bet. 'Det lilla karet' passar utmärkt i fartygsnamn, och flera paralleller till ett sådant finns, jfr *Jarnmeiss* ovan; i de boh. namnen förekommer ofta denna typ, varom se kap. V. Franzén, som nyligen behandlat *Kúðafljót*, återger beträffande den stora och breda älven i Vestur-Skaptafellsýsla *Landnámabóks* förklaring att den förste landnamsmannen i denna bygd landade i älvmyningen med skeppet *Kúði*.⁹ En mycket obetydlig bäck med samma namn i Laxárdalshreppur i Dalasýsla ankytes a. st. till det nyssnämnda *kúði*, m. 'litet träkar; liten oansenlig person',

¹ Kahle s. 185 f., Modéer 1935 a s. 128 f.

² Modéer 1956 d s. 16, Kahle s. 192.

³ Kahle s. 198, Modéer 1935 a s. 129.

⁴ Modéer 1935 a s. 128.

⁵ *Landnámabók* s. 101, 203.

⁶ Kahle s. 193.

⁷ Heggstad s. 385. De Vries antar släktskap med *koddi*, m. 'kudde'.

⁸ I OGB 12:1 s. 39 med litt. vid behandlingen av *Kuröd* i Båve sn.

⁹ Franzén 1964 s. 73.

och betraktas som närmast skämtsamt. Att *kúði*, m. ej eljest är belagt i fvn. kunde synas vara ett hinder för den föreslagna tolkningen. Ordet kan emellertid mycket väl ha funnits i fornspråket, ehuru det ej råkat bli belagt i någon text. Dess användningsområde — det hör till lanthushållets och köksarbetets terminologi — är sådant, att man inte bör bli förvånad över att det ej kommit med i de texter av främst icke-vardagligt innehåll varav den fornvästnordiska litteraturen huvudsakligen består. Ordet kunde väntas möta i inventarieförteckningar och källor av liknande art, men sådana är sparsamt kända från fornspråklig tid, eller ej utgivna. Jfr att det till samma ämnesområde hörande fvn. *traus*, f. 'skål med pip på sidan', no. dial. *trøys* 'ds' i fornspråket blott är belagt en gång, nämligen i Bóasaga, och då i ett sammanhang som är »patently obscene, which determines the meaning of *traus* in the present context. If the word had not survived in Norwegian dialects, its precise everyday meaning would have been hidden to us».¹

Bland abstraktbildningar i den fornnordiska skeppsnamngivningen märks *Hjalpin* 'Hjälpen, Hjälparen' och *Viðsjáin* 'Spanaren', byggda av kung Sverre under 1100-talets sista årtionden, samt *Settaspillir* 'Fredsbrytaren'.² Som ensamstående i sitt slag anför Modéer namnet *Stígandi*. Detta är presens-particip av verbet *stíga*, enligt Modéer antingen i bet. 'komma framåt genom att vid bidevindsegling hålla tätt upp till vinden' eller också i den närliggande bet. 'genom kryssning komma framåt (steg för steg)'. Om fartygets goda seglingsegenskaper ger de av Modéer anförda ställena ur *Vatnsdøla* saga upplysningar. Om skeppet *Ellidí* (jfr *Ellida* i Tegnér's Fritiofs saga) anför Modéer, att namnet »återgår på ett fsl. lånord, som i flera omgångar vandrat in i de nordiska språken».³ Det utgöres alltså enligt honom av »blott och bart ett båtappellativ — utan något slags närmare bestämning». Modéer ansluter sig här till en uppfattning som framförts av bl. a. Evald Lidén och Hjalmar Falk. Den har också accepterats av Elof Hellquist i *Svensk etymologisk ordbok* (se under *lodja*) och av SAOB L 1026 f. Etymologien avvisas av Gösta Franzén i en artikel i *Scandinavian Studies* 1962, s. 237 ff. Denne ansätter

¹ Behre s. 73.

² Modéer 1935 a s. 129 f. med litt.

³ Modéer 1935 a s. 128 och not 3 med litt.

som grundform ett *Eldliði och översätter namnet 'fast vessel', en betydelse som överensstämmer med den av E. H. Lind förmodade,¹ fastän utgångspunkten är en annan. Franzéns avvisande av tanken på tidigt lån från fsl. av det ord som senare (ev. via mlty. *lodie*) inkommit i svenskan under former som fsv. *lodhia*, *lydhia*, *lädhia*, sv. *lodja*, har mycket som talar för sig. Lodjorna var ett slags lätta roddfartyg, använda av ryssarna under den senare medeltidens och 1500-talets strider med svenskarna på främst de stora ryska sjöarna, Onega, Ilmen, Peipus osv. Att motsvarande fsl. ord skulle ha inlånats i de nordiska fornspråken så tidigt, att det i Landnámabók belagda *Eldliði* skulle kunna vara en ombildning därav, förefaller mig liksom Franzén mindre sannolikt. Mig veterligen är det av de slaviska stammarna blott vunderna, som under medeltiden gjort sig kända för att bedriva sjöfart. Emellertid kvarstår, att namnet *Eldliði* kunnat användas »as a term for a special kind of ship». Till denna sällsynta grupp av namn kan också räknas det av Magnus Olsen tolkade *Kjöll(inn)*² och möjligen *Drekinn*, såvida i sistnämnda fall *Drekinn* verkligen icke här är ett egennamn 'Draken, Ormen' (jfr *Ormrinn*) och icke båtappellativet *dreki*, namn på en viss typ av skepp, stort härskepp.³

Namn på gotländska skepp är svåra att urskilja i de engelska tullräkenskaperna på grund av den omständigheten, att gotländska köpmän förde varor på norska fartyg och vice versa. Namnet *Gaut(er)* betyder sannolikt 'Gotlänningen'.⁴ Två båtar tillhörande Sigleiv Susse nämnas i tullrullan för Lynn 1303–04. De kallades *Neuberie* och *Leonebergh*.⁵ Efterleden i det senare namnet är säkerligen *berg*, n. och troligen ingår samma ord i det förra. Fartygen skulle kunna ha bet. 'Nyberg' och 'Lejonberg'. Jfr fsv., ä. nsv. *leon*, n. och m. 'lejon'.

Det enda namngivna skeppet i Gustav Vasas från Lübeck förhyrda flotta av 1522, 13 holkar och barkar i okänd proportion, var *Svanen*.⁶

¹ Lind 1920–21 sp. 72.

² Se ovan s. 29 f.

³ Modéer 1935 a s. 128 med litt. Jfr Kahle s. 187.

⁴ Bugge 1923 s. 224; jfr Bugge 1899 a s. 174 f.

⁵ DN 19 s. 463, 469. Fartygen omtalas 1303 10/5 resp. 1304 24/4.

⁶ SFH 1 s. 46.

Från 1525–26 nämns *Björnen* och *Ugglan*, från 1534–36 *Stora Kravelen*, som enligt SFH 1 av Per Brahe d. ä. kallades *Elefanten*. Detta fartyg bör ej förväxlas med den år 1554 stapelsatta *Elefanten*;¹ kungen bestämde själv vad skeppet skulle heta. En galär *Draken* omtalas i maj 1541, och ett *Leonen* användes 1559 för hertig Johans resa till England.² Beträffande ä. nsv. *leon*, n. och m. 'lejon' se SAOB L 483. En galär *Buffeln* är också känd från Gustav Vasas tid.³ Till de tidigast nämnda fartygen hör *Lumper* (*Lumper*) omtalat 1525–26.⁴ Möjligen var det tyskt.⁵ Något med *Lumper* identiskt ord har ej påträffats i Schiller-Lübben, och någon ort, till vilken fartygsnamnet kunde utgöra en inkolentnamnsbildning, har ej stått att finna. Kanske kan man anknyta det till det av SAOB L 1185 nämnda ty. *lump* 'fisken *Cyclopterus lumpus* Lin., stenbit, sjurygg' eller till holl. *lomp*, använt om vissa fiskar med mer eller mindre klumpig kroppsform. Sv. *lump* om dylika fiskar har enligt SAOB a. st. blott anträffats i sammansättningar som *lumpfisk*. Stenbiten hör till familjen sugfiskar; dessa är till formen klumpiga, och åtminstone stenbiten har ett obehagligt utseende. Det förefaller inte otroligt, att en jämförelse mellan fartyget och en dylik fisk kan föreligga. Alternativt kan namnet sammanställas med det etymologiskt identiska sv. dial. *lump*, m. 'avhugget stycke av en stock', hos Rietz belagt från Delsbo i Hälsingland.⁶ Detta *lump*, m. finns också i no. dial., här med bet. 'Knub, Klods, tyk Stump'.⁷ Ordet har också använts som personbinamn. Lind nämner en viss Styrkar *Lumpr*, nämnd 1316 från Bergen.⁸ Identiskt med dialektordet är skogsvårdstermen *lump*, r. el. m. '(vanligen på grund av rötskada) frånskild och kasserad del av fälld

¹ SFH 1 s. 48. Carl Ekman har i Sjöhistorisk årsbok 1945–46 s. 209, noten, invänt, att varken i andra tryckta verk än Per Brahes krönika eller i dåtida arkivhandlingar hittills påträffats någon uppgift som bekräftar riktigheten av Per Brahes uppgift, att *Stora Kraveln* från 1534–36 även kallats *Elefanten*. »Troligen har Per Brahe förväxlat *Stora Kraveln* med *Stora Kraveln Elefantens*».

² SFH 1 s. 51, 70.

³ SFH 1 s. 70, 75.

⁴ SFH 1 s. 48.

⁵ Ekman, C. s. 391.

⁶ Rietz s. 414 b.

⁷ Aasen s. 461.

⁸ Lind 1920–21 sp. 249.

trädstam'; användes även kollektivt om skogsavfall som utgöres av dylika delar.¹ I vilket fall som helst ger *Lumper* ett intryck av att det så benämnda fartyget kunnat vara (brett och) klumpigt, eventuellt dessutom i dåligt skick.

Från grevefejdens år, 1534–36, är *Bryntan* och *Kampermannen* kända.² Carl Ekman ger för det förra fartyget namnformen *Brynten* och uppger, att det sedermera kallades »*Gamle Brunten*» (vilket implicerar, att ett nytt *Brynten* tillkommit), varför det väl får »antagas ha haft en häst i sin sköld».³ En svårighet för hans tolkning utgör den omständigheten, att SAOB:s enda äldre belägg på *brunte*, m. el. r. smeksam benämning på brun häst, är från 1740 och hämtat från Dalin.⁴ Emellertid torde Dalin ha fått ordet ur dialekten; i så fall är ordet säkert betydligt äldre än från mitten av 1700-talet. Att vid tolkningen av skeppsnamnet utgå från läsningen *Brynten* eller *Bryntan* medför stora svårigheter. Ur österbottnisk dialekt är enligt Rietz känt ett *brynt*, m. 'backe' samt adjektivet *bryntot* 'backig'.⁵ En anknytning till detta *brynt* ger ingen god mening. Eller innehåller skeppsnamnet personnamnet *Brynte*? Jfr i så fall *Flemingen* från 1544, som torde ha namngivits efter den framgångsrike amiralen Erik Joakimsson *Fleming*, och *Greken*, år 1567 inköpt från Jakob *Greek* i Helsingfors.⁶ Ekman omnämner *Gamle Fördelen* och *Nye Fördelen*, som är likartade namn. Förklaringen på dessa ges när skrivarna en annan gång skriver »Lasse *Fördels* skuta». Denne Lasse *Fördel* var fogde i Österbotten.⁷ Om *Kampermannen* har Ekman förmodat, att det vore ett lybskt skepp av namnet att döma.⁸ Någon etymologi ger han ej. Schiller-Lübber erbjuder ingen ledning vid försök till namnförklaring. Namnet är uppenbarligen en sammansättning. F. l. är ett *Kamper* (*kamper*), s. l. bestämd form sg. av sv. *man* 'mansperson'. Vid tolkning av f. l. bör man räkna med möjlighe-

¹ SAOB L 1186.

² SFH I s. 48.

³ Ekman, C. s. 391.

⁴ SAOB B 4349.

⁵ Rietz s. 58 a.

⁶ Modéer 1935 a s. 132.

⁷ Ekman, C. s. 396 f.

⁸ Ekman, C. s. 391.

ten av att annat kontinentaleuropeiskt språkmateriel än medelågtyskt ingår däri, eftersom hansestäder också fanns i exempelvis Nederländerna. Fartyg från andra hansestäder än Lübeck kan mycket väl ha förvärvats av lybeckare, och sedan kommit med bland de skepp som Gustav Vasa förhörde från Lübeck. En på sin tid känd holländsk hansestad var *Kampen*, belägen i provinsen Overijssel nära mynningen av floden Ijssel, och holl. *kamper* betyder bl. a. 'person från staden Kampen'.¹ F. l. i fartygsnamnet är enligt min uppfattning just detta *kamper*. Skeppet kan ursprungligen ha hetat (*Der*) *Kamper*, vartill senare epeexegetiskt lagts *-mannen*. Modéer har, 1935 a s. 137, sammanställt *Kamperman* (1535) med det i fsv. (år 1513) belagda *kamperman*, m. 'ett slags större fartyg'. Etymologien på appellativet är med största sannolikhet densamma som här föreslagits för skeppsnamnets del. Ett något senare fartyg, enligt SFH känt från 1544, hette *Snöre-pilen*.² Enligt benäget meddelande från SAOBArkiv är ordet *snöre-pil* i dess samlingar endast representerat av fartygsnamnet. I skeppsgårdsräkenskaperna från 1543 förekommer följande uppgifter: »Jttem x Aprilis Ana(ma)de Jacop bagge påå *snörepiill* til wargh(erning) til kalmar(n)e . . . ; Jttem xxiiij Maij kom til *Snörepiils* tijell Hyssingh . . . ; Jttem Sam(m)a dag Ana(ma)de Jacop bagge på *Snurrepiill*, til wargh(er)ni(n)g, Merling . . . ; Jttem xxiiij kom til Tielles som sömades, åth *Snurpiil*, frama(n) maste(n), Segelgar(n) . . . ».³ Förleden i namnet är uppenbarligen verbet *snurra*, s. l. *pil*. De olika skrivningarna av förledens stamvokal antyder att denna haft ett grumligt uttal. Skrivningarna med enkelt *r* kunde tänkas bero på att man uppfattat verbet som kortstavigt (det är möjligen delvis lånat från mlty. *snurren* 'surra', ehuru det är allmänt spritt i dialekterna),⁴ alltså tillhörande typen fsv. *fara*, med kort vokal + kort konsonant. Stavelseförlängningen tillhör väsentligen 1400-talet och genomfördes tidigare i enstaviga än i tvåstaviga ord. »Inom det uppsvenska området torde kortstavigheten på vissa håll längre ha

¹ WDNT 7:1 sp. 1172.

² SFH 1 s. 70.

³ För dessa uppgifter liksom för andra ur SAOBArkiv tackar jag ordbokschefen Sven Ekbo.

⁴ Hellquist bd 2 s. 1016.

bevarats, delvis in i vår egen tid.»¹ Verbet *snurra* föreligger här i endera av betydelseorna 'brumma, surra' eller den sekundära 'vrida sig hastigt omkring', en betydelse som enligt Hellquist härrör från den surrande spinnrocken.² I det förra fallet skulle båtnamnet antyda ett påfallande brummande eller surrande ljud, åstadkommet av pilen vid dess färd genom luften; i det senare fallet antyder namnet att pilen vore så konstruerad, att den roterade runt sin axel på sin väg mot målet och sålunda fick större genomslagskraft. Det senare tolkningsalternativet förefaller mig vara något troligare. I NK 12 B s. 142 framhåller nämligen Torsten Lenk, att den kända dalpilen var försedd med smal lång spets, vars tånge var indriven i pilskafvet. Styrfjädrarna var rakställda. »När det berättas, att Gustav Vasa lärde dalkarlarna att smida pilar, betyder det att han införde den sedan århundraden tillbaka på kontinenten brukade typen 'med sneda slindor (styrfjädrar) och icke så långlig udd, (så) att de skulle kunna häkta sig på och skruva sig in genom harnesket'.» Lenks uppgift synes mig vara ett indicium som pekar i riktning mot den tolkning av *Snörepilen* som här satts i främsta rummet. Jfr i annat fall *Brommaren* nedan. Namnet ansluter sig i vart fall till gruppen skepp uppkallade efter vapen eller vapentillbehör. Jfr grek. *Οίστρος* 'Pilen'.

Gustav Vasa och hans söner bedrev en livlig skeppsbyggnadsverksamhet. Som Modéer påpekat, var skeppsbyggeriet i äldre tider mindre centraliserat än nu och hade skickliga utövare överallt längs kusterna.³ Jfr uppgifterna om bohuslänska fiskebåtsvarv i kap. I. Förutom vid rikets skeppsgårdar — omkring år 1540 var dessa Stock-

¹ Wessén 1968 s. 92.

² Hellquist a. st. Dahlgren s. 782 anger för *snurra* blott bet. 'vara knarrig, brumma'. Detta hindrar emellertid ej, att bet. 'vrida sig hastigt omkring' kan ha förelegat utbildad på 1540-talet hos verbet. Det äldsta belägget på *snurra* (*snorra*) i bet. 'vrida sig hastigt omkring' i SAOBArkiv synes dock vara från 1685 och är hämtat ur Haquin Spegel, Guds Werk och hwila s. 81. Det heter där: (strömmen) »Om och om som qvarnehiulet *snårrar*.» Ett säkert belägg på *snurra* i denna bet. är från 1712, hämtat ur en bearbetning av Boileau: ». . . tre tärningar på bordet *snurra* kring». Rietz s. 647 b ger för *snurra* betydelseorna 'surra (om en bröms, hjulet på en spinnrock m. m.); brumma, vara önd och väsnas; andas hårt som en katt; piska omkring en snurra'.

³ Modéer 1935 a s. 133.

holm, Älvsborg, Kalmar, Åbo och Viborg, 1555 tillkom Helsingfors och 1559 Nyköping; 1629–34 fanns skeppsgårdar i Stockholm, Göteborg, Kalmar, Åbo, Helsingfors, Viborg, Kexholm, Riga och Elbing¹ — låg örlogsvarv i Västervik, Björkenäs och Mönsterås i Småland, Stegeborg i Östergötland samt Harbovik och Älvkarleby i Roslagen.² En skeppsgård fanns också en period under 1500-talet i Nya Lödöse; ett varv låg i Gävle.³ Dessutom är ett antal smärre varv, delvis av kort varaktighet, kända. Omkring år 1560 hade landet en icke föraktlig örlogsflotta. Efter en kortare nedgångsperiod kom en ny period av flottrustningar under 30-åriga kriget. På Karl XI:s och Gustaf III:s tid bedrevs ånyo upprustning av örlogsmarinens, liksom under senare hälften av 1800-talet och de båda världskrigen. Genom 1634 års regeringsform inrättades amiralitetskollegium, vilket utgjorde överstyrelse för flottan. Från denna tidpunkt infördes en ordnad klassifikation av kronans fartyg. Denna indelning av fartygen i olika klasser fick som vi skall få se, betydelse för namngivningen. Genom den tekniska utvecklingen tillkom under senare delen av 1700-talet och 1800-talet en rad nya fartygstyper. Namnskicket inom varje klass eller typ kom snart att uppvisa vissa gemensamma drag.

Bland fartygsnamnen i svenska flottan under perioden fram till omkring 1680 är från början flera grupper skönjbara. Några skepp bar namn på helgon eller personer ur den bibliska historien. *S:t Erik* om 350 läster, byggt 1559–60 vid Björkenäs varv norr om Kalmar, var uppkallat efter Sveriges nationalhelgon. Möjligen kan Erik XIV också ha önskat se detta för tidens förhållanden stora skepp bära ett namn som innehöll hans eget.⁴ Fartyget omnämnes flera gånger under de följande åren. *S:t Göran*, upptaget i 1564 års skeppslista,⁵ var enligt Modéer erövrat från Livland 1563; *Lilla S:t Göran* togs från Lübeck 1564.⁶ Vid Västerviksvarvet byggdes i början av 1560-talet *S:t Kristoffer* om 200 läster.⁷ »Ifrågavarande båt kallades även

¹ Zettersten s. 222.

² Zettersten s. 287.

³ Om skeppsgårdar och varv se också SFH 1 s. 100–111, där bl. a. installationerna i Nya Lödöse och Gävle nämnas.

⁴ Ekman, C. s. 392.

⁵ SFH 1 s. 497.

⁶ Modéer 1935 a s. 134.

⁷ SFH 1 s. 55, 110, 497.

Svenske Kristoffer i motsättning till den från Lybeck år 1564 tagna *Lybska Kristoffer*.¹ *S:t Jakob*, bevärad med 8 kanoner, byggd i Stockholm 1628, fungerade år 1644 som brännare enligt skeppslistan för detta år; samma handling upptar ett *S:t Mikael* om 12 kanoner, erövrat från »de kejserske» 1632, såld 1648.² *S:ta Anna*, sjösatt 1649, skänktes av drottning Kristina till Ludvig XIII:s gemål, Anna av Österrike. Såpass sent som omkring 1675 byggdes ett 72-kanonersskepp, (*S:t Hieronymus*).³ I Karl IX:s flotta fanns ett stort skepp från 1604, *Salvator* 'Frälsaren'. Ett i Wismar från »de kejslerlige» erövrat fartyg vid namn *Caspar* kallades senare (*Wismarske*) *Salvator*.⁴ Det sänktes 1669. Från 1568 nämns *Engelen*; ett i Västervik år 1640 byggt och av kronan samma år inköpt skepp kallades *Rafael* eller *Ängeln Rafael*.⁵ Bland krigsfartygsnamn med anknytning till biblisk historia må nämnas *Jonas* 1564, *Samson* 1568 och 1605, innehållande namnet på den hebreiske hjälten; ett senare *Samson* eller *Simson* — båda namnformerna förekommer — om 30 kanoner byggdes 1632 och sänktes 1659.⁶ *Konung David* förekommer i 1644 års skeppslista, och *Abraham* om 36 kanoner tillkom 1675.⁷ Existensen av en såpass stor grupp namn med religiös anknytning, även innehållande helgonnamn, bland krigsfartyg byggda i Sverige under protestantismens mest militanta skede gör, att man har anledning ställa sig tvivlande inför Modéers omdöme, att »de även under nyare tid ej alltför ovanliga helgonnamnen i svenskt båtnamnsmaterial väsentligen äro lån utifrån».⁸ Möjligheten av att vi här möter en seg, långsamt utdöende namngivningstradition från den katolska tiden förtjänar att tas under allvarligt övervägande.

Namn hämtade från antik mytologi och hjältehistoria anträffas tidigt. Systerfartyg till *S:t Erik* var två andra krav(e)lar, varav den ena kallades *Trojen* eller *Troilius* (*Troilus*), den andra *Hektor*, sedermera

¹ Modéer 1935 a s. 133.

² SFH 1 s. 501.

³ SFH 1 s. 504.

⁴ SFH 1 s. 80, 501.

⁵ SFH 1 s. 497, 501.

⁶ SFH 1 s. 497, 80, 501.

⁷ SFH 1 s. 501, 505.

⁸ Modéer 1935 a s. 134.

kallad *Svenske Hektor* till skillnad från ett erövrat danskt skepp med samma namn.¹ Det senare benämndes naturligtvis i relation till det föregående, och kom att kallas *Danska Hektor*. Troilus var enligt sagan kung Priamos' yngste son. Samma namn bars av ett 1595 byggt krigsfartyg. Bland Erik XIV:s skepp finner vi också *Hercules*, *Mars* (även kallat *Makalös*) och *Neptunus*.² Alla tre namnen återkommer senare, *Hercules* på ett 54-kanonersfartyg från ca 1650, *Mars* på fartyg byggda 1606-08, 1633 (på 42 kanoner, slopat 1660) och 1665 (ett 72-kanonersskepp) och *Neptunus* slutligen på ett 44-kanonersfartyg från 1673.³ Andra namn med klassisk anknytning var *Fortuna* (4 fartyg 1570-1668, varav det sista efter byggnadsorten kallades *Västerviks Fortuna*), *Akilles*, byggt i Västervik 1625, det berömda *Amarant* om 50 kanoner, sjösatt 1653, erövrat av danskarna 1677, 2 *Andromeda*, tillkomna ca 1620 resp. 1658, *Apollo*, byggt i Harbovik 1622, *Fama*, även kallat *Ängeln*, ursprungligen ett kompaniskepp (dvs. ägt av ett skeppskompani), 3 *Jupiter* med tillkomstår 1605, 1633 och 1666 respektive, 2 *Mercurius* tillkomna 1625 resp. 1671 (det äldre fartyget 1645 omdöpt till *Falken*), *Orpheus* sjösatt 1605, *Saturnus* 1662 och *Venus* 1667.⁴ Till namn av typen *Fama* och *Fortuna*, dvs. personifikationer av abstrakta begrepp, hör *Caritas* 'Kärleken', byggd i Västervik 1640 och köpt från Västerviks skeppskompani, senast nämnd 1646, *Spes* 'Hoppet' från 1666 och vår första tredäckare *Victoria* 'Segern' om 84 kanoner, sjösatt 1657 och under stora högtidligheter döpt av drottning Hedvig Eleonora.⁵ Intressant är, att uppkallelse efter antika statsmän och fältherrar tidigt ägde rum. Ett fartyg *Scipio* omtalas 1601; utan tvivel har man vid namngivningen tänkt på Hannibals besegrare, Publius Cornelius Scipio. Från 1604 nämns *Hannibal*. Troligen är de båda skeppen tämligen jämnåriga.⁶ År 1623 stod *Alexander Magnus*,⁷ dvs. Alexander den Store, färdigt. Vi har också haft åtminstone ett *Caesar*,

¹ Ekman, C., s. 392; jfr SFH I s. 59, 497.

² SFH I s. 52, 55, 106, 110, 133, 497.

³ SFH I s. 237, 504 f., 111, 501.

⁴ SFH I s. 56, 70, 80, 237, 500 ff.

⁵ SFH I s. 500, 504 f., 239.

⁶ Zettersten s. 449, 454.

⁷ Zettersten s. 338.

tillkommet omkring 1648.¹ Till jämförelse kan nämnas, att det första engelska belägget på *Scipio* enligt Battenberg är från 1739, på *Hannibal* från 1772, på *Alexander* från 1689 och på *Caesar* slutligen från 1793.² I 1568 års skeppslista finns upptaget ett *Memnon*.³ En reducerad form av *Agamemnon kan föreligga. Namnet ansluter sig då till raden av andra samtida fartygsnamn efter hjältar från trojanska kriget. Avgjort troligare är dock namngivning direkt efter *Memnon*, son av Eos och Tithonos, konung över Etiopien och efter Hektors död trojanernas främste kämpe.

Ett från Holland år 1623 inköpt fartyg kallades *Kristina*.⁴ Säkerligen var det uppkallat efter konungens moder, Kristina av Holstein-Gottorp. Året därpå, 1624, omnämnes skeppet *Gustavus*⁵ snarare efter den regerande Gustav II Adolf än efter dennes farfader Gustav Vasa. År 1651 uppkallades skeppet *Carolus* efter dåvarande tronföljaren Carl Gustaf.⁶ Vid flottans stora upprustning under Karl XI:s regering skulle denna typ av fartygsnamn, dvs. uppkallelser efter kungahusets medlemmar slå igenom på allvar. Anknytning till den regerande ätten hade *Gyllene Wasan* eller *Wasa*, som 1579 sjönk utanför Kalmar.⁷ Skeppet har säkerligen varit prytt med ättens vapen. Namnet *Wasa* bars av flera 1600-talsfartyg. Jag har antecknat ett, som byggdes 1599 och som gick förlorat genom våld i Djurhamn 1623; det kallades ibland *Rikswasan*, och var utan tvivel identiskt med det »viceamiralsskepp» *Vasa* som enligt Zettersten omtalas 1620.⁸ År 1628 tillfördes flottan det i våra dagar så kända regalskeppet *Wasa*.⁹ Huvuddekorationen på dess akterskepp var

¹ SFH 1 s. 240, 505.

² Battenberg s. 90, 33, 78, 14.

³ SFH 1 s. 497.

⁴ SFH 1 s. 234.

⁵ SFH 1 s. 80, 234.

⁶ Unger 1939 s. 398.

⁷ Zettersten s. 434.

⁸ Se Hafström 1957 s. 410 ff. med litt. och Zettersten s. 446 resp. 257.

⁹ SFH 1 s. 80, 234. Om dekorationen på *Wasas* akterskepp se Wasafyndens berättar s. 9. A. st. har också ett fotografi av kungaättens vapen. Benämningen regalskepp tillkom under 1600-talet den största typen av svenska örlogsfartyg; jfr. fr. *galère reale*, it. *galera reale*, sp. *galera real*, alla med bet. 'den förnämsta (för konungen eller storamiralen avsedda) galären'. Se SAOB R 713 f. Dess äldsta belägg är från 1620.

konungens »stammevapen». Ättens sköldemärke, från början annorlunda beskaffat, fick efterhand utseendet av en *vase*, dvs. halmkärve eller faskin, »stormvase». Den oblika formen har som bekant förallmänligats i sveamål. Om detta skeppsnamn och därtill knutna problem, se Loman passim. Namngivning efter enskilda personer av typen *Flemingen* och *Greken* har omnämnts ovan s. 44. Direkta uppkallelse­namn efter enskilda personer förekommer sparsamt. Man kan nämna 32-kanonersfartyget *Julius* från 1647, namngivet efter kardinal Jules Mazarin, som fick skeppet i gåva. Det erövrades emellertid redan 1650 av engelsmännen och omdöptes till *Success*.¹ Under senare hälften av 1600-talet förekom uppkallelser efter riksamiralen C. G. Wrangel och efter amiralgeneralen Hans Wachtmeister. De båda skeppen kallades *Wrangel* (1664) och *Wachtmeister* (1681).²

Personbeteckningar av annat slag ingår i *Flygande Gest* (Gäst) 1568, utmärkande fartygets snabbhet eller uttryckande önskemål om sådan, *Härmästaren* 1564 — bakom namnet, belagt 1560-75, ligger enligt Modéer säkerligen titeln på Tyska ordens högste styresman i Livland — *Svenska Jungfrun*, tydligen till skillnad från ett eröivat *Jungfrun*.³ Ett senare *Jungfrun* byggdes i Västervik 1623 och såldes 1647. Perioden 1560–1675 fanns flera mindre krigsfartyg med namnet *Jägaren*.⁴ *Lodzmannspinkan* 1568⁵ innehåller subst. *lotsman*, m. 'lots'. Andra namn av denna kategori är *Postiljon(en)*, *Kämpen* och Karl IX:s *Svarta Ryttaren*.⁶ Modéer anför dessutom namn som *Nya Hertigen* (1555), *Jägmästaren*, *Snapphanen* och *Soldanen*, dvs. 'sultanen'.⁷ Namnen på några farkoster utgöres av folkslagsbeteckningar. *Morianen* från 1541, amiralsjakten *Morianen* från 1658 samt *Wiborgs Morianen* nämnt 1568⁸ innehåller alla subst. *morian*, m. 'neger', eg. 'invånare i morernas land'. Modéer nämner dessutom *Danska Morian*

¹ SFH 1 s. 237.

² SFH 1 s. 240, 504 resp. SFH 2 s. 546.

³ SFH 1 s. 107, 497 f.

⁴ SFH 1 s. 55, 497, 500, 505.

⁵ SFH 1 s. 498. Om s.l. se s. 52 not 10.

⁶ SFH 1 s. 54, 498, 505.

⁷ Modéer 1935 a s. 132.

⁸ SFH 1 s. 75, 239, 498.

(1564), *Hollands Morian* el. *Tyska Morian* (1566) och *Lybska Morian* (1564).¹ Namnet var under 1500-talet populärt såväl i Sverige som ute i Europa. I 1568 års skeppslista upptages ett *Blåmannen*. Namnet innehåller *blåman*, m. 'neger'. År 1564 fanns ett *Turken*.² Från 1630-talet nämns ett fartyg *Krabaten*.³ Namnet innehåller ä. nsv. *krabat*, m. 'kroat' (SAOB K 2592). Uppkallade efter mytiska naturväsen är *Näcken* (1560, 1568), *Danziger Merman*, införlivad i flottan 1626 och *Havfrun*, byggd 1631.⁴ Ty. *Meermann*, m. har bet. 'piscis marinus forma virili'; jfr *Meermännlein*, m. 'triton'.⁵

En av de största namngrupperna innehåller Ortsbestämningar; den ort som åsyftas är under 1500- och början av 1600-talet oftast byggnadsplatsen. *Älvsborgsbarken* (1568 *Elffzborgsbarken*) var sålunda byggd å (Gamla) Älvsborg, *Västerviksbarken* i Västervik.⁶ År 1568 fanns också fartyg vid namn *Kalmarbarken*, *Nyköpingsbarken* och *Viborgsbarken*.⁷ I alla tre städerna fanns som tidigare påpekats skeppsgårdar. I Nya Lödöse var *Löse Klinkan* och *Löse Holken* byggda.⁸ Nya Lödöse skrevs Lösa 1526, Lösze o. d. 1528, Løes 1597.⁹ En annorlunda, men felaktig tolkning av dessa båda namn ges av C. Ekman, s. 396. Andra namn tillhörande denna kategori var *Borneholms pincken*,¹⁰ *Harboviksskeppet* och *Häringeskeppet*,¹¹ *Kvicksundsgalejan*¹² och *Rostockerflöjten*, även kallad *Wismarflöjten*. Detta

¹ Modéer 1935 a s. 137.

² SFH 1 s. 497 f.

³ SFH 1 s. 107.

⁴ SFH 1 s. 75, 498, 500 f.

⁵ Grimm bd 6 s. 1854.

⁶ SFH 1 s. 107, 498, 74.

⁷ SFH 1 s. 497.

⁸ SFH 1 s. 107.

⁹ OGB 2 s. 35 f.

¹⁰ SFH 1 s. 498. Enligt SAOB P 891 f. är *pink* el. *pinka* benämning på vissa äldre fartygstyper av olika utseende och storlek; särskilt dels om vissa mindre fartyg använda under tidigare skeden (i sht 1500-talet), dels om ett lätt, tremastat, fregattriggat fartyg med hög och smal akterstäv, använt under senare skeden (i sht 1700-talet). Jfr mlty. *pinke*, holl. *pink*. Om denna fartygstyp se även C. Ekman i Sjöhistorisk årsbok 1945-46 s. 222 f.

¹¹ SFH 1 s. 498.

¹² SFH 1 s. 75. Ordet *galeja* behandlas SAOB G 27. Det avser: a) galär. b) ett slags i sht från 1540-talet till 1700-talets början i norra Europa (ofta ss. krigs-

fartyg finns upptaget i 1644 års skeppslista och har senast anträffats omnämnt 1651.¹ Närstående namn är de år 1568 förekommande *Engilske pincken*, *Hollandz Galleien*, *Lybske boiorten* och *Pryske pincken* 'Preussiska pinkan', erövrad 1569.² I dessa fall framgår ursprungslandet av farkostens benämning. Bland de exempel Modéer ger på 1500-talsnamn innehållande ortbestämningar, enligt honom den största gruppen bland detta århundrades fartygsnamn, märks *Gamla Äländskan* (1562–73), *Nya Äländskan* (1580–86), *Ålandshjorten*, *Ålandsskutan*, *Finska barken* el. *Helsingforsskeppet* samt *Lybska Maria* och *Lybska David*, tagna från lybeckarna 1564; på hösten samma år erövrades från danskarna ett fartyg som går under de tre namnen *Skotska Pinkan*, *Engelska Pinkan* och *Engelska skeppet*. *Ångermanskutan* byggdes i Ångermanland 1577, *Häringejakten* i Häringe på Södertörn 1563 och *Mönsterås barken* på Mösteråsvarvet 1586.³ Hit hör också *Bergshamrabarken*, *Gefleholken*, *Elfkarlebylaxen*, *Björneborgskraveln*, *Åbojojorten*, *Helsingforshåpen* och *Raumojakten*. Denna ytterst vanliga 1500-talsnamntyp efterträddes under 1600-talets lopp av namn givna efter länder, landsdelar och städer utan tillägg av båttypsbetecknande appellativ. De äldsta belägg härpå som kunnat anträffas härrör redan från 1555. Modéer anför *Nya Stegeborg* och *Nya Örebro* som exempel härpå. Hans uppgift innebär en korrigering av Zettersten. Denne menade, att namnen *Stockholm*

---

skepp) brukade mindre (skärgårds)fartyg; ss. örlogsfartyg sedermera ersatta av den större fartygstypen galärer. *Galär* avser enligt SAOB G 73 särskilt under 1700-talet och in på 1800-talet i Norden använda örlogsskepp med ringa djup, 20–30 par åror, 2 el. 3 master och latinsegel, lätt artilleribestyckning och en besättning av 200–300 man; i pl. även ss. sammanfattande benämning på grundgående fartyg i motsats till den sjögående flottan. Om galejan se även C. Ekman i Sjöhistorisk årsbok 1945–46 s. 218 ff.

¹ SFH 1 s. 501. *Flöjt* är enligt SAOB F 997 »(förr) benämning på ett stort, långsträckt, förhållandevis flatbottnat, i allm. tremastat fartyg med bredt skrov, smalt överdäck och rund akterstäv, användt i sht under 1600-t. (först och allmännast av holländarna) ss. handels- och valfångarfartyg».

² SFH 1 s. 498. *Bojort* avser enligt SAOB B 3723 f. ett slags mindre, flatbottnat fartyg. Ordet är en avledning av mnl. *boyen*, *boeyen* 'göra ett skeppsbord högre genom ovanför däckets uppskjutande bordläggning'. Bojorten har fått sitt namn på grund av att den i för och akter var försedd med en sådan. Jfr C. Ekman i Sjöhistorisk årsbok 1945–46 s. 223 f.

³ Modéer 1935 a s. 132 f.

och *Västervik* från 1622 skulle vara de tidigaste exemplen på att örlogsfartyg uppkallats efter städer. *Göteborg* hette ett fartyg från 1633, som sänktes 1656. Det fanns samtidigt ett *Nya Göteborg*, byggt därstädes 1643, förlist 1645.¹ Samma år som *Göteborg* sänktes i egenskap av uttjänat, dvs. 1656, sjösattes i staden ett nytt krigsskepp med samma namn, vilket var i bruk 1675.² Andra exempel på uppkallelser efter städer i materialet från 1600-talet är ett nytt *Vestervik* från 1648, *Wismar* från 1649, *Sundsvall* från 1674 och *Kalmar* från 1677. Ett första klassens skepp 1663 hette *Bohus*;³ naturligtvis var det uppkallat efter det starka Bohus, som genom Roskildefreden några år tidigare kommit i svensk hand. Bland första rangens skepp 1634–79 märks *Finland* 1667, *Sverige* 1678, *Uppland* 1666 samt *Småland* 1679.⁴ Inga andra rangens skepp under nyssnämnda period, uppkallade efter landskap i riket, har anträffats i Gunnar Ungers förteckning.

Djurorden var fortfarande uppskattade vid namngivning av fartyg. Som exempel kan nämnas följande fall, där beteckning för ett landdjur ingår: *Baggen* (1564), Erik XIV:s *Björnen* om 140 läster, *Gevebjörnen* (1564), *Danske Björnen*, som erövrades 1570, *Nye Calmare Biörnen* av 1572 — tydligen fanns det ett äldre **Kalmarbjörnen* — *Buffeln* (*Boffelen*), 1576 betecknad som »Kongelige Maiestetz jacht», *Elefant*en, samt *Älgen*, ett antecknat 1564–68, ett annat färdigställt 1575.⁵ *Foxen* står uppfört i 1568 års skeppslista med anteckningen: »The lijbske igän anno 71».⁶ Fartyget var tydligen erövrat från lybeckarna. Namnet innehåller ty. *Fuchs*, m. 'räv' i försvenskad form. Utomordentligt populärt i skeppsnamn var lejonet. I 1564 och 1568 års skeppslistor upptas *Brokiga Leonen*, *Bruna Lejonet* (*Brune Leonett*), *Förgyllda Lejonet*, och *Röda Lejonet* (*Röde Leonett*).⁷ Några år senare tillkom skeppet *Smålands Lejon* (*Smålandz Leanett*), som möjligen byggdes i Västervik 1577–78.⁸ Samma namn bars av ett i

¹ SFH 1 s. 500.

² SFH 1 s. 239, 505.

³ Unger 1911 s. 74.

⁴ Unger a. st.

⁵ SFH 1 s. 55, 497 f.

⁶ SFH 1 s. 498.

⁷ SFH 1 s. 497.

⁸ SFH 1 s. 110, 498.

Stockholm 1634 byggt fartyg, vilket såldes till Frankrike 1647.¹ Från 1615 nämnes *Harboviks Lejon*, och 1631 byggdes i Göteborg skeppet *Västgöta Lejon* om 26 kanoner; det förliste 1647 med man och allt.² Från senare tid är *Svenska Lejonet*, tillkommet omkring 1656, i tjänst 1675.³ Ett lejon ingår i landskapsvapnen för Småland och Västergötland; i riksvapnet är också detta djur representerat. Krigsfartygen *Oxen Hårda* och *Uroxen* är båda upptagna i 1564 års skeppslista. Ett *Oxen* finns också i 1644 års lista.⁴ Samma källa upptar *Tigern*, *Leoparden*—som 1641 inköptes av kronan och 1666 såldes till kofferdifart, varvid det erhöll namnet *Svenska Pärlan—Kattan* och *Lammet*; namnet förefaller mindre lämpligt på ett krigsfartyg; beväpningen var 12 kanoner; fartyget var byggt 1634 och såldes 1645.⁵ En bojort om 9 kanoner kallades *Postpferd* 'Posthästen'. Bland andra djurbeteckningar i skeppsnamnen kan nämnas *Renen* och *Råbocken*, *Svenske Hjorten* och *Lybske Hjorten* alla från 1560-talet.⁶ Ett nytt *Hjorten* byggdes 1577–78, och samma namn bars av ett 32-kanonersfartyg från ca 1645, i tjänst 1675. I skeppslistan 1568 finns ett *Röde Hunden* upptaget; 1570 erövrades ett liknämnt fartyg, sedermera kallat *Lille Röde Hunden*.⁷ Vid mitten av 1600-talet fanns två bojorter, som båda kallades *Svarta Hunden*; en var byggd i Västervik 1627 och såldes 1661, den andra byggdes i Stralsund 1643 och var till salu 1660.⁸ Modéer nämner mindre fartyg med namn som *Myrbjörnen*, *Igeln* och *Lybska Musen*. »Emellertid får man inte tro, att större djur uteslutande givit namn åt de största fartygen, och omvänt mindre djur åt de minsta.»⁹

Bland uppkallelser efter fåglar var *Svanen* den mest omtyckta. Tidigare har omtalats det från lybeckarna 1522 inköpta fartyget med detta namn; Erik XIV hade ett stort skepp *Svanen* om 250 läster. Skeppslistorna i SFH 1 för 1564 och 1568 upptar dels *Finska Svan*

¹ SFH 1 s. 501.

² SFH 1 s. 233, 502.

³ SFH 1 s. 505.

⁴ SFH 1 s. 497, 501.

⁵ SFH 1 s. 243, 500 ff.

⁶ SFH 1 s. 497 f.

⁷ SFH 1 s. 498.

⁸ SFH 1 s. 500.

⁹ Modéer 1935 a s. 135.

eller *Finske Svanen*, dels *Lille Svanen*; i 1568 års lista förekommer också *Lybske Svanen*, uppenbarligen ett erövrat fartyg. Ett nybygge av år 1574 kallades *Svanen* eller *Nye barcken*¹. Slutligen kan nämnas, att ett *Svan* står upptaget i 1644 års skeppslista; det var möjligen ursprungligen ett kompaniskepp och erövrades av danskarna 1659.² Andra fågelbenämningar möter i *Vita Falken* (1564), *Calmare Falken* byggd 1569 — åtminstone två örlogsfartyg med detta namn är kända från mitten av 1600-talet — och *Finska Höken* (1564).³ Vår första fregatt, som tillkom 1644, hette *Höken*. En annan fregatt, från 1657, bar samma namn.⁴ *Förgyllda Duvan*, nämnt 1564, är troligen samma fartyg som 1568 kallades *Gyllen Duffwan*.⁵ Bland 1600-talsnamn har jag antecknat *Näktergalen*, *Pelikan*, *Papegojan* och *Rapphanen*.⁶ *Ugglan* förekommer ett par gånger, liksom naturligtvis *Örnen*.⁷ Andra namn från vasakungarnas tid var *Blå Duvan*, *Hägern*, *Kråkan*, *Lärkan*, *Odensvalan*, *Storken*, *Vattenhönan* och *Ålekråkan*.⁸

Jämförelsevis få är de fall, där i vattnet levande djur fått ge namn åt krigsfartyg. På 1560-talet fanns dels ett *Valen*, dels ett *Springvalen*⁹. Springvalen var »ett delfindjur, vars krumsprång runt fartyget gav en av ryktet förskönad omväxling åt den oceanseglande sjömannen».¹⁰ Jfr att delphinus delphis kallas *springare*. Två lodjor från 1611 hette *Stören* och *Braxen*.¹¹ I 1644 års skeppslista upptas *Stora Delfin* om 12 kanoner och *Lilla Delfin* om 6.¹² Båda var byggda 1634. Ett 50-kanonersskepp *Laxen* omtalas från ca 1675.¹³

¹ SFH I s. 55, 497 f.

² SFH I s. 502.

³ SFH I s. 497 f., 500, 505.

⁴ SFH I s. 236, 239, 500.

⁵ SFH I s. 497.

⁶ SFH I s. 501, 110.

⁷ Belägg för *Ugglan* och *Örnen* ges SFH I s. 498, 502 resp. 505. Jfr a.a. s. 62, där ett lybskt (*Der grosse*) *Adler* nämnes.

⁸ Modéer 1935 a s. 135.

⁹ SFH I s. 110, 497.

¹⁰ Modéer 1956 e s. 19.

¹¹ Båda nämnda i SFH I s. 76.

¹² SFH I s. 500.

¹³ SFH I s. 242.

Benämningar på fabeldjur uppskattades som båtnamn. Från 1560-70-talen omnämnes *Flygande Draken* och *Stora Draken* eller *Röda Draken*.¹ Ett fyrmastat fartyg *Draken* kölsträcktes 1587 på Drakenäsvarvet.² Här är samband mellan skeppets namn och dess byggnadsplats troligt. Krigsskepp med samma namn har antecknats från 1644 och 1655-75.³ På 1560-talet fanns *Stora Gripen* och *Lilla Gripen*, *Förgyllte Gripen* samt *Röde Gripen*.⁴ Ett känt fartyg är pinassen *Gripen* om 10 kanoner, byggt 1637. Det var ett av de båda skepp som förde kolonister till Nya Sverige (Delaware) 1638. Sista gången det nämnes är 1659. Bland namn tillhörande denna kategori möter man också folktrons *Enhörningen*. Exempel finns från både 1500- och 1600-talen.⁵ Åtminstone två 1600-talsfartyg i flottan hette *Phoenix*, det ena byggt 1635, det andra omkring 1651, i bruk ännu 1675. Till den här behandlade namngruppen bör också föras *Flygande Serpentin*, som erövrades 1569.⁶ *Serpent*, m. (lat. *serpens*) har bet. 'orm, drake'. [Jfr nu också *Flygande serpentin* SAOB S 1990.]

Uppkallelser efter växtnamn förekommer sällan i materialet. *Rosen* har anträffats på 1560-talet, liksom *Liljan*.⁷ Det förra fartyget är kanske identiskt med galejan *Rosen*, som hösten 1576 förolyckades vid Bornholm. Namnet *Liljan* bars också av Karl IX:s hovjakt.⁸ Uppkallelser efter blomnamn får anses vara mest passande för icke stridande fartyg. Namnet *Bönan* bars av ett omkring 1625 byggt mindre fartyg, upptaget i 1644 års skeppslista.⁹

Mot slutet av 1500-talet började man uppkalla krigsskepp efter riksregalier och rikssymboler. *Tre Kronor* om ca 400 läster hade tidigare under namnet *Adler 'Örnen'* tillhört Sigismund.¹⁰ Ett annat *Tre Kronor* byggdes 1625.¹¹ År 1602 tillkom *Förgyllda Äpplet*, 1603

¹ SFH 1 s. 66, 150, 497.

² SFH 1 s. 54; jfr a.a. s. 110.

³ SFH 1 s. 237 f., 500, 504.

⁴ SFH 1 s. 497 f.

⁵ Namnet är belagt både 1568 och 1644. Se SFH 1 s. 498 resp. 500.

⁶ SFH 1 s. 500, 505, 498.

⁷ SFH 1 s. 49, 497 f.

⁸ SFH 1 s. 77. Om galejan *Rosen* se Zettersten s. 433.

⁹ SFH 1 s. 500.

¹⁰ SFH 1 s. 54.

¹¹ SFH 1 s. 80, 234, 502.

Svärdet, 1608 *Nyckeln*.¹ Under 1600-talet förekom namnen *Scepter* 'Spiran', *Kronan*, *Äpplet*, *Svärdet* och *Nyckeln* på tre omgångar örlogsfartyg.² Alternativt förekom hos de äldre skeppen namnformerna *Riksnyckeln*, *Rikskronan* och *Riksäpplet*.³ Utländska paralleller till typen är namn som fr. *La Couronne*, också med begynnelse omkring 1600.⁴ Eng. *Sceptre* möter först 1781, *Crown* 1660.⁵ Pinassen *Calmare Nyckel*, som deltog i färden till Delaware 1637–38 och såldes 1651,⁶ är säkerligen så benämnd till skillnad från *Riksnyckeln*. Från Karl IX:s tid nämnes ett skepp *Rutenkrans* om 350 läster.⁷ Jag förmodar att namnet hör till denna grupp, och att det måste ha samband med den heraldiska figur *rutkrans(en)*, som förekommer i de sachsiska och anhaltska husens vapensköld och har formen av en något krökt snedbjälke, som på övre sidan prydes med utstående blad och går från i heraldisk mening nedre vänstra hörnet till det övre högra. Färgen är grön på vitt fält.⁸ Den närmare anledningen till namnet är oviss. Nämnas bör kanske, att en framstående samtida till Karl IX var furst Christian (I) av Anhalt-Bernburg, född 1568 död 1630, befälhavare på protestantisk sida i religionskrigen i Frankrike och Tyskland, från 1595 ståthållare i Övre Pfalz och småningom den egentlige ledaren av den pfalziska politiken, varunder han ivrigt verkade för den protestantiska unionens tillkomst; han förde befäl över unionens trupper och ledde Fredrik V:s här i slaget på Vita berget. Under sin vistelse i Frankrike övergick han till den reformerta läran. Har namnet på fartyget något samband med denne furste?

Säkra belägg på namngivning efter himlakroppar är *Månen* från 1568 och 1654 samt *Solen* från omkring 1670.⁹ Naturligtvis kan namn som *Neptunus*, *Jupiter*, *Saturnus* och *Venus* alternativt föras till denna grupp. Egenskaper, ålder, storlek o. d. uttrycks i namn som

¹ SFH 1 s. 54, 80, 111.

² Unger 1939 s. 398.

³ Se t. ex. SFH 1 s. 233 f., 240, 501 f.

⁴ Se ovan s. 18. Jfr SFH 1 s. 63.

⁵ Battenberg s. 90, 81.

⁶ SFH 1 s. 500.

⁷ SFH 1 s. 54.

⁸ NF 23 sp. 1277.

⁹ SFH 1 s. 497, 504 f.

Förgyllde Galejan (1610), *Nya Håpen*, *Långa barken*, *Lilla Bojorten*, *Stora Råbojorten* (1564) m. fl.¹ I 1568 års skeppslista upptas *Kongle Maiestets hååp*.² Där anträffas också namnen *Tantheijer* eller *Tanttheijen* och *Fejetaskan*.³ Det förra betyder 'delfin, tumlare' (jfr Verwijs-Verdam *tanthaey*, *-hay*, ODS *tantei*). Det senare namnet förmodar jag vara ett öknamn, där s. l. är *taska*, f. 'säck'. F. l. kunde möjligen sammanställas med ty. *fegen* 'sopa, rensa'. Jfr stadsnamnet *Vegesack*, ursprungligen ett krognamn *Fege-den-Sack* 'länsa penningpungen!'.⁴ Den reala bakgrunden till ett sådant öknamn är i brist på närmare uppgifter om fartyget omöjlig att fastställa. Man kunde gissa, att fartyget var dåligt och krävde mycket och kostsamt underhåll. Modéer anför öknamn på 1500-talsfartyg som *Peppersäck* och *Flytspån*.⁵ En annan möjlighet vore kanske, att skeppet haft samband med staden *Vegesack* utanför Bremen, ehuru då s. l. *sack* utbyttts mot det till betydelsen likvärdiga *taska*. *Brommaren*⁶ är ett nomen agentis till verbet *brumma* (*bromma*), men den närmare betydelsen är oviss. Föreligger en beteckning för något skjutvapen eller någon projektil? Jfr i så fall *Snöreipilen* ovan s. 45 f.

Vid ett studium av örlogsflottans namnskick från omkring 1680 och fram till våra dagar — den senaste excerperade skeppslistan är från 1945 — har man att i högre grad än tidigare ta hänsyn till att enhetligheten hos namnen inom varje typ av fartyg blir allt större. Tendenser härtill kan spåras redan i början av 1600-talet. Sålunda var de fartyg som fick namn efter riksregalierna bland flottans största. Båtar med namn efter havsdjur och fåglar brukade vara medelstora eller mindre.

Man kan konstatera, att namnen med biblisk anknytning försvinner ur flottan under loppet av 1700-talet. De sista anträffade exemplen är fregatterna *Mathias*, *Andreas* och *Thomas* från 1706–07, *Marcus* från 1711 samt den långt senare tillkomna avisoskonerten

¹ SFH I s. 75, 497, Modéer 1935 a s. 136.

² SFH I s. 498.

³ SFH I s. 52, 55, 497; jfr Ekman, C. s. 396.

⁴ Se OGB 20: 2 s. 99 f. med litt. under det jämförliga namnet *Pungörängen*.

⁵ Modéer 1935 a s. 137 f.

⁶ SFH I s. 497.

Jehu från 1790.¹ En aviso är ett fartyg avsett för rekognosceringar eller fortskaffande av depescher, brev, order o. d. »Ordet torde i denna bet. i allm. fattas ss. uppkommet ur de oftare använda ssgerna *avisobåt*, *-fartyg* osv.»² Grundbet. hos *aviso* är 'underrättelse, meddelande, upplysning'. SAOB uppför sammansättningarna *avisobåt*, *-fartyg*, *-jakt* och *-ångare*, däremot ej *avisoskonert*. Namnet syftar på den israelitiska konungen *Jehu*, känd för sin raska framfart.³ De klassiska namnen har i motsats till de bibliska levat kvar. Undantag är uppkallelsenamn av typen *Hannibal* och *Scipio*, som försvann under 1600-talets lopp. Vi finner klassiska namn på både linjeskepp, fregatter och mindre fartyg. I 1700 års skeppslista förekommer linjeskeppen *Hercules* och *Victoria*, utrustade med 50–60 kanoner, men också *Neptunus* och *Fama*, båda med 16. Fregatten *Mercurius* om 26 kanoner byggdes 1748 och såldes 1777. Under perioden 1782–85 tillkom 40-kanonersfregatterna *Bellona*, *Minerva*, *Venus*, *Diana*, *Thetis*, *Camilla*, *Galathé*, *Euridice* och *Zemire*.⁴ Observera de franska namnformerna hos de tre senare. År 1788 togs en fregatt *Hector* om 26 kanoner från ryssarna.⁵ Den fick behålla sitt gamla namn efter införlivandet med svenska flottan. En serie s. k. kanonskonserter (ett slags roddfartyg med 22–26 åror), tillkomna 1805 och 1809–10, erhöll namn av denna kategori, nämligen *Jupiter*, *Neptunus*, *Mars*, *Vulcan*, *Pluto*, *Bacchus*, *Mercurius*, *Eolus* (*Aeolus*), *Hercules*, *Achilles* och *Hector*.⁶ Dessa farkoster utstrangerades åren 1856–62. Slutligen har från omkring år 1900 klassiska namn kommit till användning för torpedbåtar. Unger nämner *Iris*, *Thetis*, *Astrea* och *Vesta*.⁷ Med undantag av *Vesta* upptas dessa fartyg som vedettbåtar i en förteckning över svenska flottans fartyg den 1 januari 1945.⁸ Som synes är det fr. o. m. 1800-talet mindre krigsfartyg som begåvas med namn ur antik mytologi och sagohistoria. Ett undantag utgör de från Italien 1939 förvärvade jagarna *Romulus* och *Remus*.

¹ Unger 1911 s. 81.

² SAOB A 2729.

³ Se SAOB J 80 samt Holm s. 150.

⁴ SFH 2 s. 545 ff.

⁵ SFH 2 s. 549.

⁶ Berg s. 74.

⁷ Unger 1911 s. 80.

⁸ SFH 3 s. 663.

Skeppsnamn, hämtade ur nordisk mytologi och fornhistoria, gör sitt inträde mot slutet av 1700-talet. Man möter dem först i arméns roddflootta, den s. k. skärgårdsflottan; hos fartyg av typen hemmema återfinnes namnen *Oden* (1763), *Styrbjörn*, *Starkodder* och *Hjalmar* (1790–91) samt *Birger Jarl* och *Erik Segersäll* (1809). På 1760-talet döptes båtar av turuma-typen till *Ragvald*, *Ivar Benlös* och *Björn Järnsida*; 1771 tillkom *Lodbrok* och 1774 *Sigurd Ormöga*. Även hos typerna udeva och poyama ger Unger exempel från 1770-talet på fornnordiska namn såsom *Thorborg*, *Ingeborg* och *Brynhilda*.¹ Om dessa fartygstyper se t. ex. SU artikeln *turuma*. Ganska snart har namn av detta slag spritt sig till de större fartygen. Fregatten *Fröja* byggdes sålunda år 1784.² Under formen *Freja* bars samma namn senare av en fregatt från 1885; gudinnan ifråga har också gett namn åt fregatten *Vanadis* från 1862.³ Vanadis var som bekant en av Fröjas många benämningar. En serie bombkanonslupar, roddfartyg med 26-30 åror, tillkomna ca 1830–55 bar namn som *Thor*, *Jorund*, *Östen*, *Hugleik*, *Agne*, *Njord*, *Adil* osv.⁴ Namntypens storhetstid inföll dock under 1800-talets senare hälft. Tydligast framgår detta av arkivarien Lars O. Bergs uppsats i Forum navale vol. 21. Under den angivna perioden fick praktiskt taget alla nytillkomna fartyg, oberoende av typ, namn ur den nordiska mytologien.⁵ Exempel: korvetterna *Thor* (1841), *Balder* (1870), *Saga* (1878), monitorerna — även kallade 2:a klass pansarbåtar — *Tirfing*, *Loke*, *Garmer* (byggda 1867–71),⁶ 3:e klass pansarbåtarna *Fenris*, *Gerda*, *Berserk*, kanonbåtarna *Blenda*, *Disa*, *Urd*, *Rota*, *Skagul*, *Skäggald*(!), *Verdande*, *Skuld* och *Edda*; en rad torpedbåtar från 1882–94 bar namn som *Rolf*, *Seid*, *Hugin*, *Galdr*, *Narf*, *Nörve*, *Bygve*, *Gere*, *Freke*, *Gondul* och *Gudur*; jagare tillkomna 1902–12 hette *Mode*, *Magne*, *Vale*, *Ragnar*, *Sigurd*, *Vidar*, *Hugin* och *Munin*.⁷ År 1907 tillkom pansarkryssaren *Fylgia*, och 1942 jagarna *Mjölner*, *Munin*, *Magne* och *Mode*.⁸ Namn

¹ Unger 1911 s. 78.

² SFH 2 s. 549.

³ Unger 1911 s. 77.

⁴ Berg s. 75 f.

⁵ Unger 1939 s. 404.

⁶ Unger 1911 s. 77, SFH 3 s. 656.

⁷ Unger 1911 s. 80, 78.

⁸ SFH 3 s. 662.

av detta slag har alltså givits in i våra dagar, ehuru betydligt sparsammare än under 1800-talet. Man torde kunna konstatera, att typens allra produktivaste tid sammanföll med nygöticismens blomstring under Oscar II:s regering.

Vi har sett, hur uppkallelse efter kungahusets medlemmar började ske under 1600-talets förra del, ehuru i begränsad omfattning.¹ Annorlunda skulle det bli. Vid flottans stora upprustning under Karl XI:s regering lät denne monark konsekvent uppkalla de stora linjeskeppen efter medlemmar av kungahuset.² Unger konstaterar, att ingen till mogen ålder kommen medlem av detta fr. o. m. Karl XI t. o. m. Oscar I finnes, vars namn ej gått igen på ett första klassens fartyg, med undantag för drottningarna Desirée och Josephine, som på grund av det tröga linjeskeppsbyggandet under 1800-talet fick nöja sig med att representeras av fregatter. När under Karl XII:s och hans närmaste efterträdares tid tillgången på furstliga namn ej motsvarade behovet, tog man sin tillflykt till den alltid välförsedda tyska marknaden.³ Vi får alltså namn som *Konung Karl*, *Prins Karl*, *Drottning Ulrika Eleonora*, *Prinsessan Ulrika Eleonora*, *Prinsessan Hedvig Sofia*, *Fredrika Amalia*,⁴ *Prins Fredrik Wilhelm* (1697), *Prins Carl Fredrik* (1704), *Drottning Ulrica Eleonora* (1719) i motsats till det tidigare linjeskeppet med samma namn uppkallat efter Ulrika Eleonora d. y., *Prins Wilhelm* (1726), *Sofia Charlotta* (1726), *Hertig Ferdinand* (1731), *Fredrik Rex* (1742), *Adolf Fredrik* (1744), omdöpt till *Rikens Ständer* år 1770, *Lovisa Ulrica* (1745), *Prins Carl* (1758), *Prins Gustaf* (1758), *Sofia Albertina* (1764), *Sofia Magdalena* (1774), *Prins Fredrik Adolf* (1774), *Konung Adolf Fredrik* (1775), *Konung Gustaf III* (1777), *Hedvig Elisabeth Charlotta* (1781), *Prins Gustaf Adolf* (1782), *Gustaf IV Adolf* (1799) omdöpt till *Gustaf den Store* år 1809 — efter Gustav Vasa — och till *Försigtigheten* år 1825, *Prins Oscar* (1819), *Carl Johan* (1824);⁵ från 1900-talet är pansarbåtarna *Oscar II*, *Gustaf V* och *Drottning Victoria*. Till samma namnkategori hör fregatten *Fredrika*, inköpt från Ostindiska Kom-

¹ Se ovan s. 50.

² Unger 1939 s. 398.

³ Unger 1911 s. 81.

⁴ Dessa sex linjeskepp är upptagna i 1700 års skeppslista, SFH 2 s. 546.

⁵ Se Unger 1911 s. 75 och jfr hans framställning 1939 s. 399 f.

paniet år 1809, tvivelsutan uppkallad efter landets dåvarande drottning, Fredrika av Baden. Fartyget omdöptes 1813 till *Orädd*.¹ Ett linjeskepp *Wasa* sjösattes 1778 och slopades 1827; en 1:a klass pansarbåt från 1902 bar samma namn.² Uppkallelser efter enskilda personer är sällsynta vad de större fartygen beträffar. Exempel utgör dock linjeskeppen *Wrede* (1697) och *Sparre* (1747), vilka fått namn efter presidenten m. m. Fabian Wrede (1641–1712) resp. överamiralen m. m. Klas Sparre (1673–1733).³ Ett andrarangens skepp från 1679 hette *Stenbock* efter dåvarande riksamiralen Gustaf Otto Stenbock. Bland fregatterna finner vi *Thure Bjelke*, *Sprengtporten* (1765), *af Trolle* (1765) samt 2 *af Chapman* (1803 och 1830).⁴ De båda sistnämnda hade fått namn efter den kände skeppsbyggaren Fredrik Henrik af Chapman (1721–1808). Enastående i sitt slag är *Ulla Fersen*, en 18-kanonersfregatt som sjösattes 1789 och förliste utanför Pommern 1807.⁵ Den var uppkallad efter en av de mest berömda skönhheterna vid Gustaf III:s hov, Ulrika Eleonora von Fersen (1749–1810), dotter till riksrådet m. m. Carl Reinhold von Fersen.⁶ Bland mindre fartyg som arméns galärer och kanonslupar från senare delen av 1700-talet och början av 1800-talet finner man namn på en rad officerare, t. ex. *Taube*, *von Höpken*, *von Seth*, *Posse*, *Wrede*, *Cedercreutz*, *Ekeblad*, *Cederström*, *Curt von Stedingk* och *Ehrenskiöld*.⁷ Vår första monitor hette *John Eriksson*, naturligtvis efter uppfinnaren av fartygstypen. En serie torpedkryssare från 1898–1900 uppkallades

¹ SFH 2 s. 549.

² SFH 2 s. 548 resp. Unger 1911 s. 76. Georg Hafström uppger 1964 s. 18, att 7 örlogsfartyg alltifrån senare delen av 1500-talet och till början av 1900-talet burit detta namn.

³ Unger 1911 s. 82; jfr SFH 2 s. 547, 545.

⁴ Unger a. st.

⁵ SFH 2 s. 549.

⁶ Elgenstierna bd. 2 s. 686. Om Ulla Fersen se närmare SBL 15 s. 684 f. Enligt Unger 1939 s. 406 skulle två andra lätta fregatter i byggnadsprogrammet ha kommit att döpas till *Augusta Fersen* och *Grevinnan Mejerfelt* efter hovdamer. Dessa fregatter blev aldrig byggda av brist på erforderliga pengar. Ulla Fersen gift Höpken och Augusta Fersen gift Löwenhjelm var systrar. Om dessa båda samt Lovisa Mejerfelt handlar J. H. Kellgrens troligen år 1780 skrivna dikt Gratiernes Döpelse. Se SFVS IX: 2 s. 108 ff., särskilt s. 111 med noten och vidare kommentaren i SFVS IX: 7: 1 s. 301 ff.

⁷ Unger 1911 s. 78 f., 82.

efter sjöhjältar. De fick heta *Jacob Bagge*, *Claes Horn*, *Psilander* och *Clas Ugglå*. En minkryssare från 1914 kallades *Clas Fleming*. Även en serie jagare har, med början 1912, fått namn efter framstående sjömilitärer, såsom *Wrangel*, *Wachtmeister*, *Ehrensköld*, *Nordenskjöld*, *Puke* och *Psilander*.¹ Bland mindre fartyg som briggar, skonserter, slupar o. d. har namngivning efter personer förekommit. En kokslup från 1820-talet kallades exempelvis *Cajsa Warg* efter den kända kokboks författarinnan.²

Personbeteckningar var tämligen väl företrädde i 1500-talsmaterial. En nedgång i deras frekvens kan konstateras för den period som här behandlas. *Jägaren* förekommer som namn på en fregatt från 1680 och på en yngre från 1756. *Postiljon* hette två fregatter från 1701 resp. 1754.³ En postiljon var en av postverket anställd person, som förde brevpост mellan postanstalter (belägna i städer), varvid han bytte rid- eller draghästar hos postbönderna. Han hade viss uppsikt över dessa och visst ansvar för postföringens säkerhet. Även förarna av postdiligers kunde benämnas postiljoner. Innebörden av ordet kan närma sig eller övergå i 'kurir, bud'. Se SAOB P 1600 f. Då fregatter, särskilt lätta sådana, bl. a. användes för signalering och överbringande av order, skulle den senare betydelsen kunna passa bra i ett fartygsnamn.

Ett för 1700-talet typiskt namn är *Patrioten*. Så hette en fregatt från 1779. Under 1800-talet anträffar vi ångslupen *Löp-aren*, chefsfartygen *Valkyrian* och *Sköldmön* — jfr de götiska namnen — samt lastfartygen *Pojken* och *Flickan*.⁴ I 1945 års flotta fanns vedettbåtarna *Snapphanen*, *Väktaren*, *Kaparen* och *Jägaren*. En ubåt från 1941 bar namnet *Dykaren*, medan tankfartyg fått namnen *Oljaren*, *Eldaren* och *Brännaren*.⁵ *Oljare*, m. 'smörjare'.⁶ *Brännare* användes väl här om person som har till yrke eller sysselsättning att bränna något, eller förestår bränningen av något. Den förr i sjömilitärt språkbruk vanliga betydelsen 'brandskepp' före-

¹ Unger 1939 s. 407, SFH 3 s. 662.

² Unger 1939 s. 411.

³ Unger 1911 s. 76 f.

⁴ Berg s. 66, 58, 71.

⁵ SFH 3 s. 663.

⁶ SAOB O 616.

faller ej passa lika bra här, då övriga fartyg i denna kategori uppenbarligen innehåller yrkesbeteckningar.¹ Till denna kategori hör också tenderfartygen *Sökaren*, *Sveparen* och *Sprängaren*, alla belagda i 1945 års skeppslista, SFH 3 s. 663. Namnen är nomina agentis till verben *söka*, *svepa* och *spränga*.

Uppkallelser efter geografiska namn, dvs. länder inom riket, landskap och provinser samt städer, är ytterst vanliga. Unger påpekade i sin uppsats av år 1911, att 35 linjeskepp och därmed jämförliga fartyg samt 27 fregatter och korvetter dittills burit namn hämtade från »vår inhemska geografi, för att icke tala om galärerna, som till mer än hälften begåfvades med stads- och landskapsnamn».² Hans sifferuppgifter är nu föråldrade men kan ge en uppfattning om dessa namns popularitet. Som tidigare påpekats är uppkallelser efter städer äldst, medan namngivning efter landskap påbörjades under Karl XI:s förmyndarregering. Den sköt fart i och med den stora flottbyggnadsperioden efter 1680. Benämningar efter landskap och provinser tillkom linjeskeppen, medan stadsnamn kan anträffas såväl hos linjeskepp som hos fregatter. Bland galärerna finner man både landskapsnamn och stadsnamn representerade. I 1700 års skeppslista finner man linjeskeppen *Sverige*, *Finland*, *Wenden*, *Gotland*, *Småland*, *Södermanland*, *Uppland*, *Västmanland*, *Öland*, *Skåne*, *Halland*, *Blekinge*, *Estland*, *Livland*, *Ösel* och *Pommern* samt det efter den kända fästningen uppkallade *Bohus*.³ Samma år fanns i flottan linjeskepp och fregatter med namn som *Göteborg*, *Stockholm*, *Kalmar*, *Karlskrona*, *Norrköping*, *Marstrand*, *Halmstad*, *Varberg*, *Stettin*, *Wismar*, *Stralsund* och *Riga*.⁴ De båda sistnämnda var byggda i Stralsund resp. Riga. Annars brukar man hos krigsfartyg vid denna tid ej kunna konstatera något samband mellan namnet och byggnadsorten. Längre fram under 1700-talet träffar vi *Finland* och *Stockholm* som namn på linjeskepp tillhörande huvudflottan i Karlskrona 1768, medan två samtida stora fregatter hette *Södermanland* och *Uppland*.⁵ Linjeskeppet *Bremen* om 60 kanoner tillkom 1706, dvs. vid en tid-

¹ Om *brännare* och dess olika betydelse se SAOB B 4484.

² Unger 1911 s. 83.

³ Alla belagda SFH 2 s. 546.

⁴ Se SFH 2 s. 546 f.

⁵ SFH 2 s. 545.

punkt då hertigdömet Bremen ännu tillhörde Sverige. Från 1708 är systerfartyget *Verden*.¹ Ett linjeskepp 1731 fick namnet *Hessen-Cassel*.² Förklaringen till namnet ligger i att den dåvarande konungen, Fredrik I, tillika var lantgreve av Hessen-Kassel. 1700- och 1800-talsfregatter var *Drottningholm* (1740), väl efter det liknämnda slottet, *Carlskrona* (1762) samt *Norrköping* (1858).³ Traditionen fortsätter under 1900-talet med de s. k. landskaps- och stadsjagarna. Dessa har namn som *Uppland* och *Öland*, *Kalmar*, *Hälsingborg*, *Sundsvall*, *Visby*, *Gävle*, *Norrköping*, *Carlskrona*, *Malmö*, *Stockholm* och *Göteborg*, alla ingående i 1945 års flotta.⁴ Bland 1700-talets galärer återfinnes namn på flera svenska landskap och städer. Tre av 1800-talets kanonbåtar, alltså ganska små krigsfartyg, hade namn efter sjöslag: *Svensksund* och *Hogland* från 1856 samt en ny kanonbåt *Svensksund* från 1891.⁵ I dagens moderna flotta har en rad minsvepare fått namn efter öar, t. ex. *Bredskär*, *Örskär*, *Ven*, *Sandön*, *Bremön*, *Koster*, *Vinga* och *Arholma*.⁶ Ett tidstypiskt namn var *Skandinavien*, ett aldrig riktigt färdigställt linjeskepp, som började byggas 1825 och utrangerades 1884.⁷ Namnet måste ha tillkommit med tanke på unionen mellan Sverige och Norge. Som ett namn med om än osäker anknytning till de geografiska namnen får *Thule* betraktas. Så hette en första klassens pansarbåt från 1893.⁸ Thule var ju för antikens folk en mytisk ö i yttersta norden.

Hos större fartyg är exemplen på namngivning efter djur fåtaliga under 1700- och 1800-talen. Bland krigsskepp med namn efter landdjur kan på sätt och vis inräknas två linjeskepp *Göta Lejon*, byggda 1702 resp. 1746.⁹ Närmast torde uppkallelse efter den heraldiska figuren föreligga, alternativt efter skansen *Göta Lejon* vid Göteborg. En av de båda kryssarna i dagens svenska flotta bär som bekant

¹ Unger 1911 s. 75. Om *Bremen* se också SFH 2 s. 545.

² SFH 2 s. 545.

³ Unger 1911 s. 77.

⁴ SFH 3 s. 662.

⁵ Berg s. 62.

⁶ SFH 3 s. 663 f.

⁷ Berg s. 68 f. med not 1.

⁸ Berg s. 58.

⁹ Unger 1911 s. 75, SFH 2 s. 545.

detta namn. En fregatt från 1708 hette *Dromedarus*.¹ För de mindre fartygens vidkommande har denna typ av namngivning kommit till livligare användning. Sålunda hette två däckade artilleripråmar, sjösatta 1785–86, *Elefanten* och *Kamelen* (*Camelen*). Öppna dylika pråmar under perioden 1850–1900 var *Åsnan*, *Oxen* och *Borickan*. *Boricka*, f. betyder 'åsna' (se SAOB). Bland 1800-talets landstigningskanonslupar finner vi *Pantern*, *Hyenan* och *Lejonet*; en kanonslup *Tigern* fanns också under samma århundrade.² Uppkallelserna efter fåglar har hållit sin ställning bättre. Fregatter från 1700-talet hette *Svan*, 3 *Falken* tillkomna resp. 1688–89, 1703 och 1755, *Hvita Örn* (1710), 2 *Svarta Örn* (1717 resp. 1745), *Svalan* (1719) och *Höken* (1755); år 1821 tillkom en korvett, som fick namnet *Svalan*.³ Så hette också ett sjömättningsfartyg från 1880. Torpedkryssaren *Örn(en)* sjösattes 1896, medan *Ejdern* och *Tärnan* tillhörande samma klass snart omdöptes till *Claes Horn* och *Jacob Bagge*.⁴ Unger uppger, att ingen invändning mötte namnet *Örn(en)*. »Men då de två följande (dvs. torpedkryssarna) kallades *Måsen* (sic!) och *Tärnan* väckte detta en sådan storm av ovilja i sjöofficerskretsar att man nödgades ersätta dessa triviala namn med de mera representativa ur våra främsta sjökrigarens led.»⁵ Bland briggarna fanns 1880 *Falken* och *Gladan*. Fågelbeteckningar möter också i vissa namn på bombkanon- och kanonslupar samt kanonjollar, nämligen *Gamen*, *Kramsfogeln* (!), *Påfogeln*, *Tärnan*, *Fasan*, *Pelikan*, *Storken*, *Uven*, *Kalkon*, *Anden*, *Tranan*, *Lärka*, *Hackspik* (*hackspik*, m. el. r. är en biform till *hackspett*; numera i sht bygdemålsfärgat; med avs. på formen *-spik* jfr fht. *speh*, mlt. *spech*; se SAOB H 25), *Kråka*, *Stare*, *Trana*, *Siska*, *Bofink*, *Swan*, *Orre*, *Kaija*, *Anka*, *Gök* m. fl.⁶ Man lägger märke till den rikliga förekomsten av obestämda former av substantiven i dessa namn. Anledningen härtill är oviss.

Inga uppkallelser av de största fartygen efter havsdjur har anträffats i materialet från 1700- och förra hälften av 1800-talet, med

¹ Unger 1911 s. 77.

² Berg s. 72, 77.

³ SFH 2 s. 547, 545, Unger 1911 s. 76 f.

⁴ Unger 1911 s. 81, Berg s. 62.

⁵ Unger 1939 s. 407 not 1.

⁶ Berg s. 76-78.

undantag av det traditionella namnet *Delfin*, buret av en fregatt; den sjösattes 1677 och var i bruk år 1700.¹ Däremot har sådana uppkallelsenamn burits av mindre fartyg. Unger konstaterar, att galärerna från 1700-talets förra hälft delvis hade namn efter fiskar.² Traditionen fortsattes i typen bombkanonslupar från slutet av 1700- och början av 1800-talet; sådana kunde ha namn som *Fisken*, *Ostran* — sv. *ostra*, f. 'ostron' — *Laxen* och *Makrillen*; kanonslupar från samma tid hette *Karpen*, *Mörten*, *Flundran*, *Hajen*, *Abborren* och *Gäddan*; bland kokslupar finner vi *Löjan*, *Simpan*, *Hummern*, *Siken* och *Krabban*.³ Vid ubåtsvapnets tillkomst valdes för dessa fartyg namn ur havets djurvärld. Införandet av ubåtar skedde under 1900-talets första decennier, samtidigt med ökandet av torpedbåtsbeståndet. Den nämnda dopseden för ubåtar, ledde enligt Olow i hans uppsats 1953 till att djurnamnen i vår örlogsmarin nådde en omfattning som de icke haft sedan 30-åriga krigets dagar.⁴ Härvid synes han icke ha tagit hänsyn till namnskicket inom roddflottan, möjligen på grund av att denna tidigare lydde under armén. Som exempel på ubåtsnamn, hämtade ur 1945 års skeppslista, kan nämnas *Sjöborren*, *Sjöhästen*, *Sjöormen*, *Svärdfisken*, *Tumlaren*, *Sjöhunden*, *Sjöbjörnen*, *Sjölejonet*, *Delfinen* och *Nordkaparen*.⁵ *Sjöhunden* »är en försvenskning av ett lågtyskt ord, som betyder 'sälen, sälhunden'.⁶ Jfr ty. *Seehund*. Modéers tanke, att namnet *Sjöhunden* är så strängt tidsbetonat (1500-talsmässigt) att det i nyare tid »skulle vara rätt otänkbart» visar sig sålunda vara förhastad.⁷ Jfr att *Nordisk Familjebok* (2:a uppl.) som alternativt uppslagsord till *säldjur* har »*sjöhundar*». I 2:a upplagan av *Svensk Uppslagsbok* omnämnes familjen sälhundar och sjöhundar. *Sjöbjörnen*⁸ och *sjölejonet* tillhör öronsälarna. *Nordkaparen* är en bardval, *Balæna glacialis* Bonnat., som förr i stor mängd fångades vid Nordkap och i Nordatlanten.

Namngivning efter fabeldjur förekommer fortfarande. Typens

¹ SFH 2 s. 547.

² Unger 1939 s. 408.

³ Berg s. 76 ff.

⁴ Olow s. 98.

⁵ SFH 3 s. 663.

⁶ Modéer 1935 a s. 135 med not 1.

⁷ Framförd 1956 e s. 22.

storhetstid är emellertid förbi. Sagans fågel Fenix återkommer, bl. a. hos en fregatt *Fenix* (*Phoenix*) från 1708 och en från 1753. Namnet *Gripen* bars av en från linjeskepp år 1775 konverterad fregatt. Två ubåtar byggda 1929 fick heta *Gripen* och *Draken*.¹

Namn med anknytning till växtriket är utomordentligt sällsynta. I det excerperade materialet har blott ett exempel anträffats, nämligen skeppet *Rosen* om 36 kanoner; det tillkom 1700 och står upptaget i skeppslistan för detta år.²

Uppkallelserna efter riksregalier och rikssymboler hade sin storhetstid under 1600-talet. Traditionen lever emellertid kvar. *Tre Kronor* förekommer som namn på en fregatt från 1706. En av de efter andra världskriget färdigställda svenska kryssarna heter som bekant också *Tre Kronor*. En på 1790-talet projekterad serie linjeskepp skulle fått namnen *Kronan*, *Spiran*, *Äpplet*, *Nyckeln* och *Svärdet*. Av brist på medel blev dessa emellertid aldrig stapelsatta.³

Bland raden av uppkallelser efter himlakroppar märks traditionsnamnet *Solen*, en fregatt från 1760. Namntypen har sedermera varit sparsamt representerad fram till tiden för det livliga torpedbåtsbyggandet under årtiondena närmast omkring sekelskiftet 1900. Dessa fartyg fick dels namn efter stjärnor och stjärnbilder, dels efter t. ex. vindar. Exempel är *Kapella*, *Vega*, *Vesta*, *Virgo*, *Mira*, *Orion*, *Castor*, *Pollux*, *Antares*, *Rigel*, *Komet*; *Orkan*, *Bris* osv. Det stora antalet torpedbåtar medförde, att man, enligt vad Olow uppger, under 1900-talets första årtionden hade astronomiska namn på 1/3 av flottans fartyg.⁴

I sin värdefulla uppsats *Våra örlogsfartygs namn* skriver Unger följande: »Vid Gustav III:s omfattande och med franska subsidie-medel finansierade utbyggnad av flottan sinade emellertid än en gång denna källa (dvs. namngivning efter kungahusets medlemmar) ut och det blev nödvändigt att söka sig till andra. Konungen kom då på den luminösa idén att efter mönster från västmakternas flottor låta högre etiska begrepp bestå namnen till de nya fartygen». De åsyftade örlogsmännen tillhörde kategorien linjeskepp, hade 64

¹ Unger 1911 s. 77, 1939 s. 405, SFH 2 s. 545, 3 s. 663.

² SFH 2 s. 547.

³ Unger 1911 s. 75, 1939 s. 400, SFH 3 s. 662.

⁴ Unger 1911 s. 77, 80, Olow s. 98, Berg s. 63.

kanoner och sjösattes åren 1783–85; de fick namnen *Fäderneslandet*, *Ömheten*, *Rättvisan*, *Dygden*, *Äran*, *Försiktigheten*, *Dristigheten*, *Manligheten* och *Tapperheten*.¹ Det är alltså fråga om abstrakta substantiv, använda som båtnamn. *Fäderneslandet* står i en klass för sig. De övriga namnen betecknar egenskaper. Det enda av dem, som förefaller olämpligt i sammanhanget, är *Ömheten*. Unger uppger, att ytterligare fem skepp skulle ha byggts enligt 1780 års flottprogram; detta kom ej att ske, men namnen hade redan av Gustaf III bestämts till *Enigheten*, *Ståndaktigheten*, *Styrkan*, *Segern* och *Gott Samvete*.² Substantiviska namn av denna typ är ytterst vanliga i den engelska flottan alltsedan 1500-talet; se ovan s. 16 f., 20. Emellertid finns skäl som talar emot Ungers uppfattning, att de nyss anförda namnen upptagits av Gustaf III efter mönster från västmakternas (då väl särskilt Englands) flottor. Namntypen har nämligen tidigare varit företrädd i vår örlogsmarin. Ett stort linjeskepp *Enigheten* om 94 kanoner sjösattes i Karlskrona 1696. Ett senare linjeskepp, också med namnet *Enigheten* men om 72 kanoner, tillkom 1732; det gick förlorat vid Viborg 1790. Unger nämner 1911 s. 77 en fregatt *Enigheten* från 1768. Det projekterade *Segern* har en motsvarighet i *Victoria*, namn på linjeskepp under 1600-talet. *Victoria* hette f. ö. en fregatt från 1782; detta är såvitt jag kunnat finna sista exemplet på *Victoria* i krigsflottan. Andra paralleller till de diskuterade abstrakterna är *Freden*, en fregatt från 1730, och linjeskeppet *Friheten* om 64 kanoner, tillkommet 1731 sålt 1782.³ Fall som dessa gör det troligt att Gustaf III vid namngivningen av linjeskeppsserien från 1780-talet anknöt till den redan existerande inhemska traditionen. Teorien om lån från eller mönsterbildning av västmakternas flottor bör dokumentariskt kunna bevisas för att bli acceptabel. Enligt min uppfattning har vi helt enkelt att göra med en fortsättning av seden att personifiera abstrakta begrepp, ehuru namnformerna nu blivit svenska och ej är latinska som under 1600-talet. Namnen *Dristigheten*, *Äran*, *Tapperheten* och *Manligheten* gavs åren 1902–04 åt en serie nya 1:a klass

¹ Unger 1939 s. 400, 1911 s. 75, SFH 2 s. 548.

² Unger 1939 s. 400.

³ Unger 1911 s. 75, 77, SFH 2 s. 545 f.

pansarbåtar (pansarskepp); de tre sistnämnda fanns ännu kvar i 1945 års flotta.¹

Bland de mindre namngrupperna må först omtalas de exotiska *Illerim* och *Jaramas*. Om dessa skriver Unger: »Kort efter hemkomsten från sin långa landsflykt i Turkiet anbefalldes konung Karl 1716 att tvenne tidigare till nybyggnad anbefallda fregatter skulle benämnas *Illerim* och *Jaramas*, turkiska ord närmast täckande de svenska Blixt och Dunder. Dessa fartyg blevo också mycket riktigt byggda och hade deras säregna namn fortlevat i vår flotta, *Illerim* i en och *Jaramas* i två nya upplagor, då ett mindre övnings skepp för skeppsgossar år 1900 ännu en gång den fjärde gavs namnet *Jaramas*.»² I 1945 års skeppslista, där övnings skeppet är med, skrivs namnet *Jarramas*.³ — Bland de s. k. bombkitsarna från 1700-talets förra hälft förekommer namn efter naturföreteelser och vulkaner, såsom *Åskedunder*, *Ljungelden*, *Thordön*, *Stromboli*, *Vesuvius*, *Etna*.⁴ Inhemska paralleller till en namngivning av typ *Illerim* och *Jar(r)amas* finns alltså. En påfallande namngivning anser jag vara, när tre galärer från 1748–49 fick heta *Serafimsorden*, *Nordstjärneorden* och *Svärdorden*.⁵ Dessa namn förefaller föga lämpade att bäras av stridsfartyg utan skulle passa bättre på slupar och jakter, avsedda för bruk vid högtidliga tillfällen. De tre ordnarna var nyss inrättade 1748–49, vilket väl utgör anledning till uppkallelsen.

Adjektiviska namn, så vanliga i Englands flotta (typen *Valiant*, *Irresistible*), har aldrig förmått slå igenom i den svenska. Några galärer från 1700-talets förra hälft bar dock namn av denna typ. De hette *Framfus*, *Vaksam*, *Beständig* och *Snäll*.⁶ Adj. *framfus*, *-fos* har bet. 'dristig, överdådig',⁷ jfr fvn. *framfúss* 'begärlig efter'. *Beständig* betyder 'varaktig'.⁸ Dahlgren anger flera betydelser för ä. nsv.

¹ Unger 1911 s. 76, SFH 3 s. 662.

² Unger 1939 s. 404.

³ SFH 3 s. 664. Om dessa båda namn se vidare Unger 1910 s. 83 ff., K.V. Zetterstéen i TiS 1910 s. 37 ff. samt L. Stackell i GHT 1927 5/2.

⁴ Unger 1939 s. 407.

⁵ Unger 1939 s. 409.

⁶ Unger 1939 s. 408.

⁷ Dahlgren s. 224. SAOB F 1306 ger betydelser som 'ivrig, våghalsig, överdådig'.

⁸ Dahlgren s. 87. SAOB B 1770 ff. ger bl. a. betydelser som 'stadig, ståndaktig; trofast'.

snäll;¹ 'rask, duglig, driftig' passar bäst in i detta sammanhang. Från 1800-talet har vi namnet *Orädd*, den fregatt som tidigare hette *Fredrika* (se ovan s. 62 f.). *Orädd* kallades också en ångkorvett, som förliste 1866.²

Imperativbildningar möter i de karolinska galärnamnen *Stå Bra* och *Stå Bi*. På samma sätt har skottpråmar från förra hälften av 1700-talet burit namnen *Ge På*, *Gå På*.³ Dessa imperativnamn passar ju utmärkt hos krigsfartyg. Bland fjärde rangens fartyg som briggar, brigantiner och skonserter har Unger a. st. omtalat *Vänta Litet* och *Kommer Strax*. Hos örlogsflottans fartyg är i senare tid sådana namn anmärkningsvärda. Det skulle vara upplysande att kunna konstatera, huruvida dessa båda fartyg från början byggts för kronans räkning, eller om de inköpts från handelsflottan. Föreligger det senare alternativet antyder namnen enligt min uppfattning dåliga seglingsegenskaper. I annat fall kan *Vänta Litet* innebära en uppmaning till det fientliga fartyg som möter henne, att ej ha så brått undan; det tjänar ingenting till. *Kommer Strax* kan tolkas i positiv riktning: '(jag) kommer genast'.

En påfallande namnbildning möter hos den turuma från 1760-talet, som hette *Sällan värre*.⁴ Modéer ger en parallell i *Sällan Wårre*, ett stockholmskepp från 1800-talets början, vilket han karakteriserar som »ett ganska originellt konjunktturnamn».⁵ Att ett krigsfartyg skulle få bära ett namn antydande finansiell kris och dåliga tider förefaller uteslutet. En annan och troligare tolkning vore att räkna med att krigsfartygets namn är en ellips av en sats, syftande på att man *sällan* kunde möta något *värre* (fartyg) i strid e. d. Handelsfartyget är kanske uppkallat efter turuman, eller också kan dess namn syfta på någon — eventuellt inbillad eller önskad — egenskap hos skeppet.

På grundval av det ovan redovisade och diskuterade materialet kan vissa tendenser i namngivningen av de svenska krigsfartygen urskiljas. Namnen med kristet religiös (biblisk) anknytning, vilka

¹ Dahlgren s. 783.

² Unger 1939 s. 406.

³ Unger 1939 s. 409.

⁴ Unger 1911 s. 78.

⁵ Modéer 1935 a s. 139.

enligt min mening har samband med motsvarande grupp i det medeltida namnmaterialet, lever kvar under 1500- och 1600-talen men försvinner ur örlogsflottan i början av 1700-talet. Namn med anknytning till klassisk mytologi, kända sedan 1500-talet, har kommit till användning in i våra dagar, ehuru deras storhetstid får anses ha infallit under 1600- och 1700-talen, kanske främst 1600-talet. Uppkallelser efter antika fältherrar och statsmän förekommer blott under 1500- och 1600-talen. Mot slutet av det sistnämnda århundradet sätter en tendens till försvenskning av personifierade abstrakta begrepp in. Denna når sin höjdpunkt i Gustaf III:s linjeskepp från 1780-talet. Påfallande stark är frekvensen av namn hämtade ur nordisk mytologi och fornhistoria under senare hälften av 1800-talet. De tidigaste fallen av typen har, som tidigare nämnts, anträffats på 1760-talet. Namnskicket har utan tvivel samband med (tidig) göticism. Namnen innehållande personbeteckningar, en grupp med anor från medeltiden, lever kvar, men deras frekvens är högst under 1500- och 1600-talen. Folkslagsbeteckningar som *Morianen*, *Krabaten*, *Turken* är typiska för denna tid. De talrika uppkallelserna efter medlemmar av kungahuset alltifrån Karl XI:s tid är ett utslag av samma tendens som gör sig gällande i exempelvis tyska flottan från slutet av 1800- och början av 1900-talet. Att ge fartyg namn efter framstående sjöofficerare är en internationell sedvänja. Båtnamn som anger byggnadsorten, en stor grupp under medeltid och vasatid, avlöses under loppet av 1600-talet av namn efter landskap och städer inom riket. Detta namnskick äger bestånd in i våra dagar. Den bakomliggande tanken torde vara, att dessa namn skall avspegla rikets storhet och dess utvidgande, samt, i senare tid, att ge befolkningen i ifrågavarande landskap och städer en känsla av samhörighet med det fartyg som bär namn efter landskapet eller staden. I några fall kan man möjligen ännu mot 1600-talets slut spåra ett samband mellan byggnadsplats och skeppsnamn, nämligen i fallen *Stralsund* och *Riga*. Ett sådant samband förefaller sannolikt beträffande de i Göteborg byggda skeppen *Göteborg* från 1633 och 1656 samt *Nya Göteborg* från 1643. Hade de byggts några årtionden tidigare skulle de säkerligen ha kallats *Göteborgsskeppet e. d. Djurorden har gammal tradition, och av dem håller sig uppkallelserna efter fåglar särskilt väl. Dessa anträffas efterhand speciellt hos mindre enheter. Namn-

givning efter fabeldjur och heraldiska figurer har visserligen sin storhetstid under 1600-talet, men lever dock kvar. Den särpräglade namntyp, som uppkallelserna efter riksregalierna utgör, är försvunnen efter 1600-talets utgång. En på 1790-talet projekterad serie fartyg med namn efter dem kom aldrig till utförande. Namnen angivande ålder, storlek o. d. tillhör 1500-talet och 1600-talets förra hälft. Adjektiviska och imperativiska krigsfartygsnamn är sällsynta och nästan uteslutande belagda från förra delen av 1700-talet. Säkrare öknamnsbildningar är alltsedan början av 1600-talet ytterst ovanliga. I den mån krigsfartygen tillagts sådana har detta ej slagit igenom i materialet. Namnskicket har så småningom fått en mer och mer officiell prägel. Störst samhörighet med medeltidens namnskicket uppvisar — som väntat — 1500-talets och det tidiga 1600-talets krigsfartygsnamn.

Förhållandet mellan fartygens klassindelning och deras namn har studerats av Unger i hans uppsats *Våra örlogsfartygs namn*. Utgångspunkten för hans undersökning är 1634, det år en överskådlig klassindelning genomfördes i samband med amiralitetskollegii inrättande. Unger urskiljer fyra rangklasser alltefter fartygens relativa stridsvärde (baserat på antalet kanoner och andra tunga vapen) oberoende av framdrivningsmedlet. Sammanfattningsvis konstaterar han, att det egentligen endast är inom första rangklassen — de tyngst bevärade krigsfartygens — »man kunnat konstatera, att något mera genomfört system legat till grund för namntilldelningen; inom övriga klasser finner man endast sporadiska ansatser till några normer härutinnan».¹ Normerna inom första rangklassen ligger i tendensen att ge dess fartyg namn efter kungahusets medlemmar, efter landskap och provinser, riksregalierna och efter abstrakta begrepp.

För den engelska flottans del konstaterades ovan s. 21, att en stark traditionsbundenhet i namngivningen gjort sig gällande. Samma tendens förekommer inom den svenska örlogsmarinen. Flera exempel på att olika fartyg har burit samma namn har getts ovan vid redogörelsen för de olika namntyperna. Förhållandet har observerats av Unger och Olow. Den förre nämner 1939, att i vår flotta sedan 1634

¹ Unger 1939 s. 412.

funnits 8 *Delfinen*, 7 *Falken*, 6 *Svanen*, 6 *Göteborg*, 5 *Stockholm* samt 6 *Kastor* och *Pollux*.¹

Namnen inom svenska örlogsflottan har alltsedan vasatiden såpass många drag genensamma med övriga behandlade staters, att de kan sägas ansluta sig till internationellt krigsfartygsnamnskick.

De tidigaste beläggen på dansk-norska skeppsnamn i mitt material härrör från 1558 och 1561. De avser sju fartyg och är hämtade ur Norske lensrekneskapsbøker (NLR) 1–2. Excerpteringen av dem utfördes av framlidne fil. lic. Carl Sigfrid Lindstam i samband med förarbetena till hans avhandling om ortnamnen i Uddevalla pastorat, OGB 12:1.² Det är osäkert hur många av skeppen — 5 tillhörde Kungl. Maj:t och ett ägdes av drottningen — som var krigsfartyg. Ett av dem, *Koen* 'Kon' från 1558, omnämnes uttryckligen som »kon: matt: orloff skib».³ Av de övriga kallas tre »kon: matt: skib», ett »kon: matt: pincke», ett »drottningens skib». Ägaren av det sjunde nämnes ej. *Saltholckenn* 'Saltholken' från 1558 var med största sannolikhet ett handelsfartyg. Det kom in till Oslo med en last av »brendewedt».⁴ Drottningens skepp (1561) kallades *Drage* 'Draken'.⁵ De övriga, alla från 1561, hette *Engelen* 'Ängeln', *Suannen* (även skrivet *Svanen*) 'Svanen', *Hannen*, som väl måste ha bet. 'Tuppen',⁶ samt *Anngnett*.⁷ Det sistnämnda innehåller väl *agn*, n. Detta betyder 'mading, lokkemad där sættes paa en fiskekrog'.⁸ En sådan betydelse förefaller inte passa särdeles bra i ett båtnamn. Den närmare anledningen till namnet är oviss.

I SFH 1 finns som bilagor publicerat listor över dansk-norska sjögående flottan 1564, 1644, 1658 och 1675–76; där finns dessutom en lista över av svenskarna år 1644 erövrade krigsfartyg. På dessa

¹ Unger 1939 s. 413.

² Till Fru Ragna Lindstam, som till mig i början av januari 1965 överlämnat dessa excerpter och ett antal andra av skeppsnamn ur Uddevalla domböcker, framför jag mitt hjärtliga tack.

³ NLR 1 s. 207.

⁴ NLR 1 s. 193.

⁵ NLR 2 s. 275.

⁶ Se Kalkar bd 2 s. 158.

⁷ NLR 2 s. 286 f., 292, 296.

⁸ Kalkar bd 1 s. 40, ODS 1 sp. 361.

skeppslistor samt på Battenbergs flottförteckningar av 1908 är följande framställning om namnen på danska och norska krigsfartyg baserad. Dess tyngdpunkt ligger alltså på 1600-talsnamnen. Till komplettering av Battenbergs framställning av norska krigsfartygsnamn har i någon mån en förteckning över i Norge under perioden 1807–14 utrustade kaparfartyg kommit till användning.¹ En självständig norsk örlogsflotta är ju en mycket sen företeelse, eftersom landet från medeltiden fram till 1814 var förenat med Danmark, och därpå till 1905 i union med Sverige. Även om kaparfartygen i allmänhet utrustades av enskilda personer och från början ej var speciellt byggda för krigstjänst kan några ord om namnskicket hos dem vara av intresse. Kaparfartygens användning gör det naturligt att snarare behandla deras namn i detta avsnitt än bland handelsfartygsnamnen.

Bland de dansk-norska krigsfartygen från 1500- och 1600-talen finns, liksom hos motsvarande svenska, en grupp namn med anknytning till kristet religiösa föreställningar och biblisk historia. Hit hör *David* (1564), erövrat av svenskarna i slaget vid Öland 29/5–30/5 s. å., *Engelen* (1564), *Jonas* (1564) — utan tvivel syftar namnet på profeten Jona — det tyskinfluerade *Kyndgott* eller *Kindt Gaades* 'Guds barn' (1564) och *S:t Jörgen Boiert* (1564).² I 1644 års flotta finns ett fartyg med namnet *Emanuel*, vilket troligen har religiös anknytning. Andra till denna grupp hörande namn i samma skeppslista är *Forlorne Søn* 'Den förlorade sonen', *S:t Sophia*, *S:t Peder* och *S:t Jacob*, som erövrades av svenskarna. *Trefoldighed* 'Trefaldigheten' var ett 44-kanonersskepp som nämnes såväl 1644 och 1658 som 1675–76.³ *Abrahams Offer*, en brännare från 1675–76 kan jämföras med det av Modéer nämnda handelsfartyget *Abrahams Offerande*.⁴

Av klassiska namn fanns det flera: *Mercurius* (1564), *Neptunus*, ett skepp som erövrades av svenskarna 1644, abstrakterna *Fortuna* 'Lyckan' (1564), *Fides* 'Tron' (1644), *Spes* 'Hoppet' (1644, 1658), *Justitia* 'Rättvisan' (1644, 1658), *Patientia* 'Tålmodet' (1644) och

¹ Tønnessen s. 576 ff.

² SFH 1 s. 499.

³ SFH 1 s. 506, 503, 508.

⁴ Modéer 1956 c s. 34, SFH 1 s. 508.

Victoria 'Segern' (1658).¹ Fregatten *Caritas 'Kärleken'* om 32 kanoner var ursprungligen ett kompaniskepp; den togs från svenskarna 1675. Samma år fanns i danska flottan ett linjeskepp *Eenighed* om 62 kanoner. Det var byggt 1650. Namn efter antika fältherrar och statsmän fanns också hos danskarna. I det excerperade materialet representeras typen av *Hannibal*, ett skepp från 1646, i tjänst 1658.²

Personnamn och personbeteckningar utgör också här en väl representerad grupp. Exempel är *Dansk Christof* och *Lybsk Christof*, båda från 1564. *Christof 'Kristoffer'*. Samma år fanns ett fartyg *Hertug Oluffs pincke*.³ Seden att ge krigsskepp namn efter medlemmar av kungahuset har i Danmark uppenbarligen slagit igenom omkring 1650. Sålunda byggdes 108-kanonersskeppet *Sophia Amalia*, som deltog i sjökrigen 1658 och på 1670-talet år 1649 eller 1650.⁴ Åren 1649–50 uppges *Frederik* och *Prins Christian* ha tillkommit.⁵ Under 1660- och 1670-talen byggdes *Prinds Georg* (1664), *Christianus Quintus* (1665), *Anna Sophia* (1669), *Charlotta Amalia* (1669), *Christianus Quartus* (1672) och *Fredericus Tertius* (1672); till denna kategori hör troligen fregatten *Antonette* från 1673.⁶ Skeppet *Gyldenlöve* om 56 kanoner tillfördes danska flottan 1669. *Gyldenlöve* bars som namn av de danska kungarnas utomäktenskapliga söner under 1600-talet. Skeppet ifråga var sannolikt uppkallat efter Fredrik III:s son Ulrik Frederik Gyldenlöve (1638–1704), från 1664 ståthållare i Norge och från 1666 generalissimus där. Han är känd från kriget mot Sverige 1675–79, särskilt i Bohuslän, den s. k. *Gyldenlövefejden*. Jfr *Antonette* not 6. Mindre troligt är att det fått namn efter Kristian IV:s son Ulrik Kristian Gyldenlöve (1630–58), befälhavare i Köpenhamn under stadens belägring 1658 varunder han högeligen utmärkte

¹ SFH 1 s. 499 ff.

² SFH 1 s. 506, 508.

³ SFH 1 s. 499.

⁴ SFH 1 s. 506, 508. Tillkomståret för detta fartyg var 1650 enl. a.a. s. 506, men 1649 enl. a.a. s. 508.

⁵ SFH 1 s. 506, 508.

⁶ Dessa fartyg är alla uppförda i skeppslistan över dansk-norska flottan 1675–76, SFH 1 s. 508. Ett indicium för att *Antonette* hör till gruppen av efter medlemmar av kungahuset uppkallade fartyg är, att Ulrik Frederik Gyldenlöve 1677 förmälde sig med en grevinna Antoinette Augusta av Oldenburg (1660–1701).

sig. Personbeteckningar föreligger i *Gjesten* 'Gästen' (1564), *Svenske Jomfru* 'Svenska Jungfrun' (1564) tydligen ett erövrat fartyg,¹ 2 *Jægeren* 'Jägaren', det ena 1564, det andra en 28-kanonersfregatt 1675–76, som byggts 1671.² *Postillionen* 'Postiljonen' har antecknats från 1644 resp. 1676, det senare en nybyggd 22-kanonersfregatt. Pinassen *Prindsen* erövrades av svenskarna 1644, och ett 76-kanoners linjeskepp *Churprindsen* sjösattes 1664. Da. *kurprins* har bet. 'en kurfyrstes søn, især den ældste'. *Sorte Rytter* 'Svarte Ryttaren' med tillkomstår 1636 deltog i sjöstriderna 1644 och 1658. *Snarensvend* ingick i den dansk-norska flottan av år 1644, liksom *Jomfrusvenden*. ODS återger *snarensvend* (ä. nda. ds. speciellt i folkvisespråk) med 'hurtig, rask svend, ung mand, sendebud'.³ Ordet är bildat till adj. *snar* 'snabb, rask'. Hos Kalkar ges ingen definition av *snarensven*.⁴ Substantivet *jomfrusvend* återger Kalkar med 'en tjener for jomfruerne ved hoffet; en, der stræber ivrig efter kvindegunst'.⁵ ODS definierar ordet 'ung mand der (dristigt) attraar ell. bejler til en kvinde, stræber efter kvindegunst; (nedsæt.) om en pigejæger, Don Juan'. Det kan även användas i bet. 'kvindagtig mand'.⁶ Den senare betydelsen kan ej här komma i fråga. Detsamma gäller om betydelsen 'flickjägare'. Någon av de båda förstnämnda får anses föreligga. Troligen är *Jomfrusvenden* ett relationsnamn till *Snarensvend*. I 1575–76 års flotta fanns fregatterna *Havmanden* och *Vildmanden*.⁷ *Havmand* avser ett 'mandligt fabelvæsen, der ifølge folketroen menes at bo i havet',⁸ medan *vildmand* har bet. 'vilde, skogstroll'.⁹ I danska riksvapnet ingår två klubbbeväpnade vildmän som sköldhållare. Folklagsbeteckningar förekom tidigt, liksom i svenska flottan. *Morian* (1564) erövrades av svenskarna i slaget vid Öland 29/5–30/5. Samma år fanns skeppen *Normand*, väl 'Normannen' och *Krabaten*.¹⁰

¹ SFH 1 s. 499 upptar både *Gjesten* och *Svenske Jomfru*.

² SFH 1 s. 499, 503, 506, 508.

³ ODS 20 sp. 1039.

⁴ Kalkar bd 5 s. 961 uppför *snarensvend* »som spottenavn».

⁵ Kalkar bd 2 s. 444.

⁶ ODS 9 sp. 822.

⁷ SFH 1 s. 508.

⁸ ODS 7 sp. 986.

⁹ ODS 26 sp. 1533 f.

¹⁰ SFH 1 s. 499.

Krabat har liksom i ä. nsv. betydelsen 'kroat'.¹ Uppkallelser efter geografiska namn möter i *Oldenburg* (1644), *Delmenhorst* (1644, 1658, 1675–76), *Stormarn* (1644), *Kjöbenhavn*, *Christiania* och *Færö* (alla 1675–76).² Oldenburg, en delstat i norra Tyskland till 1946, då det uppgick i Niedersachsen, var den danska kungaättens, huset Oldenburgs stamland. Delmenhorst är nu en stad i Oldenburg. Stormarn är ett landskap i södra delen av Schleswig-Holstein. I danska riksvapnet finns emblem symboliserande bl. a. Holstein, Stormarn, Ditmarsken, Lauenburg, Oldenburg och Delmenhorst.

Djurordens popularitet avspeglar sig liksom i svenska flottan med åtskilliga namn. Vi finner alltså skepp som *Fyens Löve* 'Fyns Lejon', erövrat av svenskarna vid Öland 1564, 3 *Norske Löve*, i tjänst 1644, 1658 (tillkommet 1654) och 1675–76 (tillkommet 1665), — ett lejon ingår i Norges vapen — 2 *Tre Löver*, ett taget av svenskarna 1644, ett annat från 1656 eller 1657, använt 1658 och 1675–76, samt *Tu Löver* som erövrades av svenskarna 1644.³ I danska flottan av 1564 fanns *Elefanten* liksom *Björnen*. Bland 1600-talsnamnen möter *Forgyltde Björn* (1658), *Hvide Björn* (1644, 1658), *Sorte Björn* (1644, 1658), *Graa Ulv* (1658), *Røde Ræv* (1658), och *Flyvende Hjort* (1644 och 1675–76).⁴ Det exotiska *Markatten* möter 1644. En 30-kanonersfregatt från 1673 hette *Lossen*. Namnet innehåller säkerligen da. *losse* 'lo(djur), lynx vulgaris'.⁵ Uppkallelser efter fåglar anträffas 1564 i *Svanen*, *Falk van Olleborg* (*Aalborg*), *Högen* 'Höken', *Gjögen* 'Göken', *Duen* 'Duvan' och *Papegöje* 'Papegoja(n)'.⁶ Av dessa namn återkommer naturligtvis *Svanen* under 1600-talet. I skeppslistorna 1644, 1658 och 1675–76 finns skepp med detta namn. *Örnen* togs av svenskarna på stapeln i Neustadt 1644.⁷ I flottan fanns samma år en galär (eller jakt) som också hette *Örnen*. Två nya fregatter från 1673 kallades *Hvide Falk* och *Spraglede Falk* 'Spräckliga Falken'.⁸ Ett fartyg i

¹ ODS 11 sp. 222.

² SFH 1 s. 503, 506, 508.

³ SFH 1 s. 499, 503, 506, 508.

⁴ SFH 1 s. 499, 506, 508.

⁵ ODS 12 sp. 1185 f.

⁶ SFH 1 s. 499.

⁷ SFH 1 s. 503.

⁸ SFH 1 s. 508.

1644 års flotta hette *Trost* 'Trast'. Ett *Pelikanen* fanns såväl 1644 som 1658. Går vi till gruppen skepp med namn efter i havet levande djur — den företräds i det excerperade materialet av få exempel — finner vi från 1644 *Flyvende Fisk* och de av svenskarna erövrade *Chronfisk* och *Havhesten*.¹ Något appellativ *kronfisk har ej anträffats. Namnet torde syfta på någon heraldisk figur, föreställande en *fisk* försedd med en *krona*. Island var vid denna tid en del av det danska riket. Dess vapen var före 1903 »en krönt stockfisk, silver i rött fält, vilken som isländsk symbol är känd redan under medeltiden, 1903–19 en falk, silver i blått fält. I Danmarks vapen ingick Islands vapen (till 1903 stockfisken, därefter falken) till 1948». Denna omständighet förklarar skeppsnamnet *Chronfisk*. En brännare *Stokfisk* 1675–76 har fått namn efter samma heraldiska figur. *Stokfisk* betyder 'klippfisk'; härmed avses den torkade fisken (även kallad torrisk). Därför är det en smula oegentligt att behandla *stokfisken* inom gruppen skepp med namn efter i havet levande djur. Detsamma gäller naturligtvis om *Chronfisk*. Da. *havhest*, m. har enligt ODS följande betydelser: 'flodhest; søhest, hippocampus (marinus); et (især i græsk og romersk billedkunst og diktning benyttet) fabeldyr med hestekrop og fiskehale (»hippokamp»)'.² Alla dessa betydelser kan komma i fråga för *Havhesten*. Kännedom om galjonsfigurens eller akterspegelsbildens utseende skulle här ha varit upplysande. En fregatt från 1666 kallades *Hummern*.³ Här har ej samband med någon heraldisk figur kunnat konstateras, utan direkt uppkallelse får anses föreligga. Anknytning till fabeldjur hade *Grif af Kongsberg* 'Kongsbergsgripen, Grip från Kongsberg' (1564), 2 olika *Phoenix* (1644 och 1658) och ett *Lindormen*, sjösatt 1654. Detta fartyg var i bruk såväl 1658 som 1675–76.⁴ I danska riksvapnet ingår en krönt lindorm representerande det i kungatiteln ingående »De Venders Konge». Ett enda namn med anknytning till växtriket, och då blott indirekt, ingår i mitt material, nämligen *Nellebladet*. Da. *nælleblad*, n. betyder 'nasselblad'. Detta namn bars av åtminstone två fartyg, tillkomna 1635 resp. 1671. Betydelsen passar ju utmärkt i ett krigsfartygsnamn, tycker man.

¹ SFH 1 s. 503, 506.

² ODS 7 sp. 984.

³ SFH 1 s. 508.

⁴ SFH 1 s. 499, 503, 506, 508.

Huvudorsaken till namngivningen har med största sannolikhet ej varit, att man liknat skeppet, hur avskräckande man önskat det vara för fienden, vid en brännässla. Det visar sig nämligen, att i danska riksvapnet representeras Holstein av ett nässelblad i silver med i rött och silver delad sköld. Häri ligger säkerligen anledningen till namnet. I 1644 och 1658 års dansk-norska flotta fanns ett linjeskepp *Tre Kroner*, byggt 1632.¹ Tvivelsutan var namnet en källa till stor förargelse för svenskarna. I danska riksvapnet ingår tre kronor i guld på blått fält. Oenigheten mellan den svenska och den danska regeringen från 1500-talets mitt om upptagandet av detta svenska vapen i det danska riksvapnet kallas Trekronorsstriden. De tre kronorna, som under unionstiden kommit att betraktas som Sveriges vapen, upptogs på 1540-talet av Kristian III av Danmark i ett då nyttillverkat majestätssigill. Detta jämte andra omständigheter såsom upptagandet av de tre kronorna på danska mynt uppfattades på svenskt håll som ett uttryck för danska krav på Sverige eller överhöghet över detsamma. I Knäredsfreden 1613 tillerkändes den danske konungen rätt att i sitt vapen föra de tre kronorna.

Bland andra namn kan anföras *Solen* (1564), *Arken* samma år samt *Christians Ark* från 1644.² Da. *ark* betyder främst 'kista, skrin'. Vidare kan ordet användas om vissa större överbyggda flodfartyg (efter ty. *Arche*) och naturligtvis om Noaks ark.³ Ordet användes på motsvarande sätt i svenskan.⁴ Ett med *Christians Ark* samtida svenskt krigsskepp var *Göta Ark*, byggt i Göteborg 1634, nedhugget 1658, upptaget i 1644 års svenska skeppslista. *Store Lykkepot* hette ett danskt fartyg 1644. Namnet innehåller da. *lykkepot*, biform till *lykkepotte*.⁵ Detta betyder 'krukke, kasse oln., hvoraf lodder trækkes; ogs. som udtr. for (en primitiv form for) lotteri'. Ordet kan även ha jämförande eller bildlig användning.⁶ *Lykkepotta* finns också i ä. nsv. med samma bet. 'lott-urna, lotteri' som i danskan.⁷ Kanske fanns ett

¹ SFH 1 s. 506.

² SFH 1 s. 499, 506.

³ ODS 1 sp. 821 f.

⁴ Se SAOB A 2235 ff.

⁵ Se ODS 16 sp. 1213.

⁶ ODS 13 sp. 189.

⁷ SAOB L 1269. Jfr ortnamnet *Lykkepottan* i Tjärnö sn, Vätte hd, Göteborgs och Bohus län, behandlat i OGB 20:2 s. 121. Den lilla och djupa bukt som

*Lille Lykkepot namngivet i relation till *Store Lykkepot*. Benämningen på fartyget har öknamnskaraktär. Den danska flottan 1644 innehöll två mindre fartyg med namnen *Höjenhald* och *Dybendal*.¹ *Da. hald* har bet. 'klippa, fjäll, berg(stopp)' och förbindelsen *høje(n) hald* förekommer numera i poetiskt eller arkaiserande språk.² *Højen* är en äldre form av adj. *høj* 'hög' (ursprungligen ack. sing. mask.).³ *Höjenhald* kan alltså översättas 'Det höga berget'. *Dybendal* betyder på motsvarande sätt 'Den djupa dalen'.⁴ De båda fartygen har namngivits i relation till varandra. Huruvida någon real bakgrund till de båda namnen föreligger har ej kunnat konstateras. Ett med *Höjenhald* och *Dybendal* samtida mindre krigsfartyg hette *Gak med*. Här föreligger ett imperativnamn.

I den danska flottan från början av 1900-talet, vars namnskick avspeglas hos Battenberg s. 125 ff., finner man uppkallelser efter kungliga personer från äldre tid, framstående statsmän och sjöhjältar, t. ex. *Gorm*, *Dagmar*, *Absalon*, *Esbern Snare*, *Iver Hvítfeldt*, *Niels Juel*, *Peder Skram*, *Tordenskjold*, vidare efter danska öar som *Falster*, *Fyn* och *Sjælland*, efter Öresund och vulkanen *Hekla*, efter platsen för framgångsrika sjöstrider såsom *Helgoland* och *Marstrand* samt efter fåglar och havsdjur som *Havörnen*, *Islands Falke*, *Haien*, *Havhesten*, *Hvalrossen*, *Narhvalen*, *Nordkaparen*, *Sölöven*, *Springeren* och *Sværdfisken*. Ett fartyg hette *Dannebrog* efter nationalflaggan. Om danska flottan under 1940- och 1950-talen ger Olow i sin uppsats 1953 den notisen, att de geografiska namnen då utgjorde ca 40 %, djurnamnen ca 30 % av hela antalet fartygsnamn. Sjöhjältenamnen nämns också i sammanhanget, men inga procentuppgifter ges för denna grupp.⁵ Unger påpekar 1939, att i den dåvarande danska flottan högsta rangens fartyg uteslutande fått namn efter sjöhjältar.⁶

---

namnet avser har troligen liknats vid en sådan; bottenförhållandena o.d. på platsen har givetvis varit välkända för fiskarbefolkningen. Eller har fisket där varit att likna vid ett lotteri? De i OGB a. st. framlagda alternativa tolkningarna synes ej övertygande.

¹ SFH 1 s. 506.

² ODS 7 sp. 713 f.

³ ODS 8 sp. 1156.

⁴ Om *dyben*, ä. form av adj. *dyb*, se ODS 3 sp. 1158.

⁵ Olow s. 99.

⁶ Unger 1939 s. 412.

I den norska flottan anträffas omkring 1910 dels en grupp namn med anknytning till fornnordisk mytologi såsom *Ægir, Brage, Heimdal, Mjölner, Sleipner, Thor, Tyr, Vidar* osv., dels namn med anknytning till sagohistoria och äldre historia som *Fritiof, Harald Haarfagre, Kong Sverre*, geografiska namn t. ex. *Norge, Eidsvold* — där hölls under medeltiden Eidsivatinget, där proklamerades Norges självständighet och där utarbetades den norska grundlag, som antogs den 17/5 1814 — *Langesund, Lillesand*, vidare uppkallelser efter djur som *Falk, Lom, Ravn, Haj, Hval, Laks, Sild, Otter* samt slutligen ett antal adjektiv använda som båtnamn. Exempel på dessa är *Djerv, Dristig, Kjæk, Kvik, Rap, Rask* och *Snar*. Bland andra fartygsnamn kan nämnas *Desideria* efter Karl XIV Johans gemål och *Tordenskjold* efter den kände dansk-norske amiralen från stora ofredens tid; han var född i Norge och hette före adlandet Peter Wessel. Namn efter naturföreteelser som *Lyn 'Blixt'* fanns också.¹ I 1950-talets norska flotta dominerade enligt Olow a.a. s. 97 de geografiska namnen med inemot 70 % av namnbeståndet. Däremot saknades enligt honom sjöhjältenamnen helt. Detta är naturligt med hänsyn till landets historia. Unger har anfört, att i Norge högsta rangens fartyg delvis begåvats med namn efter sjöhjältar.² Han måste då ha tänkt på något äldre krigsfartyg, säkerligen med namnet *Tordenskjold*.

När Danmark-Norge på hösten 1807 blivit indraget i Napoleonkriget på Frankrikes sida, utrustades så småningom en rad norska kaparfartyg, vilka opererade mot den engelska handelssjöfarten. Deras namnskick är varierande, det kan i vissa avseenden karakteriseras som färgrikt. Vi finner ytterst få religiöst betonade namn; *S:t Johannes* är ett säkert exempel och *Emanuel* bör troligen också räknas dit. De klassiska är flera, t. ex. *Medea, Neptunus, Pallas* och *Julius Caesar*. Av namn med anknytning till nordisk mytologi och sagohistoria har anträffats 3 *Odin, Valkyrian, 2 Einar Tambeskjelver, Holger Danske* och *Stærkodder*. En stor grupp utgöres av personnamn och personbeteckningar, t. ex. *Admiral Lütken, Admiral Tordenskiold, 4 Tordenskiold, Anna Bruun, Axel Thorsen, Barbara, Betzy, Commandør Sølling, Dorothea Carine, Erik Ejegod, 2 Harald Haarfagre, Kammerherre Rosenkrantz* (efter någon medlem av den dansk-

¹ Se Battenberg s. 248 ff.

² Unger 1939 s. 412 f.

norska ätten Rosenkrantz, troligen den framstående norske statsmannen, kammarherre Marcus Gjõe Rosenkrantz, född 1762 död 1838), *Le grand Napoléon*, 2 *Printz Christian* och *Schiön Walborg*; personbeteckningar möter i namn som *Assistenten*, *Birkebeneren* — birkebe(i)nar var ett norskt parti under inbördeskrigen i slutet av 1100-talet — *De fire brødre*; expressiva namn som *Den lille Diævel*, *Den norske Diævel*, 2 *Le petit Diable* förekommer och vidare *Den norske Bonde*, *Den norske Gut*, *Den norske Jarl*, *Den norske Pige*, *Fjeldgutten*, *Forsøgeren*, *Gjengjeldereren* 'Hämnaren', inte mindre än 7 *Hævneren* och dessutom en *Hævneren af Harme*, 2 *Nordmanden*, *Norges Stadtholder*, 2 *Patrioten*, *Snarensvend* — ett namn med anor från 1600-talets flotta — *Skalken*, *Skildvagten*, *Veiviseren*. Uppkallelser efter geografiska namn möter i t. ex. *Christiania*, *Christianssand*, *Lillesand*, *Nordkap* och naturligtvis *Dannemark* och *Norge*. Fallen är jämförelsevis få. Uppkallelser efter djur förekommer i *Biørnen*, *Cameleon* 'Kameleonten', 4 *Løven*, *Ormen*, det säkerligen med tanke på Olav Tryggvasons skepp namngivna *Ormen hin lange*, 4 *Falken*, 2 *Høgen*, *Storken*, *Ørnen*, *Berggylten* — ett slags fisk, *Labrus maculatus* — *Guldfisken*, *Hummeren*, *Hvalen*, 2 *Laxen* och *Søormen*. Hit hör också *Den flyvende Fisk*. Av fabeldjuren finns gripen representerad med fartygsnamnet *Grib*. Inga uppkallelser efter växter har antecknats ur detta material. Bland andra namn med anknytning till konkreta substantiv kan nämnas *Brødkurven*, *Budstikken* 'Budkavlen' och *Vejrmøllen* 'Väderkvarnen'. Abstrakterna är talrikt företrädade med namn som *Bedste Haab*, *Den foragtede Hensigt*, 4 *Den gode Hensigt*, 2 *Det gode Haab*, *Det nye Forsøg*, 2 *Dristigheten*, 2 *Enigheten*, *Erstatningen* 'Ersättningen', 2 *Forsøget*, *Fraternité*, *Freden*, *Fredens Haab*, *Friheten*, *Harmonien*, 3 *Haabet*, *Norsk Mod*, 8 *Prøven*, *Revanche* och 5 *Speculationen*. Det finns också substantiverade adjektiver som *Den dristige*, *Den flinke*, rena adjektiver som *Activ*, *Dristig*, *Flink*, *Hurtig*, 2 *Nævis* och *Uforsagt*. I övrigt märks imperativnamnen *Bi-Lidt* 'Vänta Litet', *Klem paa* och *Snapop*. Påfallande är namn bestående av en hel sats. Typen representeras av *Det maa jeg forstaae* och *Hva De vil*.¹

Beträffande de dansk-norska krigsfartygsnamnen kan sammanfattningsvis konstateras, att likheterna med motsvarande svenska

¹ Beträffande samtliga namn se Tønnessen s. 576–578.

namn från början är stora. Samma namngrupper återfinns i både 1600-talets dansk-norska och svenska material. Uppkallelser efter medlemmar av kungahuset förefaller ha tidigare slagit igenom på allvar i den danska örlogsflottan än i den svenska. Samband mellan skeppsnamn och symboler i danska riksvapnet har i flera fall kunnat konstateras eller med skäl förmodas. Någon dansk namnkategori, uppkallad efter riksregalierna, har ej belagts i materialet. Namnen efter symboler i riksvapnet motsvarar kanske denna svenska namngrupp. Öknamnsbildningarna är fåtaliga, liksom i 1600-talets svenska örlogsflotta. I Danmarks flotta från (början av) vårt århundrade observerar man gruppen med namn efter kungliga personer från äldre tider, statsmän och sjöhjältar. I svenska flottan är av dessa blott den senare kategorien representerad, och detta ej så starkt som i den danska. På dessa punkter står danska örlogsflottan närmare västmakternas än den svenska. I det ur Battenberg hämtade danska materialet finns fornnordiska namn blott sparsamt företrädda. I det norska är typen mer produktiv. I Norge har adjektiv använda som fartygsnamn slagit igenom på ett helt annat sätt än i Sverige. Härvidlag uppvisar det norska krigsfartygsnamnskicket anknytning till västmakternas, till skillnad från det svenska. Både i Danmark och Norge bär — som man kan vänta — krigsfartygens namnskicket en officiell och högtidlig prägel. Denna prägel föreligger utbildad redan 1644. De norska kaparfartygen från perioden 1807–14 bar mer varierade och färgstarka namn än de egentliga örlogsfartygen. Man finner hos dem exempel på uppseendeväckande namnbildningar. Slutligen kan anmärkas, att namn med religiös anknytning fortfarande kunnat anträffas hos dem, ehuru mycket sparsamt.

Min framställning om namnskicket i den svenska handelsflottan börjar i stort sett med 1600-talet. Någon dylik flotta att tala om existerade knappast dessförinnan. De säkra exempel på handelsskepp från 1500-talet som kunnat hämtas ur Modéers och Börjesons framställningar är få. Det namnmaterial Modéer använt för sin behandling av skeppsnamnen i vasakungarnas flottor avser i allmänhet krigsskepp.¹ Anledningen till att en svensk handelsmarin nästan helt

¹ Modéer 1935 a s. 131 not 2.

saknades förrän på 1600-talet är givetvis av historisk natur. Ännu vid 1600-talets mitt behärskade holländarna Östersjön ekonomiskt.¹ Huvuddelen av de handelsfartyg som då passerade genom Öresund var holländska. Av flera skäl sökte svenska regeringen skapa en inhemsk handelsflotta. Medlet var främst utdelande av privilegier. Dessa kunde dels bestå av oktrojer för s. k. handelskompanier, vilka förutsatte skeppskompanier,² dels av tullindringar. Genom tullordningen av den 8 dec. 1645 överflyttades nämligen den redan förefintliga differensen i tullen definitivt från varan till fartygen. Alla värbara, inom riket (d. v. s. i Sverige, Finland, Halland och på Gottland) uppslagna skepp av ek om minst 14 styckeportar (de s. k. monterade skeppen) skulle i såväl in- som uttullen njuta 1/3, och alla mindre av ek byggda och inom landet uppslagna flöjter, skepp, bojorter, krejare och skutor, i krigstid lämpliga till transportfartyg, skulle njuta 1/6 lindrigare tull än de utländska fartygen. Så uppkom skillnaden mellan hel-, halv- och ofria skepp. Utom de rent militära motiven fanns det för den svenska regeringen ännu ett skäl att göra det mesta möjliga för den inhemska rederinäringen. Under normala tider gick det visserligen mycket bra att låta de holländska skepparna sörja för de svenska stapelvarornas utförande på världsmarknaden i utbyte mot allt vad svenskarna behövde av salt, vin, specerier och kläde. Men när under det första stora engelsk-holländska sjökriget (1652–54) vägen till Östersjön i stor utsträckning spärrades för de holländska handelsfartygen av engelska och skotska kapare, visade sig det inhemska tonnageet alldeles otillräckligt. De inkommande varorna steg kraftigt i pris, medan å andra sidan en god del av exportvarorna blev 'i vanvyrdan' liggande i de svenska hamnarna.

Till stöd för skeppsbyggeriet i särskilt de tyska och baltiska provinserna utvidgades då de redan givna privilegiernas giltighetssfär därhän, att även dessa provinsers fartyg skulle få njuta svensk helresp. halvfrihet i svenska och finska hamnar. Ytterligare skulle

¹ Fahlborg s. 206 f. Liknande synpunkter har framförts av Fahlström s. 79, 85. Senast a. st. påpekas, att ännu vid slutet av 1600-talet gick fler holländska fartyg genom Öresund än engelska eller svenska. Jfr också Öhberg, s. 142 f., 158. Den svenska handelssjöfartens obetydliga omfång under Gustaf Vasas och hans söners tid poängteras av Heckscher s. 10 f.

² Se nedan.

motsvarande tullindringar få åtnjutas även av de ekefarkoster, som redan inköpts eller under det närmaste året, dvs. till den 1 dec. 1653, komme att inköpas från utlandet. Tullnedsättningarna utsträcktes senare ännu mer.¹ Fahlborg finner, att statsmakternas ansträngningar kröntes med framgång. Det inhemska fartygsbeståndet blev större.

En annan sida av strävandena att skapa en svensk handelsflotta avspeglas i de privilegier för handelskompanier som utfärdades under loppet av 1600-talet. Redan 1607 utgav Karl IX ett patent för ett planerat kompani i Göteborg.² Under Gustav II Adolfs regering tillkom privilegier för olika kompanier 1615 och 1619 samt för Stockholms och andra städers borgare 1617. Huruvida dessa kompaniers verksamhet kommit i gång är obekant. År 1626 erhöll grundaren av holländska västindiska kompaniet, Willem Usselinx, privilegier för ett handelskompani med monopol på den svenska handeln med Afrika, Asien, Amerika och »Maggellanica». Organisationen följde holländskt mönster. Kapitalanskaffningen till detta kompani, det s. k. Söderkompaniet eller Söderhavskompaniet (även kallat Södersjökompaniet), misslyckades dock. Ett särskilt skeppskompani bildades 1629, vilket sammanslogs med Söderkompaniet; dess fartyg överfördes på 1640-talet till det nybildade Västindiska kompaniet (eller Nya Sverige-kompaniet).³ Flera andra stockholmska (skepps)kompanier tillkom senare under 1600-talets lopp, av vilka det 1646 grundade s. k. Västerviks skeppskompani utvecklades till huvudstadens och landets största rederi. Bland dess aktieägare kom att återfinnas åtskilliga av spetsarna inom rikets aristokrati. I Stockholm fick flera andra rederier sitt säte. Rikets andra redarstad blev Göteborg med ett eget skeppskompani, Göteborgs skeppsbyggnadskompani. Kalmar var den tredje sjöfartsstaden i ordningen. Framträdande redare fanns också i Västervik och Norrköping. Hälsingborg, Landskrona och Malmö bör också nämnas i detta sammanhang. Ett särskilt ämbetsverk för handel, sjöfart och industri, vilkas främjande tidigare tillhört Kammarkollegium, planlades under drottning Kristinas förmyndarregering men förverkligades först 1651, då

¹ Se Fahlborg s. 210 ff.

² Börjeson s. 154.

³ Börjeson s. 154 f., 158, 161 ff., SU 28 sp. 798.

Kommerskollegium (även till att börja med kallat Generalhandelskollegium) grundades.¹

Karl X Gustavs krig for hårt fram med den svenska handelsflotta som skapats efter 1645, särskilt med de större, monterade skeppen, vilka nu som alltid under 1600-talets krigsperioder i stor utsträckning tagits i anspråk i kronans tjänst. Under 1660-talets första år synes den svenska sjöfartsnäringsen ha fört en hård och tämligen fruktlös kamp emot den inhemska fattigdomen och den holländska konkurrensen.² Efter utbrottet av det engelsk-holländska sjökriget 1665–67 förändrades emellertid läget. Engelsmännen kom att så gott som fullständigt behärska Nordsjön genom sina örlogsmän och kapare. Situationen var alltså densamma nu som 1652–54. Tonnagebrist inträdde, de svenska varven fick mängder av beställningar, och åtskilliga fartyg inköptes, främst i Holland där ledigt tonnage fanns. Finansieringen skedde delvis med holländskt kapital. Stora handelsvinster stömmade in. Fartygen seglade under skydd av svenska fribrev och sjöpass, för vars utfärdande dels fordrades att *samtliga redare* skulle vara svenska undersåtar, dels att *skepparen* (och om möjligt även styrmannen och besättningen) skulle vara svensk och bosatt på svenskt territorium. Kontrollen härav ålåg närmast stapelstädernas magistrater, på vars attester Kommerskollegium utfärdade fribrev och sjöpass. Fribreven medförde åtnjutande av svenska tullrabatter, sjöpassen, avfattade på latin, skyddade mot beslag från krigförande maktens sida. Kommerskollegium lade ner mycket arbete på att tillse, att Kungl. Maj:ts lagar och förordningar efterlevdes; de misstänksamma kaparna skärskådade passen ingående.³ Från denna period härrör de första bevarade skeppslistorna för handelsfartyg. »Egentliga skeppslistor, d. v. s. förteckningar över det vid en viss tidpunkt existerande fartygsbeståndet, ha troligen uppgjorts ganska långt tillbaka i tiden. Men verkligt utförliga blevo de säkerligen inte förrän under det engelsk-holländska sjökriget 1665–67, då de svenska myndigheterna blevo nödsakade att skaffa sig kontroll över att inga utländska, dvs. i nämnda fall närmast holländska fartyg, försökte skydda sig mot fientliga kapare genom att segla

¹ SU 16 sp. 534.

² Fahlborg s. 216.

³ Fahlborg s. 217 ff.

under svensk flagga.»¹ Huruvida egentliga skeppslistor för handelsflottan — i motsats till förteckningar över kronans fartyg — kan föreligga från så värst mycket längre tillbaka i tiden än 1660-talet, förefaller något diskutabelt, eftersom ingen fullt jämförlig situation förelegat tidigare och ingen central myndighet som kraftfullt ägnat sig åt handelsmarinens problem funnits före Kommerskollegii inrättande. Ett par år före kriget, 1663, uppgjorde Kommerskollegium en lista, ofullständig såtillvida som den endast avsåg fartyg med skeppsfrihet. Möjligen omfattar den uteslutande stockholms- och göteborgsfartyg.² Bjurling har publicerat denna lista i sin uppsats och jag har excerperat däri förekommande namn. Huvudkällan för framställningen om 1600-talets handelsfartygsnamn utgör emellertid den lista för 1672, uppgjord 1673 av Kommerskollegium, som gett titeln åt Bjurlings uppsats, 1672 års skeppslista. Den ger en god uppfattning om namnskicket inom handelsflottan vid denna tid. Antalet fartyg i hela riket anges till 505; för Sverige uppges 344, för Finland 4; återstoden var från de baltiska (10 st.) och tyska provinserna.³ Ur denna har skeppsnamn från Sverige, Finland och Balticum excerperats, däremot ej namn på fartyg från de tyska provinserna. Anledning härtill är givetvis, att skepp från de senare bär tyska namn. Kommerskollegii lista kan kompletteras med en av Fahlborg på grundval av uppgifter ur olika källor (fribrev, sjöpass och Stockholms hamn- och brojournaler) uppgjord lista för 1674.⁴ Fahlborgs skeppsförteckning visar enligt Bjurling en tämligen god överensstämmelse med Kommerskollegii lista (som är uppgjord på grundval av uppgifter, vilka fartygsägarna insänt till resp. stapelstäders magistrater där lokala listor uppgjorts, vilka sedan översänts till Kommerskollegium). Särskilt gäller detta i fråga om Egentliga Sverige. Uppgifter om namn på handelsfartyg från förra hälften av 1600-talet har hämtats ur Hjalmar Börjesons arbete om Stockholms segelsjöfart.

Mot bakgrunden av ovan nämnda historiska förhållanden, som visar, att en av den svenska handelsflottans stora utvecklingsperioder tillhörde 1600-talet, får det anses beklagligt att Modéer ej

¹ Bjurling s. 82.

² Bjurling a. st.

³ Bjurling s. 85.

⁴ Fahlborg s. 276 ff.

ägnat 1600- och 1700-talsnamnen större uppmärksamhet. I Nordiska båtnamn s. 139 heter det helt kort, »att dessa namn återspegla ofta tidens historia, idéer, intressen». Några exempel på s. k. tidstypiska namn från de båda århundradena ges därpå. I Konung David och Röde Vinfatet behandlas ett antal 1600-talsnamn (delvis också namn från 1500-talet) som tyder på samband mellan namnet och galjons- eller akterspegelsfigurer. I föreliggande framställning har jag syftat till en något utförligare presentation och behandling av namnmaterialet.

Börjeson nämner, att hertig Karl år 1595 sände skeppen *Engeln*, *Gripen* och *Sankt Olof* på handelsresa till Frankrike.¹ Samtidigt ägde han *Draken* och *Pelikanen*. Ett fartyg *Björnen*, som 1596 seglat till Spanien, inköptes där av Filip II. År 1589 omtalas *Christoffer*.² S:t Kristoffer var, som tidigare nämnts, ett bland sjöfarare populärt helgon. Bland Söder- och Skeppskompaniets fartyg märks *Alla Helgon*, som ibland kallades *Norrlandsskeppet*, *Engeln* eller *Fama*, även kallat *Teljeskeppet*, *Förgyllte Lejonet* eller *Sankt Marcus*, *Gefle Stad* eller *Gefleskeppet*, *Kalmarskeppet*, väl identiskt med *Kalmar Nyckel*,³ *Konung David*, *Kronan* eller *Stockholms Crona*, *Norrköping*, *Sankta Maria*, *Västervik* eller vanligare *Västerviksskeppet* som förliste 1630, och *Örnen* eller *Arbogaskeppet*.⁴ Nya Sverige-kompaniet eller Västindiska kompaniet 1637–60 ägde *Charitas*, *Fama*, *Gripen* eller *Fågel Grip*, *Gyllenhaj* eller *Hajen*, *Örnen*, *Kattan* och *Svanen*.⁵ De övriga kompanier som tillkom — flera på 1640-talet — hade antingen mycket få skepp eller existerade in på 1670-talet, varför flertalet namn på deras fartyg kommit med i 1672 års skeppslista. Liksom fallet var vid krigsfartygsnamnen fördelar sig handelsfartygens namn på olika kategorier. Bland namn med anknytning till religiösa begrepp och biblisk historia finner vi *Salvator*, *Lille Salvator*

¹ Börjeson s. 81.

² Börjeson s. 96. Andra stockholmska kofferdiskepp från 1500-talet var *Elgen*, *Engel(e)n*, *Gyllene Duvan* (*Gyllen Duffue*), *Gyllene Hanen*, *Hjorten*, *Morianen* och *Pelikanen*. Övervägande antalet är nämnda i handlingar från senare hälften av 1500-talet. Se Börjeson s. 98 ff.

³ Börjeson s. 178 ff.

⁴ Börjeson s. 180 ff.

⁵ Börjeson s. 188 ff.

och *Salvator Mundi*, alla stockholmsfartyg 1672, vidare *Salvator* av Göteborg (1663, 1672) samt en liknämnd skuta från Reval (1672).¹ Ett stockholmsfartyg hette *Trefaldigheet*, ett från Helsingfors *Engelen*.² *Engel(l) Gabriel(l)* hette fartyg från Stockholm 1663 och 1672, från Malmö 1672; sistnämnda år fanns ett *S. Gabriel* i Göteborg.³ Bland namnen återfinns en krejare *Raphael* från Stockholm, en galjot *Engel Raphael* från Göteborg och ett kalmarfartyg med samma namn.⁴ Såpass sent som 1771 har anträffats *Stridande Mikael*, en göteborgsskuta destinerad till Frankrike.⁵ Inte mindre än 7 olika *S. Maria* har antecknats från 1672, och hallandsskutan *Jungfru Maria* erlade 1771 tolag i Göteborg för last till Königsberg.⁶ I Göteborgs skeppslista 1810 finns upptaget en galeas vid namn *Engelen Elisabeth*. Helgonnamnen utgör i 1600-talsmaterialet en stor namngrupp. Jag har antecknat 5 *S. Anna* 1672, 7 ev. 8 *S. Andreas*, *S. Catharina*; *S. Jacob* fanns som namn på fartyg i Stockholm och Göteborg 1663, medan skeppslistan för 1672 har 2 *S. Jacob* i Stockholm, en i Göteborg och slutligen *S. Jacobus* hemmahörande i Marstrand.⁷ I tolagsräkenskaperna för Göteborg 1771 upptas *St. Jacob* och *St. Jonas. Johan Baptista* hette ett stockholmsfartyg 1672, medan i Göteborg samma år fanns två flöjter, vardera om 100 läster, med namnen *S:t Johan Baptista* resp. motsvarande helsvenska *Johannes Döparen*. Åtskilliga fartyg var namngivna efter evangelisten Johannes. Flera belägg har nämligen anträffats på namnet *S. Johannes*.⁸ I Stockholm fanns sålunda 1672 inte mindre än 4 båtar med detta namn, medan Göteborg 1663 tycks ha haft lika många. *S. Johannes* har vidare ur 1672 års skeppslista antecknats från Västervik (2 stycken), Kalmar, Malmö, Ronneby, Halmstad, Hälsingborg, Kungälv och Marstrand (2 stycken). I Marstrand fanns samtidigt också 2 *S. Johan*; ett nyköpingsfartyg hette *S:te Johannes Evangelista*, och

¹ Bjurling s. 92, 95 f., 99 f., 106.

² Bjurling s. 98, 106.

³ Bjurling s. 90, 95, 102, 100.

⁴ Bjurling s. 97, 100 f.

⁵ Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 26/7.

⁶ Bjurling s. 95 f., 99, 101 ff., Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 28/10.

⁷ Bjurling s. 90–106.

⁸ Bjurling s. 91 f., 96 ff., 100 ff.

en flöjt från Göteborg *Johannes Evangelista*. Från Uddevalla är *S. Jöran* belagt, från Göteborg och Marstrand *S. Jörgen*.¹ Bland andra helgonnamn, som ingick i skeppsnamn, märks *S. Lorentz* och *S. Margreta*. Så hette skutor, hemmahörande i Stockholm resp. Ronneby.² Ett av de mer uppskattade namnen var *S. Nicola(u)s*, belagt från Stockholm med flera fall 1663 och 1672, Göteborg och Marstrand.³ *S. Oluff* och *S. Paul* är kända från Stockholm 1672. Högst populärt var *S. Pet(t)er*, *S. Päder*, belagt från Stockholm sammanlagt 5 ggr 1663 och 1672, Göteborg 1672, och samma år från Marstrand (4 olika fartyg), Halmstad, Norrköping och Västervik.⁴ En skuta från Ronneby hette *S. Peder* och en från Uddevalla *S. Pär*.⁵ Slutligen kan nämnas *S. Sophia* om 50 läster från Kristianopol.⁶ En omständighet förtjänar påpekas vad vissa skutor från Marstrand beträffar. Det visar sig, att *S. Andreas* om 30 läster hade en skeppare vid namn *Anders Andersson*, *S. Andreas* om 18 läster en skeppare *Anders Julsson*, *S. Jacobus* om 13 läster en skeppare *Jacob Trulsson*; skepparen på *S. Johan* om 16 läster hette *Hans Rassmusson*, på *S. Nicolaus* om 7 läster *Niels Olsson Swenske*, på *S. Petter* om 16 läster *Päder Pädersson*, på *S. Päder* om 14 läster *Peder Pädersson* och på *S. Peter* om 10 läster *Jöns Pedersson*. I dessa 8 fall ser det ut som om man valt det helgons namn som skutan begåvats med i anknytning till skepparens eller ibland alternativt hans faders förnamn. Exempelen är för många från samma ort för att en ren tillfällighet kan anses trolig. Motsvarande förhållande har ej så tydligt observerats i materialet från andra stapelstäder. Visserligen hade t. ex. *S. Johannes* av Kungälv en skeppare vid namn *Joen Swensson*, men på detta enda fall däri-från kan ingen slutsats byggas. Förmodligen var skepparen på skutor från mindre städer som Marstrand och Kungälv m. fl., där inga stora skeppskompanier fanns, i allmänhet också ägare av eller huvud-intressent i skutan. Denna kunde naturligtvis övertagas av en son från hans far, t. ex. genom arv eller köp. Så kan ha skett beträffande

¹ Bjurling s. 100, 103 f.

² Bjurling s. 97, 102.

³ Bjurling s. 90 ff., 96 ff., 100, 103.

⁴ Bjurling s. 90–103.

⁵ Bjurling s. 102, 104.

⁶ Bjurling s. 104.

S. Peter om 10 läster, och kanske vid de fartyg, vars skeppare hette Anders Andersson och Peder (Päder) Pädersson. I Marstrand fanns samtidigt skutorna *S. Jörgen*, *S. Johan* och *S. Johannes*, för vilka intet samband mellan skepparens namn och fartygets kan konstateras, liksom inte heller beträffande stadens större fartyg *S. Johannes*, *S. Petter* och *S. Andreas* om 70, 50 och 50 läster respektive. Teorien om ett samband mellan skepparens eller dennes faders förnamn och det helgonnamn som fartyget erhållit får enligt min mening stöd i följande omständigheter. Vid namngivning av barn var *uppkallelsen* den viktigaste av de forntida namngivningssystemen. Den torde vara yngre än variations- och allitterationssystemen och ha segrat under vikingatiden. »Uppkallelsen fortsatte in i kristen tid, men med den betydelsefulla skillnaden, att det nu i stället var kristna, i främmande land verksamma troshjältar, apostlar och martyrer, som återföddes i nya släktled. Under katolsk tid kom namngivningen efter hand att mer och mer påverkas av helgonkalendern. Man valde gärna namn efter den dag, då barnet skulle döpas, eller sökte skydd för den nyfödde hos ett speciellt helgon genom att välja dettas namn.¹ Så småningom synes uppkallelsen ha kommit, åtminstone i vissa trakter, att bli reglerad efter stränga normer, bl. a. innebärande att äldste sonen nästan alltid ärvde farfaderns namn, den näst äldste morfaderns under förutsättning av att dessa personer var döda vid namnfästningen. Yngre söner fick namn efter övriga avlidna anförvanter. På samma sätt ärvde döttrarna i första hand farmors och mormors namn. Otterbjörk framhåller, att man även efter reformationen till att börja med torde ha fortsatt att döpa barnen efter helgon och skyddspatroner.² Modéer anför, att helgonkalenderns roll som norm för personnamnen senare övertogs av de tryckta almanackorna. I almanackan fanns åtskilliga namn kvar, vilka burits av helgon.³ Modéer understryker också prästernas inflytande på namngivningen under medeltiden.⁴ Inom genealogisk forskning har man särskilt intresserat sig för den s. k. bundna namngivningen, detta på grund av de slutsatser av släkthistorisk natur som mer eller mindre

¹ Otterbjörk s. 4.

² Otterbjörk s. 4 f., 21.

³ Modéer 1964 s. 56, 74.

⁴ Modéer 1955 s. 32, 113.

säkert kan dragas ur denna princip, såvida den någorlunda konsekvent tillämpats. Man synes vara i stort sett enig om att den bundna namngivningen har anor från medeltiden.¹ Den har uppenbarligen förekommit i Bohuslän på 1600-talet, av för mig tillgängliga genealogiska arbeten att döma.² Det är ostridigt, att kändedomen om helgonnamnen lever kvar in i protestantisk tid, och för åtminstone yngre barn i en familj förefaller det, sett mot bakgrund av de synpunkter Otterbjörk och Modéer anfört, alls ej otroligt att namngivning efter almanackan kunnat förekomma i Bohuslän vid mitten av 1600-talet. De båda namngivningsprinciperna får sålunda antagas kunna ha varit i bruk vid sidan av varandra. Om barnet fått ett namn som tillika är helgonnamn har han som vuxen kunnat uppkalla sin skuta efter detta helgon. — Traditionen att ge handelsfartyg helgonnamn har hållit sig påfallande länge. Ur 1680- och 1690-talens domböcker för Uddevalla, förvarade i GLA, har C. S. Lindstam antecknat *S. Andreas* och *S. Johannes* samt dessutom *Engelen Michael*, *Maria* och *S. Maria*.³ Tolagsräkenskaperna för Göteborg 1771 upptar *S:t Johannes* med Marstrand som skepparens hemort, *S:t Theodor* och *S:t Petrus* med skeppare hemmahörande i Malmö resp. Skepparkroken, ett fiskeläge i Barkåkra sn, Bjäre hd. Ur dessa räkenskaper har också skeppsnamnen *S:t Jacob*, *S:t Jonas* och *Johannes Benedictus* excerperats. I Göteborg fanns 1785 enligt skeppslistan för detta år galeaserna *S:t Johannes*, *S:t Peter*, *S:t Johanna* och briggarne *S:t Peter* och *S:t Jacob*. Ur Göteborgs skeppslista 1810 slutligen har briggen *S:t Johannes* antecknats. Namn från 1600-talet med anknytning till gammaltestamentlig historia var *Konung David* (2 fartyg från Stockholm 1663, 4 år 1672, vidare 1 från Norrköping och 2 från

¹ Se särskilt Hildebrand s. 168 f., 202 ff. med litt. En intressant uppsats om denna namngivningsprincip har publicerats i *Släkt och Hävd* 1958-59 s. 270 ff. av Astrid Sondén. Stödd på kyrkoboksmaterial från Osby och Loshults socknar visar hon hur principen verkat där under 1600-talet och tidigt 1700-tal. Önskvärt vore med fler likartade undersökningar från andra delar av landet.

² Se t. ex. Rörvikssläkten med utgreningarna Lind och Råvo upptecknade av Olaus Olsson år 1922 (maskinskrivet manuskript i GLA) med däri anförda exempel.

³ 1695 UDb 295 r., 1688 UDb 33 v., 1693 UDb 216 r., 1695 UDb 275 r., 1694 UDb 265 r., 1695 UDb 296 r.

Göteborg sistnämnda år), *David*, *Salomon*, *Samson* och *Deborä*,¹ relationsnamnen *Tobias* och *Unge Tobias* representerade av ett par båtar hemmahörande i Stockholm och ett par hemmahörande i Malmö, samt ronnebyskutan *Tobias*.² *Unga Tobias* förekommer i Göteborgs tolagsräkenskaper 1771. *Tree Patriarcher* är belagt 1672 som namn på ett skepp från Norrköping.³ Säkerligen syftar namnet på Abraham, Isak och Jakob.

Bland namn ur klassisk mytologi märks *Jupiter* 1663 och 1672, *Mars* 1663 och *Venus* 1672 samt *Mercurius* från Norrköping 1672.⁴ Dessa namn kan alternativt men mindre troligt bedömas som uppkallelser efter planeter. Personifieringar av abstrakta begrepp möter 1672 i 3 *Charitas*, varav 2 hemmahörande i Stockholm och 1 i Reval.⁵ Samma år fanns ett kalmarfartyg *Eendrächt*.⁶ Bland namnen i denna grupp var onekligen *Fortuna* 'Lyckan' det mest uppskattade. I 1663 års skeppslista förekommer *Fortuna* visserligen endast som namn på ett fartyg, men i 1672 års lista finner man 4 stockholmsbåtar, 1 göteborgsbåt, 4 marstrandsbåtar, 2 från Uddevalla, 1 från Kungälv, 1 från Halmstad, 5 från Malmö, 1 från Hälsingborg, 1 från vardera Ronneby, Kristianopel och Sölvesborg, 2 från Kalmar och 2 från Reval, alltså sammanlagt 26 fartyg med namnet *Fortuna*.⁷ I Uddevalla dombok 1690 nämns en skuta med detta namn.⁸ Ett annat uppskattat namn var *Hoppet*. Detta bars 1672 av 6 fartyg, 5 hemmahörande i Stockholm och 1 i Göteborg.⁹ Från Stockholm var det samtida *Förgylte Hoppet* och ett skepp tillhörande Västerviks skeppskompani med det förfranskade namnet *Bonn' Espera/n/ce* 'Gott Hopp'¹⁰ Namnet 'Hoppet' förekom också i tysk form. En stockholmskuta kallades *Hoffnungh*. Så hette också en krejare hemmahörande i

¹ Bjurling s. 90, 95 ff.

² Bjurling s. 97, 100, 102.

³ Bjurling s. 99.

⁴ Bjurling s. 90, 95 f., 99.

⁵ Bjurling s. 96 f., 106.

⁶ Bjurling s. 101.

⁷ Bjurling s. 90, 95 f., 98, 100 ff.

⁸ 1690 UDb 102 v.

⁹ Bjurling s. 95, 97 ff.

¹⁰ Bjurling s. 99, 96.

Kalmar; därifrån var också skeppet *Die Hoffnung*.¹ Detta namn är även belagt från Reval. Skutan *Håbet* om 20 läster fanns i Marstrand.² Namnformen är som synes påverkad av danskan. I Uddevalla dombok 1692, 208 r. möter namnet under formen *Håppet*. Naturligtvis förekom namnet *Spes* 'Hoppet'. Exempel har antecknats från Göteborg 1663 samt från Stockholm och Halmstad 1672.³ Sistnämnda år fanns stockholmsfartyg med namnen *Justitia* 'Rättvisan', *Krönte Kärleken*, *Patientia* 'Tålmodet' och *Prudentia* 'Försiktigheten'.⁴ Farkoster med namnet *Patientia* har vidare antecknats från Göteborg, Marstrand, Uddevalla och Sölvesborg.⁵ Ett skepp om 160 läster hemmahörande i Åbo kallades *Troohet eller Getrw. Liebe*; *Fides* 'Troheten' har antecknats ur Uddevalla dombok 1694.⁶

Bland de personnamn som ingick i handelsfartygens namn märkes ur 1672 års skeppslista *Carolus* och *Gustavus*, benämningar på två stockholmsfartyg, vardera om 209 läster; samma källa upptar ett *Carolus* från Göteborg om 65 läster.⁷ Dessa namn är givna efter kungar, med största sannolikhet Karl XI (eller hans fader Karl X Gustaf) och Gustaf II Adolf. År 1672 var skeppet *Printz William* hemmahörande i Stockholm.⁸ I Uddevalla byggdes 1694 ett skepp, som fick namnet *Prins Carl*.⁹ Intressant är det av Börjeson från 1694 nämnda *Drottning Disa*.¹⁰ Sägner eller de därpå byggda litterära verken har tydligen blivit så uppskattade, att ett skepp fått namn efter denna sagodrottning. Uppkallelser efter icke-kungliga personer möter man också i handelsfartygsnamn från senare hälften av 1600-talet. I Stockholm hörde 1672 en skuta *Banéer* hemma. Den var säkerligen uppkallad efter och eventuellt ägd av någon medlem av ätten Banér. *Gustavus Horn* ägdes ursprungligen av fältmarskalken Gustaf Horn.¹¹

¹ Bjurling s. 99, 106.

² Bjurling s. 103.

³ Bjurling s. 92, 95, 105.

⁴ Bjurling s. 98 f.

⁵ Bjurling s. 100, 103 f.

⁶ Bjurling s. 106, 1694 UDb 250 r.

⁷ Bjurling s. 95, 100.

⁸ Bjurling s. 98.

⁹ 1695 UDb 269 r.

¹⁰ Börjeson s. 224.

¹¹ Bjurling s. 99, Börjeson s. 232.

I den av Fahlborg konstruerade skeppslistan för 1674 finner man ett skepp *Graf Magnus Gabriel de la Gardie*.¹ Det var från Arensburg på Ösel. Jfr under fartygsnamnet *Arensburgh* nedan. I Stockholm fanns 1672 en galliot *Apellbohm*, ägd av Västerviks skeppskompani.² Jag är benägen att i detta namn se en uppkallelse efter en av dåtidens främsta svenska diplomater, residenten i Nederländerna Harald Appelboom, född 1612, död i Haag 1674. Ett annat fartyg, som också i 1672 års skeppslista anges tillhöra Västerviks skeppskompani, var *Lille SilfwerCrona* om 100 läster. Börjeson uppger, att *Silfwercrona* eller *Lilla Silfwercrona* inköptes från Holland 1665 eller 1666 och att Johan Silfwercrona var ägare till skeppet.³ Johan Filip van Bommert, adlad och adopterad Silfvercrona, var styvson till Peter Spiring, adlad Silfvercrona, och född i Holland 1630; han var korrespondent i Haag till svenska regeringen från 1652, blev kommissarie där 1668 och överdirektör för stora sjötullen i Stockholm 1668 samt medlem av Kommerskollegium samma år. Han dog 1702. Fartyget är uppkallat efter honom. Något samtida skepp **Stora Silfwercrona* har ej anträffats. Epitetet *Lille* syftar kanske på honom till skillnad från styvfadern.⁴ Uppkallelser av fartyg efter ofrälse personer har också anträffats. Stockholmsskeppet *Boender* om 150 läster hade en skeppare vid namn Gerbrandt Classon Boender. Han eller någon annan medlem av släkten har säkerligen ägt fartyget. Skepparen på *Bartholomæus* från Kristianopel om 50 läster hette Bartholomeus Folqwart.⁵ Sam-

¹ Fahlborg s. 280.

² Bjurling s. 96.

³ Bjurling s. 96, Börjeson s. 240.

⁴ Jfr att sedermera riksrådet och fältmarskalken Christer Horn af Åminne (1622–92), son av riksrådet Claes Horn af Åminne (1587–1651), i Johan Ekeblads brev kallas »lilla hornen» i ett brev av den 15/2 1654 och »lille hornen» i ett brev av den 31/10–1/11 1655. Se Ekeblad utg. av S. Allén s. 137 rad 7, 177 rad 18. Epitetet *lilla* resp. *lille* kan naturligtvis, som docent Allén muntligen framhållit, bero på att personen i fråga varit kortvuxen, något som synes framgå av benämningen »lilla Christer Horn» i ett brev från Johan Ekeblad till fadern Christoffer Ekeblad den 10/1 1653 enligt N. Sjöbergs edition av Johan Ekeblads brev bd I s. 215 (påpekats av docent Allén). Detta kan givetvis också Johan Silfvercrona ha varit. Enligt min uppfattning förtjänar dock möjligheten av att relationsbenämningar föreligger tas under övervägande vad Silfvercrona beträffar.

⁵ Bjurling s. 99, 104.

band mellan skepparens namn och fartygets föreligger uppenbarligen. Andra förnamn, använda som skeppsnamn i samma lista, var *Alexander* — eller föreligger här uppkallelse efter Alexander den Store? —, *Anna Margareta*, *Birgitta*, *Dorothea*, pinassen *Elisabeth* av Göteborg, en liknämnd skuta från Stockholm, bojorten *Margaretha* av Stockholm samt ett skepp med samma namn från Halmstad.¹ Skutan *Engela* nämns i Uddevalla dombok 1690.² Antalet skeppsnamn bestående av kvinnliga förnamn är vid denna tid ej stort. Personbeteckningar är fortfarande uppskattade. Exempel är *Trumslagaren* och *Gröne Jägaren* båda från 1663; från 1672 har jag antecknat norrköpingsfartyget *Gröne Jäger* samt 3 olika *Jägaren*, nämligen en krejare från Kalmar samt en skuta från Västervik resp. Hudiksvall.³ Det är tydligt, att *jägare* varit populärt i båtnamn. *Resande Mann* hette ett stockholmsfartyg, och *Haffruen* fanns som namn på båtar från Stockholm och Ronneby.⁴ Från 1693 nämner Börjeson *Unga Drottningen* om 80 läster. I Uddevalla dombok 1687 omtalas en »fahrkåst kallat» *Ryttare*. I samma källa för 1690 möter »des fahrkåsstes *Reuters*» (gen.) och i domboken 1694 »Creijörten *de Reüter*».⁵ En krejare var ett slags mindre lastfartyg, vanligen med två eller tre master. *Krejort* är tydligen en blandform av *krejare* och *bojort*. Ordet har ej anträffats belagt i SAOB. Om *bojort* se s. 53 ovan not 2.

Bland handelsfartygsnamnen i 1600-talets skeppslistor finner man liksom hos krigsfartygsnamnen uppkallelser efter landskap och orter. En närstående grupp utgöres av namn efter kända byggnader (och anläggningar). Exempel är *Gottland*, det latiniserade *Gottlandia*, ett norrköpingsfartyg om 250 läster, *Ölandh*, *Uppland*, *Östergötland*, *Ångermanland*, en galliot från Stockholm bärande namnet *Lalandh* 'Låland', alltså namnet på en dansk ö, *Stockholm*, *Götheborgh* — en flöjt om 45 läster från Göteborg — *Helsingfors* och *Nye Helsingfors* båda från staden i fråga och det senare fartyget namngivet i relation till det förra.⁶ Från Norrköping, Kalmar, Karlshamn och Kristianstad

¹ Bjurling s. 96 ff.

² 1690 UDb 130 v.

³ Bjurling s. 90, 99, 101 f.

⁴ Bjurling s. 95 f., 102.

⁵ Börjeson s. 244, 1687 UDb 55 r., 1690 UDb 111 v., 1694 UDb 258 v.

⁶ Bjurling s. 90, 96, 99 ff., 106, Börjeson s. 209 f., 244.

var de liknämnda *Norkiöpingh*, *Calmar*, *Carlshambn* och *Christianstad*. I Ronneby hörde *Stadt Ronneby* om 40 läster hemma.¹ Fartyg fick uppenbarligen ganska ofta namn efter sina hemorter. Bojorten *Sölfwitzborgh* och skutan *Brahestadh* var båda från Stockholm.² Börjeson nämner ett *Wisby* om 40 läster, som ägdes av Magnus Gabriel de la Gardie.³ I Stockholm fanns 1672 en skuta vid namn *Borckholm*.⁴ Den var säkerligen uppkallad efter Borgholms slott. Slottet benämndes *Borkholm* ännu på 1700-talet; det är känt sedan 1280. Staden Borgeholm tillkom 1816. Dessförinnan fanns på platsen en köping, kallad Borgehamn. Denna tillkom 1620. Två *Geffleborgh* upptagna i 1672 års skeppslista och hemmahörande i Stockholm resp. Gävle torde ha namn efter slottet i Gävle.⁵ Detta byggdes av Johan III. Andra namn av kategorien uppkallelser efter slott, borgar e. d. var *Drottningeholm*, ett skepp om 150 läster från Kalmar, namngivet efter det kungliga lustslottet *Drottningholm*.⁶ Från Norrköping var *Johannesborgh* om 60 läster.⁷ *Johannisborg* var ett fordom befäst slott strax utanför Norrköping. Det grundades 1614. Från Norrköping var också ett fartyg vid namn *Arensburgh* om 60 läster.⁸ Arensburg är en fordom befäst stad på Ösel; Arensburg var också en tid namn på ett grevskap på Ösel, vilket 1648–54 tillhörde Magnus Gabriel de la Gardie. Fartyget har väl namn efter staden. Skutan *Hapsal* från Stockholm hade otvivelaktigt namn efter den liknämnda staden i Estland (vid Östersjön), med ett slott känt från Johan III:s ryska krig.⁹ Stadens befästningar demolerades på Kungl. Maj:ts befallning 1682. Hapsal tillhörde Magnus Gabriel de la Gardies grevskap Arensburg. Magnus Gabriel de la Gardie titulerades greve till Läckö och Arensburg, friherre till Ekholmen, herre till Hapsal etc. De båda fartygen *Arensburgh* och *Hapsal* har troligen tillhört honom. Ej oväntat hörde

¹ Bjurling s. 99 ff., 105.

² Bjurling s. 97.

³ Börjeson s. 244.

⁴ Bjurling s. 98.

⁵ Bjurling s. 95, 101.

⁶ Bjurling s. 101.

⁷ Bjurling s. 99.

⁸ Bjurling s. 99.

⁹ Bjurling s. 97.

Slott Warberg hemma i Varberg; därifrån var också *ÅhsKloster*.¹ Ett stockholmsfartyg hette *Worms*.² Det måste av någon anledning ha uppkallats efter den gamla staden *Worms* i Hessen, känd från reformationens historia. *Gröneholm* från Landskrona har väl fått namn efter någon ort, ovisst vilken.³ Eller föreligger ett personnamn? *Oraniebohm* hette en kalmarskuta om 50 läster, nämnd i 1672 års skeppslista.⁴ Namnet är holländskt och betyder 'apelsinträd(et)'. Se under *oranjeboom* i WDNT 11 sp. 1446 f. Fartyget hade väl en galjonsfigur föreställande ett sådant träd.

Stockholms Slott om 200 läster var från Kalmar. Ett av Guinea-kompaniets fartyg från 1650-talet hette också *Stockholms Slott*.⁵ Från Stockholm var *Calmar Slott*, från Göteborg *Castellet* och från Hälsingborg *Castel von Helsingburgh*.⁶ Bland stockholmsfartygen märks också *Riddarhuset*, som enligt Börjeson även kallades *Svenska Riddarhuset* eller *Stockholms Riddarhus*, *Stockholms Rådhus*, vidare *Stockholms Järnvåg*, *G:e Wrangels Palleijs* 'Greve Wrangels Palats' och *G:e Magni Palleijs*.⁷ De båda sistnämnda ägdes kanske av någon greve Wrangel resp. Magnus Gabriel de la Gardie. Jfr stockholmskrejaren *Graffl. Huys van de la Gardie* 'Grevliga Huset De la Gardie'. Ett norrköpingsfartyg om 90 läster bar samma namn under formen *Gravelike Huys De la Gardie*.⁸ Formen *Palleijs* torde vara holländsk; jfr holl. *paleis* 'palats'. De båda senast nämnda fartygen uppträder under holländska namnformer. *Götheborgz Stadzhuus* var en skuta om 20 läster från Göteborg.⁹ Tjärukompaniet i Stockholm 1687–1715 ägde 1691 ett skepp vid namn *Stockholms Sluss*, och skeppet *Arsenalen*

¹ Bjurling s. 104.

² Bjurling s. 97.

³ Bjurling s. 105.

⁴ Bjurling s. 100.

⁵ Bjurling s. 101, Börjeson s. 217.

⁶ Bjurling s. 95, 100, 105.

⁷ Bjurling s. 95, 98, Börjeson s. 208 f. Om *Stockholms Järnvåg*, även kallat *Järnvågen*, *Stockholmsvågen* eller *Stockholms Våg* uppger Börjeson s. 234, att dess byggnadsår var 1658. Börjeson s. 232 uppför *Gref Magni Palais* bland stockholmsfartyg från 1600-talets senare hälft.

⁸ Bjurling s. 97, 99.

⁹ Bjurling s. 100.

byggdes 1698 i Stockholm.¹ Namn som dessa utgör ett originellt inslag i materialet från 1600-talets senare hälft.

Som av båtnamnen framgår är det till alldeles övervägande delen inländska landskap, städer och slott som givit anledning till uppkallelsen. Utländska geografiska namn är sällsynt företrädda. Förutom *Lalandh* och *Worms* kan nämnas *Asia*, ett från Holland 1691 inköpt stockholmsfartyg.²

En stor grupp utgjorde fortfarande uppkallelserna efter djur, inklusive heraldiska sådana. Naturligtvis förekommer lejonet som namngivare. *Krönta Lejonet* ägdes 1650 av Magnus Gabriel De la Gardie.³ *Smålandz Leijonet* möter som namn på (ett) stockholmsfartyg 1663 och 1672, och 1672 fanns en krejare från Kalmar med detta namn. Jfr örlogsmannanamnet *Smålands Lejon*. *Leijonet* är belagt från 1663. Bland andra namn efter landdjur märks *Leoparden* (1663, 1672), *Camelen* (1672), *Biörnen*, *Krönte Biörnen*, *Hwite Biörn*, alla från 1672. Från samma år är *Gråå Wargen* och *Flygande Ulfven* kända.⁴ Börjeson nämner *Grå Vargen* och *Flygande Wargen*.⁵ Ett *Hiorten* om 5 läster hörde hemma i Landskrona 1672, medan ett stort fartyg från Västervik kallades *Westerwijkske Hiorten*.⁶ Från 1600-talet är också *Förgylta Hjorten* belagt.⁷ De djur som fått fartygen uppkallade efter sig utmärker sig som synes för snabbhet och/eller styrka. Bland båtar med namn efter husdjur finner vi 1672 *Hwijta Hästen* från Stockholm och *Oxen* från Marstrand.⁸ »Skutan *Oxen*» hemmahörande i Ljungskile omnämns i Uddevalla dombok 1695.⁹ Traditionsnamnet *Bundtekoo* 'Brokiga kon' bars 1672 av en bojort om 16 läster; den var från Västervik, och skepparen hette Anders Christersson.¹⁰ Lånordet *bunt* 'brokig' är belagt i 1600-tals-

¹ Börjeson s. 221 f.

² Börjeson s. 222.

³ Börjeson s. 235.

⁴ Bjurling s. 90, 95 f., 98 f., 101.

⁵ Börjeson s. 232, 227.

⁶ Bjurling s. 105, 101.

⁷ Börjeson s. 230.

⁸ Bjurling s. 97, 103.

⁹ 1695 UDb 294 v.

¹⁰ Bjurling s. 101.

svenskan.¹ *Kattan* seglade 1649 till Nya Sverige.² Skeppslistan för 1672 upptar två *Lamb*, vardera om 30 läster, hemmahörande i Ronneby resp. Kristianopol. Namnet på en samtida stockholmskuta, *Hwijta Lambert*, är belagt i samma källa.³

Även uppkallelserna efter fåglar var under 1600-talet liksom tidigare omtyckta. Vissa namn var alldeles särskilt populära. Till dem hör *Falken*. Ett fartyg med detta namn tillhörde 1657 Västerviks skeppskompani.⁴ Från 1663 har antecknats ett *Falken* från vardera Stockholm och Göteborg. År 1672 fanns däremot en galliot och en krejare *Falcken* i Stockholm, dessutom skutan *Hwijte Falcken* och gallioten *Förgylta Falcken*. I Göteborg hörde detta år hemma flöjten *Falcken* om 100 läster, en flöjt *Förgylta Falck* och en galliot *Förgylte Falcken*, vardera om 40 läster. De hade olika skeppare. Att samma fartyg skulle åsyftas förefaller under sådana omständigheter vara uteslutet. Från Malmö var *Falcken* och *Grå Falcken*, från Kungsbacka skutan *Falcken* om 18 läster. En »spillejacht» hemmahörande i Sölvesborg hette *Falck*, och från Västervik var bojorten *Falken* om 12 läster.⁵ Väl belagt är också *Svanen*. År 1663 nämns ett *Swanen* från Göteborg, medan det i 1672 års skeppslista upptas flera fartyg med detta namn, hemmahörande på skilda orter.⁶ Ifrån Stockholm var *Hwijte Swan*.⁷ Namnet på en skuta hemmahörande i Marstrand skrivs *Swana*.⁸ Denna skrivning avspeglar appellativets dialektala form. Substantivet *svan* har i Bohuslän blivit femininum.⁹ Jfr att en skuta *Swahnan* nämns i Uddevalla domböcker 1690 och 1695.¹⁰ Andra båtnamn med anknytning till fågelbenämningar var *Dufwan* och *Hwijta Dufwan* från Stockholm, göteborgsfartygen *Blå Dufwan* 1663 och *Hwijte Dufwan* 1672, vidare *Förgylt Gåseen* 'Förgyllda

¹ Se SAOB B 4592.

² Börjeson s. 188.

³ Bjurling s. 102, 104, 98.

⁴ Börjeson s. 206.

⁵ Om dessa namn se Bjurling s. 90 f., 96 f., 100 ff., 106.

⁶ Se Bjurling s. 91, 100 f., 104 (2 ggr), 106 (3 ggr).

⁷ Bjurling s. 99.

⁸ Bjurling s. 103.

⁹ Janzén 1936 s. 259.

¹⁰ 1690 UDb 107 r., 1695 UDb 293 v.

Gåsen' 1663 och *Måken* 'Måsen' hemmahörande i Göteborg 1663.¹ Jfr boh. *måke*, *måve*, m. '(fisk)mås'. *Örnen* seglade 1654 till Nya Sverige, och från 1672 är stockholmsfartygen *Adler* och *Swarte Örnen* kända.² Sistnämnda år fanns ett *Förgylte Örnen* från Landskrona.³ Mer exotiskt klingande namn bars av två fartyg hemmahörande i Västervik resp. Malmö. De hette *Pelicanen* och *Papegoij*.⁴ I Uddevalla dombok 1694 nämnes skeppet *Unge Pelicanen*.⁵ De fågelnamn som ingår i båtnamnen är, som av exemplen framgår, ännu huvudsakligen hämtade ur den inhemska faunan.

Bland namn efter fiskar har ur 1672 års skeppslista antecknats *Tree Laxar* från Stockholm, *Geddan* och *Giedden* från Ronneby resp. Sölvesborg, uddevallaskutan *Ålen* och stockholmskeppet *Delphin*.⁶ *Delphin* hette också ett fartyg, som nämns i Uddevalla dombok 1690.⁷ En skuta från Ronneby om 14 läster bar 1672 namnet *Cronefisk*.⁸ Jfr det danska krigsfartygsnamnet *Chronfischen*, behandlat ovan s. 80. En galliot från Kalmar samma år hette rätt och slätt *Fisken*.⁹

Efter fabeldjur var i listan från 1663 *Gripen* och *Gylden Phoenix* 'Gyllene Fenix' samt göteborgsbåten *Draaken* uppkallade.¹⁰ Ett *Fenix* nämns också av Börjeson, och ett *Phoenix* har excerperats ur Uddevalla dombok 1690.¹¹ Från 1648 och 1655 omnämner Börjeson i sitt arbete om huvudstadens segelsjöfart *Enhorn* eller *Enhörningen*.¹² I 1672 års skeppslista har från Stockholm blott gallioten *Lindorm* anträffats såsom tillhörande denna typ.¹³

Skeppsnamn med anknytning till växtriket är få. Fartyg med

¹ Bjurling s. 90 f., 96, 100.

² Börjeson s. 188, Bjurling s. 96.

³ Bjurling s. 105.

⁴ Bjurling s. 101 f.

⁵ 1694 UDb 251 v.

⁶ Bjurling s. 95, 102 ff., 98.

⁷ 1690 UDb 103 r.

⁸ Bjurling s. 102.

⁹ Bjurling s. 101.

¹⁰ Bjurling s. 90, 92.

¹¹ Börjeson s. 226, 1690 UDb 103 r.

¹² Börjeson s. 225.

¹³ Bjurling s. 96.

namnet *Rosen* har antecknats från Göteborg 1663 och 1672, och i Kristianstad anges sistnämnda år gallioten *Rosen* ha hört hemma.¹ Samtida var 2 skutor *Röde Rosen* om 28 och 24 läster från Halmstad resp. Kungsbacka.² Ett stockholmsfartyg 1693 hette *Rosen*.³ Skeppet *Granen* om 130 läster hörde 1672 hemma i Uddevalla.⁴ Bland namnen tillhörande denna kategori kunde möjligen också ronnebyskutan *Nettlebladh* 'Nässelbladet' om 6 läster nämnas.⁵ Jfr emellertid *Cronefisk* strax ovan och det danska krigsfartygsnamnet *Nellebladet* s. 80. Kanske ägdes *Cronefisk* och *Nettlebladh* av samma redare. Om som jag förmodar uppkallelse efter de danska krigsfartygen föreligger, antyder namnen danska sympatier hos de båda skutornas redare. I Stockholm fanns 1672 *Drufwan* och *Gyllene Drufwan*; från samma år har antecknats skutan *Drufwan* av Västervik och *Windrufwan* av Hälsingborg.⁶

Bland andra substantiviska namn märks *Pärla*, som förekommer i 1663 års skeppslista. Namnet är väl bestämd form singularis av subst. *pärla*. En stockholmsgalliot från 1672 hette *PärLAN*. Kanske avses samma fartyg som det nyss nämnda. I huvudstaden fanns 1672 också ett fartyg *Diamant*.⁷ *Solen* omnämns från Stockholm 1663 och 1672 fanns där ett *Förgylte Solen*; *Solen* hette också en skuta från Landskrona 1672, och i Kalmar hörde *Förgylte Solen* om 160 läster hemma.⁸ *Halff Månen*, *Halfwa Månan* var skepp från Stockholm 1663 och 1672.⁹ Namnet förekom också på andra håll inom riket, t. ex. i Kalmar (*Halfve Månan*) och Reval, där ett fartyg om 40 läster hette *Halfve Månan* och ett om 14 *Der Halbe Mond*.¹⁰ Enligt Börjeson ägde Lilla skeppskompaniet 1657 bl. a. fartygen *Solen*, *Halva Månen* och *Nordstiernan*.¹¹ På 1660- och 1670-talen fanns det fartyg av olika

¹ Bjurling s. 91, 100, 105.

² Bjurling s. 105 f.

³ Börjeson s. 238.

⁴ Bjurling s. 104.

⁵ Bjurling s. 102.

⁶ Bjurling s. 96, 101, 105.

⁷ Om dessa se Bjurling s. 90, 96, 98. Jfr Börjeson s. 224.

⁸ Bjurling s. 90, 95, 105, 100.

⁹ Bjurling s. 90, 95.

¹⁰ Bjurling s. 101, 107.

¹¹ Börjeson s. 210.

slag med namn som *Stiernan*, *Norrstiernan*, 2 *Nordstiernan* båda från Kalmar, *Södherstiernan*, *Röde Stiernan*, *Siustiärnan* och *Morgonstierna*.¹ Det sistnämnda är väl best. sing. och avser i så fall planeten Venus. Med nordstjärnan avsågs i allmänhet Polstjärnan.² Söderstjärnan är väl Södra Korset. *Fyra Wind* upptaget i skeppslistan 1672 var från Stockholm, och samma år nämns kalmarfartyget *Fyra Wäder* 'Fyra Vindar'.³ I skeppslistan finns också upptaget *Finlandske Wapnet*.⁴ *Finlands Vapen* nämnt av Börjeson s. 226 är säkert samma fartyg. *Österbottens Wapen* byggdes 1694 i Gamla Karleby.⁵ Farkosterna i fråga hade säkert fått sina namn efter Finlands riksvapen, resp. Österbottens landskapsvapen, och var väl försedda med akterspegelsbilder föreställande dessa. *Förgylte Anckar*, *Förgylte Wangh* 'Förgyllda Vagnen', *Röde Wijnfatet* och *Boijan* är andra namn ur 1672 års lista.⁶ Börjeson omtalar s. 244 ett *Winfatet* från 1666, vilket kanske är identiskt med *Röde Wijnfatet*. Han nämner också ett fartyg *Förgyllte Mast*.⁷ Med *Winfatet* kan jämföras *Kryddpottan* (1648), *Kålpottan* och *Krutpottan* också nämnda av Börjeson.⁸ *Potta* har i äldre svenska bet. 'skålformigt kärl, kruka; flaska, krus'.⁹ *Kryddpotta* som appellativ betyder 'blomkruka'¹⁰ medan **kålpotta* ej anträffats belagt i SAOB. Skrivningen kan emellertid även återge ett *kolpotta* 'kolpanna'.¹¹ Något appellativ **krutpotta* är ej belagt i SAOB. Betydelsen torde dock antas ha varit 'kärl för förvaring av krut, krutpanna' e. d. Olika förklaringar av namnens reala bakgrund är tänkbara. Kanske betyder dock f. l. *krut* i *Krutpottan* 'krydda, ört'. Jfr i så fall *Kryddpottan*. Ur 1672 års skeppslista må slutligen

¹ Bjurling s. 97 f., 100 f., 91, 103. Sistnämnda fartyg är ej identiskt med det av Börjeson s. 236 nämnda *Morgonstiernan*, som 1657 uttogs till krigstjänst och som sänktes under slaget i Öresund den 29/10 1658.

² SAOB N 663.

³ Bjurling s. 98, 100.

⁴ Bjurling s. 99.

⁵ Börjeson s. 244.

⁶ Bjurling s. 97 ff.

⁷ Börjeson s. 230.

⁸ Börjeson s. 235.

⁹ SAOB P 1630.

¹⁰ SAOB K 2994.

¹¹ SAOB K 1844.

anföras *Häringsbysa*, ett fartyg om 12 läster, hemmahörande i Varberg.¹ Till sin form är namnet tydligen bestämd form av ett substantiv *häringsbys(s)a*, f. 'sillbyssa, byssa avsedd för sillfiske'. Jfr *böjs* SAOB B 4866 och *buza, busa* ovan s. 28 not 2. Om *häring* 'sill' se SAOB H 2103. SAOB uppftar sammansättningen *häringsböjs* 'sillböjs'.²

I den av Fahlborg uppgjorda skeppslistan för år 1674 återfinnes som man kan vänta samma namnkategorier som i 1663 och 1672 års listor. Bland namnen ur Fahlborgs lista kan anföras det religiöst färgade *Gud med oss*, buret av ett fartyg om 40 läster från Ronneby, konstaterat 1673-74.³ Namn av denna typ är annars sällsynta. Nya fall av uppkallelser efter landsdelar, orter och kända byggnader är kalmarfartyget *Södermöre* (belagt 1673) och *Kimithoo* från Kimito i Finland; år 1673 hörde *Söderköping* hemma i staden med samma namn; därifrån var också *Stegeborgs Slott*, medan *Åbo Slott* och *Åbo Wapen* om 80 resp. 75 läster kom från Åbo.⁴ Från Göteborg var *Ny Elfborg* om 30 läster.⁵ Namnet är givet med tanke på fästningen Nya Älvsborg, belägen på den förutvarande s. k. Kyrkogårdsholmen. Fästningen, som påbörjats 1647, fick sitt namn 1661, då Älvsborg raserades. Den fullbordades först i slutet av 1670-talet.⁶ Båtnamnet är aktualitetsbetonat. *Puggan* hette ett kalmarfartyg, konstaterat 1573-75.⁷ Dräktigheten var 15 läster. Namnet är best. form av subst. *pugga*; detta kan dels betyda 'padda, groda', eller 'otuktig kvinna, sköka', dels avse fisken bottenmus, skäggsimpa, *Agonus cataphractus* Lin.⁸ Troligen föreligger någon av de förstnämnda betydelserna i båtnamnet, som då har öknamnskaraktär. Bland fartygen i Fahlborgs lista må slutligen nämnas *Schächtan* om 10 läster, hemmahörande i Stockholm.⁹ Eftersom båten tillhörde handelsflottan och var såpass liten förmodar jag, att även här en öknamns-

¹ Bjurling s. 104.

² SAOB H 2103 f.

³ Fahlborg s. 278.

⁴ Fahlborg s. 279.

⁵ Fahlborg s. 277.

⁶ NF 20 sp. 174.

⁷ Fahlborg s. 277.

⁸ SAOB P 2353.

⁹ Fahlborg s. 277.

bildning föreligger. Det är troligare, att *skäkta* här har betydelsen 'vägglus' än 'dalpil'.

Samma namngrupper som vi mött hos 1600-talets handelsfartyg förekommer i stort sett i materialet från 1700-talet och början av 1800-talet. Det konstaterades ovan s. 91, 94 att namn med kristet religiös (biblisk) anknytning levat kvar långt in på 1700-talet. De klassiska namnen var vanliga ännu under 1800-talet. Ur Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 och ur dess skeppslistor för skilda år har sålunda antecknats namn som *Juno*, 3 olika *Neptunus* från 1785, *Minerva*, skeppet *Mercurius* och jakten *Flygande Mercurius*, *Flora*, briggen *Centaur*, *Amphitron*, barkskeppet *Urania*, skonerten *Prometheus* samt *Herculus* (sic!).¹ I 1810 års göteborgska skeppslista förekommer en brigg *Sincinatus* om 60 läster. Den var tvivelsutan uppkallad efter den romerske patriciern Lucius Quinctius Cincinnatus, »diktator 458 och 439 f. Kr., i hävden firad som ett mönster av gammalromersk flärdfrihet och patriotisk dygd».² Ännu Sveriges skeppslista 1881 har namn som *Juno* och *Jupiter*, *Hermes*, *Hercules*, *Achilles* och *Neptunus*.³ Bland abstraktbildningarna märks från 1700-talet namn som *Apparance*, avseende en brigg om 74 läster, (belagt i Göteborgs skeppslista 1785). Subst. *apparans* (jfr senlat. *apparentia*, fr. *apparence*) har bet. 'utsikt, sannolikhet, hopp; (yttre) sken'.⁴ Jfr namn som *Spes*, *Hoppet*. I samma skeppslista förekommer galeasen *Apparantia*, briggen *Apparencen* samt dessutom en jakt och en galeas bärande sistnämnda namn. Andra fartyg med benämningar tillhörande denna uppskattade kategori var *Beständigheten*, flera *Concordia* 'Enigheten', *Friheten*, *Hoppet*, *Wigilantia* 'Vaksamheten' och *Enigheten*; i Göteborgs skeppslista 1810 återfinns *Samdräktigheten*. Ur tolagsräkenskaperna 1771 har vidare antecknats *Patientia* 'Tålmodet' och *Importantia*. För bet. av det sistnämnda jfr subst. *importans*, som betyder 'indräktighet, avkastning, inkomst; vikt, betydelse; värde'.⁵ Ett namn med bet. 'Inkomsten, Avkastningen'

¹ Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 14/11, Göteborgs skeppslista 1785, 1810, 1811, 1815.

² SU 6 sp. 200.

³ Sveriges skeppslista för 1881 s. 158, 126, 12, 210.

⁴ SAOB A 2015.

⁵ SAOB I 247.

passar ju bra för ett handelsfartyg. Vanligt är naturligtvis *Fortuna* och *Lyckan*. År 1771 fanns också ett *Ågarens Lycka*.¹ I Göteborgs skeppslista 1785 förekommer *Freden*, *Fred och Ymnighet*, *Nordiska Freden*. Där finns också ett *Förtroligheten*. Inflytande från krigsfartygens namnskick torde kunna förmodas vid namngivningen av *Äran*, ett handelsskepp från 1810.² I Göteborgs skeppslista 1815 finns en brigg *Victoria*, en galeas med samma namn samt en skonert *Victory*. Alla dessa namn betyder ju 'Segern'. Namnformen *Victory* kan möjligen tyda på uppkallelse efter det berömda engelska linjeskeppet *Victory*, Nelsons flaggskepp vid Trafalgar. Andra exempel på möjliga uppkallelser efter krigsfartygsnamn är *Success*, 2 olika *Resolution* och *La Hardiesse* 'Djävrvheten'.³ Modéer har som ett karakteristiskt drag i nutida båtnamnskick framhållit dess »internationalisering». ⁴ Exempler visar, att tendensen förelegat redan under 1700-talets senare hälft. Jfr under *Kongliga Eken* nedan s. 113. För vissa abstraktbildningar från denna period är det svårt att tänka sig personifikation. Detta är nog möjligt beträffande *Continencen* och *Harmonien* ur Göteborgs skeppslista 1810, men svårare vid *Conjuncturen* och *Speculation* hämtade ur listorna för 1785 och 1810. I Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 (14/11) nämns ett fartyg *Rätta Coursen*, och i Göteborgs skeppslista 1785 en galeas *Wandring*.

Vid sin behandling av nutida båtnamn har Modéer a. st. som ett framträdande drag pekat på »de numera ytterst vanliga namn som bestå av kvinnliga förnamn». Företeelsen är fullt utbildad i materialet från 1770- och 1780-talen. Den var däremot som ovan s. 98 konstaterades ej påfallande i 1660- och 1670-talens skeppslistor. Namn av denna typ har i Sverige tydligen slagit igenom under loppet av 1700-talet. Att närmare söka följa typens spridning är här ogörligt. Bland de många exemplen i mitt material kan nämnas skeppet *Christina*, belagt i Uddevalla kyrkobok 1747,⁵ vidare 2 olika *Anna*⁶ samt ur 1785 års skeppslista för Göteborg *Anna Christina*, *Anna Elisabeth*,

¹ Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 4/11.

² Göteborgs skeppslista 1810.

³ Göteborgs skeppslista 1785, 1815.

⁴ Modéer 1935 a s. 141.

⁵ 1747 UKb 433 v.

⁶ Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 15/11, Göteborgs skeppslista 1785.

Anna Magdalena, Aurora, Charlotta, Christina, Sophia Magdalena, Elisabeth, Fredrica samt *Polly och Peggy* (fartyget var hemmahörande i Göteborg, men skepparen bar ett engelskt namn). Möjligen kan också det i samma källa upptagna *Flora* föras till denna kategori om fartyget i fråga ej som ovan förmodats skulle ha namngivits direkt med tanke på blommornas och vårens gudinna. Ur Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 har vidare excerperats *Johanna Charlotta, Johanna Sophia, Catharina Helena* samt *Sophia Christina*.¹ *Fru Johanna* är belagt både ur tolagsräkenskaperna 1771 och ur skeppslistan 1785. Att de flesta av fartygsnamnen tillhörande denna typ säkerligen givits efter redarens närmaste kvinnliga anförvanter har tidigare påpekats.² Kan den ringa omfattningen av dessa namn i 1600-talsmaterialet jämfört med senare tiders bero på, att mönstret för namntypen är att söka i uppkallelser av (krigs)fartyg efter kungahusets kvinnliga medlemmar?

I jämförelse med den nyss behandlade gruppen är de fartygsnamn som består av manliga förnamn mindre starkt framträdande. Ur Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 har antecknats de möjligen från Bibeln hämtade *Johannes* och *Simon* samt *Ringa Olaus*, alternativt *Unga Olaus*.³ Namnet på det senare fartyget bör vara givet i relation till ett ej anträffat **Stora (Gamla) Olaus*. I Göteborgs skeppslista 1785 finner vi *Carl, Lars, Nicolaus, Johannes, Gustaf, Fredric* och *Vincent*. Intressantare än denna grupp (säkerligen i stor utsträckning med namn efter redaren själv, hans söner eller närmaste manliga anförvanter) är de båtnamn vari kungliga eller på annat sätt bemärkta aktuella personers namn ingår. I Göteborgs skeppslista 1785 anträffas fyra fartyg av varierande storlek med namnet *Gustaf Adolph*, säkerligen efter kronprinsen Gustaf Adolf, född 1778. Samtidigt fanns ett *Kronpr. Gustaf Adolph* om 30 läster och ett skepp *Hertig Carl* om 296 läster hemmahörande i staden. I tolagsräkenskaperna 1771 finns *Printz Carl* om 74 läster belagt.⁴ Skeppslistan för 1810 upptar briggen *Gustaf Adolph* och slupen *Carl Johan*. Slupen nämns också i 1815 års skeppslista, vilken dessutom upptar skeppet

¹ Se Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 7/6, 10/5, 26/11 och 26/6.

² Se ovan s. 24 och Modéer 1935 a s. 141.

³ Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 14/5, 16/5, 31/8, 8/6.

⁴ Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 29/7.

Carl Johan om 99 läster samt briggen *Bernadotte*. Möjligen kan de två *Carl August* i Göteborgs skeppslista 1815 ha fått sina namn efter kronprinsen Karl August, avliden genom slaganfall den 28 maj 1810 på Kvidinge hed. Att samma källas slup och tvenne briggar *Oscar* syftar på dåvarande kronprinsens Karl Johans son, prins Oscar, torde vara svårt att bestrida. Redan i 1810 års göteborgska skeppslista finner man för övrigt ett fartyg vid namn *Oscar*. Hade *Alexander* om 112,5 läster, upptaget i 1811 års lista, fått sitt namn efter den samtida ryske kejsaren Alexander I, en aktuell person i dåtidens storpolitik, eller efter Alexander den Store? Bland andra mer eller mindre vid tidpunkten för fartygets existens aktualitetsbetonade skeppsnamn kan man peka på *General von Kaulbars* om 298 läster, belagt i 1771 års tolagsräkenskaper för Göteborg.¹ Fartyget var med största sannolikhet uppkallat efter generalen Johan Fredrik von Kaulbars, född 1689, från 1749 till sin död 1762 landshövding och överkommendant i Göteborg. Jfr att Göteborgs skeppslista 1810 upptar ett *Kullbars*, väl med syftning på samme person. I Göteborgs skeppslista 1785 har en farkost *Alströmer* anträffats. Här föreligger snarast namngivning efter Jonas Alströmers son, direktören i Ostindiska Kompaniet Patrick Alströmer (1733–1804).² Samma källa innehåller skeppet *Generalinnan Durietz* om 306 läster. Landshövding i Göteborgs och Bohus län var under perioden 1772–90 generalmajoren (från 1776 generallöjtnanten) Anders Rudolf Du Rietz af Hedensberg (1720–92). Fartygsnamnet syftar på hans hustru Charlotte De Geer af Leufsta (1746–1820),³ som kanske varit intressent i skeppet. *General Wrangel*, *Borgo* och *General Anckarsvärd* står upptagna i 1810 års lista, *Grefve Rosen* och briggen *Doctor Dubb* i 1815 års. Vem som åsyftas med namnet *General Wrangel* är ovisst. *Borgo* torde vara en stavning av stadsnamnet *Borgå*. Skeppsnamnet kunde kanske annars ha varit aktualitetsbetonat och syftat på den då kände

¹ Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 18/5.

² Om Patrick Alströmer se SBL I s. 564 ff. Det är mindre troligt att namnet åsyftar dennes broder Clas Alströmer (1736–94), som var delägare i svärfadern Niklas Sahlgrens grosshandelsfirma från 1770 till sin död. Clas Alströmers hälsa var länge vacklande, och han bodde från 1785 på Gåsevadholm. Om honom se a.a. s. 567 ff.

³ SBL 11 s. 593.

diplomaten Pozzo di *Borgo*. *General Anckarsvärd* är säkerligen namngivet efter generallöjtnanten Mikael Anckarsvärd (1742–1838), lantmarskalk vid 1809 års riksdag.¹ Eftersom *Grefve Rosen* var ett göteborgsfartyg synes det rimligt att förmoda uppkallelse efter den dåvarande synnerligen dugande landshövdingen i Göteborgs och Bohus län, greve Axel Pontus von Rosen. Han var född 1773, utnämndes till landshövding i Göteborg 1809 och avled i kolera 1834. *Doctor Dubb* hade namn efter den kände göteborgsläkaren Pehr Dubb (1750–1834). Går man till skeppslistan 1835 finner man där skeppet *Tegnér*, säkert efter den kände skalden, samt de mer internationellt betonade namnen *Georg Washington*, *La Fayette* och *Gouverneur Sterling*. Till belysning av det sistnämnda fartygsnamnet kan framhållas, att redan 1785 fanns ett *Earl George* i Göteborg.² Det i början av 1800-talet ånyo uppblomstrande intresset för det forntida Sverige speglas i ett namn som *Olof Trätelja*, buret av en galeas om 52 läster och belagt i 1810 års skeppslista för Göteborg. Jfr *Drottning Disa* ovan s. 96. Påverkan på skeppsnamngivningen från litteraturen finner man i ett namn som *Astolf*. Så hette en 1839 nämnd skonert.³ Här föreligger uppenbarligen uppkallelse efter huvudpersonen i Atterboms stora sagospel *Lycksalighetens ö*, vars första del utkom 1824 och vars andra del kom 1827. Bland andra personbeteckningar har ur materialet från 1700- och 1800-talen antecknats *Sjöhjälten* och *Wandringsman* (1771), samt vidare ur Göteborgs skeppslista 1785 två jakter *Wandringsman*, den ena om 22 läster, den andra om 20. Samma källa uppför jakten *Gumman*, 1810 års skeppslista har skeppet *Kronprinsen*. En tidigare i materialet ej företrädd namntyp dyker upp i 1700-talsexcerpterna. Det är namn som *Sex Bröder*, *Fyra Systrar*, *Twå Bröder*, galeasen *Tre Bröder* och jakten *Twå Systrar*.⁴ I Göteborgs skeppslista 1810 finns ett fartyg vid namn *Fem Syskon*. Om upphovet till namn av detta slag har Modéer yttrat: »Om två eller tre bröder ägde skutan blev namnet ofta *Brødrene*, *Twå Bröder*,

¹ SBL I s. 614ff. Som överste och chef för finska eskadern av arméns flotta nedlade Anckarsvärd ett betydande arbete på flottrustningarna i Finland under 1780-talet.

² Göteborgs skeppslista 1785.

³ Göteborgs skeppslista 1839.

⁴ Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 1/6, 21/5, Göteborgs skeppslista 1785.

*Tre Bröder.*¹ Jag ansluter mig helt till hans förklaring. Modéer känner denna namntyp genom egna uppteckningar från Hardanger i Norge och från Småland. Uppenbarligen har den anor från åtminstone 1700-talet.

Bland geografiska namn och beteckningar må först anföras de ur 1810 och 1815 års skeppslistor från Göteborg belagda skeppen *Albion* och *Scadinavia* om 106 resp. 120 läster; listan för 1815 har också skeppet *Götha* om 141 läster, medan en brigg *Svea* om 150 läster fanns 1835. Namnet *Svea* fanns ej före Tegnér's dikt. Skonerten *Svithiod* har anträffats i 1831 års skeppslista för Göteborg. *Götha Elf* är belagt som namn på en jakt 1785 och ett ångfartyg 1835.² År 1810 var briggen *St. Barthelemy* hemmahörande i Göteborg, 1815 briggen *Guadeloupe*.³ Ön St: Barthélemy i Västindien koloniserades av Frankrike 1648 och avträdde till Sverige 1784; den återlämnades genom ett fördrag i Paris av 1877. Den franska ön Guadeloupe i Västindien erövrades av engelsmännen, som behöll den till den 3 mars 1813, då de avträdde den till »H. M:t konungen af Sverige och dess efterträdare på svenska tronen enligt successionsordningen af 26 sept. 1810» för att hålla kronprins Karl Johan »åtminstone till en del skadeslös för de förluster af dotationer och annan egendom, som han, sedan han kallades till svenska tronföljden lidit» på grund av Sveriges inställning till Napoleon. Vid freden i Paris 30 maj 1814 avträdde ön till Frankrike mot en av England tillförsäkrad ersättning, som senare bestämdes till 24 miljoner francs »(den s. k. *Guadeloupefonden*, hvaraf en del af Sveriges statsskuld betalades, hvadan rikets ständer 1815 tillerkände kronprinsen Karl Johan och hans arfvingar en summa af 300,000 rdr årligen)».⁴ Skeppsnamnet Guadeloupe hade 1815 aktuell anknytning, och de båda nyss behandlade, till synes så exotiska namnen, är att jämföras med fartygsnamn som *Skåne* eller *Småland*, uppkallelser efter landskap inom riket. Andra geografiska namn använda som båtnamn har varit *Göteborg*, *Falsterbo*, skeppet *Trollhättan* om 116 läster, briggarne *Gamla Lödesö* 'Gamla Lödöse' samt

¹ Modéer 1935 a s. 141 med not 4.

² Göteborgs skeppslista 1785, 1835.

³ Göteborgs skeppslista 1810, 1815.

⁴ NF 10 sp. 511 f.

Masthugget.¹ I tolagsräkenskaperna 1771 4/11 nämns ett mindre fartyg, *Haraldsö*, om 11 läster. Skepparens hemort var Kullen. Ett namn av viss aktualitet bars av det i 1815 års skeppslista för Göteborg upptagna skeppet *Dennewitz*. Vid byn Dennewitz i Brandenburg besegrades fransmännen under Ney den 6 september 1813 av de allierades nordarmé under befäl av kronprins Karl Johan.

Fartyg med namn efter djur var exempelvis *Anthelope* 'Antilop(en)' (jfr skrivningar *antelop-* i sammansättningar från 1800-talet, se SAOB A 1900), *Duwan*, *Swalan* och *Örn* samt *Delphin*, *Dolphin*.² Intressant är *Kongliga Eken*. Så hette en brigg om 53 läster, nämnd i 1785 års skeppslista för Göteborg. Namnet illustrerar enligt min mening utmärkt den internationalisering av handelsfartygens namnskick som i Sverige kan konstateras i materialet från 1700-talet, och likaså den påverkan från krigsfartygsnamn som jag ovan s. 108 ansett mig kunna spåra. I Englands örlogsmarin finns ett berömt skeppsnamn, *Royal Oak*. Enligt Battenberg hade 10 krigsfartyg burit detta under perioden 1663–1908. Det senaste av mig kända *Royal Oak* var det slagskepp, som kort efter andra världskrigets utbrott 1939 sänktes av en tysk ubåt inne i Scapa Flow. Om härledningen av namnet heter det hos Battenberg s. 56: »Commemorates the famous tree near Boscobel, 'County Salop' in which King Charles II. hid himself during his flight after the battle of Worcester, September 3, 1651.» Jag håller det för synnerligen troligt, att ett översättningslån av detta engelska örlogsmannanamn föreligger i *Kongliga Eken*, ett inte särskilt stort handelsfartyg från Göteborg. Anknytning till utrustningen ombord eller kanske snarare till en akterspegelsdekoration har *Krönta Ankaret*, en jakt från 1785. Benämningar efter stjärnbilder representeras i mitt material från senare hälften av 1700-talet och början av 1800-talet utav *Nordstiernan* och *Orion*. Det förra namnet är belagt dels i Uddevalla kyrkobok 1761, dels i Göteborgs tolagsräkenskaper;³ det senare namnet har excerperats ur Göteborgs skeppslistor för 1785

¹ Göteborgs skeppslista 1785, 1811, 1815, Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 2/5.

² Göteborgs skeppslista 1785, 1810, Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 4/5, 30/7.

³ 1761 UKb 429 r., Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 23/4.

och 1810. Ett adjektiviskt namn är *Lyck(e)lig*.¹ En brigg *Quintus* har anträffats i skeppslistan för 1785. Det är ovisst om skeppsnamnet utgöres av personnamnet *Quintus* eller det därmed identiska ordningstalet *quintus* 'den femte'. I senare fallet vore tänkbart, att fartyget varit redarens *femte* skepp. Tolagsräkenskaperna 1771 innehåller ett fartyg *Fertuis*.² Namnformen är latinsk. Den bästa läsningen är *Fer tuis* 'Bär åt de dina', där *fer* är imperativ 2 pers. sing. och *tuis* dativ plur. av pronomenet *tuus* 'din'. En läsning *Fer tu is* medför tolkningssvårigheter — som visserligen kan minskas av ett antagande att *is* vore en sammandragning av dat. plur. *iis* 'åt dem'.³

I sin framställning om nordiska båtnamn har Modéer beträffande namnen från de århundraden som behandlats i de båda senaste huvudavsnitten i detta kapitel uttalat följande: »Det skulle vara givande att något dröja även vid 1600- och 1700-talens skeppsnamn. Dessa namn återspegla ofta tidens historia, idéer, intressen. Av handelsskeppen *Graf Magnus Gabriel de la Gardie* och *Grefve Axel von Fersen* tillhör t. ex. det förra 1600-talet (1665–1674), det senare 1700-talet (strandade 1757). *Riddarhuset* är ett 1600-talsnamn, under det *Rikens Ständer* tillhör en tid, då även de tre lägre stånden fått något att säga till om. Under frihetstiden var det köpmannen som framförallt var *Patrioten* och som ansåg sig arbeta för det *Allmänna Bästa*. *Financen* och *Coursen* voro ofta hörda ord. Icke sällan förde köpmannens *Speculation* och *Hazard* till *Success*. Men man kunde också få nöja sig med en förhoppning om *Bättre Tider* (1764). Som ett annat och ganska originellt konjunktornamn må i detta sammanhang nämnas *Sällan Würre*, ett Stockholms skepp från 1800-talets början.»⁴ Min framställning i det föregående har, som jag ser det, visat, att namn av typen *Riddarhuset* etc. visserligen förekommer, men att de ej utgör någon övervägande del av namnmaterialet. De är intressanta och delvis aktualitetsbetonade namn; om Modéer med uttrycket att de »ofta återspegla tidens historia, idéer, intressen» skulle ha avsett att dylika namn på något sätt vore speciellt utmärkande för dessa båda

¹ Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 31/7, 26/9, Göteborgs skeppslista 1785.

² Göteborgs tolagsräkenskaper 1771 16/12.

³ Jag har haft förmånen att få diskutera detta namn med fil. lic. Beata Losman.

⁴ Modéer 1935 a s. 139; jfr ovan s. 89 f.

århundradens namnskick är påståendet diskutabelt. Aktualitetsbetonade skeppsnamn hade tidigare funnits och typen fanns förvisso kvar under 1800-talet. *Svalaskipit*, *Lysubuza*, *Biskopssudina* eller *Mariusúð* är för sin tid lika aktualitetsbetonade, avspeglar sin tids historia och idéer på samma sätt som *Gref Magnus Gabriel de la Gardie*, *Grefve Axel von Fersen*, *Riddarhuset* och *Patrioten* avspeglar 1600- och 1700-talens eller *Bernadotte*, *Dennewitz*, *Skandinavien*, *General Gordon* och *Samuel Plimsoll* 1800-talets. Beträffande *Riddarhuset* kan namnets ideologiska anknytning vara diskutabel. Jag betvivlar att man vid namngivningen haft adelsståndets ledande ställning i tankarna. Jämförliga namn är *Stockholms Slott*, *Göteborgs Stadshuus* och andra tillhörande kategorien uppkallelser efter kända byggnader. *Riddarhuset* »stod, vad huvudbyggnaden beträffar, relativt färdigt på 1670-talet». Det »betecknar vid sidan av Drottningholm den märkligaste insatsen i svensk arkitekturhistoria under 1600-talet före slottsbyggets början».¹ Skeppsnamnet syftar enligt min uppfattning på adelns representationsbyggnad, ej på *Riddarhuset* som institution. Annorlunda förhåller det sig med linjeskeppet *Rikens Ständer*. Detta namn bör snarast jämföras med örlogsmannanamn innehållande namnen på medlemmar av kungahuset. Där är den ideologiska bakgrunden tydlig. Inom gruppen av båtnamn innehållande abstrakta substantiver har ju ett namn som *Success* gamla anor. Emellertid kan inom denna kategori otvivelaktigen spåras en utveckling mot användande av namn, för vilka personifikation av begreppet blir allt svårare att tänka sig. Hit hör fall som *Conjuncturen*, *Speculation*, *Hazard* men framför allt *Financen* och *Coursen*. För det sistnämnda fartygets del har *Modéer* vid tolkningen av namnet tydligt tänkt på *kurs* i finansteknisk mening (jfr *kursen* på ett värdepapper, en valuta). En dylik tolkning är inte utan vidare den självklara. Namnet kan också syfta på ett fartygs *kurs* genom havet. Det i mitt material förekommande *Rätta Coursen*, väl 'Raka kursen' kan tjäna som en tankeställare.

I övrigt kan iakttagas, att namnen med anknytning till religiösa begrepp och Bibelns värld mer och mer försvinner, att de klassiskt betonade namnen har sin storhetstid bakom sig när vi kommit in på

¹ SU 24 sp. 54.

1800-talet, att under 1700-talets lopp en alltmer växande internationalisering av namnskicket kan spåras samt att öknamnsbildningar är mycket sällsynta. Uppkallelser efter djur förekommer fortfarande.

Vid sin behandling av de moderna fartygsnamnen har Modéer understrukt deras alltmer tilltagande karaktär av dopnamn, deras standardisering och internationalisering. Utmärkande för dem är också en önskan att på något sätt »markera samhörighet mellan de fartyg, som t. ex. tillhöra samma rederi».¹ Som exempel nämner han ett norskt rederi, vilket ger »sina fartyg namn börjande med bokstaven *T*- (*Taiwan*, *Tysla* o. s. v.), ett annat har namn på *-fjell* (*Dovre fjell*, *Jotun fjell* o. s. v.), ett tredje namn som *Mercator*, *Donator*, *Imperator*. Ett Oskarshamsrederi *Vallde* (huvudredare John A. Edvall) äger båtarna *Anvall*, *Gunvall*, *Ingvall*, *Sirvall*, *Vikvall*. Ofta åtskiljas båtar tillhörande samma linje helt enkelt genom nummer: *Vaxholm I*, *Vaxholm II* o. s. v.» Utförligare behandlas moderna svenska fartygsnamn och svenska linjerederiers namngivningsprinciper i den ovan s. 31 omnämnda uppsatsen *Vår handelsflottas namnflora* — ett brokigt kapitel. Författaren, signaturen L., börjar med konstaterandet, att inom örlogsflottan fartygsnamnen oftast brukar väljas efter ett visst system. Även inom handelsflottan förekommer det ganska allmänt, att rederierna väljer fartygsnamn efter en viss princip. Namnet blir då liksom bolagsflaggan och skorstensmärket ett igenkänningstecken. Som exempel kan nämnas Svenska Amerika Linjens sedvänja att ge sina stora passagerarfartyg namn på *-holm*: *Kungsholm*, *Gripsholm*, *Drottningholm* och *Stockholm*. I Ångf. A. B. Tirfing har fartygen gärna haft namn på *-land*; enligt Sveriges skeppslista 1927 s. 290 ägde bolaget då bl. a. *Amerikaland*, *Atland*, *Götaland*, *Inland*, *Nordland*, *Skåneland*, *Svealand* och *Österland* samt *Erland* och *Roland*, de båda sistnämnda givetvis personnamn. Många av Svenska Lloyds fartyg har namn slutande på *-ia*, som *Suecia*, *Britannia*, *Hispania* osv. Bland Rederiaktiebolaget Transatlantics fartyg märks en serie med namn efter svenska sjöar; 1927 ägde bolaget skepp med namn som *Anten*, *Boren*, *Bullaren*, *Hjelmaren*, *Innaren*, *Kolsnaren*, *Lygnern*, *Mjörn*, *Mälaren*, *Tisnaren* och *Tolken*.² Vanligt är, att ett fartyg kan få namn efter medlemmar

¹ Modéer 1935 a s. 140 ff.

² Sveriges skeppslista 1927 s. 289.

av redarens familj. Sådant förekommer inom exempelvis Thordén- och Gorthonrederierna, liksom i Johnsonlinjens skepp. Ett namn kan också ge anvisningar om de trakter av jordklotet som rederiet uppehåller trafik med. Sålunda har exempelvis Svenska Ostasiatiska Kompaniets fartyg fått namn efter orter i Fjärran Östern, t. ex. *Mindoro, Bali, Mangalore*; i Transatlantics flotta finns ett antal enheter med namn ur australiernas språk såsom *Goonawarra, Yarrowonga, Mirrabooka* och *Parrakoola*. Rederi AB Nordstjernen har i stor utsträckning gett sina linjefartyg namn efter sydamerikanska stater som *Argentina, Chile* osv.¹ Företaget har också fartyg med namn efter städer på USA:s västkust, t. ex. *Los Angeles*. Grängsbergbolaget, som ju kombinerar malmbrytning och -beredning med transport av malm har uppkallat båtar efter fjäll, sjöar o. d. i Lappland som *Nuolja, Saggat, Sarek* och *Vistasvage*.

Att de moderna linjerederierna ger sina fartyg namn efter vissa fasta principer är, som redan tidigare framhållits, en internationell företeelse. Redogörelser för olika norska rederiers principer därvidlagges i t. ex. *Norwegian Shipping News* 1948 nr 23 och beträffande motsvarande danska förhållanden i t. ex. *Frivagten* 1940 nr 11. Sverige synes sedvänjan vara ganska ung. Går man igenom SverigeI skeppslista för 1881 s. 296 ff., där handelsfartygen uppföras ordnads länsvis efter hemorter och huvudredare, finner man inga mer påfallande spår av de namngivningsprinciper för vilka nyss redogjorts. Rederi AB Svea i Stockholm ägde visserligen fartygen *Nore, Odin, Tor, Bore, Gauthiod, Svitiod, Vale* och *Amsterdam*; flertalet av namnen, har fornnordisk anknytning. Häremot kan invändas, att det ej är märkligt att fartyg bar fornnordiska namn 1881, en tid då seden att ge dylika namn stod på sin höjdpunkt. I England, vars linjerederier är av äldre datum än Nordens, har företeelsen äldre anor. Större delen av David M. Littles ovan nämnda uppsats *Names of Ships* innehållande material från 1870-talet upptas av en redogörelse för de olika rederiernas ofta varierande namngivningstraditioner.²

¹ Sveriges flotta 1943 s. 210.

² Se ovan s. 26. Littles uppsats utgör s. 54–58 i *The Annual Dog Watch*, Nr 6, 1949; av dessa upptages s. 55–58 av redogörelser för olika rederiers namngivningsprinciper.

Vid sidan av den efter vissa principer styrda namngivningen finns naturligtvis i dagens svenska handelsflotta en mer fri namngivning kvar. I Sveriges flotta 1943 s. 210 heter det: »Svenska handelsfartyg, vilkas namn inte valts efter ett visst system, ha ofta namn efter himlakroppar, geografiska namn, namn ur mytologien eller egen-namn . . .» Då ett s. k. goodwillvärde anses ligga i namnet har Sveriges Redareförening uttryckt önskemål om att rättsskydd ges åt fartygsnamn och serier av fartygsnamn; goodwillvärdet bör, anser Redareföreningen, rimligen skyddas i lag.¹

---

¹ Se artiklar i Ny Tid 1963 29/1, GHT 1963 30/1.

V. Namn på backebåtar och bankskutor från 1700-talets Bohuslän

Namn på fiskarbefolkningens storbåtar har, som ovan s. 27 framhölls, behandlats av Ivar Modéer i hans uppsats Nordiska båtnamn. Som material har han använt egna uppteckningar av namn på ölandsjakter och blekingsekor i södra Sveriges kusttrakter samt publicerade samlingar av namn på råsegelsjakter från Sunmöre i Norge, norska bankfiskefartyg, runöbornas jalor och jylländska havsfiskebåtar från Nordby socken.¹ Detta material är av varierande ålder, men är tydligen ej äldre än från 1800-talet,² och härrör från delvis spridda områden. Den svenska västkusten är ej representerad hos Modéer. Båttyperna är uppenbarligen mindre homogena än i det av mig excerperade materialet. I en hembygdsbok av Harald Karlsson, Lövön från forntid till nutid, uppräknas s. 69–74 ett antal skutor och båtar som fraktat sill på Lövön, ägts av lövöbor eller eljest trafikerat ön. Lövön ligger i Solberga sn, Inlands N. hd. Av intresse i detta sammanhang är främst de 18 båtar, vilkas namn ges a. a. s. 69. De fördelar sig på olika årtal som följer: 1774 (en båt), 1776 (en båt), 1778 (tio båtar), 1810 (fyra båtar), 1820 (en båt) och 1825 (en båt). Övriga av Harald Karlsson nämnda skutor, skonerter, galeaser o. d. är från senare tid.³

¹ Modéer 1935 a s. 142 f., särskilt notapparaten s. 143.

² Jfr uppgiften hos Modéer om att bland fiskarbefolkningens storbåtar blott 1800- och 1900-talsnamn är kända; se ovan s. 27 f.

³ De 18 båtarna hade följande namn: *Cabeljon* i sillfrakt på Råholmen 1774, *Glöfs* i sillfrakt på Lövön 1776, *Börge*, *Friale*, *Elgen*, *Snellen*, *Båsen* och *Bosen* — avses samma båt? — *Fisken*, *Svarta Örnen* och *Fresen*, samtliga i sillfrakt på Lövön 1778 och vidare *Vessingen* i sillfrakt på Brattön samma år; kuldebåtarna *Korpen* och *Hummern* nämns som gamla 1810, och detta år gick *Amiralen* och *Planeten* i frakt på Lövön. Sillbåtarna *Fästmon* och *Sluppen* från Brattön omtalas 1820 resp. 1825. Dessa namn kommenteras i övrigt ej.

De namn på backebåtar och bankskutor från Bohuslän som i det följande kommer att anföras, är såsom ovan s. 8 framhållits, hämtade ur Kommerskollegii arkiv. Verifikationerna till 1762, 1763, 1764 och 1765 års not-, skut- och båtpremier utbetalade åren 1772 och 1773 utgöras av intyg, att båtägaren (-ägarna) innehaft en båt av viss dräktighet (räknat i tunnor) och att han bedrivit storfiske. I åtskilliga fall anges också båtens namn. Intygen har i allmänhet attesterats av — i flera fall utfärdats av — någon myndighetsperson, ofta kronolänsmannen. Kronobefallningsmannen har på grundval av dessa intyg uppgjort lokala listor över premieberättigade och översänt dessa jämte verifikationerna till kommerskollegium. Där har sedan uppgjorts listor med uppgift om fögderi, socken eller pastorat, ägarens namn och hemvist, båtens namn, om detta angivits på intyget, samt dräktigheten i tunnor räknat. I dessa listor är verifikationernas namnformer i allmänhet direkt avskrivna; stavningen har ibland ändrats, och någon gång har man vid uppgörandet av listorna läst fel. Beträffande detaljer härvidlag, se materialsamlingen. För kommerskollegii journal 1771, som är den i ämbetsverket uppgjorda huvudlistan, finns inga verifikationer bevarade. Insamlandet av materialet till grund för premieutbetalningen har från kommerskollegii sida skett på i princip samma sätt som det vid uppgörandet av 1672 års skeppslista tillämpade. Materialet till denna »var uppgifter, ofta skriftliga, som magistraterna på kommerskollegii anmaning infordrade från fartygsägarna och sammanförde till en lokal skeppslista för vederbörande stad, vilken därefter, ej sällan i samband med att en avskrift infördes i kopicoboken (registraturet), vidarebefordrades till kommerskollegium.»¹ Koncept till utgående expeditioner från 1760- och början av 1770-talen är emellertid ej bevarade i arkivmaterialet i GLA tillhörande Göteborgs, Inlands, Orusts och Tjörns samt Norrvikens kronofogdekontor, de för undersökningen aktuella fögderierna.

---

¹ Bjurling s. 82 f.

MATERIALSAMLING.¹

A. Backebåtar

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
1. Göteborgs fögderi.				
Truls (Trulls)	40 (45)	1762-65, 1771	Olof Nilsson	Rörö Öckerö sn
Panka (Pancka)	30	1762-65, 1771	Hans Magnusson	Rörö Öckerö sn
Bärgen (Bergen)	30 (36)	1762-65, 1771	Sven Karlsson	Rörö Öckerö sn
Skjåcken	30	1762-65	Olof Persson	Rörö Öckerö sn
Hingålen (-gåren)	30 (36)	1762-65, 1771	Gunne Sörensson	Rörö Öckerö sn
Långholmen	30 (45)	1762-65, 1771	Per Andersson	Rörö Öckerö sn
Blacken	30 (36)	1762-65, 1771	Anders Torgersson	Rörö Öckerö sn
Pärssa (Pärssa)	30 (34)	1762-65, 1771	Ingel (Inge) Olsson	Rörö Öckerö sn
Smilen	30	1762-65, 1771	Anders Börjesson	Hyppehn Öckerö sn
Rögen (i listan Bogen)	30	1762-65	Nils Helgesson	Hyppehn Öckerö sn
Kilen (Kihlen)	32 (38)	1762-65, 1771	Anders Larsson	Hyppehn Öckerö sn
Bruden (Brura)	40	1762-65, 1771	Olof Grotte (Grätte)	Hälsö Öckerö sn
Langström (i listan Långström)	32	1762-65, 1771	Hans Larsson	Hälsö Öckerö sn
Gråen	38	1762-65, 1771	Hans Olsson	Hälsö Öckerö sn
Otett (Otätt)	33	1762-65, 1771	Anders Olsson	Hälsö Öckerö sn

¹ I materialsamlingen har alternativa namnformer eller dräktighetsuppgifter satts inom parentes. Uppgift inom parentes hänför sig, om intet annat sägs, till år 1771. Med *listan* utan närmare specifikation avses den i kommerskollegium uppgjorda listan över premieberättigade åren 1762-1765. Stavningen av båtägarnas namn har normaliserats till den i nusvensk skrift gängse; den synnerligen vanliga förkortningen av *-son* i fadersnamn som *Johansson* har genomgående upplösts, utan att detta speciellt markerats. Ortnamnen har i de flesta fall fått normaliserad stavning. I osäkra fall eller när ett namn uppvisar en påfallande stavning har källans stavning bibehållits. Ordningföljden mellan båtarna utgår beträffande Göteborgs och Inlands fögderier från verifikationernas och de på grundval av dessa uppgjorda listornas; därpå följer återstående material ur kommerskollegii journal 1771, förtecknat i källans ordningsföljd. Både listorna över verifikationer 1762-1765 och kommerskollegii journal 1771 placerar namnet på den socken som farkosterna är hemmahörande i längst till vänster i förteckningen (som ett slags rubrik alltså). Sedan kommer uppgifter om farkosternas och ägarnas namn och hemort. I journalen 1771 är ägarens namn och adress placerade före båtens namn; i listorna över verifikationerna 1762-1765 står oftast båtens namn först. I listorna och journalen avser alltså uppgiften om sockentillhörighet alla de båtar som uppräknas fram till nästa sockenangivelse. I materialsamlingen har jag angivit sockentillhörighet för varje hemortsadress.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ågarens namn	Hemvist
Dansaren	30 (32)	1762-65, 1771	Anders Udbolt (i listan 1762-65 Nobolt, 1771 Utbult)	Öckerö Öckerö sn
Träskon	30	1762-65	Petter Magnusson	Öckerö Öckerö sn
Lästen	36 (40)	1762-65, 1771	Sven Persson	Öckerö Öckerö sn
Jungfruen (i listan Junfrun)	30 (38)	1762-65, 1771	Per Hansson	Öckerö Öckerö sn
Flaska	30 (38)	1762-65, 1771	Lars Andersson	Öckerö Öckerö sn
Måsen	30	1762-65	Hans Jonsson	Öckerö Öckerö sn
Wären (Wäduren)	30 (32)	1762-65, 1771	Hans Jonsson den yngre (den äldre)	Öckerö ¹ Öckerö sn
Rosa (Rosen)	30 (36)	1762-65, 1771	Johan Helgesson	Öckerö Öckerö sn
Glasskåpet (i listan Glasskåp)	30	1762-65, 1771	Erik Karlsson	Fogdö Öckerö sn
Weja (Wedjan)	30	1762-65, 1771	Daniel Nilsson	Fogdö Öckerö sn
Stabholtens ² (i krono- befallningsmannens lista Stabhotten, i kommerskollegii Stabotten)	30	1762-65	Anders Andersson	Hönö Röd Öckerö sn
Hästen	40	1762-65, 1771	Anders Larsson	Hönö ³ Röd Öckerö sn
Röken	30	1762-65	Olof Larsson	Hönö Öckerö sn
Sunden	30	1762-65	Lars Larsson	Borgeg. Hönö ⁴ Öckerö sn
Merra	30	1762-65	Sören Andersson	Hönö Öckerö sn

¹ Anges i kommerskollegii journal 1771 vara beläget i Torslanda socken. Ett annat och mer påfallande drag hos kommerskollegii journal 1771 är, att orterna Björkö, Hyppeln, Hälsö, Hönö (med Heden och Röd samt hemmansdelen Gårda), Nolö och Öckerö, vilka alla är belägna i Öckerö sn, uti denna källa uppföras under [V.] Frölunda sn. Anledningen härtill är oviss. Öckerö och V. Frölunda tillhör av gammalt olika häradar — V. Hisings resp. Askims — och skilda pastorat. Den enklaste förklaringen torde vara, att man vid utskriften av journalen glömt att sätta ut sockenrubriken för båtarna från Öckerö församling. På så sätt har dessa kommit att attribueras till [V.] Frölunda. Se föregående not.

² Jfr *Stabhulten* i kommerskollegii journal 1771.

³ Ågarens hemvist enligt kommerskollegii journal 1771 Röd. Namnet följer där omedelbart efter båtar från Hönö. På Hönö finns ett *Röd*; se OGB 4 s. 66.

⁴ Källans *Borgeg.* avser med största sannolikhet *Bergagården* på Hönö.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Krubba	30	1762-65, 1771	Sven Mårtensson ¹	Hönö Öckerö sn
Hjeten ²	30	1762-65	Anders Persson	Hönö Öckerö sn
Loen ³	34	1762-65	Anders Persson (den yngre)	Hönö Öckerö sn
Archa ⁴	50	1762-65	Jon Andersson	Hönö Öckerö sn
Biörnhufvud (i listan Björn-)	52	1762-65	Olof Olofsson (i kronobefallnings- mannens lista Olaus Olsson)	Hönö Öckerö sn
Snörka (i listan Snörcka)	40	1762-65	Per Ersson	Hönö Öckerö sn
Weggen	50 (44)	1762-65, 1771	Olof Olsson	Hedan (Heden) [Hönö] Öckerö sn
Långa (i listan Longa, 1771 Långan)	50 (40)	1762-65, 1771	Erik Larsson	Hedan (Heden) [Hönö] Öckerö sn
Brea	50	1762-65, 1771	Anders Torkelsson	Heden [Hönö] Öckerö sn
Björn (Biörn)	46 (50)	1762-65, 1771	Petter Grotte (Grätte)	Grötö Öckerö sn
Fiskefat (Fiskefatet)	46 (50)	1762-65, 1771	Per Olsson	Grötö Öckerö sn
Båken (Bocken)	42 (40)	1762-65, 1771	Olof Svensson	Grötö Öckerö sn
Eljen (Elgen)	50 (38)	1762-65, 1771	Olof Andersson	Grötö Öckerö sn
Långa	40	1762-65	Bryngel Larsson	(i kronobefallnings mannens lista Bångeg.) Björkö Öckerö sn
Torsken	40	1762-65	Rasmus Matsson	Björkö Öckerö sn
Haloren (i listan Halmen)	30	1762-65	Gunne Ersson	Björkö Öckerö sn

¹ Ägarens hemvist var enligt kommerskollegii journal 1771 Röd.

² Jfr *Jeta* på 36 tunnor upptagen i kommerskollegii journal 1771 och ägd av Anders Persson den äldre på Gårda. En hemmansdel i Hönö gamla by heter *Gårda*; se OGB 4 s. 65. Säkerligen avses samma fartyg.

³ Jfr *Loen* på 30 tunnor, upptagen i kommerskollegii journal 1771 och ägd av Anders Persson (den yngre) från Gårda. Se vidare föregående not.

⁴ Jfr *Arcken* om 50 tunnor, upptagen i kommerskollegii journal 1771 och ägd av Jon Andersson, Röd. Det förefaller troligt, att samma fartyg avses.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Truls	40	1762–65	Anders Tordsson	Västerg. Björkö Öckerö sn
Katten ¹ (i listan Knatten)	30	1762–65	Olof Andersson	Västerg. Björkö Öckerö sn
Musa	30	1762–65	Anders Helgesson	Västerg. Björkö Öckerö sn
Rätta	30	1762–65	Olof Olsson	Västerg. Björkö Öckerö sn
Råcka (Räckan)	46 (48)	1762–65, 1771	Anders Svensson	Sörg. Björkö Öckerö sn
Torsken	40	1762–65, 1771	Anders Olsson	Sörg. Björkö Öckerö sn
Slottet	30	1762–65, 1771	Olof Hansson	Sörg. Björkö Öckerö sn
Tjuren (Tiuren)	32	1762–65, 1771	Petter Olsson	Sörg. Björkö Öckerö sn
Koen	30	1762–65, 1771	Hans Isaksson	Sörg. Björkö Öckerö sn
Tröggeråcken (i kommerskollegii lista Trögeråk, 1771 Treggaråcken)	30	1762–65, 1771	Torger Torstensson	Björkö Öckerö sn
Schildpadda (i listan Schilpadda)	40	1762–65	Bengt Nilsson	Ryd Öckerö sn
Festeman (i listan och 1771 Fäste-)	30	1762–65, 1771	Anders Olsson	Ryd Öckerö sn
Jägaren	40	1762–65	Anders Olsson	Huvud Öckerö sn
Wahrholmen (i listan Warholm ²)	40	1762–65	Kornelius Larsson	Nolö Öckerö sn
Groda	50	1762–65	Olof Svensson	Nolö Öckerö sn
Nosen	36	1762–65	Olof Jonsson	Nolö Öckerö sn
Brefot (Brefoten)	30	1762–65, 1771	Olof Norin (Noren)	Nolö Öckerö sn
Flaska	50	1762–65	Arvid Nilsson	Nolö Öckerö sn

¹ I kommerskollegii journal 1771 upptages en backebåt *Katten* om 30 tunnor, ägd av Olof Andersson, Öckerö. Björkö ligger i Öckerö sn. Möjligen kan samma båt avses.

² Jfr backebåten *Store Wahrholmen* s. 130, ägd av samma person, samt *Hwarholmen* s. 128 och not 1 ägd av Nils Götesson på Nolö.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Tampen (i listan Tumpen)	30 (50)	1762-65, 1771	Nils Nilsson	Nolö Öckerö sn
Spelewinken (i listan Spelewik)	36	1762-65	Nils Jonsson	Nolö Öckerö sn
Trappen	30	1762-65	Anders Olsson	Nolö Öckerö sn
Räwen (Refwen)	48	1762-65, 1771	Sören Olsson	Hästevik Torslanda sn
Gåsa (Gåsen)	36	1762-65, 1771	Anders Ersson	Hästevik Torslanda sn
Egget (Ägget)	30 (32)	1762-65, 1771	Lars Svensson	Andalen Torslanda sn
Trogen	30	1762-65, 1771	Daniel Andersson	Högen (Torslanda- hög) Torslanda sn
Flinkål (i listan Flinhål)	30	1762-65	Olof Hansson	Kärr Torslanda sn
Siöhesten (i listan Sjöhästen)	40	1762-65	Torkel Persson	Låssby Björlanda sn
Nosen	30	1762-65, 1771	Erik Ersson	Låssby Björlanda sn
Ryttaren	40	1762-65, 1771	Torkel Ersson	Låssby Björlanda sn
Kräket (Kraket)	46 (50)	1762-65, 1771	Klas Korneliusson	Låssby Björlanda sn
Räfwen	40	1762-65	Olof Klasson	Lilleby Björlanda sn
Winga	30	1762-65	Olof Sörensson	Björlanda Björlanda sn
Långe Berg (Långe- bärg i kronobe- fallningsmannens lista, Långberg i kommerskollegii, 1771 Långeberg)	40	1762-65, 1771	Erik Olsson	Röra Björlanda sn
Örnen	40	1762-65	Anders Nilsson	Brunstorp Säve sn
Skinta	36	1762-65, 1771	Anders Jonsson	Gåsesund Tuve sn ¹

¹ *Gåsesund* anges i OGB 2 s. 113 vara ett torp (eller en lägenhet) under Synnered i Lundby sn. På platsen låg förr ett salteri. Namnet har bet. 'sundet där (vild)gäss håller till' och avser sundet mellan fastlandet och Lilla Aspholmen. Ända fram till 1860 hörde byarna Arendal, Härröd, Synneröd och Syrhåla till Tuve sn; de överflyttades till Lundby genom kungl. brev av den 27/4 1860. Se härom Ljungberg s. 45. Framställningen i OGB 2 s. XIII är på denna punkt ej fullt tydlig.

Partyetets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Tjuren (Tiuren)	32 (36)	1762-65, 1771	Erik Andersson	Syrhåla Tuve sn
Örnen	30	1762-65, 1771	Petter (Per) Hansson Hansson	Synnered (Sunnered) Tuvesn
Storebouteljen (Sten Boutelljen i krono- befallningsmannens lista, Sten Boutelj i kommerskollegii, Store Bouteillen 1771)	48	1762-65, 1771	Per Persson	Syrhåla Tuve sn
Qwia (Qvia)	36 (34)	1762-65, 1771	Olof Andersson	Högen (Torslanda- hög) Torslanda sn
Åbesten	36	1672-65, 1771	Hindrik Olsson	Hästevik Torslanda sn
Nattstufwan (Nat- stufwan i kronobe- fallningsmannens lista, Nattstuf. i kommerskollegii)	35	1762-65	Olof Olsson	Hästevik Torslanda sn
Lycka	38 (36)	1762-65, 1771	Gunne Jonsson	»Bylycke» Torslanda sn
Långeman	35	1762-65	Karl Olsson	Hästevik Torslanda sn
Bredflabben (i listan Bredflab, 1771 Breflabben)	32	1762-65, 1771	Per Nilsson	Hästevik Torslanda sn
Fisken	40	1762-65, 1771	Pet. (Petter) Smedman	Wahrholmen Torslanda sn ¹

¹ Backebåten *Fisken* om 40 tunnor, ägd av Pet. (Petter) Smedman, Varholmen, anges i verifikationerna 1762-65 ha Torslanda som hemortsförsamling, medan däremot Öckerö var hemortsförsamling enligt kommerskollegii journal 1771. Stora och Lilla Varholmen ligger i Torslanda sn. Se OGB 4 s. 99. Diskrepansen mellan källorna torde kunna förklaras av att Öckerö före 1927 var annexförsamling till Torslanda och att man av någon anledning infört annexets namn som hemortsförsamling. (Huvuddel)ägaren av backebåten är väl identisk med den kronolots Peter Smedman, som avled i Torslanda församling den 30 juni 1795. En bouppteckning efter lotsen Peter Smedman från Varholmen i Torslanda församling finns bevarad i Västra och Östra Hisings härads bouppteckningar 1795: 91 (i GLA). Ingen backebåt eller del däri finns upptagen som tillgång i bouppteckningen.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Jagaren	34	1771	Tolof Andersson	Högen, Frölunda sn
Gröne Jägaren	33	1771	Erik Ersson	Fredagstomten Frölunda sn
Siökatten	34	1771	Svenung Pettersson	Torp Frölunda sn
Hoppet	30	1771	Jöns Andersson	Torp Frölunda sn
Långa Lisa	75	1771	Jon Nilsson	Vrångö Frölunda sn ¹
Dordi	100	1771	Nils Borgström	Asperö Frölunda sn
Mara	70	1771	Olof Olsson	Styrsö Frölunda sn
Stubben	75	1771	Jon Andersson	Styrsö Frölunda sn
Leyonet	72	1771	Anders Nilsson	Styrsö Frölunda sn
Skiäddan	74	1771	Lars Nilsson	Styrsö Frölunda sn
Snällen	34	1771	Engelbrekt Olsson	Tynnered Greve- gården Frölunda sn
Snarensvän	34	1771	Nils Torstensson	»Grinnred» ² Frölunda sn
Flygaren	70	1771	Johan Larsson	Köpstadsö Frölunda sn
Rosen	70	1771	Per Karlsson	Tången ³ Frölunda sn
Refwen	72	1771	Nils Nilsson	Tången Frölunda sn
Pisckewass	60	1771	Nils Svensson	Tången Frölunda sn
Siökatten	60	1771	Jon Larsson	Tången Frölunda sn
Lyr	90	1771	Per Bengtsson	Styrsö Frölunda sn
Bonderosen	96	1771	Börje Nilsson	Styrsö Frölunda sn
Feijja	91	1771	Lars Jonsson	Styrsö Frölunda sn

¹ »Styrsö socken hörde i äldre tid till Frölunda under namnet *Öarna*» (OGB 3 s. XVI). »Men dessa 'öar' sägas då 1576–1811 uttryckl. ligga i Frölunda sn, liksom 'Vthskieris Schatha Bönder' . . . 1573» (a.a. s. 119). Styrsö sn består av öarna Asperö, Brännö, Donsö, Förö, Källö, Känsö, Köpstadsö, Styrsö, Vrångö m. fl. (a.a. s. 119 ff.). Jfr vidare Ljungberg s. 57.

² Källans »*Grinnred*» avser sannolikt gården *Grimmered* i V. Frölunda sn. Namnet skrevs enligt OGB 3 s. 33 *Grinnerydh*, -redh o. d. 1578–1609 jb, *Grennered* 1619 jb. »Skrivningarna med -nn- beror på inverkan från namn på *Grinne-*»

³ Källans *Tången* syftar säkerligen på ½ sk. Tången i byn Styrsö. Se OGB 3 s. 124.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Lefweren	92	1771	Erik Jonsson	Styrsö Frölunda sn
Mörner	93	1771	Nils Jonsson	Styrsö Frölunda sn
Brattåhs	94	1771	Johan Larsson	Köpstadsö Frölunda sn
Långnäsen	95	1771	Sven Gunnesson	Köpstadsö Frölunda sn
Langebergen	35	1771	Anders Torsson	Björkö Frölunda sn
Koen	40	1771	Anders Olsson	Björkö Frölunda sn
Gråben	36	1771	Hans Olsson	Hälsö Frölunda sn
Elgen	50	1771	Olof Svennson	Nolö Frölunda sn
Kinbergen	36	1771	Olof Jonsson	Nolö Frölunda sn
Keisaren	30	1771	Anders Olsson	Nolö Frölunda sn
Räfwen	50	1771	Anders Nilsson	Nolö Frölunda sn
Hwarholmen ¹	40	1771	Nils Götesson	Nolö Frölunda sn

¹ Jfr *Store Wahrholmen* om 50 tunnors dräktighet, belagd i kommerskollegii journal 1771, också den från Nolö och ägd av Kornelius Larsson. Troligen är Nils Götessons och Kornelius Larssons backebåtar namngivna i relation till varandra. I verifikationerna 1762–65 finns belagt en Kornelius Larsson tillhörande båt *Wahrholmen* om 40 tunnor (se ovan s. 124 och not 2). Huruvida detta namn och namnet *Store Wahrholmen* från 1771 trots skillnaden i dräktighet avser samma båt är svårt att avgöra. Det kan dock ej avvisas som otroligt mot bakgrund av att differens i dräktighetsuppgifterna mellan källorna från 1762–65 och 1771 såpass ofta förekommer. Denna differens kommenteras nedan s. 139 ff. Man kan inte gärna tänka sig, att ett inte helt obetydligt antal backebåtsägare under de sex år som ligger mellan de båda källorna skulle ha sålt eller huggit upp sin gamla båt och anskaffat en ny med samma (eller i det närmaste samma) namn och av några tunnors större (någon gång mindre) dräktighet. Arkivmaterial, vari man kan spåra inköp och försäljning av backebåtar och bankskutor under denna tid, har ej anträffats och är med största sannolikhet omöjligt att finna. Båtägarnas arkiv finns ej bevarade, och de olika varvens arkiv var vid mitten av 1700-talet säkerligen i de allra flesta fall identiska med varvsägarnas. Hasslöf framhåller, 1949 s. 313: »Företags- och arbetsorganisation var på de varv, där fiskebåtarna byggts, länge ganska enkel. Bolagsbildningar synes knappast ha förekommit förr än i nutiden. Bönder, som utvidgade båtbyggarehemslojden på logen till varvsörelse nere vid fjorden, stundom med ganska betydande omfattning, byggde därför inte ut någon administrativ apparat med bokförings- och ritkontor för dess drift.» Avtalen mellan beställare och båtbyggare växlade, uppger Hasslöf, från muntliga överenskommelser till skrivna kontrakt (Hasslöf a. a. s. 315). Ett faktum som väsentligt bidragit till bristen på arkivmaterial till belysning av det bohuslänska båtbyggeriets äldre historia är, att »framställningen av fiskebåtar har in i våra dagar varit en fråga enbart mellan beställare och byggare . . .» (Hasslöf a. a. s. 319). Om man förmodar, att Kornelius Larssons på Nolö *Wahrholmen* om 40 tunnor från 1762–65 är identisk med samme persons *Store Wahrholmen* från 1771, innebär detta, att epitetet *Store* tillagts den sedan Nils Götesson på Nolö kommit i besittning av sin 40-tunnorsbåt *Hwarholmen*.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Waren	40	1771	Bryngel Larsson	Björkö Frölunda sn
Makrillen	30	1771	Anders Helgesson	Björkö Frölunda sn
Kiäken	36	1771	Olof Persson	Rörö Frölunda sn
Svärdfisken	40	1771	Anders Börjesson	Hyppehn Frölunda sn
Baurik	36	1771	Nils Helgesson	Hyppehn Frölunda sn
Tumlaren	40	1771	Rasmus Matsson	Björkö Frölunda sn
Anstiden	38	1771	Bengt Nilsson	Björkö Frölunda sn
Fijk	40	1771	Olof Klasson	Lilleby ¹ Frölunda sn
Lekatten	36	1771	Petter Magnusson	Öckerö Frölunda sn
Märren	30	1771	Hans Jonsson	Öckerö Frölunda sn
Hercules	30	1771	Hans Ersson	Björkö Frölunda sn
Slättet	30	1771	Olof Torstensson	Björkö Frölunda sn
Flinck och färdig	40	1771	Olof H. Dahlberg	Björkö Frölunda sn
Katten	30	1771	Olof Andersson	Öckerö Frölunda sn
Rässen	52	1771	Olof Olsson	Hönö Frölunda sn
Snyten	30	1771	Lars Larsson	Hönö Frölunda sn
Ulcken	30	1771	Sören Andersson	Hönö Frölunda sn
Stubhulten ²	33	1771	Anders Andersson	Röd Frölunda sn
Jernet	30	1771	Olof Larsson	Röd Frölunda sn
Arcken ³	50	1771	Jon Andersson	Röd Frölunda sn
Märren	40	1771	Per Ersson	Röd Frölunda sn
Pigan	30	1771	Anders Svensson	Heden Frölunda sn
Loen ⁴	30	1771	Anders Persson	Gårda Frölunda sn
Jeta ⁵	36	1771	Anders Persson	
			den äldre	Gårda Frölunda sn
Diwret	50	1771	Lorens Klasson	Gårda Frölunds sn

¹ Något *Lilleby* är ej belagt i OGB eller Svensk ortförteckning 1956 från Västra Frölunda eller Öckerö socknar. Förmodligen avses byn med samma namn i Björlanda sn. Jfr vidare s. 122 not 1 ovan.

² Jfr *Stabhollen* om 30 tunnor, belagd 1762–65 och ägd av Anders Andersson, Hönö Röd. Säkerligen avser de båda namnen samma båt.

³ Jfr *Archa* om 50 tunnor, belagd 1762–65 och ägd av Jon Andersson, Hönö. Se vidare s. 123 not 4.

⁴ Jfr *Loen* om 34 tunnor, belagd 1762–65 och ägd av Anders Persson (den yngre), Hönö. Säkerligen är det fråga om samma fartyg. Se vidare s. 123 not 3.

⁵ Jfr *Hjeten* om 30 tunnor, belagd 1762–65 och ägd av Anders Persson, Västergården, Hönö. Se vidare s. 123 not 2.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Store Wahrholmen ¹	50	1771	Kornelius Larsson	Nolö Frölunda sn
Siökatten	40	1771	Torkel Persson	Låssby Björlanda sn
Orren	30	1771	Erik Ersson	Låssby Björlanda sn
Trogen	30	1771	Olof Sörensson	Björlanda Björlanda sn
Torsken	35	1771	Lars Andersson	Hästevik Torslanda sn
<i>2. Inlands fögderi.</i>				
Fålen	50	1762-65, 1771	Bernt Andersson	Brunskär Torsby sn
Hästen	50	1762-65, 1771	Per Månsson	Brunskär Torsby sn
Märren	50	1762-65, 1771	Hans Olsson (Olofsson)	Brunskär Torsby sn
Fölungen (i krono- befallnings- mannens o. kommers- kollegii listor 1762- 65 även Fohl-, Fol-)	50	1762-65, 1771	Hans Rasmusson	Brunskär Torsby sn
Skåren	50	1762-65, 1771	Ingemar Hansson	Brunskär Torsby sn
Trogen	50	1762-65, 1771	Olof Svensson	Brunskär Torsby sn
Stormen	43	1762-65, 1771	Anders Ersson	Brunskär Torsby sn
Snyten (i kronobe- fallningsmannens lista Suten, i kommerskollegii Suten) ²	50	1762-65	David Martinsson	Röd Torsby sn
Jägaren ²	50	1762-65, 1771	Anders Stensson	Röd Torsby sn
Fåhuset ²	50	1762-65, 1771	Sven Persson	Glose Torsby sn
Elgen ²	46	1762-65, 1771	Jöns Börjesson	Överön Torsby sn
Skåren ²	48	1762-65, 1771	Lars Andersson	Överön Torsby sn
Lången ²		1762-65, 1771	Jonas Andersson	Överön Torsby sn
Bre(d)fofot ²	56	1762-65, 1771	Anders Olsson (Olofsson)	Överön Torsby sn
Tågtrummet (i listan -trummet) ²	48	1762-65, 1771	Olof Andersson	Tronum Torsby sn

¹ Se ovan s. 124 not 2 och särskilt 128 not 1.

² Verifikationerna till premieutbetalningen för denna båt (och ytterligare några) består av två handlingar. Den ena är ett utdrag ur Västra Hisings härads dombok vintertinget 1772,

den 19 februari, § 20. Dess namnform är *Snyten*. Originalen, domboken i fråga, förvaras i GLA, och namnformen i utdraget har kontrollerats mot domboken. Paragrafen har följande lydelse: »Följande Backe båts ägare boende uti Jnlands Södre Härad aflade inför thenna Härads Rätt liflig ed, å egne och theras med Jnteressenters wagnar, at thet Præmium, hwarom the täncka ansöka för theras Backe- och Halfdäks båters nyttjande wid fisket åhren 1762, 1763, 1764 och 1765, icke ännu är utbetalt, nemligen för Halfdäks båten Snyten kallad David Martinsson. För halfdäksbåten Jägaren kallad Anders Stensson. För halfdäksbåten Fåhuset kallad Sven Pehrsson. För halfdäksbåten Elgen kallad Johannes Svensson. För halfdäksbåten Trogen kallad Jöns Börgesson. För Halfdäksbåten Skären kallad Lars Andersson och För halfdäksbåten Lången kallad Jonas Andersson. Alla thesse förklarade tillika inför Härads Rätten, at the anmoda och befullmäktiga Nämndemannen och nu warande Riksdags mannen från Jnlands Södre Härad, Niclas Bengtsson från Bremnäs at å theras wagnar utsöka, emottaga och qvittera the præmier som för ofwannämnde båtar och högwederbörligt ställe kunna utdelte blifwa. J lika måtto instälte sig för Härads Rätten wid detta tillfälle Anders Olofsson som är ägare af halfdäksbåten Bredfot kallad och Olof Andersson för halfdäksbåten Tågtrummet benämnd, hwilka förut wid Jnlands Södra Härads Ting aflagt eden om the för them innestående Præmier, och gefwo tillkänna, at the åfwen anmoda och befullmäktiga Riksdags mannen Niclas Bengtsson at samma Præmier för them utsöka, emottaga och qvittera. Öfwer hwilket alt bewis genom utdrag af Protocollet skal meddelas.» Anledningen till att edsavläggelse öfver huvud taget måste äga rum framgår av Kungl. Maj:ts och Rikens kommerskollegii kungörelse av den 6 maj 1771, »Angående Ytterligare upmuntringar för Fiskerie-Idkare Samt Hwad som bör iakttagas i anseende till obetalte Fiskerie-Præmier. Enligt denna kungörelse hade præmier för utskedd sill, sillnotar, skutor och backebåtar till någon del ej dittills kunnat utbetalas på grund av att de dokument saknats, som till bestyrkande av dessa fordringars riktighet erfordras: »Och det nu mera i anseende til alla desse præmier med säkerhet ej står at utröna, huruvida wederbörande försummat slike documenter ingifwa, eller om en del deraf sedermera genom den Kongl. Collegii beboende Hus öfwergångne elds-wåda, eller och på annat sätt förkommit.» Därför stadgade Kungl. Maj:t bl. a., att de »som förmäna sig ännu hafwa at fordra obetalte præmier för Sill-Notar, Skutor och Backe-Båtar för ofwannämnde åf, blifwa likaledes i nåder förundte, at inom et år från denne Kungörelsens datum, sig med nya enligt ofwan åberopade Formulair inrättade bewis förse, och sin rättighet til præmiernas undfående bestyrka, hwarwid dock wederbörande Fiskare åligger, at inför närmaste Magistrat eller Tings-Rätt, med liflig ed erhålla, at det sökte præmium förut icke utbetalt blifwit. Och böra Magistrater samt Härads-Fogdarne jemwäl desse bewis numerera och förteckningen deröfwer, så snart den föreskrefne tiden til ända lupit, Kongl. Collegium tilsända.» Hans Hummel, som förrättade vintertinget i Kungälv med Västra Hisings härad år 1772, var dåför tiden vice häradshövding och stadsnotarie i Göteborg. Han var också domhavande wid vintertinget med Inlands Södre härad i Kungälv 1772.

Den 17 februari 1772 hade kronobefallningsmannen Bruhn i Inlands fögderi utfärdat följande intyg, vilket han bifogade sin lista öfver premieberättigade och insände till kommerskollegium: »At Fiskarne Dawid Mårtensson och Nicolaus Mårtensson med des Jnterressenter äro ägare af halfdäks båten Suten kallad om femtjo tunnors drägt hemma å Röö och hafwa samma Båt uti öppna Sjön till Storfiske af långor Torsk och Cabelljau under hela fisketiderna Åhren 1762. 1763. 1764. 1765. och förledit år 1771. nyttjat och der wid med god tienlig och tillrackelig fiske Redskap warit försedde, det intygas och kunna undertecknade enär som på fordras sådant med Liflig Ed bestyrkja. Brunskjärs Fiske Läger den 17 febr. 1772.» Intyget är underskrivet av kronobefallningsmannen And. Bruhn; vidare finns där namnteckningar av hamnfogden Anders Olofsson, Christian Larson »såsom Åsyna witne och Bosat i Glosched» samt Lars Erickson »Såsom åsyna witne och Bosat i Glosched.» I kronobefallningsmannens den 2 mars 1772 undertecknade lista kallas backebåten i fråga *Sutten* och ägaren Dafwid Martinsson; dennes adress är Röd. I kommerskollegii lista skrivs båtnamnet *Suten*. Farkosten är uppenbarligen identisk med den backebåt, vars namn i kommerskollegii journal 1771 skrivs *Putten*. Motsvarande intyg existerar för Jägaren, Fåhuset, Elgen, Skären, Lången, Bre(d)fot och Tågtrummet.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Kaggen ¹	48	1762-65, 1771	Nils Nilsson	Dalen Torsby sn
Brewiken ¹	54	1762-65	Nils Nilsson	Dalen Torsby sn
Wasa ¹	50	1762-65, 1771	Olof Jonsson	Höga Torsby sn
Kiällaren ¹ (i listan Källaren)	52	1762-65, 1771	Lars Ersson	Glose Torsby sn
Wahlen (Walen) ¹	48	1762-65, 1771	Lars Ersson	Glose Torsby sn
Odern ¹	50	1762-65, 1771	Anders Rasmusson	Höga Torsby sn
Rosa ²		1762-65	Per Mårtensson m. fl.	[Brunskär Torsby sn]
Trogen ²		1762-65	Ingemar Hansson m. fl.	[Brunskär Torsby sn]
Pläggen ²		1762-65	Sven Persson	[Brunskär Torsby sn]
Weddingen ²		1762-65	Jon Persson	[Brunskär Torsby sn]
Stallen ²		1762-65	Nils Toresson	[Brunskär Torsby sn]
Winne Wanna (i kommerskollegii lista Winne Wänner) ²		1762-65	Hans och Per Torbjörnsson	[Brunskär Torsby sn]
Märren ²		1762-65	Jöns Ersson m. fl.	[Brunskär Torsby sn]
Fölungen ²		1762-65	Lars Mårtensson	[Brunskär Torsby sn]
Bocken ²		1762-65	Torkel Bengtsson	[Brunskär Torsby sn]
Stuten ²		1762-65	Sven Näresson	[Brunskär Torsby sn]

¹ I Västra Hisings härads dombok vintertinget 1772, den 28 februari § 97 läses följande: »Jnstälte sig för Härads Rätten följande Bäteägare boende uti Jnlands Söndre Härad, hwilke med liflig ed samt hand å bok, å egne och theras med Jnteressenters wägnar betygade och swuro, at the icke bekommit Præmium för nedannämde båtars nyttjande wid fisket åhren 1762, 1763, 1764 och 1765, nembn: Nils Nilsson i Dahlen för Backe båten Kaggen och Halfdäcks båten Brewiken kallade, Olof Jonsson på Höga för Halfdäcks båten Wasa, Lars Eriksson i Glose för Halfdäcks båtarne Kiällaren och Wahlen samt Anders Rasmusson på Höga för Halfdäcksbåten Odern benämnd. Nils Nilsson, Olof Jonsson, Lars Eriksson och Anders Rasmusson förklarade tillika å egne och theras med Jnteressenters wägnar, at the befullmäktiga Riksdagsmanen Niclas Bengtsson från Bremnäs at å theras wägnar utsöka mottaga och qwittera the Præmier, som för thesse båtar å Högwederbörligt ställe utfalla kunna. Öfwer hwilket alt utdrag af Protocollet til bewis lemnas skal.» Även beträffande dessa båtar finns givetvis intyg från kronobefallningsmanen.

² Kommerskollegii lista över premieutbetalningar i Inlands fögderi för åren 1762-65 hänvisar beträffande dessa båtar till ett häradsrättens protokollsutdrag den 28 februari 1772.

Enligt listan nämner utdraget, vilket alltså tjänstgör som verifikation, båtarna Rosa, Trogen, Pläggen, Weddingen, Stallen, Winne Wänner, Märren, Fölungen, Bocken och Stuten. Båtarnas dräktighet finns ej angiven, inte heller ägarnas hemort. Det framgår icke, vilken häradsrätt utdraget avser. Emellertid väntar man sig, att det skall vara ur 1772 års dombok för något av inlandshäraderna, och då troligen Inlands Södre. Utdraget är nämligen underskrivet av den tidigare nämnde Hans Hummel på häradsrättens vägnar. Emellertid ägde ej ting rum med Inlands Södre härad den 28 februari 1772. Så var däremot fallet beträffande Västra Hisings härad. Någon paragraf avseende dessa båtar finns emellertid ej i Västra Hisings häradsrätts dombok dagen i fråga. Frågan om premieutbetalning för dem behandlas däremot i Inlands Södre häradsrätts dombok vintertinget 1772 den 12 februari § 29. I början av denna paragraf omtalas ett antal notfiskare, som avlägger ed, att de ännu ej erhållit premier för åren 1762-65 enligt k. k. av den 6 maj 1771. Därpå följer: »Likaledes betygade med liflig ed följande båtägare, at the icke ärhållit premier för sine båtars nyttjande wid fisket åhren 1762, 1763, 1764 och 1765, nemligen ägarne af Backe båten Rosa kallad Pehr Månsson, Sven Olofsson, Hans Olofsson, Olof Nilsson Stähle, Jngemar Hansson, Anders Jacobsson och Hans Rasmusson. Af Halvdäcksbåten Fålen kallad Berndt Andersson och Anders Eriksson. Af Halvdäcksbåten Hästen kallad Pehr Månsson och Sven Olofsson. Af Halvdäcksbåten Märren kallad Hans Olofsson och Olof Nilsson Stähle. Af Halvdäcksbåten Fölungen kallad Hans Rasmusson och Anders Andersson. Af Halvdäcksbåten Skären kallad Jngemar Hansson och Anders Jacobsson. Af Halvdäcksbåten Trogen kallad Olof Svensson och Lars Svensson. Af Halvdäcksbåten Stormen kallad Anders Eriksson den yngre å egne och sin med-Interessents Olof Nilsson Lindahls vägnar. Af Halvdäcksbåten Pläggen kallad Sven Pehrsson, Af Halvdäcksbåten Weddingen kallad Jon Pehrsson, Af Halvdäcksbåten Stallen kallad Nils Torsson Af Halvdäcksbåten Winne Wanna kallad Hans Torbiörnsson och Pehr Torbiörnsson Af Halvdäcks båten Märren kallad Jöns Eriksson och Pehr Hansson Af Halvdäcksbåten Fölungen kallad Lars Mårtensson Af Halvdäcksbåten Båcken kallad Torkel Bengtsson och Nils Näresson Af Halvdäcksbåten Stuten kallad Sven Näresson och Jon Helgesson» . . . Bevis om att i paragrafen uppräknade not- och båtägare hade avlagt eden skulle meddelas dem genom utdrag ur detta protokoll.

Antalet mål och ärender var vid vintertinget med Inlands Södre härad 1772 så stort, att alla ej hann bli behandlade inom den för tinget utsatta tiden. Några förekom den 18 och 19 februari, alltså vid en tidpunkt när tinget med Västra Hisings härad hade hunnit öppnas. Som § 103 i Inlands Södre häradsrätts dombok vid vintertinget 1772, den 19 februari, är intagen en fullmakt för riksdagsmannen Niclas Bengtsson »från Brämnenäs» att uppbära och kvittera de premier som ett antal not- och båtägare skulle erhålla för åren 1762-65 och 1771. Fullmakten är på backe- och halvdäcksbåten Rosas vägnar underskriven av Pehr Månsson och Sven Olofsson, på Fålen vägnar av Berndt Andersson och Anders Eriksson, på Hästens vägnar av Sven Olofsson Krusläck och Per Månsson; fullmakten gäller även backe- och halvdäcksbåtarna Märren, Fölungen, Skären (tecknad av Ingemar Hansson och Anders Jacobsson), Trogen (tecknad av Olof Svensson och Lars Svensson) samt Stormen (tecknad av Anders Eriksson och Olof Nilsson Lindahl den yngre). Fullmakten är daterad Brunsjär den 17 februari 1772 och bevitnad av fyra personer, bland dem vice kronolänsmannen Eric Simon Åkerman och nämndemannen Anders Nilsson i Röd. Dessa båda intygade inför häradsrätten, att alla i handlingen nämnda personer egenhändigt tecknat eller låtit teckna sina namn på fullmakten, så att den äger sin riktighet till alla delar, »hwaröfwer på begäran bewis skal meddelas».

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Putten ¹	50	1771	David Martinsson	Röd Torsby sn
3. <i>Orusts och Tjörns fögderi.</i>				
Trycket	110	1771	Torbjörn Jonsson	Grundsund Morlanda sn ²
Koa	110	1771	Jöns Jonsson	Grundsund Morlanda sn
Store Tiuren	120	1771	Kristen Hindriksson	Grundsund Morlanda sn
Karfwa	120	1771	Kristen Olsson	Grundsund Morlanda sn
Räfwen	120	1771	Jacob Assgersson	Grundsund Morlanda sn
Bälgen	110	1771	Anders Bengtsson	Grundsund Morlanda sn
Sån	130	1771	Halfwål Andersson	Grundsund Morlanda sn
Bocken	110	1771	Jon Andersson	Fiskebäckskil Morlanda sn
Grisen	130	1771	Nils Nilsson	Fiskebäckskil Morlanda sn
Burcka	130	1771	Måns Nilsson	Fiskebäckskil Morlanda sn
Lefveren	130	1771	Per Jacobsson	Fiskebäckskil Morlanda sn
Ryttaren	120	1771	Hindrik Hindersson	Fiskebäckskil Morlanda sn
Märren	130	1771	Jon Andersson	Kil ³ Morlanda sn
Muncken	130	1771	Willam Persson	Kil Morlanda sn
Pigan	130	1771	Sören Hindersson	Kil Morlanda sn
Spränga	120	1771	Jöns Mickelsson	Kil Morlanda sn
Maran	130	1771	Anders Andersson	Kil Morlanda sn
Tolf	110	1771	Sven Andersson	Fiskebäckskil Morlanda sn

¹ Uppenbarligen identisk med *Snyten* ovan. Skrivningen *Putten* i kommerskollegii journal 1771 är helt tydlig.

² Med *Morlanda* avses det gamla Morlanda pastorat, vilket omfattade Morlanda jämte kapellförsamlingarna Fiskebäckskil, Grundsund, Gullholmen, Käringön och Mollösund. Se OGB 8 s. XX.

³ Källans *Kil* avser säkerligen det dåvarande fiskeläget *Fiskebäckskil*. Detta kallas ibland *Kilen*; se OGB 8 s. 91. På intyget har förmodligen alternativformen av namnet stått.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Stifwen	120	1771	Anders Persson	Fiskebäckskil Morlanda sn
Luren	130	1771	Olof Jonsson	Fiskebäckskil Morlanda sn
Almacken	130	1771	Olof Persson	Stuveröd Morlanda sn
Råbocken	120	1771	Hans Markusson	Ellös Morlanda sn
Nya Wärfvet	120	1771	Sören Jacobsson	Rågårdsvik Morlanda sn
Gamla Wärfvet	120	1771	Jonas Jonsson	Rågårdsvik Morlanda sn
Fåssen	110	1771	Olof Jacobsson	Fossa Morlanda sn
Flincken	120	1771	Kristen Halfwårds- son	Gullholmen Morlanda sn
Tiuren	120	1771	Olof Persson	Stocken Morlanda sn
Rosa	80	1771	Kristen Andersson	Mollösund Morlanda sn
Fäija	80	1771	Torbjörn Olofsson	Mollösund Morlanda sn
Alnen	80	1771	Olof Larsson	Mollösund Morlanda sn
Bön	110	1771	Anders Larsson	Bö Tegneby sn
Rön	110	1771	Helge Nilsson	Röd Tegneby sn
Lyrläijjen	110	1771	Hans Andersson	Lyrläge Tegneby sn
Bös	80	1771	Sven Börjesson	Bol Tegneby sn
Kongswiken	110	1771	Kristen Olsson	Barrevik Morlanda sn
Torsken	120	1771	Börje Relfsson	Aröd Stenkyrka ¹ sn
Wackerfisk	80	1771	Hans Nilsson	Ödegärdet Stenkyrka sn
Fiskaren	90	1771	Anders Håkansson	Staffansholmen Stenkyrka sn
Utseglen	80	1771	Elias Toresson	Staffansholmen Stenkyrka sn
Spelaren	90	1771	Helge Jonsson	Bö Stenkyrka sn

¹ Under *Stenkyrka* upptar källan orter i Stenkyrka och dess annex Klövedal. Man har använt moderförsamlingens namn vid angivande av hemvist för farkostens ägare.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Skräppa	90	1771	Bernt Jonsson	Björholmen Stenkyrka sn
Komsist	80	1771	Anders Olsson	Björholmen Stenkyrka sn
Galäijan	90	1771	Bernt Larsson	Backestr[and] ¹ Stenkyrka sn
Åkerhöna	80	1771	Knut Larsson	Sunna Stenkyrka sn
Stormen	90	1771	Olof Larsson	Halsbäcksstrand Stenkyrka sn
Skrapparen	80	1771	Bengt Arnesson	Annvika Stenkyrka sn ²
Södwästen	90	1771	Nils Olsson	Härön Stenkyrka sn
Baronen	90	1771	Olof Olsson	Björholmen Stenkyrka sn
Kulten	80	1771	Nils Olsson	Björholmen Stenkyrka sn
Gullborgens ³	80	1771	Ellert Larsson	Toröd Stenkyrka sn
Kiälcken	100	1771	Olof Månsson	Kälkerön Stenkyrka sn
Ulken	90	1771	Börje Börjesson	Koön Stenkyrka sn
Trögen	70	1771	Erik Svensson	Kyrkesund Stenkyrka sn
Syltnäsan	100	1771	Lars Engelbrektsson	Hällene Stenkyrka sn
Högnäsan	100	1771	Helge Eliasson	Sältebo Stenkyrka sn
Flygaren	110	1771	Olof Gunnesson	Klädesholmen Stenkyrka sn
Trättan	100	1771	Per Nilsson	Klädesholmen Stenkyrka sn
Trubben	100	1771	Lars Persson	Klädesholmen Stenkyrka sn

¹ Något *Backestränd är ej känt från Stenkyrka eller Klövedal. Förmodligen en tillfällig bildning *Bäckestränd till *Bäck* i Stenkyrka.

² Intet *An(d)vik(en)* finnes i Stenkyrka sn. Säkerligen avses byn *An(d)vik* i Spekeröds sn, Inlands N. hd.

³ Skrivaren av listan har först antecknat *Gyllborgens*, men sedan ändrat *y* till *u*.

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Hartlöparen	90	1771	Alf Andersson	Klädesholmen Stenkyrka sn
Torsken	80	1771	Karl Olsson	Klädesholmen Stenkyrka sn
<i>4. Norrvikens fögderi.</i>				
Laxen	50	1771	Hans Olsson	Kärrby Svenneby sn

B. Bankskutur

<i>Orusts och Tjörns fögderi.</i>				
Holma		1771	Jon Bengtsson	Grundsund Morlanda sn
Tärna		1771	Jöns Andersson	Ellös Morlanda sn
Långpina		1771	Johan Persson	Gullholmen Morlanda sn
Skräppa		1771	Olof Olsson	Gullholmen Morlanda sn
Kasterulla		1771	Håkan Sörensson	Gullholmen Morlanda sn
Trätta		1771	Kristen Hansson	Gullholmen Morlanda sn
Torrkoppa		1771	Jacob Johsson	Gullholmen Morlanda sn
Maria Elisabeth		1771	Anders Torbjörns- son	Gullholmen Morlanda sn
Hällwik		1771	Anders Helgesson	Råön Morlanda sn
Slusa		1771	Lars Jacobsson	Råön Morlanda sn
Anna		1771	Erik Tronsson	Råön Morlanda sn
Halfwåla		1771	Hans Andersson	Stocken Morlanda sn
Grisen		1771	Kristen Andersson	Stocken Morlanda sn
Nypan		1771	Anders Ersson	Stocken Morlanda sn
Öbba		1771	Mårten Jonsson	Käringön Morlanda sn

Fartygets namn	Dräktighet i tunnor	Belagt år	Ägarens namn	Hemvist
Tienstacketig		1771	Gunnar Olofsson	Käringön Morlanda sn
Tärna		1771	Bengt Mårtensson	Käringön Morlanda sn
Bruden		1771	Per Jönsson	Käringön Morlanda sn
Fästmän		1771	Anders Trulsson	Käringön Morlanda sn
Mölsa		1771	Hans Larsson	Mollösund Morlanda sn
Falcken		1771	Sven Jonsson	Mollösund Morlanda sn
Hoppet		1771	Nils Persson	Mollösund Morlanda sn
Höra		1771	Olof Larsson	Mollösund Morlanda sn
Gåsa		1771	Lars Olsson	Mollösund Morlanda sn
Örna		1771	Torbern Svensson	Mollösund Morlanda sn
Tärna		1771	Petter Svensson	Mollösund Morlanda sn
Capitain		1771	Olof Persson	Hallen ¹ Morlanda sn
Trafla		1771	Nils Torbjörnsson	Hällevik Morlanda sn
Karfva		1771	Jon Gunnarsson	Hällevik Morlanda sn
Gåla		1771	Rear Simonsson	Hälleviksstrand Morlanda sn
Långa		1771	Olof Persson	Nötesäter Stenkyrka sn

¹ Formen i källan är *Halla*. OGB 8 upptar ett Halla bland torp och lägenheter under Kårehogen, a. a. s. 32, samt *Hallen*, i dagligt tal benämning på Edshultshall, a. a. s. 52. Källans form är best. sg. av *hall*, f. Skutan var säkerligen från Edshultshall.

Ur verifikationerna 1762–65 har 122 belägg på båtnamn excerperats, medan kommerskollegii journal 1771 har gett 230, varav 31 avser bankskutor. Hela antalet belägg är alltså 352. Sammanlagda antalet i materialsamlingen upptagna farkoster är 277. Av dessa var 153 från Göteborgs fögderi, 32 från Inlands fögderi, 61 från Orusts och Tjörns fögderi samt 1 från Norrvikens fögderi. Samtliga bankskutor var från Orusts och Tjörns fögderi. Alla utom en hörde hemma i Morlanda sn; undantaget var från Stenkyrka på Tjörn. Man kan observera, att de största fiskefartygen hörde hemma på Orust och Tjörn.

Det totala antalet bohuslänska fiskefarkoster för vilka premier utbetalades enligt de båda källorna är naturligtvis större än vad som framgår av nyssnämnda siffror. Min materialsamling upptar ju endast de båtar och skutor vilkas namn anges. Beträffande bankskutorna 1771 är samlingen fullständig. För totalantalet backebåtar hänvisas till Lars Nilssons uppgifter s. 313. Enligt honom utbetalades 1762 premier för 1 skuta och 132 båtar, 1763 för 143 båtar, 1764 för 151 båtar, 1765 för 153 båtar och 1771 för 31 skutor och 293 båtar; de angivna siffrorna vore att betrakta som minimisiffror.

I materialsamlingen kan beträffande flera av de backebåtar som excerperats ur båda källorna, dvs. verifikationerna 1762–65 och kommerskollegii journal 1771, följande observeras: båten uppträder både 1762–65 och 1771 under samma namn, har samme ägare och dennes hemvist är i båda fallen densamma; vad som skiljer excerpterna ur de båda källorna åt är en varierande dräktighetsuppgift. Exempel förekommer på snart sagt varje sida i början av materialsamlingen. Den allmänna tendensen är i riktning mot högre dräktighetsuppgifter 1771 än 1762–65. Sålunda anges Truls 1762–65 ha 40 tunnors dräktighet, men 1771 ha 45 tunnors, Bärge 30 resp. 36, Kilen 32 resp. 38, Dansaren 30 resp. 32, osv. Däremot uppges Weggen 1762–65 mäta 50 tunnor men 1771 44, Långa 50 tunnor 1762–65 men 40 år 1771. Vad är anledningen till denna växling i dräktighetsuppgifterna? Flera förklaringar är teoretiskt möjliga. Ägaren (ägarna) kunde under mellanliggande år ha anskaffat en ny båt med samma namn som den gamla; vidare kunde båtens lastutrymmen ha utvidgats. Båda dessa förklaringar finner jag generellt sett mindre sannolika. Mot den förra kan anföras, att ett segelfartyg i allmänhet

hade lång livslängd; antalet exempel på båtbyten vore alltför stort under såpass få år för att denna teori rimligen kunde accepteras. I vissa fall har också uppgifterna om backebåtars användning 1762–65 och 1771 insamlats vid samma tillfälle.¹ Källmaterial berörande inköp eller byte av enskilda backebåtar saknas, som ovan s. 128 not 1 framhållits. Ombyggnad av backebåtar var en säkerligen sällsynt företeelse. En fruktbarare linje vore att söka få klarhet i efter vilka principer mätningen av dräktigheten skett. Vilka farkoster ha blivit mätta? Har man haft ekonomisk fördel av att ange en högre dräktighet 1771 än 1762–65? Spelar mätaretunnans storlek och förändringar i denna någon roll i sammanhanget? Eller är de uppgivna dräktighets-siffrorna för backebåtarna helt ungefärliga? För bankskutorna, som var större än båtarna, ges överhuvudtaget inga upplysningar om lastförmågan.

Den tidigare citerade fiskeriförordningen av den 6 maj 1771 fastställer premien till 150 daler silvermynt för varje skuta med däck och 75 daler silvermynt för varje backebåt med halvdäck. Båtpremien var alltså oberoende av farkostens storlek. Enligt samma förordning utbetalades insaltningspremier för »Cabelljou» med 4 daler silvermynt tunnan, vilka premier skulle utbetalas emot magistraternas certifikater, behörige vräkares och packares attester samt tullbevis, allt enligt särskilda formulär. Saltningen skedde vid särskilda sillsalterier, till vilka fiskarna försålde sina fångster. Härvid tillhandahölls mätaretunnan av sillsalterierna. Rymden av den mätaretunna, som skulle användas vid dylik försäljning av färsk sill fastställdes 1773 till 63 kannor; måttet ändrades 1786 till 80 kannor. För salt fisk gällde under hela fiskeperioden ett mått av 48 kannor.² För tiden före 1773 kan rymden av den mätaretunna som användes vid försäljning av färsk sill ha varierat något. Den sistnämnda omständigheten är värd att hålla i minne. På själva båtpremierna hade emellertid ovan beskrivna förhållanden ingen inverkan.

Näringslivet var under 1700-talet i hög grad reglerat genom stadgar och förordningar. Man kunde förmoda, att någon eller några av dessa berör skeppsmätningen. En sådan stadga vore av betydelse i detta

¹ För exempel se s. 131 ovan, sista stycket.

² Nilsson, L. s. 284.

sammanhang. Det här intressanta är inte hur mätningen gick till utan vilka fartyg som mättes. Föreskrifter om skeppsmätningen har också påträffats. I Kungl. Maj:ts reglemente av den 11 mars 1778 rörande skeppsmätarnas verksamhet heter det i ingressen: »Wi Gustaf etc. Göre weterligit: at ehuru, genom Kongl. Brefwet til Wårt och Riksens Commerce-Collegium af den 1 October 1723, en behörig afmätning på alla til handel bygde Skepp och Farkostar blifwit påbuden, Mätare-Brefs utfärdande på Lästetalet derefter befald, samt åtskillige Författningar äfwen sedermera blifwit gjorde til befrämjande af säkerhet och ordning i detta mål; hafwe Wi dock förnummit, at med Mätningarne i Rikets Stapel-Städer helt olika tillgått, och at de hittils mera ankommit på Skepps-Mätarnes gissning och godtfinnande, än säkre, och på Skeppsbyggeri-wetenskapen, bygde grunder.» I reglementets § 13 heter det: »Alla öppna Båtar, som kunna bära last af fem Lästers tyngd och deröfwer, böra wara mätte, och med Mätare-bref försedde.»¹ Enligt reglementets referat av Kungl. brevet till kommerskollegium av år 1723 var alltså mätning av handelsfartyg anbefalld. Om fiskefarkoster säges ingenting i referatet. Kungl. Maj:ts brev til kommerskollegium av den 1 oktober 1723 angående »Mätare Bref på Skieppen» lyder: . . . »Det hafwa oss Riksens Ständer genom bref af d. 19 nästledne Septemb. i underdånighet tillkänna gifwet, huruledes de taget i öfwerwägande, på hwad sätt alt underslef måtte förekommas serdeles wid erläggande af de Tullafgiffter som af lästetahlet komma at utgå; Och som Riksens Ständer stadnat i den mening at hwar och en Skeppare måtte förpliktas hafwa om bord ett mätare bref, som utwisar lästetalet af des skiepp, hwileket mätare bref bör wara utgifwet af Magistraten å orten, som genom en Eedswuren byggmästare, eller om den derstädes intet finnes; då genom 2:ne Eedswurne Skeppare låter afmäta längden, bredden och diupheten af Skieppet, och sedan lästetalet derpå sätter, hwareffter Magistraten sedermera mätare brefwet meddelar, och alt framgent wid TullCammaren de Tullafgiffter, som effter lästetalet erläggas, skola betalas, börandes i fall det befinnes, att någon falsk- eller orichtighet med mätningen wore föregången, för hwar läst som Skeppet i lästetalet är förlitet angifwet, bötas af Skeppet 25 D:r

¹ Utdrag bd 11 s. 399 ff., 403.

Silf:m:t åt nästa Hospital, och 25 D:r Silf:m:t åt angifwaren; Altså haffue Wij Eder sådant härmed welat tillkänna gifwa, med nådig willja och befallning, det I föfoge den anstallt, att detta behörigen må blifwa wärekstält och effterlefwat»...¹ Uppenbarligen avser bestämmelserna endast handelsfartyg. I en instruktion för »Skepps-Afmätare» i Stockholm av den 12 maj 1738 talas blott om fartyg.² Sammanhanget är sådant, att handelsfartyg förefaller avses. Vissa möjligheter finnas att kontrollera skeppsmätarnas praxis. Göteborgs stadsarkiv (rådhusrättens och magistratens arkiv) förvaras till sina äldre delar i GLA. I arkivet ingår en serie skeppsmätningssattester, dvs. av skeppsmätarna avgivna attester över fartygsmått och dräktighet, vilka enligt anteckning därå legat till grund för av magistraten utfärdade mätbrev. Jag har gått igenom volymerna 1 (1723–29), 2 (1730–37) och 3 a (1803–10).³ Vid täta stickprov har mätningssattester för någon enstaka öppen båt endast kunnat anträffas i den sistnämnda volymen. De båda 1700-talsvolymerna innehåller av allt att döma uteslutande mätningssattester avseende större fartyg. Fiskefarkoster har uppenbarligen ej blivit uppmätta. Jfr den tidigare nämnda frånvaron i materialet av dräktighetsuppgifter hos bankskutorna, trots att dessa var ganska stora; s. 7 ovan har nämnts, att deras lastförmåga höll sig omkring 10 svåra läster. Förekomsten av uppgifter om dräktigheten hos backebåtar i premieverifikationerna 1762–65 och i kommerskollegii journal 1771 kan tänkas bero på att de som utfärdat intygen om farkostens användande under åren i fråga förfrågat sig om lastförmågan hos båten, kanske som en ytterligare hjälp vid dess identifiering, varvid båtägaren (-ägarna) gett en uppgift om den ungefärliga dräktigheten, då med utgångspunkt från det antal tunnor en last fisk brukade ge. Detta skulle kunna förklara de växlande uppgifterna om båtarnas lastförmåga 1762–65 resp. 1771.

Synpunkter på namnens formella sida kommer att ges i samband med den etymologiska behandlingen av materialet.

¹ Registratur i civilärenden 1723 1/10 s. 720 r.–722 v.

² Utdrag bd 2 s. 1366 f.

³ Göteborgs stadsarkiv Bf: 1–3 a.

Huvuddelen av namnen på backebåtar och bankskutor kan fördelas på olika kategorier, såsom skett med i föregående kapitel behandlade skeppsnamn. I ett senare avsnitt diskuteras ett antal namn, vilka kräver en utförligare behandling. Dessa redovisas i alfabetisk ordning.

Man kan konstatera, att inga namn med kristet-religiös anknytning finns i materialet. De klassiska namnen är representerade genom backebåten *Hercules* av Björkö, belagd 1771. Bland abstraktbildningar, som skeppsnamn säkerligen från början brukade personifikativt (se ovan s. 11 ff.) märks givetvis *Hoppet*; så hette en backebåt och en skuta 1771. Till denna grupp bör också backebåten *Lycka* räknas. Namnet är med största sannolikhet best. form av *lycka*, f. 'Fortuna'. Påpekas bör, att farkosten var från Bylycke i Torslanda sn, vilket möjligen bidragit till namngivningen. Fartygets namn kan ha anknytts till senare leden i hemortens. En parallell vore då på sätt och vis den sed vid antagandet av soldatnamn som Carl Sigfrid Lindstam observerat. Beträffande sådana namn framhålles i OGB 12:1, s. LII, att soldatens namn kunde anknyta till stomhemmanets, vanligen genom att börja på samma bokstav som hemmanets namn, men i vissa fall genom anknytning till ett sammansatt ortnamns senare led. Som exempel på det sistnämnda ges bl. a. soldatnamnet *Ås*; rusthållshemman var *Brattås* i Bäve. Ett annat exempel är soldatnamnet *Skog*. Soldaten i fråga hade *Listaskogen* i Bäve som rusthåll. Jfr också Alf Åberg i SvD 1966 6/8 (artikeln Näsvis, Venus och Träfot). En liknande anknytning kan, menar jag, spåras mellan hemmanet *Bylycke* och backebåtsnamnet *Lycka*. Abstrakter men av annat slag än de tidigare nämnda möter hos båtarna *Mara* om 70 tunnor, *Maran* om 120, *Trättan* om 100 och skutan *Trätta*, samtliga belagda från 1771. Givetvis är *Mara(n)* best. form av appellativet *mara*, f. och *Trätta(n)* av *träta*, f. boh. *trèta*. Det är således inte endast positiva begrepp som blivit personifierade. Namnens reala bakgrund är naturligtvis svår att komma åt. Tänkbart är, att *Trätta(n)* varit föremål för någon ägotvist, eller att oenighet bland intressenterna förekommit; beträffande *Mara(n)* kunde man föreställa sig, att dessa båtar varit trånga och obekväma, eller gamla, läckande och murkna och försedda med dåliga seglingsegenskaper. Namnens pejorativa karaktär är uppenbar. Om skutan *Långpina* se nedan s. 176 f.

Båtnamn bestående av kvinnliga förnamn är sällsynta. Hit hör skutorna *Anna* och *Maria Elisabeth*, samt backebåten *Dordi*. *Dordi* är en dialektal form av *Dorotea*. Bohuslänsk ordbok (BOB)¹ har *dōde* från Näsinge sn, Vätte hd. Ett belägg på *Dordi* möter i *Dordis hackeklamp*, benämning på en kulle i Berg, Röra sn, Orusts V. hd; se vidare OGB 8 s. 247 med litt. Till gruppen båtnamn innehållande kvinnliga förnamn får räknas *Långa Lisa*, en backebåt från Vrångö, belagd 1771. Säkra exempel på båtnamn bestående av manliga förnamn saknas. Om *Tolv* se nedan s. 187 f. En backebåt från Styrösö hette *Mörner*. Föreligger uppkallelse efter den berömda Carl Gustaf *Mörner* af Morlanda (1658–1721), guvernör över Göteborgs och Bohus län 1712, kungligt råd och generalguvernör över rikets västra provinser 1716, fältmarskalk 1717 och president i Göta Hovrätt 1719? Detta håller jag för synnerligen troligt. Jfr att ett av Lars Gatenshielms kaparfartyg hette *Greve Mörner*.²

Uppkallelse efter orter finner man i namnen *Brattåhs*, *Hällwik*, *Lyr*, *Winga*, *Hwarholmen* och det i relation därtill givna *Store Wahrholmen*. Backebåten *Brattåhs* om 94 tunnor var från Köpstadsö i Styrösö sn. Nu är *Brattås* ett ganska vanligt ortnamn i Göteborgs och Bohus län. OGB 1–5 upptar sammanlagt 9 lokaler med detta namn, varav 8 dock är naturnamn och det nionde en obebyggd lägenhet under Kastellegården i Ytterby sn.³ Som by- och gårdnamn förekommer *Brattås* mera sällan. Rosenberg anför blott två bohuslänska fall, nämligen en by i Röra sn, Orusts V. hd och en gård i Bäve sn, Lane hd.⁴ Eftersom ett känt varv fanns i Brattås i Röra⁵ har båten säkerligen byggts där. Båten *Lyr* från Styrösö innehåller också namnet på en lokal i Orusts V. hd, nämligen den stora ön *Lyr* i Tegneby sn.⁶ Skutan *Hällwik* från Råön i Morlanda sn var uppkallad efter och troligen byggd i byn *Häll(e)vik* i samma sn. Att *Winga* fått sitt namn efter det välkända *Vinga* i inloppet till Göteborg är uppenbart. *Hwarholmen* och *Store Wahrholmen* från Öckerö sn har säkerligen

¹ Manuskript i IODG.

² Nämnt i GHT 1965 12/5 s. 1.

³ OGB 1 s. 158, 305, 3 s. 186, 4 s. 104, 5 s. 93, 165.

⁴ Rosenberg bd 1 s. 189.

⁵ Se ovan s. 6.

⁶ Ortnamnet behandlas OGB 8 s. 194 f.; jfr fiskeläget *Lyre Läge(t)* a. a. s. 106.

namn efter *Varholmen* (St. och L.) i Torslanda sn, V. Hisings hd.¹ Stora och Lilla Varholmen ligger nära gränsen till Öckerö sn. Varholmen nämns i 1748 års mantalslängd, St. och L. Varholmen i 1766 års; enligt mantalslängden 1772 fanns ett sillsalteri på »Lilla Wahrhollmen».² Bebyggelse på Varholmen under förra delen av 1700-talet framgår av notiser ur andra källor.³ Att backebåtarna i fråga skulle fått namn efter de i OGB 3 s. 175 behandlade *St.* och *L. Varholmen* i Askims sn (= *Valö nr 1*) eller de båda *Varholmen* som ligger nära Galterö resp. Käsö i Styrösö sn är osannolikt. Backebåtarna *Gamla Wärfvet* och *Nya Wärfvet*, båda från Rågårdsvik, är troligen relationsnamn till varandra. Vilken lokal *Varvet* båtarna fått namn efter är ovisst. Inom Orusts V. hd finns flera att välja emellan.⁴ Möjligheten av direkt uppkallelse efter *Gamla Varvet* resp. *Nya Varvet* vid Göteborg kan emellertid ej uteslutas. Dessa fungerade också som örlogsbaser och var väl kända. Om skeppsgården i Göteborg se ovan s. 47 och jfr OGB 2 s. 9. *Nya Varvet* anlades år 1700 på mark belägen i V. Frölunda sn.⁵ Om formen *värv* 'varv' se OGB 2 s. 9. *Långholmen* från Rörö i Öckerö sn kan tänkas vara uppkallad antingen efter *Långholmen* »Liten af fiskare bebodd ö i Hakefjorden af Kattegatt, invid och räknad till Torslanda sn, V. Hisings hd»⁶ eller hemmansdelen *Långholmen* på Rörö.⁷

Ett antal båtar bär namn, som till formen överensstämmer med en vanlig bohusslänsk inbyggarnamnsvbildning, nämligen genom suffixet *-e*, i best. form *-en*.⁸ Båtnamnen i fråga innebär säkerligen oftast, att farkosten byggts på den ort vartill namnet är bildat. Exempel finns emellertid också, där hemortens namn avses. *Almacken* om 130 tunnor, hemmahörande i Stuveröd, har väl tillverkats i *Allmag* i Myckleby sn, Orusts Ö. hd. Namnet på denna by skrivs altern.

¹ Namnet behandlas i OGB 4 s. 99.

² Torslanda s. 67.

³ Se exempelvis nyss a. a. s. 101.

⁴ Se ovan s. 6 och OGB 8 s. XXIV. I OGB 8 s. 337 behandlas ett gårde *Varvet* på Ängö i Morlanda sn. Båtvarv lär ha funnits där; det säges, att en Bildt — väl Abraham Gustaf Bildt (1747–1828) — ägt varvet.

⁵ OGB 3 s. 51.

⁶ Rosenberg bd 2 s. 104; jfr OGB 4 s. 24.

⁷ OGB 4 s. 66.

⁸ Tengström s. 352 ff.

All(m)ak i jb 1811 och 1825, *Almacker* på sjökortet nr 72 av 1891.¹ I Myckleby husförhörslängd 1791–98, den äldsta bevarade, möter skrivningen *Allmak*, liksom i Myckleby kyrkobok 1772.² Som inbyggarnamn anger OGB 9 s. 21 *ålmågar*, *-gå*. Tengström har formen *ålmågar*, *-gå*.³ *Bärjen* (*Bergen*) från Rörö i Öckerö sn har sitt namn efter en ort *Berg*. Visserligen är byar och gårdar med detta namn inte ovanliga i Göteborgs och Bohus län, men eftersom ett varv är känt på Berg i Ljungs sn (se ovan s. 6 f.), anser jag det högst troligt att båten byggts därstädes. *Brewiken* hette en båt från Torsby sn. Att namnet bildats till *Bre(d)vik* är uppenbart. I Stenkyrka på Tjörn ligger en by Brevik vid Brevikskilen. Troligen har båten byggts där. Som inbyggarnamn därtill har Tengström antecknat *Breviken brèvlån*.⁴ Backebåten *Gullborgen* om 80 tunnor från Toröd i Stenkyrka innehåller väl namnet på gården *Gullborga gùlbørja* (eller *Gullberg*) i Ödsmåls sn, Inlands N. hd. Enligt Tengström saknas inbyggarnamn till denna gård. Alternativt kunde *Gullborgen* vara bildat till *Gullborga* under Kollungeröd i Långelanda sn, Orusts Ö. hd.⁵ Det enda äldre belägget på detta ortnamn som OGB anför är emellertid ur en lantmäteriakt från 1848, varför det är osäkert, om lokalen är gammal nog eller betydande nog för att kunna komma i fråga. *Kongsviken* om 110 tunnor från Barrevik i Morlanda kan förmodas ha varit byggd på det kända varvet i Kungsviken i samma socken. Inbyggarnamnet till ortnamnet är *køgsvigøn*.⁶ Backebåten *Langebergen* hörde hemma i Björkö; den enklaste förklaringen på namnet, vilken samtidigt infogar det i den här behandlande gruppen är, att *Langebergen* är bildat till *Långeberg lågøbær*, *-bærj*, en by i V. Frölunda sn. Som inbyggarnamn till bynamnet har upptecknats *lågøbærja* best. pl.⁷ *Långnäsen* från Köpstadsö i Styrso sn torde på samma sätt vara bildat till något *Långenäs*. På Vrångö inom socknen

¹ OGB 9 s. 21.

² Myckleby kyrkoarkiv A I: 1 s. 110, 112, C: 2 s. 43.

³ Tengström s. 153. För givande diskussion kring namnet *Almacken* och andra namn tackar jag docent Verner Ekenvall.

⁴ Tengström s. 127.

⁵ OGB 9 s. 7.

⁶ OGB 8 s. 31.

⁷ OGB 3 s. 39.

finns exempelvis en ort med detta namn.¹ Båtnamnen *Stabholten* ovan s. 122 och *Stubhulten* s. 129 avser, som senast a. st. not 2 framhållits, säkerligen samma båt. F. I. *Stab-* i *Stabholten* är att betrakta som en felskrivning för *Stub-*. De skrivningar *-hotten*, *-otten* av s. l., som påträffas i kronolänsmannens och kommerskollegii listor 1762–65 är säkert felskrivning för eller missuppfattning av ett **-holten*. De supponerade felskrivningarna är lätta att förstå; *u* i *Stub-* kan om det är hopklämt upptill läsas som ett *a*; att läsa *tt* i stället för *lt* är också lätt hänt, om strecket genom *t* även berör *l* intill. Bortfallet av *h* i kommerskollegii lista 1762–65 kan jag ej förklara på annat sätt än slarvig läsning av kronolänsmannens lista. Att vid tolkningen utgå från dessa listors sekundära skrivningar *Stabhotten*, *Stabotten* medför stora tolkningssvårigheter och ger ingen god mening. Jag anser att båtnamnet **Stubholten*, *Stubhulten* är bildat till ortnamnet *Stubbhålt*, *-holt*, en by i Jörlanda sn, Inlands N. hd. Som inbyggarnamn därtill uppger Tengström *Stubbholtten ståbhåltén*.² Var båten byggd där? *Sunden* från Hönö var troligen tillverkad vid varvet i *Sund* i Forshälla sn, Inlands Fräkne hd. *Syltnäsan* om 100 tunnors dräktighet var från Hällen i Stenkyrka. Nu finns i Myckleby sn en gård *Syltenäs*.³ Till detta gårdnamn är säkert båtnamnet bildat. Vad som sedan tarvar förklaring är s. l. *-näsan*, dvs. den feminina best. formen. Backebåtsnamn bildade till ortnamn uppvisar eljest maskulina namnformer. Kan en vits föreligga, i så fall syftande på att båten kunnat ha en starkt spetsig för e. d.? Jfr i så fall *Högnäsan* s. 173 från samma sn. Från Gullholmen var skutan *Torrkoppa*. Namnet är en femininbildning i best. form till något *Torkopp*. Samtliga bankskutor uppvisar feminina namnformer. *Torkopp* är ett vanligt namn på högt belägna platser.⁴ Ett finns under Utegård i Röra sn, ett under Bågane i Myckleby sn.⁵ Båda dessa lokaler har, som beläggen i OGB visar, funnits under 1700-talet. Under Prästgården i Ödsmål finns ett *Torkupp (-opp) tårkåp*.⁶ Som feminint inbyggarnamn till detta har

¹ OGB 3 s. 163.

² Tengström s. 57.

³ Namnet behandlas OGB 9 s. 45 f.

⁴ OGB 8 s. 82 med litt.

⁵ Se OGB 8 s. 82, 9 s. 28.

⁶ Tengström s. 90.

Torkuppan tårkåpa belagts. Namnformen är en exakt motsvarighet till den här diskuterade bankskutans. Hemmahörande i Bö i Tegneby sn var backebåten *Bön*, i Fossa i dåvarande Morlanda sn båten *Fässen*, i Lyrläge i Tegneby båten *Lyrläijen* och i Röd därstädes backebåten *Rön*. Från Mollösund var bankskutan *Mölsa*. Som bygghelsenamn till ifrågakvarande Bö anger Tengström best. pl. *bøqna*.¹ Skrivningen av båtnamnet *Bön* kan återge ett uttal *bøn*; det skulle också kunna återge ett *Båden bæn, av *både*, m. 'undervattensskär'. Jag har emellertid inga paralleller till ett båtnamn *Båden, dvs. inget namn *Skäret e. d. Den förstnämnda tolkningen har flera paralleller och äger ett avgjort företräde. Den medger att namnet kan föras till en grupp och ej står isolerat. Namnet *Fässen* är givetvis bildat medelst suffixet *-e*, i best. form *-en*, till *Fossa*, som numera tillhör Skaftö sn. Som inbyggarnamn till Fossa är best. pl. *fòsana* belagt.² *Lyrläijen* är på samma sätt bildat till *Lyrläge* (*Lyre Läge*). Namnet *Rön* förklaras utifrån *Röd* på samma sätt som *Bön* utifrån *Bö*. Att namnet skulle ha samband med adj. *röd* är mindre troligt. *Mölsa* är best. form sing. av ett *molsa*, f. Som beteckning för en kvinna från Mollösund har Tengström på Öckerö antecknat *mølsa*.³ På Östra Ängö i Stala sn har enligt Tengström funnits ett torp *Molsans mølsas, mølsas*.⁴ Stället var uppkallat efter *Molsan mølsa*, en kvinna från Mollösund. Källans skrivning med *ö* av stamstavelsens vokal är säkert ett försök att återge uttal med *g*-ljud. De senast behandlade båtarna har namn bildade till hemortens. Båtnamnen har varit accepterade av ägarna, intressenterna. Dessa är ju de som gett kronolänsmän och -fogdar uppgift om namnen. Eller är farkosternas hemorter identiska med deras byggnadsorter? Åtminstone från Bö i Tegneby är ett varv känt.⁵ I så fall blir gruppen av båtnamn bildade till ortnamn homogen; samtliga de orter som ingår i båtnamnen skulle kunna vara farkostens i fråga byggnadsort.

Bland namn bestående av personbeteckningar finner vi *Baronen*, 2 *Bruden* (i det ena fallet även belagt under den dialektala formen *brura*; boh. dial. *brur*, f. 'brud'), *Fästmän* och *Tärna*. Sistnämnda

¹ Tengström s. 127.

² OGB 8 s. 92.

³ Tengström s. 177.

⁴ Tengström s. 162.

⁵ Se ovan s. 6.

namn är best. form av *tärna*, f., som här troligen har bet. 'brudtärna', eftersom namnet — det avser en skuta hemmahörande på Kåringön — i källan möter i sekvensen *Tärna, Bruden, Fästmön*. Andra till gruppen hörande namn är *Capitain, Fiskaren, Feste-, Fästeman* 'Fästmannen', *Jungfru(e)n, Kejsaren, Muncken* och 2 *Pigan*. I mitt material har jag varken *Baronen* eller *Kejsaren* belagda som krigsfartygsnamn, och anledning att räkna med påverkan från denna kategori av skeppsnamn föreligger enligt min uppfattning icke. Tecken på eller önskemål om goda seglingsegenskaper hos fartyget kan förmodas ligga bakom namn som *Ryttaren, Hartlöparen* 'Snabblöparen', *Flygaren* (namn på två farkoster), *Dansaren* och kanske *Spelaren*. Verbet *spela* har i äldre tid även bet. 'leka'. *Giägaren (Jägaren)* och *Gröne Jägaren* förekommer också. Namngivningen av dessa har förmodligen skett med tanke på båtarnas ändamål, fiskfångandet. Den sistnämnda farkosten var väl *grön* till färgen. Man kan också ha tänkt på en jägares ofta gröna klädsel eller kan militära associationer ha spelat en roll vid namngivningen. Bohuslänska dragonerna, landskapets regemente, kallades nämligen 1720–91 »Bohus läns gröna dragoner».² Om *jägare* som militär term se SAOB J 318 f. En båt *Jagaren* är belagd från 1771. Den hörde hemma i Högen i V. Frölunda sn. Om man glömt sätta ut diakritiskt tecken över *a* är namnet identiskt med *Jägaren*. I annat fall föreligger subst. *jagare*. Detta kan dels ha samma bet. som *jägare*, dels vid denna tid som sjömilitär term betyda 'fartyg som förföljer el. är avsett att förfölja (jaga) annat fartyg'; *jagare* var speciellt benämning på vissa i segelflottorna ingående, bl. a. för kapar- och spaningstjänst o. d. avsedda lättare fartygstyper, såsom lätt fregatt, korvett o. d.³ *Spelewinken* och *Snarensvän* hör också till gruppen båtnamn innehållande personbeteckningar. Den nusvenska betydelsen hos *spelevink*, m. är 'slarver, »gynnare»'.⁴ I boh. dial. betyder ordet

¹ Om ord som ack. sing. mask. *man* 'mannen' konstaterar A. Janzén i sin avhandling 1936 s. 103, att artikelvokalen »synkoperas över hela länet i äkta mål, och artikelns *n* sammansmälter med den stamslutande konsonanten, varigenom obest. och best. sing. bli lika. Ex. *væn* 'vän(nen)' *hun* 'hund(en)', *man* 'man(nen)', *vin* 'vind(en)', *bgn* 'bott(n)en'.

² NF 3 sp. 918.

³ SAOB J 32.

⁴ Östergren bd 6 sp. 1176.

snarast 'lustigkurre, person som har många upptåg för sig'.¹ Dalin återger i sin ordbok *spelevink* med 'utsväfvande, vidlyftig, oordentlig karl, yngling'.² Vid tolkningen av namnet bör man naturligtvis ta fasta på appellativets betydelse i dialekten. Betydelsen 'Lustigkurren' e. d. hos båtnamnet kunde vara tänkbar om båten varit svårmanövrerad, eller snarare, benägen för oförutsedda rörelser. Att substantivet här skulle ha bet. 'ett slags ätlig snäcka [Littorina litorea?]'³ håller jag för osannolikt. *Snarensvän* är samma namn som de danska och norska krigs- och kaparfartygsnamnen *Snarensvend*.⁴ Förhållandet är påfallande. Någon form av samband med dansk-norsk namngivningstradition måste föreligga. Backebåten *Långeman* från Hästevik i Torslanda sn hör till denna grupp av namn eller till den närmast härefter följande. Om boh. *man*, m. 'man(nen)', se ovan under *Feste-*, *Fästeman* med not 1.

Namngivning efter kroppsdelar förekommer hos båtnamnen *Kiäken*, 2 *Lefweren*, *Nosen* och *Nypan*. Vad *Lefweren* beträffar kan båtens färg ha gett upphov till namnet. Jfr att bland Paternoster-skären finns ett *Levern lévora*, likt en torsklever till form och färg.⁵ Om backebåten *Långeman* mot förmodan skulle ha bet. 'Långfingret' bör dess namn behandlas här.⁶

En uppskattad källa att ösa ur vid namngivning av backebåtar och bankskutor var husdjursbenämningarna. Som understrukits s. 6 not 1 hade fiskarna ofta själva en del husdjur, och för många i fiskenäringen sysselsatta var fisket ett säsongarbete under de tider av året då jordbruket och boskapskötseln krävde mindre tid. Till den här behandlade namngruppen hör *Kräket* (skrivningen *Kraket* 1771 beror givetvis på uteglömt diakritiskt tecken över *a*). Boh. *kräk kræg* n. har vanligen bet. '(fä)kreatur'. Det är oftast pluralis.⁷

¹ För givande diskussioner beträffande detta och andra ord tackar jag den eminente kännaren av bohuslänska dialekter, fil. dr Erik Larsson.

² Dalin bd 2 s. 429.

³ Dahlgren s. 790. Dahlgrens belägg på *spelivink*, m. i denna bet. är hämtad ur Riksregistraturen 1605 6/5.

⁴ Dessa båda krigsfartygsnamn behandlas ovan s. 78, 84.

⁵ Meddelat av docent Verner Ekenvall.

⁶ Om subst. *långeman* i bet. 'långfinger' se SAOB L 1448. Betydelsen är vanlig i barnspråk. SAOB:s äldsta belägg är från 1823.

⁷ Se t. ex. Nilén s. 73. Se också Janzén 1936 s. 293.

Naturligtvis kan ordet också ha bet. 'kräk, stackare'. Två båtar kallades *Bocken* (i det ena fallet skrivet *Båcken*). Vi möter också namnen *Fålen*, 2 *Fol-*, *Fölungen*, 2 *Grisen*, *Hjeten* (1771 skrivet *Jeta*), 2 *Hästen*, *Katten*, 2 *Koen* 'Kon' samt *Koa*. Den sistnämnda skrivningen återger målets best. form av subst. *ko*. En båt *Merra* 'Märren' är belagd, liksom inte mindre än 5 båtar vilkas namn skrivs *Märren*. Det fanns båtar som hette *Stuten*, *Store Tiuren*, 3 *Tjuren* (även skrivet *Tiuren*) samt *Wären*. Denna skrivning återger dialektens best. form mask. sing. *vêrøn* 'baggen'. I kommerskollegii journal 1771 skrivs namnet på samma båt *Wäduren*. Detta är den i bibelspråk förekommande formen. I namnet på backebåten *Waren* från Björkö har man säkert glömt skriva ut diakritiskt tecken över *a*. Namnet är identiskt med *Wären*. En backebåt från Högen i Torslanda sn kallades *Qvia* (*Qvia*). Sannolikt betyder namnet 'Kvigan'. Skrivningen återger då målets best. form sing. av subst. *kvîa* 'kviga'. Från Ytterby i Inlands S. hd har upptecknats uttalet *kôîa*, från Jörlanda och Ucklum i Inlands N. hd *kvîa* resp. *kvîa*, från Valla på Tjörn *kvîa* och från Bullarens hd *kvîa*, det senare enl. OGB 18 s. 213. En alternativ tolkningsmöjlighet föreligger i det sydboh. *kvi*, f. 'kreatursfälla'. Ordet förekommer även i norra Bohuslän, men är där neutralt.¹ Det ingår i åtskilliga ortnamn.² Formellt kan *Qvia* vara best. form sing. av *kvi*, f. Då namngivning efter husdjur är såpass vanlig måste emellertid, synes det mig, den först nämnda tolkningen av backebåtsnamnet avgjort föredragas.

Uppkallelser efter vilda landdjur förekommer ganska ofta. *Diwret* hette en backebåt. På *djur*, n. ges täta belägg i IODG:s dialektsamlingar och i BOB. Ordboken översätter ordet med 'djur, villebråd av alla slags fyrfota djur'. En äldre betydelse hos *djur* nämns framför allt i den bohuslänska ortnamnslitteraturen. I OGB 1 s. XIII f. konstateras, att under benämningen *djur* kan i äldre ortnamn åsyftas såväl hjort och rådjur som älg; a.a. s. 237 ges bet. 'högdjur'. Se vidare a.a. bd 11 s. 4, 38, 43, 88, bd 8 s. 248. Jfr också SAOB D 1771. I ett båtnamn från 1700-talet synes en specialiserad betydelse hos

¹ OGB 16 s. 22, 205, 18 s. 98, 20:2 s. 278.

² Se t. ex. *Kvisviken* OGB 3 s. 135, *Kvin kvîa a. a. bd 1 s. 196 med not, a. a. bd 4 s. 143, **Sö(d)kvin* som 1842 skrevs *Söquia* a. a. s. 150, *Kvin kvîa* a. a. bd 5 s. 76, *Kvin, 1837 skrivet *Qvia* a. a. bd 8 s. 36. Jfr SAOB K 3390.

djur föreligga. Jag anser, att namnet syftar på något högdjur, då troligen älgen. I materialsamlingen finns nämligen tre fartyg *Elgen* (*Eljen*). Backebåtsnamnet *Gråben* betyder 'Vargen'. *Gråben*, m. (även n.) är den vanliga benämningen på vargen i boh. dial. I båt-namnet föreligger best. form sing.¹ Andra farkoster med namn efter djur är *Lekatten* 'Vesslan', *Loen*, *Råbocken*, 5 *Rü(f)wen*, *Rätta* 'Råttan', *Musa* 'Musen' samt *Pan(c)ka*. Det sistnämnda är best. form sing. av *panka*, f. 'vägglus'. Om *Björn* se nedan s. 160. En båt hette *Biörn-hufvud*.² Av exotiska djur är lejonet och sköldpaddan representerade med backebåtarna *Leyonet* från Styrösö och *Schildpadda* från Öckerö. F. l. i *Schildpadda* väl under påverkan av ty. *Schild*. Jfr da. *skild-padde*.

Fågelbenämningar förekommer i flera farkosters namn. Vi finner *Falcken*, *Måsen*, *Orren* och *Åkerhöna* 'Rapphönan'. Obest. och best. form av svaga femininer är, som tidigare framhållits, identiska i boh. Belägg på *åkerhöna* 'rapphöna' finns i IODG:s samlingar bl. a. från Kareby i Inlands S. hd och Jörlanda i Inlands N. Två skutor, från Ellös resp. Mollösund, hette *Tärna*. Naturligtvis föreligger best. form av *tärna*, f. Eftersom man av sammanhanget här ej har anledning förmoda att bet. 'brudtärna' föreligger, har jag förmodat uppkallelse efter fisktärnan, sterna hirundo. Detta är ett utmärkt namn på en bankskuta. Givetvis får den förstnämnda betydelsen dock ej helt uteslutas. En backebåt från Hästevik i Torslanda sn möter 1762–65 under skriftformen *Gåsa*, men 1771 under formen *Gåsen*; namnet på en mollösundsskuta skrevs sistnämnda år *Gåsa*. Subst. *gås gäs* är fem. i boh. dial. Ordet är väl belagt från hela Bohuslän i IODG:s samlingar.³ Vildgåsen avses utan tvivel. Som i åtskilliga tidigare exempel uppvisar källorna dels dialektens best. form av ordet, dels en mer »uppsnyggad» best. form med anknytning till högtidligare språkbruk, Bibels eller ämbetsverkens. *Örnen* är belagt för två backebåtar, *Örna* för en bankskuta. Subst. *örn*, f. '(havs)örn' föreligger i namnen. Ordet är väl belagt i landskapet; dess feminina genus är

¹ Om formen se *Fästeman* 'Fästmannen' ovan med hänvisning till Janzéns avhandling.

² Formen måste vara best. sing. Är det slutljudande *d* istället för *t* försök till ädelstavning?

³ För exempel se BOB.

påfallande. Maskulina former, väl tillkomna under inflytande från skriftspråket, har dock också påträffats.¹ Två backebåtar *Skåren* har antecknats. Båda var från Torsby sn, den ena från Brunsjär, den andra från Överön. Namnen är best. form av *skåre*, m. Ordet användes om trutarter, främst havstruten och gråtruten;² även bet. 'fiskmå's' förekommer.³ Huruvida fiskarbetolkningen närmare kan skilja de olika arterna av måsfåglar åt förefaller vara ovisst. Bet. 'vitmå's' har också upptecknats från Kville.

Åtskilliga i vattnet levande djur har gett namn åt fiskefarkoster. En båt från Höga i Torsby sn hette *Odern*. I vissa boh. dialekter heter *utter*, m. *ödär*. Belägg har ur IODG:s samlingar antecknats från Kareby i Inlands S. hd och Jörlanda och Spekeröd i Inlands N. Ur ortnamnlitteraturen har jag antecknat *ödär* från Donsö i Styrösö sn, Askims hd och från Öckerö sn i Hisings V. hd.⁴ Best. form av appellativet föreligger givetvis i båtnamnet. En annan båt var *Siöhesten*. Sjöhästar eller hästfiskar tillhör benfiskarna. Tre båtar hade namn efter sagodjuret sjökatten. Farkoster kunde också heta *Fisken*, *Laxen*, *Makrillen*, *Råcka(n)* 'Rockan', *Skiüddan*, *Svärdfisken*, *Torsken* (5 båtar kallades så), *Tumlaren* och *Wa(h)len*.

Bland namn med anknytning till växtriket finner vi *Bonderosen*, buret av en backebåt från Styrösö 1771. Det innehåller subst. *bond(e)ros*, vilket enligt SAOB dels avser stockrosen, althæa rosea Cav., dels pionen.⁵ Det äldsta belägget i SAOB på ordet i förstnämnda bet. är från 1638; för bet. 'pion' ges blott ett belägg, nämligen från 1876. *Bond(e)ros* är ej belagt i BOB. Lyttkens anför bland andra svenska namn på stockrosen även *bonderos*. Från Tyskland anför han *Bauernrose* och från Danmark *bonderose*.⁶ En backebåt från Öckerö omtalas 1762–65 som *Rosa*, 1771 som *Rosen*; ytterligare en backebåt upptagen i kommerskollegii journal sistnämnda år hette *Rosen*. Dessa namn

¹ Om de boh. formerna av ordet *örn* och genusförändringen — ordet är mask. i fvn. — se Janzén 1936 s. 21 f.

² Larsson s. 61, OGB 16 s. 140, 20:1 s. 125, 131, 142, 20:2 s. XIV, 139.

³ I Kville hd enl. OGB 16 s. 123, 140 samt enl. dialektsamlingen från Svarteborg.

⁴ OGB 3 s. 174, 4 s. 72.

⁵ SAOB B 3864.

⁶ Lyttkens bd 2 s. 568 f.

är best. form av *ros*, f. Samma ord ingår utan tvivel i de båda *Rosa*, den ena från Brunskär och den andra från Mollösund, vilka upptagas i materialet. I de båda senare fallen kunde kvinnonamnet *Rosa* teoretiskt sett tänkas föreligga. *Rosa* är emellertid ej något vanligt kvinnonamn i Bohuslän eller Västergötland. Det finns belagt, med uttalet *rôsa* i Axel Hanssons Personnamn och deras uttal på allmogemålet i Bro.¹ Bro ligger i Stångenäs hd. I dialektsamlingen från Ytterby sn, Inlands S. hd uppges, att *Rosa* är ett vanligt konamn inom socknen; som sådant uttalas det *rôsa*; använt som personnamn är det sällsynt och uttalas då *rôsa*. En uppteckning av *Rosa* som konamn har också anträffats i dialektuppteckningarna från Norums sn, Inlands N. hd. Kvinnonamnet *Rosa* har uppenbarligen inkommit relativt sent i svenskan. Roland Otterbjörk anger 1798 som årtal för namnets äldsta kända förekomst i Sverige.² Allt talar för att båtnamnen *Rosa* är best. form av *ros*, f.

Åtskilliga farkoster bär namn av skämtsam eller ironisk karaktär. Ofta är deras innebörd drastiskt jämförande. *Burcka* från Fiskebäckskil innehåller sålunda boh. *burka*, f. 'mindre tråkär, särskilt sådant som man har agn eller fisk i'. BOB ger belägg på ordet fr. o. m. Mollösund i söder t. o. m. Kungshamn i norr. Subst. *burk* är mask. i boh. och kan därför ej föreligga i namnet. En båt benämndes *Egget* (*Ägget*). *Fiskefat(et)* från Grötö i Öckerö sn måste innehålla subst. *fiskfat*, n. Den betydelse som ges i SAOB är '(större, flatt) fat att lägga upp (o. servera) fisk på'.³ Subst. *fat*, n. *fad* är väl belagt i boh. Bet. är 'fat (husgeråd), matfat, fat i servis' men också 'tunna, olje-, fotogen- eller brännvinsfat'. Båtnamnet kan mycket väl innehålla *fiskfat* i bet. 'fisktunna'.⁴ Två backebåtar kallades *Flaska* 'Flaskan'. *Fähuset* förekom som namn liksom *Glasskåpet*. Subst. *glasskåp* betyder dels 'skåp med väggar och dörr(ar) av glas' dels 'skåp att förvara glas i'.⁵ Att ur äldre belägg avgöra vilken betydelse som i vart enskilt fall kan föreligga måste ställa sig svårt. I den bohuslänska ordboken finns *glasskåp*, n. med uttalen *gl'åskéb*, *gl'ås-* belagt från

¹ IODG accession 531.

² Otterbjörk s. 188.

³ SAOB F 623.

⁴ Jfr SAOB F 371.

⁵ SAOB G 533.

socknarna Tegneby, Röra, Långelanda, Hjärtum, Bro och Krokstad. Som bet. anges genomgående 'glasskåp'. Den av SAOB först givna betydelsen hos ordet förefaller vara den som bäst passade i ett skeppsnamn. Man finge då tänka sig namnet buret av ett ganska bräckligt fartyg. Backebåtsnamnet *Jernet* innehåller naturligtvis *järn*, n. Vad kan ha avsetts? *Järn* användes som beteckning för mycket, såsom 'rustning l. pansar av järn; stycke järn av viss bestämd vikt; strykjärn l. pressjärn'.¹ Vidare förekommer det om »i sht förr använda redskap l. inrättningar av järn för djurfångst», 'fångjärn'.² Gissningsvis kan förmodas, att sistnämnda bet. föreläge i båtnamnet. Farkosten kunde med tanke på sitt ändamål ha jämförts med ett fångjärn. Eller var båten järnskodd? Jfr *Jarnmeiss*, ovan s. 40. Syftning på *strykjärn* och avseende båten form kan också föreligga. Klarhet i frågan kan säkert aldrig nås. I Dalen i Torsby sn hörde backebåten *Kaggen* om 48 tunnor hemma. Skrivningen återger den best. formen av *kagg* eller *kagge*, m. Med all sannolikhet föreligger boh. *kagge* '(mindre) tunna, kutting'. Ordet kan användas om *kagge* brukad som boj vid utsättande av fisknät o. d.³ Flera paralleller till ett namn med bet. 'kaggen' finns. Det är däremot ej troligt, att *kagg*, m. 'tjur som kastrerats först efter inträdd könsnognad'⁴ skulle föreligga i båtnamnet. Sistnämnda ord tillhör nämligen ej de boh. dialekterna utan främst västgötamålen. I IODG:s samlingar har jag anträffat det från Härryda i Sävedals hd, alltså en socken i västgötadelen av Göteborgs och Bohus län. Ett *kagg(e)* '(kort) slåde för timmerkörning om vintern' är belagt från Näsinge och Lommeländ i Vätte hd och från Tanum och Lur i Tanums hd. Detta ord har nordlig utbredning — det är ej belagt hos Erik Abrahamson i hans avhandling *Skogsbrukets och bränsleförsörjningens ordförråd i sydbohuslänska dialekter*⁵ — och för övrigt vore det icke antagligt att ett så speciellt till skogsbrukets knutet ord föreläge i ett båtnamn. Namnen på backebåten *Karfwa* om 120 tunnor från Grundsund samt skutan *Karfva* från Hällevik innehåller boh. *karv karv* f. 'korg' i best. form. Ordet är väl

¹ SAOB J 399 ff.

² SAOB J 401.

³ SAOB K 49.

⁴ SAOB K 49.

⁵ MASO 9.

belagt i Bohuslän utom i den nordligaste delen.¹ Det är givetvis ålderdomlig dialekt. En skuta hette *Kasterulla*. Subst. *kastrull* är mask. i boh. Skutans namn måste dock vara best. form av ordet. Förklaringen till att feminint genus här uppträder är väl, att fartygen uppfattas som feminina väsen och att detta medfört genusväxlingen. Jfr s. 14 ovan. Om ordet *kastrull* se vidare SAOB K 772. En båt kallades *Krubba(n)*, en annan *K(i)ällaren*. Även *Nattstufwan* förekommer som båtnamn. En backebåt från Hästevik i Torslanda sn hette så. *Nattstuga*, f. *nåststýva* betyder '(gavelrum i) andra våningen'.² Åren 1762–65 förekommer 30-tunnorsbåten *Slottet* från Björkö belagd; den ägdes av Olof Hansson. Från Björkö var 1771 två båtar *Slåttet*, båda om 30 tunnor, ägda av Sven Olsson resp. Olof Torstensson. Backebåtsnamnet *Stallen* innehåller boh, *stall*, m. 'ds'. En båt kallades *Storebouteljen*, en annan *Sån*. En *så* är ett slags öppet laggkärl. Från Öckerö var båten *Träskon* och från Tronum i Torsby sn *Tågrummet*. *Tågrum*, n. har bet. 'det rum ombord, där man sköt ned plikttåget (ankartåget), då det ej behövde användas'.³ Båtnamnet *Weja* (1771 *Wedjan*) är best. form av *vidja*, f. boh. *vèja*, *vèja*. Som ofta uppvisar verifikationerna 1762–65 mer dialektala former än kommerskollegii journal 1771. Detta är ju vad man strängt taget har att vänta sig.

Uppkallelser efter naturfenomen är sällsynta. Två backebåtar hette *Stormen*, en *Södwästen*. Säkerligen är den senare namngiven efter *sydvästvinden*. Det är icke troligt att uppkallelse efter huvudbonaden *sydväst*, m. föreligger. Dels saknas i materialet andra båtnamn innehållande benämningar på klädesplagg, dels är det äldsta belägget i SAOB Arkiv på huvudbonaden i fråga från 1857.⁴ Som benämning på ett klädesplagg är *sydväst* ett lån från holl. *zuidwester*. Jfr da. *sydvest*.⁵

Från Heden, Öckerö sn, var två backebåtar *Brea* och *Långa(n)*. Eftersom de båda farkosterna hörde hemma på samma ort anser jag

¹ Se Janzén 1936 s. 261, Björseth 1946 s. 71 och Nilén s. 68. Om formen *karv* se Janzén a. st. not 3 med dess hänvisning till litteratur samt Björseth a. st.

² Belägg hos Nilén s. 92 samt från Lur i Tanums hd ur Stommen.

³ Stenfelt sp. 584.

⁴ Enligt meddelande från ordbokschefen S. Ekbo 27/11 1963.

⁵ Hellquist bd 2 s. 1134.

relationsnamn föreligga. Orden är substantiverade adj. och namnen är bildade till *bred* resp. *lång*. *Brea* betyder alltså 'Den breda (båten)', *Långa(n)* 'Den långa (båten)'. Samma bildning, fastän med mask. best. form, föreligger hos backebåten *Lången* från Överön i Torsby sn och kan föreligga i de båda *Långa* avseende dels en båt från Björkö, dels en skuta från Stenkyrka sn på Tjörn. I de båda sistnämnda fallen kan naturligtvis mycket väl uppkallelse efter fisken *lång*, *molva vulgaris*, alternativt föreligga. Bildade till adjektiv är *Flincken* (till *flink*), *Trögen* (till *trög*), *Gråen* (till *grå*) och *Snällen* (till *snäll* 'snabb').

Namn bestående av adjektiv är *Flinck och färdig*, *Otett* (*Otätt*), *Tienstacktig* och *Trogen*. Inte mindre än fyra farkoster har det senaste namnet. En båt hette *Komsist*. Om namnformen *Winne Wänner* i kommerskollegii lista 1762–65 avseende en båt från Brunskär i Torsby sn är den riktiga, föreligger ett namn av önskekaraktär. Intygets skriftform är *Winne Wanna*. Denna kan mindre lätt läggas till grund för en tolkning. Man finge då söka anknytning till *vanna* 'redskap (förr korg eller såll) varmed säd rensas' eller förmoda, att pluralis av *vann*, n. 'vatten' inginge. Subst. *vanna* är enl. C. G. Pettersson s. 64 ff. begränsat till det centrala Östverige och kan av den anledningen ej ifrågakomma. *Winne* i sammanställningen *Winne Wanna* kan formellt vara infinitiv av ett verb, troligtvis *vinna* 'ds'. Jag har vid tolkningen av namnet utgått från skrivningen i kommerskollegii lista. Eller föreligger ett båtnamn med bet. 'Vinna vattnen'? Ett sådant vore märkligt.

Jag övergår nu till de namn i materialet, vilka av olika anledningar ansetts böra behandlas separat, ej som tidigare gruppvis. I allmänhet är det fråga om besvärligare namn, som kräver en något längre utredning. För vissa har ingen tolkning dock kunnat ges; beträffande andra kan flera alternativa förslag till etymologier framställas. Några namn har förts till gruppen av andra skäl, exempelvis att de kunnat belysa utbredningen hos ett ord i äldre tid eller trovärdigheten av en tradition. Några av namnen kunde säkerligen ha behandlats i föregående avsnitt, eftersom deras etymologier i och för sig inte är särskilt märkvärdiga; emellertid ser dessa namn påfallande ut i skrift och återger ibland dialekten väl; detta har då varit anledning att föra dem hit. Gruppen är alltså heterogen.

Alnen; 1771; backebåt om 80 tunnor från Mollösund. — Namnet

är best. form av *aln*, boh. *aŋ*, *aŋ* f. Formen är »uppsnyggad», anslutande sig till den i bibelspråk och språket i officiella kungörelser gängse. Det feminina *aln* är väl belagt i boh. dial.¹ Det betyder 'aln; alnmått; mätkäpp'. SAOB anger tre huvudbetydelser hos *aln* r. el. f., nämligen dels längdenheten *aln*, dels 'så stor del I. kvantitet, som är en *aln* lång I. bred osv.', och slutligen 'verktyg till mätning av en alns längd'.² Hur kan båten ha fått ett namn som *Alnen*? Någon real bakgrund till namnet måste ju ha funnits. Om jämförelsenamn föreligger kan, synes det mig, jämförelsen blott ha kunnat ske med alnmåttet, mätkäppen. Man finge då föreställa sig fartyget som smalt och rankigt, kanske också kort. Jfr vad som i OGB 5 s. 140 skrives om skäret *Alnen* i Torsby sn; detta skär, det större av *Alneskären*, är »litet och smalt och har kanske liknats vid en alnstock». En möjlighet vore att förklara namnet med att backebåten stött på något skär *Alnen* eller *Alneskåret*, *-skären* e. d. och fått sitt namn på grund härav. Ett s. a. s. inverterat grundstötningsnamn skulle alltså tänkas föreligga. Detta är dock mindre sannolikt, ehuru ej helt uteslutet. Några klara paralleller till sådan fartygsnamngivning har jag emellertid ej påträffat. Jfr dock att personöknamn kan uppstå på grund av någon enstaka händelse. Däremot är namngivning av skär och andra lokaler till sjöss efter grundstötta eller förlista fartyg som bekant ej ovanlig. I och för sig kunde enligt min uppfattning såväl *Alneskären* som det i SIOD 3 s. 181, 200, OGB 8 s. 167 behandlade *Alnebåde* vid Käringsön vara normala grundstötningsnamn. Denna backebåt *Alnen* eller någon annan farkost med samma namn kan ha gått på grund eller strandat där. Antagandet synes vara lika rimligt som det i SIOD 3 s. 200, OGB 5 s. 140 och 8 s. 167 framförda, att i dessa ortnamn eventuellt gen. pl. *alna* av fvn. *qlunn*, m. 'makrill' inginge. I backebåtsnamnet *Alnen* kan naturligtvis ej någon form av fvn. *qlunn* ingå. För dettas vidkommande anser jag teorien om jämförelse med mätkäppen snarast vara att föredraga.

Anstiden; 1771; backebåt om 38 tunnor från Björkö, Öckerö sn. — I namnet ingår sydboh. *andstid*, f. *ánstí* i best. form. Om best. former på *-en* för väntat dialektalt *-a* se under *Alnen* ovan. I den bohus-

¹ BOB och vidare Janzén 1936 s. 244, Björseth 1946 s. 57. *Aln*, f. är i bet. 'aln' belagt hos Nilén s. 3.

² SAOB A 1128–1133.

länska ordboken är *andstid* väl belagt upp t. o. m. Lane hd; det nordligaste belägget är från Lane-Ryr. En huvudsakligen nordboh. form är *andtid*, f. *ànti*. Den förekommer dessutom på Orust och Tjörn samt har alternativt upptecknats från Inlands Fräkne och Lane härad.¹ Som betydelse för orden anges i dialektsamlingarna 'brådska; bråd tid, tid då det är brådska och jordbruksarbete, skörde-tid'. I öckerösamlingen ges den från Knippla upptecknade bet. 'oro'. Rietz har *andstid*, m. (sic!) från Bohuslän.² Det osammansatta *ann*, *and*, fsv. *an*, *and*, fvn. *qnn*, f. är ej belagt i landskapets dialekter. Ordet och dess sammansättningar har utförligt behandlats av Ture Johannisson.³ Det har ursprungligen haft betydelsen '(ivrig) verksamhet, iver, sysselsättning, arbete'.⁴ Som namn på en backebåt passar betydelsen 'oro, brådska, iver' bra. Ett stöd är dialektuppteckningen just från Öckerö med bet. 'oro'. I namnet kunde möjligen ligga en antydning om goda seglingsegenskaper hos farkosten eller önskemål om sådana.

Archa (Arcken); 1762–65, 1771; backebåt om 50 tunnor från Höno, Öckerö sn. — Namnet är best. form av boh. *ark*, m. och f. Följande belägg på ordet anförs i BOB: *ark*, f. *-a* 'mudderverk' Valla; *ark*, m. 'gammalt dåligt fartyg' Morlanda; *ark*, m. 'ark, fartyg' Hjærtum;⁵ *ark* 'dåligt åkdon' Herrestad; *ark*, m. 'gammalt dåligt fartyg; dåligt åkdon; fallfärdig byggnad' Bro; *ark*, m. 'gammalt dåligt fartyg; fallfärdig byggnad' Tossene. Vid behandlingen av ortnamnet *Arket*, avseende en liten oansenlig stuga under Buar i Skee sn, framhåller Sohlberg,⁶ att *ark* upptecknats såsom mask. eller fem.

¹ Ett urval belägg från södra Bohuslän, hämtade ur BOB: *andstid ànsti* o. d. Öckerö, Torslanda, Ytterby, Lycke, Solberga, Ödsmål, Hjærtum, *ànstl* Rome-landa, Solberga, *ànsti* o. d. Torsby, Kareby, Spekeröd, *ànsti* Jörlanda, Ucklum, *ànsti* Norum; *andtid ànti* Klövedal, Valla, Tegneby. Björseth 1946. s. 53 uppger, att dialekten i Ödsmål har *ànsti* 'skördetid, brådska'. Mot bakgrund av detta och av de nyss anförda beläggen från södra Bohuslän är det påfallande, att han a. st. fortsätter sin framställning på följande sätt: »men den genuina formen i SB synes vara *ànti*» . . . Det sista kan ej vara riktigt.

² Rietz s. 8 b.

³ Johannisson 1941 s. 1 ff. särskilt s. 23 ff.

⁴ Johannisson 1941 s. 24.

⁵ På ordlappen står omedelbart efter översättningen följande anteckning: »(bibliskt eller gammalt utrangerat)», som uppenbarligen avser 'fartyg'.

⁶ OGB 20:1 s. 11 f.

från Bohuslän och i bet. 'gammalt fartyg; fallfärdig byggnad'. I västgötadialekt kan *ark*, f. betyda 'ask, låda'. Under byn Mardal, också belägen i Skee sn. ligger en hemmansdel *Arken árkan*. »Namnet är best. sg. av boh. *ark*, m., i bet. 'gammalt fartyg' (bibliskt uppkallelse-namn) el. 'fallfärdig byggnad'. Namnet har väl givits i skämtsam el. nedsättande mening».¹ Jfr vidare *Arken árka* OGB 3 s. 121 och *Arket* 20:2 s. 20. *Ark*, f. betyder i fsv. 'kista, skrin; ark'. Som ingående i namn på en bohuslänsk backebåt är bet. 'gammalt dåligt fartyg' den man främst bör räkna med. Namnet kan dessutom ev. antyda, att farkosten varit klumpig och otymplig.²

Baurik; 1771; backebåt om 36 tunnor från Hyppeln, Öckerö sn. — Dunkelt. Föreligger ett lånord? Suffixet *-ik* bildar i västgötamål karakteriserande virtuella konkreter med nedsättande betydelser. Det lägges vanligen till verbstammar.³ Något verb eller annat ord, vartill namnet *Baurik* skulle kunna vara bildat, har jag ej anträffat.

Björn (Biörn); 1762–65, 1771; backebåt om 46 (50) tunnor från Grötö, Öckerö sn. — Namnet är utan tvivel best. form av appellativet *björn*, m. »Artikelvokalen är synkoperad och artikelns *-n* assimilerat med det stamslutande *-ŋ*, *-n*, varigenom formerna i obest. och best. sing. blivit identiska».⁴ Med denna tolkning ansluter sig namnet till de andra båtnamn som innehåller benämningar på djur. Det är icke troligt, att båtnamnet utgöres av personnamnet *Björn*.

Blacken; 1762–65, 1771; backebåt om 30 (36) tunnor från Rörö, Öckerö sn. — Båtnamnet utgöres uppenbarligen av ett substantiverat adj. i best. form sg. Det bakomliggande adjektivet är naturligtvis *black*. *Black*, fsv. *blakker*, fvn. *blakkr* betyder dels 'matt l. blekt rödgul; blond, isabellfärgad' (i sht om hästar), dels 'matt, blek, oklar, urblekt, grådaskig'.⁵ Ordet är väl belagt i boh. dial. Den sydboh. formen är *bval̥k*, den nordboh. *blak̥k*. Betydelseerna är 'black(ig), blek, urfärgad, vitgul'. Dessutom förekommer en yngre bet. 'utan pengar, pank'. Som hästnamn är *Blacken blák̥en*, *blák̥en* uppptecknat från

¹ OGB 20:1 s. 57.

² Jfr SAOB A 2237 f.

³ Götlind 1918 s. 92. Suffixet behandlas a.a. s. 92–98.

⁴ Janzén 1936 s. 102.

⁵ SAOB B 2986 f.

Valla, Hjärtum, Skee, Näsinge och Hogdal; det sägs uttryckligen, att namnet bäres av vitgula hästar. Från Hjärtum uppges: »Ett namn som *blåkæn* torde åsyfta urbleknad, smutsgul el. liknande färg».¹ Enligt SAOB hör subst. *black*, m. l. r. 'black häst' huvudsakligen hemma i Svealand, och där, liksom i Norrland, betecknar det en häst som är matt el. blekt rödgul, blond eller isabellfärgad; i Götaland avser ordet däremot en (ljus)grå, grådaskig, musgrå el. apelryg häst.² I båtnamnet kan antingen namngivning efter häst av urblekt el. vitgul färg föreligga (jfr då namn som *Hästen*, *Fålen*) eller också kan båtnamnet ha bildats direkt till adjektivet *black*. Framför allt i sistnämnda fallet bör båten ha varit urblekt, grådaskig el. vitgul till färgen. Det finns ingen anledning räkna med att det i äldre tiders rättskipning använda redskapet *black*, m. l. r. skulle ingå i båtnamnet. Anknytning till *blacka*, f. '(blad av) storbladig växt, t. ex. näckros', kan ej föreligga.

Bocken; Båken 1762–65, Bocken 1771; backebåt om 42 (40) tunnor från Grörö, Öckerö sn. — Vid tolkningen har jag utgått från den klara och entydiga formen i kommerskollegii journal 1771. Enligt båda källorna ägdes båten av en Olof Svensson.³ Namnformerna avser samma fartyg. Formen *Båken* 1762–65 förklaras enklast genom antagandet, att bokstaven *c* i **Båcken* uteglömts av den kanske föga skrivkunnige författaren till intyget. Skrivningen *Bocken* representerar en skrivtradition med anknytning till de i religiöst och officiellt tryck förekommande stavningsvanorna. Jfr dock möjligen strax nedan. Substantivet *bock*, m. heter i södra Bohuslän *bæk*, *boĳ* men i norra Bohuslän *boĳ*. För Västergötlands vidkommande är, konstaterar Götling, *boĳ* det normala. »Ett slutet eller öppet *å*-ljud (*a*, *o*) uppträder i sammanfallsområde II i Vadsbo, vid Närkesgränsen, på en del håll i Redväg och Kind samt i Göteborgstrakten, där även *a > o* antecknats... Samtliga ljudnyanser torde återgå på *u*-vokal.»⁴ Det är formellt möjligt, att *Båken* kunde innehålla best. form av *båk*, m. boh. *bæg* 'båk, sjömärke'. Ordet har anträffats belagt från Morlanda. *Båk*, m. liksom *båken*, n. 'båk, sjömärke' uppmurat av sten, slags

¹ IODG accession 631 s. 10.

² SAOB B 2985 f.

³ Se ovan s. 123.

⁴ Götling 1940–50 bd I s. 205 f.

större sjömärke¹ måste ha varit väl kända ord för den bohuslänske 1700-talsfiskaren.² Jag anser dock anknytningen till *bock* vara att föredra. Flera andra båtnamn efter husdjur förekommer ju i materialet. Bland andra ovan s. 150 f. behandlade namn förekommer två *Bocken*; det ena skrevs *Båcken*.

Bre(d)flabben; Bredflabben 1762–65, Bre- 1771; backebåt om 32 tunnor från Hästevik, Torslanda sn. — Namnet är en sammansättning, där f. l. är adj. *bred*. S. l. är best. form sg. av det i boh. dial. väl belagda *flabb*, m. Ordet användes om människor och har bet. 'person som skrattar och pratar opassande, ohyfsad stor grov person, otrevlig kaxig man' o. d. Erik Abrahamson har från Romelanda upptecknat *flab*, n. 'stort stycke'. Det feminina *flabba* är också tämligen väl belagt i Bohuslän. Det betyder, använt om människor, '(stor och grov) kvinna som skrattar opassande, ohyfsad kvinna'.³ Orden *flabb(e)* och *flabba* ingår också i ortnamn. OGB 8 s. 315 behandlar en åker *Flabben* under Hällevik i Morlanda sn. Namnet förklaras a. st. som best. sg. av *flabb(e)*, m. 'klick eller klafs av blött ämne'; hänvisning sker till OGB 3 s. 249 och 4 s. 140. I OGB 3 a. st. behandlas åker-namnen *Flabban flåba* under Årekärr i Askims sn och *Flabben* under Livered i Kållereds sn. Om det förra konstateras, att det troligen innehåller boh. *flabba* 'klick eller klafs av blött ämne, smutsfläck'. Ett belägg på ordet från Hjärtum i denna bet. anföres. En åker *Flabben* från Ucklums sn, Inlands N. hd, nämnes. Det upplyses, att *Flabban* ligger i en kil mellan en bäck och ett dike samt består av god jord. För *Flabben* under Livered hänvisas blott till föregående namn. För de båda *Flabben* under Lärje i Backa sn och Torslanda i Torslanda sn ges inga reala upplysningar, och namnens tolkning överensstämmer med den OGB 3 s. 249 givna; hänvisning sker dit. Drougge, som i OGB 18 s. 286 behandlat åkern *Flabbarna* under Torp i Mo sn och åkern *Flabben* under Skackestad i Naverstads sn, hänvisar för

¹ Belägg finns i BOB från Öckerö, Klövedal, Kåringön och Hogdal.

² Om dessa och besläktade ord se Modéer i NoB 1939 s. 91 not 1. De avspeglar en rad av varandra oberoende läneströmmar från västgermanskt område till Nordens kuster.

³ Jfr *flabb* 'person som pratar mycket, som skroderar och skrävlar'; även om person som uppträder med dumma o. respektlösa fasoner o. särsk. låter detta sitt uppträdande bli märkbart i sitt tal. SAOB F 730.

tolkningen av namnen till OGB 3 s. 249 och 4 s. 140. *Flabben* och *Flabbarne* finns också som åkernamn i Grinneröds sn, Inlands Fräknehd.¹ Det är påfallande, att alla dessa ortnamn avser åkrar. Jag anser betydelsen 'klick eller klafs av blött ämne, smutsfläck' hos *flabb*, m. vara diskutabel. Tolkningen av ortnamnen *Flabben*, *Flabbarna* har i OGB i alltför hög grad byggts på uppgifterna i OGB 3 s. 249. Ordet *flabb* avser tydligen något stort och grovt (brett), dessutom gärna ohanterligt eller besvärligt. Jfr, att Nilén återger *flabb* med 'fet människa'.² Använt om en åker kunde en bred och svårbrukad eller svåråtkomlig sådan avses.³ När *flabb* som här ingår i ett båtnamn torde det vara fråga om en klumpig och ohanterlig farkost. Att den varit bred framgår av förleden.

Bre(d)fot(en); 1. Brefot 1762–65, Brefoten 1771; 2. Bre(d)fot 1762–65, Brefot 1771; backebåtar om 30 tunnor från Nolö, Öckerö sn resp. Överön, Torsby sn. — Namnen är sammansättningar med adj. *bred* som f. l. och *fot*, m. som s. l. De problem som knyter sig till tolkningen är av dels formell, dels innehållslig natur. Man väntar sig i ett båtnamn best. form sg., som i belägget från 1771 på backebåten från Nolö. Best. form sg. av *fot* ändas i boh. dial. på *-en* eller sonantiskt *-n*.⁴ Varför möter då i de övriga beläggen formen *Bre(d)fot*? Föreligger i dessa ett personöknamn *Bredfot*, vilket kommit att användas om en båt? Något fvn. personbinamn **Breiðfótr* har jag ej anträffat hos Lind, men väl *Breiðskeggr*.⁵ En stor grupp fornspråkliga personbinamn har avseende på kroppsliga egenskaper hos bäraren, varvid komposita som det nyss nämnda är typiska.⁶ Jfr ett bohuslänskt binamn som *Bredröv*,⁷ ett västgötskt som *Halvannanfot*, använt om en person med klumpfot.⁸ En båt *Bre(d)fot(en)* bör ha varit påfallande bred och kanske dessutom flatbottnad. Hos Christenson s. 101 omnämnes en båt *Bredfot*. Namnet förekommer i en restlängd från 1832.

¹ Se OBG 11 s. 121.

² Nilén s. 33. K. H. Lindberg har s. 18 *flab* m. 'flabb, fet människa'.

³ Fil. dr Erik Larsson anser, att *flabb*, m. i ytterbymålet snarast har bet. 'brett föremål' (även om åkerteg).

⁴ Se BOB och Janzén 1936 s. 99, 133.

⁵ Lind 1920–21 sp. 41.

⁶ Ekbo s. 280. Se också Modéer 1964 s. 101.

⁷ OGB 8 s. 113, not 7.

⁸ Bromander s. 21.

Bälgen; 1771; backebåt om 110 tunnor från Grundsund. — Namnet är best. form sg. av *bälg*, m. boh. *bælj*. Ordet har i dialekten flera betydelser. Förutom 'smides-, blåsbälg' osv. kan det betyda 'väm (hos ko), mage',¹ 'det svängda partiet i fören på en båt, bogen el. rundningen i fören på en båt'.² Detta *bälg* är etymologiskt identiskt med fsv. *bälgher* 'buk; bälg', fvn. *belgr*, got. *balgs*. I dialektuppteckningarna från Bohuslän finns ett likaså maskulint *bälg*, *bælj* 'skrik, gråt; skrikhals; röst'. Beläggen härpå i BOB är få. Med bet. 'skrik' har ordet antecknats från Västerlanda och Krokstad, med bet. 'gråt' från Lyse; i uppteckningarna från Tossene och Askum (Malmön) återges det med 'skrikhals' resp. 'röst, hals'. Detta *bälg* (*bælj*) har väl fått sitt maskulina genus under inverkan från det likalydande *bälg* '(blås)bälg' osv. men bör vad härledningen beträffar sammanställas med ett i landskapet väl belagt *bälg*, n. 'skrik, gråt'. Båda är verbal-substantiv till det *bälja bælja* som betyder dels 'gråta', dels (om kor) 'råma'.³ I ett båtnamn kan naturligtvis inte något *bälg* 'skrik, gråt' osv. ingå. Tolkningen bör anknyta till någon av de först nämnda betydelserna hos *bälg*, m. Till en betydelse '(Blås)bälgen' hos namnet finns paralleller i materialet, t. ex. *Burckan*; till en betydelse 'Magen, Vämnen' finns andra namn efter kroppsdelar som *Kiäken*, *Levern*. Slutligen har vi betydelsen 'det svängda i fören på en båt, bogen el. rundningen i fören på en båt' att räkna med. Substantivet *bälg* kan användas om något som bildar en utbuktning. Den från Rönnäng och Käringön givna betydelsen måste sammanhållas med det av SAOB anförda, i äldre skeppsbyggnadsterminologi hemmahörande *bälg* 'träfyllning inlagd under skäggknäet på fartyg för att avleda sjöarna'.⁴ Om backebåten i fråga varit försedd med särskilt mycket sådan fyllning kunde detta ha gett anledning till namnet. Stäven bör under sådana omständigheter ha blivit påfallande rundad. Jfr då namnet *Trubben*. Sammanfattningsvis kan konstateras, att alla tre här diskuterade betydelser hos *bälg* kan ingå i båtnamnet. För den sista talar att den låter namngivningsgrunden bli en del av själva fartyget.

¹ BOB har belägg från Valla, Tjörns hd.

² BOB har belägg från Rönnäng, Tjörns hd, och Käringön, Orusts V. hd.

³ Jfr no. dial. *belja* 'bröle' hos Torp s. 21.

⁴ SAOB B 4754.

Bös; 1771; backebåt om 80 tunnor från Bol, Tegneby sn.¹ — Namnet skulle kanske kunna vara gen. *Bös* till *Bö*. Ett båtvarv fanns i Bö i Tegneby.² I mitt material har jag emellertid i övrigt inga exempel på båtnamn bestående av genitiver av ortnamn. Vore fartygsnamnet bildat till ortnamnet *Bö* väntade man sig ett *Bön*. Detta namn finns också.³ Förklaringen till backebåtsnamnet *Bös* måste sökas på annat håll. Enligt min mening består det av adj. *bös*. Ordet, fsv. *bös*, är ett lån från tyskan. De betydelser SAOB anför är 'förargad, förbittrad, förtörnad, vred', vidare den nu utdöda bet. 'elak, ond' samt (om sak) 'svår, hård'. De båda sista betydelserna uppges nu blott förekomma i vissa trakter, bygdemålsfärgat, om regnigt och blåsigt väder.⁴ Adj. *bös* finns i svenska dialekter. Rietz känner det från Småland i en bet. 'vild, som far oförväget fram'.⁵ I boh. dialekter finns *bös* *bøs* belagt med betydelserna 'stolt, övermodig, hänsynslös, framfusig, kaxig'. Belägg finns i BOB från Bro, Stångenäs hd, Askum i Sotenäs hd, Foss i Tunge hd, Hede i Sörbygdens hd, Mo i Bullarens hd, Tanum i häradet med samma namn samt från Skee och Lommeländ i Vätte hd. Backebåten *Bös* var från Orust. Det närmaste belägget på adjektivet är från Bro. Under 1700-talet kan ordet *bös* mycket väl ha haft ett något större utbredningsområde i Bohuslän än det nuvarande. Jfr under *Rässen* nedan. Att dialekterna på Orust har drag gemensamma med mål i nordligare delar av landskapet har tidigare observerats.⁶ Självfallet har också nu försvunna eller hittills okända överensstämmelser även i ordförrådet förekommit. Från Solberga, Inlands N. hd, finns ett adj. *buss* *buš* 'framfusig, morsk' belagt. Etymologiskt måste det vara identiskt med *bös*. Jfr den SAOB a. st. anförda alternativformen *böss*. Den korta vokalen i *buss* (och *böss*) är svårförklarlig. Beror det på att belägget står isolerat, och att ordet har spärat ur? En parallell till backebåtsnamnet *Bös* föreligger

¹ Någon ort *Bol* är ej känd från Tegneby eller Morlanda socknar enligt OGB 8 och Rosenberg. Ett *Bö* finns i Tegneby. Läsningsen *Bol* i källan, kommerskollegii journal 1771, är fullt tydlig. Troligtvis är det fråga om någon nu försvunnen lokal.

² Se ovan s. 6, 148.

³ Se ovan s. 148.

⁴ SAOB B 4918.

⁵ Rietz s. 80 a.

⁶ Se t. ex. OGB 8 s. XXX f. med litt.

på sätt och vis i *Bösa Lejonet*. Så kallades ett år 1564 från danskarna erövrat stort krigsskepp; namnet återges av Modéer med 'det barska, vredgade lejonet'.¹ I backebåtsnamnet ingår naturligtvis någon av de från Bohuslän upptecknade betydelseerna; bäst av dem passar 'framfusig, morsk'. För paralleller i form av andra adj. använda som fartygsnamn, se ovan s. 20, 71 och jfr *Flinkål* nedan.

Feija (*Fäija*); 1. 1771; backebåt om 91 tunnor från Styrösö; 2. 1771; backebåt om 80 tunnor från Mollösund. — De båda fartygen bär uppenbarligen samma namn. Formellt kan detta vara dialektens best. form sg. av ett enstavigt eller tvåstavigt femininum. Hjalmar Lindroth har i SIOD 1 s. 25 behandlat ett holmnamn *Fäjjan fēja*. Han förmodar, att detta är identiskt med önamnet *Fäjjan* i Roslagen och väl besläktat med förleden hos namnet *Fäjö* i Karlskrona skärgård. *Fäjjan* är enligt Lindroth säkerligen ett verbalsubstantiv till *feja* 'sopa ren, göra blank o. d.', boh. *fēja* »(Tjörn, där i begreppet ingår även t. ex. skurning och skrubbning)». Namnet vore, menar Lindroth, givet därför att holmen överspolas och »rensas» av havsvågorna, för vilka den direkt är utsatt. BOB har verbet *feja* belagt från Torsby, Inlands S. hd, från Tjörn (efter Lindroth, se ovan) och från Hjærtum i Inlands Torpe hd. Uttalet på dessa platser är *fēja*. Jag har ingen anledning att här närmare diskutera Lindroths tolkning av ortnamnen. Bertil Ohlsson har visat, att f. l. i önamnet *Fäjö* är *fä*, dialektens *faɪ*, *faɪ*. Namnet uttalas *fäɪə*, *fäɪə* och skrevs *Fæöe* i jordeböckerna 1629–33.² I de båda ortnamnen *Fäjjan* ingår troligen inte det från tyskan inlånade *feja* (jfr mlty. *vegen*) utan snarare — om nu Lindroths tanke alls är riktig — fvn. *fægja* 'göra ren' och dess suppose-rade fsv. motsvarighet **fāghia*; ett sammanfall mellan det inhemska och det inlånade verbet ligger nära till hands.³ Vill man anknyta backebåtarnas namn till namnet på den bohuslänska holmen får man räkna med samma möjligheter som diskuterades under *Alnen* ovan. Att två olika båtar, hemmahörande i olika socknar, skulle ha stött på *Fäjjan* och fått sina namn på grund därav är dock inte troligt. Inte heller bör man betrakta holmnamnet som ett grundstötningsnamn, dvs. att ett skeppsnamn vore primärt i förhållande därtill.

¹ Modéer 1956 e s. 20.

² Ohlsson s. 74 not 57.

³ Hellquist bd 1 s. 205. Se också SAOB F 423 f.

Modéer har i sin framställning om grundstöttningsnamn inga exempel på att såpass stora lokaler som holmar fått namn på så sätt.¹ Tanken på ett samband av denna art mellan holmens namn och de båda backebåtarnas anser jag sålunda böra avvisas. Båtnamnet kan dock vara bildat till boh. *fəja*. Feminina substantivbildningar till verb är inte ovanliga.² I namnet *Feija* (*Fäija*) kunde ligga en önskan, att fartygen s. a. s. sopade rent från fisk, rensade bort all fisk på de ställen där man från dem bedrev backefiske. Med denna tolkning har namnen en berömmande innebörd. En helt annan möjlighet vore att anknyta båtnamnen till adj. *feg*, fsv. *fegher*, fvn. *feigr*. Fornspråkens betydelse hos detta ord är ju '(av ödet) bestämd att snart dö, hemfallen åt döden, dödsmärkt'. Dialektalt lever denna betydelse kvar.³ Adj. *feg* är väl belagt i de bohuslänska dialekterna. Den genuina formen är *fej*. Betydelseorna anges vara '(som är) nära döden, hemfallen åt döden, bestämd att dö, ålderdomsskröplig så att döden nalkas' o.d.⁴ Ordet är numera ålderdomligt. Skriftformerna *Feija*, *Fäija* kan återge en namnform **Fegan*. Om ordbildningstypen se Götlind 1918 s. 21 f. Namnet finge då tänkas applicerat på en gammal båt i dåligt skick, som snart vore mogen för upphuggning, eller som väntades sjunka när som helst. Nedsättande båtnamn som *Mara* och *Långpina* finns ju i materialet. Men en nedsättande benämning *Feija* bildat till boh. *fej* vore så utomordentligt drastisk, att jag betvivlar 1700-talsfiskarens mod att driva sitt skämtlynne såpass långt som denna teori förutsätter. Naturligtvis har jag ej anträffat **Feg(en)*, *-an* som personbinamn. Man kunde vidare, som fil. dr David Palm föreslagit, tänka sig, att adj. *fägen* i feminin form inginge i båtnamnen. Fsv. *fæghin*,

¹ Modéer 1956 b.

² För exempel se Götlind 1918 s. 29 ff. och jfr **Larvan* till verbet *larva*, OGB 5 s. 236.

³ Jfr SAOB F 421 f. Rietz s. 134 a.

⁴ Följande belägg från olika socknar i Bohuslän, antecknade ur BOB, kan ge en uppfattning om ordets spridning: *feg* 'feg, rädd' Lundby, Solberga (i båda fallen säkert under inflytande från rspr.), *fej* Backa (som föregående), 'nära döden' Öckerö, Torslanda, Kareby, Jörlanda, Valla, Dragsmark, Brastad, Kville, Tanum, 'hemfallen åt döden' Håltå, Tegneby, 'bestämd till en snar död' Jörlanda, 'som får en hastig död' Morlanda, Svarteborg, Lur, 'som fick en hastig död' Bro, 'bestämd att dö' Västerlanda, 'ålderdomsskröplig så att döden nalkas' Foss, 'som snart dör' Håby, 'som snart skall dö' Skee, Hogdal.

fvn. *feginn* betyder 'glad; nöjd' men kan också användas i bet. 'ivrig'.¹ Den sistnämnda betydelsen skulle passa bra i ett båtnamn. Rietz anför *fegen, fågen* 'glad, innerligt förnöjd' från Ångermanland, Södermanland, Uppland, Västergötland, Småland och Gotland, *fegjen* 'ds.' från Jämtland, Hälsingland, Dalsland, Östergötland, *fägjan, fågjin* 'ds.' från Västerbotten, Medelpad, västra Dalarna, Västmanland och Närke samt *fejer* 'ivrig, livlig' från Småland och Blekinge (Östra hd).² Aasen känner *fegen* 'glad, vel fornøiet' från norska dialekter.³ *Fågen* är dock ej upptecknat från Bohuslän. Jag har inte heller anträffat ordet hos Leander, Peterson, Kalén eller Wangö. Det kan emellertid ej anses otroligt, att *fågen* i äldre tider förekommit i bohuslänska dialekter, eftersom det är känt i Norge och enligt Rietz i Dalsland. Adjektiv på *-en* har femininformen på *-a* i sydbohuslänska mål. Den i sammanhanget bäst passande betydelsen hos adj. *fågen* är visserligen den i dialektmaterialet minst representerade. Ett båtnamn med bet. 'ivrig' ansluter sig emellertid väl till namn som *Orädd*, *Framfus* och *Bös*. Därför föredrar jag detta tolkningsalternativ framför det som innebär anknytning till verbet *feja*.

Fijk; 1771; backebåt om 40 tunnor från Lilleby, Torslanda sn. — En undersökning av skrivvanorna i källan, kommerskollegii journal 1771, med avseende på skillnaderna vid beteckningen av *ij* och *y* ger vid handen, att en båge eller släng utsattes över graftypen *y*; vidare drages hos *y* den nedåtgående bågen ut till vänster och slutar så. Vid *ij* utsattes två prickar, och den nedåtgående bågen drages upp till raden igen. I skrivningen av båtnamnet föreligger tydligt *ij*. Därför är det mindre sannolikt att substantivet boh. *fyk, fyg* n. 'duggregn, fint snöfall' föreligger i »uppsnyggad» form. Om uppkallelser av båtar efter naturföreteelser jfr annars *Stormen*, *Södvästen*. I ett båtnamn väntar man sig bestämd form. Något adj. *fik är icke känt. Däremot finns ett *fiken* 'ivrig'.⁴ Verbet *fika* är väl belagt i IODG:s bohuslänska dialektsamlingar. Uttalet är *fīga*. Ordet återges med 'fika (efter ngt), samla pengar'. Hos Rietz möter *fika* i bet. 'skynda'. Belägg ges från Södermanland, Östergötland, Småland, Blekinge,

SAOB F 2037 f.

² Rietz s. 133 b.

³ Aasen 1918 s. 149.

⁴ SAOB F 517.

Skåne och Halland.¹ Vidare ger Rietz betydelseerna 'bruka jord' och 'eftersträva, längta efter, fika efter'. Det är sistnämnda innebörd hos verbet som blivit den vanliga i bohusedialekterna. SAOB anför *fika*, fsv. *fikia* 'skynda, ivrigt sträva' dels i de äldre, i rspr. nu utdöda betydelseerna 'skynda, hasta, ila, hastigt begiva sig (ngnstädes); vara ivrigt verksam, sträva, möda sig, arbeta; eftersträva', dels naturligtvis i den nu vanliga: 'hava livligt begär (att uppnå l. förverkliga l. komma i besittning av ngt); trakta efter, stå efter' (nu för tiden i sht i nedsättande mening). Slutligen ges också betydelsen 'exploatera, bruka'.² I norska dialekter betyder *fika* enligt Torp 'stræve, gjøre sig umake'; som identiska ord anför han bl. a. jy. *fige* 'haste, være rask i sine bevægelser' och nordeng. dial. *fike* 'bevæge sig rastløst'.³ Ett verbalsubstantiv till *fika* är *fik*, n. 'brådska, hast; strävan, slit'. SAOB:s belägg är företrädesvis från ä. nsv. tid. Detta verbalsubstantiv lever kvar i dialekterna.⁴ Rietz känner det från Halland.⁵ Det är ej belagt i IODG:s bohusedialektsamlingar. Vid tolkningen av båtnamnet *Fijk* är det naturligt att söka utgångspunkten i verbet *fika*. Verbalsubstantiv av typen *fik* är ej ovanliga i dial.; de är inte bara abstrakter utan kan också användas i konkret bemärkelse, om människor. För exempel se ovan under *Feija*, samt noten här nedan. I föreliggande fall kan det knappast vara fråga om det *fik* 'brådska, hast; strävan, slit', som Rietz och SAOB anför. Snarare föreligger en personbetecknande bildning till verbet. Fil. lic. Reinert Kvillerud är benägen att jämföra härvarande båtnamn *Fijk* med en av honom i Kville sn påträffad pejorativ personbeteckning, överensstämmande med verbalstammen och använd som tillfälligt personbinamn. Exempel: *hæ sî skvåg?* (obest. f.) 'Vad säger skvak?', dvs. sladdertackan. Verbet *skvaka skvåga* betyder 'sladdra'. En dylik personbeteckning kan användas både om en man och om en kvinna.⁶ Man kan förmoda, att

¹ Rietz s. 136 b. Jfr B. Lindén i OUÅ 1950 s. 52.

² SAOB F 515 ff.

³ Torp s. 103.

⁴ SAOB F 514.

⁵ Rietz s. 136 b.

⁶ Bildningar av denna typ är mycket sällsynta i IODG:s material. Förklaringen härtill är säkert, att man vid dialektuppteckningarna tidigare ej varit inställd på att samla dylika nedsättande uttryck. Lic. Kvillerud upptecknade 1956 ungefär ett dussin sådana från Kville och Bottna. Typen kan förmodas

personbeteckningen *fik* 1771 varit mask. Om namnet som jag tror varit nedsättande bör betydelsen snarare ha varit 'han som strävar, fikar, samlar pengar' (jfr betydelsen av *fika* i bohusdialekt) än 'han som har bråttom, ilar, hastar'. Båda möjligheterna är dock tänkbara. Antar man däremot, att *fik*, n. 'brådska, hast' föreligger, kvarstår svårigheten att förklara båtnamnets obestämda form. Jag tror inte, att man bör räkna med ett imperativnamn när det gäller en farkost av detta slag. För exempel på dylika se ovan s. 72, 84.

Flinkåal; 1762–65; backebåt om 30 tunnor från Kärr, Torslanda sn. — I kommerskollegii lista 1762–65 skrivs namnet *Flinhåal*, vilket jag anser vara en förvanskning av verifikationens tydliga *Flinkåal*. Ändringen har väl företagits av någon skrivare i avsikt att göra namnet mer förståeligt.¹ Det finns i de bohuslänska dialekterna ett antal adj. på *-all*, bildade medelst suffixet *-ala*. De har behandlats av Assar Janzén.² Uttalet är *-əl* i nordboh., *-sl* o.d. i sydboh. Neutrala former är vanliga. Typens utbredningsområde är numera framför allt norra Bohuslän, Orust och Tjörn, men exempel träffas ner i Inlands Fräkne hd och ett och annat ännu längre söder ut. Adjektiven på *-all* är främst »verbaladjektiv, betecknande böjelse, benägenhet o.d.» Av rotadjektiv finns i Bohuslän nu blott *atall* 'otäck, äcklig' bevarat. Verbaladjektiven indelas av Janzén a.a. s. 34 i två grupper, nämligen bildningar till verbalstammar i förhistorisk tid samt särskräkliga nybildningar. Som exempel kan nämnas *skitall fjēdal* 'smutsaktig' Svenneby, Kville hd, *skridall skrēal* 'sjuklig' Sörbygdens hd, *sjukall sÿgal* 'sjuklig' Tossene, Sotenäs hd, *folkall fēlkēlt* (neutr.) 'mycket besökt, frekventerad' Öckerö, Hisings V.

---

vara vanlig i hela landskapet. Kvillerud var intresserad av olika ord för 'tala'. De fyra vanligaste nedsättande orden av detta slag inom det ämnesområdet var *gap gab*, f. 'person som pratar gapigt', *smal sməl*, f. 'person som pratar högljutt och mycket', *svak* f. och *tjut tyd*, f. 'kvinna som ofta klagar; barn som ofta gråter'. Kvillerud förmodar, att vid feminina bildningar av detta slag vi bör räkna med äldre, nu vanligen försvunna maskulina former. Se vidare Kvillerud s. 9 f., 22.

¹ Något **flinhål*, n. är ej belagt, men kunde tänkas vara en skämtsam beteckning för 'mun'. Efter kroppsdelar hade båtarna *Kiäken* och *Nypan* sina namn; dock är det principiellt olämpligt att utgå från en ursprunglig form. Att namnet vore obest. sg. är också ett hinder.

² Janzén 1933 s. 34 ff.

hd, Resteröd, Inlands Fräkne hd. Se f.ö. Janzén, a.a. s. 35. ff. »Som synes av den nu anförda exempelsamlingen, har suffixet *-all* i boh., framför allt i nordboh, och på öarna Orust och Tjörn, blivit oerhört produktivt. Till mycket sena bildningar kan man räkna sådana som äro bildade till subst. (*mÿrall*) och adj. (*frīall*). De till verbalstammar bildade kunna vara antingen från åtminstone fvn. tid eller sena; vilketdera låter sig ofta icke avgöra.»¹ Jag anser, att båtnamnet *Flinkkål* utgöres av ett adj. *flinkkall*, bildat till *flink* 'snabb, kvick, rask' och med ungefär samma bet. som detta. S.I. *-ål* återger ett uttal *-el*, *-öl* e. d. Att adj. på *-all* kan förekomma såpass långt ner i södra Bohuslän som i Hisings V. hd, där Torslanda ligger, visas av det nyss anförda *folkall*. År 1771 är t. v. terminus ante quem för tillkomst av bildningar på *-all* till andra adj.

Galäijän; 1771; backebåt om 90 tunnor från Backestr/and/, Stenkyrka sn. — Namnet är best. form av fartygsbeteckningen *galeja*. Se vidare ovan s. 52 not 12 med litt. Här föreligger väl den mer skämtsamma bet. 'båt, skuta'. Eller liknande backebåten till sin byggnad en *galeja*? Om Backestrand se s. 136 not. 1.

Gåla; 1771; bankskuta från Hälleviksstrand. — Adjektivet *gul* heter i boh. dial. *gul* o.d. varför den äldre, i vissa svenska dialekter förekommande biformen *gol*, *gål* icke kan ingå i namnet. Dessutom är det ytterst osannolikt, att en bankskuta skulle ha målats gul. Jag anser, att *Gåla* är bildat till något *Gård(en)*. Subst. *gård* heter i Bohuslän i allmänhet *gäl*. En lägenhet *Gården* i Mollösund behandlas OGB 8 s. 5. Troligare är dock, att skutans namn har anknytning till byn *Gård* i Myckleby sn. Orusts Ö. hd, behandlat OGB 9 s. 30. Fartyget kan ha varit byggt där. Också hemmansdelen *Gården* på Hyppeln i Öckerö sn. Hisings V. hd, och hemmansdelen *Gårda* på Hönö i samma sn² kunde komma i fråga som namngivningsgrundande. Att en bankskuta skulle ha byggts så långt söderut i Bohuslän är dock icke troligt. Jfr ovan s. 6 f. Ordbildningstypen *Gåla*, best. form fem. till namnet på en ort, är vanlig i Bohuslän.³

Halfwåla; 1771; bankskuta från Stocken. — En *våla* var ett mått

¹ Janzén 1933 s. 42.

² OGB 4 s. 64 f.

³ Se Tengström s. 346 f. med litt. Exempel återfinns också i de olika delarna av OGB.

på tio fiskar, vanligen långor. Sven T. Kjellberg meddelar, att fiskarna skulle ha med sig en våla fisk, 10 långor, till bonden som byggde båten.¹ Måttet *våla* omnämnes också hos Haneson-Rencke, som uppger, att fisk såldes i vålor till 1917.² Belägg på *halvvåla*, f. *hålvåka* 'fem stycken fiskar (vanligen långa)' har jag ur IODG:s samlingar antecknat från Ljung, Inlands Fräkne hd, och Tegneby, Orusts V. hd. Skutnamnet är best. form sg. av *halvvåla*, f. Anledningen till namnet är oviss.

Haloren; 1762–65; backebåt om 30 tunnor från Björkö, Öckerö sn. — I kommerskollegii lista skrivs namnet *Halmen*. Detta är säkert en ändring av ett eljest oförståeligt namn. Verifikationens form är *Haloren*; tolkningen bör utgå från den. Namnet innehåller säkert boh. *hallor*, m. 'hulling på fiskekrok' i best. form sg. Ordet uttalas i södra delen av landskapet vanligen *håló*, från Tjörn och norrut i allmänhet *hålor*, -or. I nordligaste delen av Bohuslän möter former som *hølar* från Krokstad och *hølor* från Lur.³ Skrivningen *Haloren* avspeglar ett äldre uttal *hålor*. Från Knippla i Öckerö sn har antecknats »En *håló*=hulling, best. form *hålor*, pl. *ålor* *hålóa*=alla hullingarna».⁴ Jfr uttal som *pål* 'pall', *stal* 'stall' och *håla* 'halla, luta'. Ordet *hallor* är etymologiskt identiskt med no. dial. *holvor*, f. 'Hage, tilbagebøiet Spids f. Ex. paa en Fiskekrog'.⁵ Men varför har backebåten fått namnet *Haloren*? Var fören på något sätt formad likt en hulling? Att ge en fiskebåt namn efter ett fiskeredskap ligger annars nära till hands. I Torsby sn. Inlands S. hd. ligger ute till havs en holme *Halloren.⁶ Namnet uttalas *hålon*, *hålor*. Holmens form påminner om spetsen på en hullingförsedd fiskekrok. Man kan ej bortse från möjligheten, att backebåten i fråga varit illa ute där eller brukat fiska där, och att detta gett anledning till dess namn. Jfr *Alnen* ovan.

Hingålen (*Hingåren*); 1762–65, 1771; backebåt om 30 (36) tunnor från Rörö, Öckerö sn. — Namnet ser märkligt ut. Det bör jämföras med namnet på hemmansdelen *Hingårdens under Önnered

¹ Kjellberg s. 10.

² Haneson-Rencke s. 157, 163, 290.

³ Jfr Nilén s. 56.

⁴ IODG accession 694 s. 75.

⁵ Aasen s. 298. Jfr Torp s. 220.

⁶ OGB 5 s. 145.

i V. Frölunda sn.¹ Båten kan ha varit byggd där. F. l. i ortnamnet *Hingården 'gården som ligger där borta el. längre bort' är pron. *hin*. Möjligt är också, att farkosten fått sitt namn efter någon annan lokal, t. ex. på Rörö, som (tillfälligt) kallats *Hingården. Om den i boh. dial. vanliga växlingen *l:r* i uttalet av s. l. *-gården* se under *Blåkäls-viken OGB 8 s. 151 med litt.

Holma; 1771; bankskuta från Grundsund. — Skrivningen återger en dialektal best. form f. Enklast förklaras namnet om man antar, att skutan varit byggd i byn *Holm* i Tegneby sn. Orusts V. hd, och att *Holman är bildat till detta ortnamn. Som inkolentnamn till *Holm* är feminint *hølma* belagt.² Bland namn på fiskeplatser omkring tio mil söderut i havet från Lindesnäs nämner Hasslöf bl. a. *Holmen*.³ Alternativt kan bankskutans namn utgöras av en femininbildning till detta.

Högnäsan; 1771; backebåt om 100 tunnor från Sältebo, Stenkyrka sn. — Namnet betyder förmodligen 'höknäsan', jfr boh. *høg*, m. 'hök'. Adj. *hög høw*, *høj* o. d. ingår knappast i namnet. Båten var nog försedd med en starkt spetsig för.

Höra; 1771; bankskuta från Mollösund. — Dunkelt. Namnet kan vara best. form sg. av ett feminint ord, ovisst vilket. Föreligger ellips till något ortnamn på *Hör-*?

Kilen (*Kihlen*); 1762-65, 1771; backebåt om 32 (38) tunnor från Hyppeln, Öckerö sn. — Troligen är namnet best. form av *kil*. Namngivningsgrund kan ha varit en ovanligt spetsig för. Jfr *Högnäsan* strax ovan. Alternativt har *kil* här den i fisketerminologi förekommande betydelsen 'ss. fångstrum tjänande, strut- l. säckliknande utbuktning bakåt i en vanlig nots mitt'.⁴ Om namngivning efter fiskeredskap se under *Haloren*. Någon ort med namn vartill båt-namnet kunnat bildas finns ej i trakten. Det är icke troligt, att farkosten byggts i Fiskebäckskil, som ofta kallas *Kilen*.⁵ Fiskebäckskil var nämligen ett rent fiskeläge. I Valla på Tjörn ligger vid Askeröfjorden en by *Kil*; där kan båten däremot ha byggts. Som inkolent-

¹ OGB 3 s. 50.

² OGB 8 s. 111.

³ Hasslöf 1939 s. 120. Andra fiskeplatsnamn ges a.a. s. 121.

⁴ SAOB K 926.

⁵ OGB 8 s. 91.

namn till *Kil* känner Tengström *sln*.¹ Det synes uteslutet, att boh. *kile*, m. 'havsvik' ingår i båtnamnet.

Kinbergen; 1771; backebåt om 36 tunnor från Nolö, Öckerö sn. — Någon by eller gård *Kindberg till vars namn båten skulle kunna ha bildats är icke känt från Bohuslän. I byn Glose i Torsby sn, Inlands S. hd, finns en strandrensa med bergudde som bl. a. kallas *Kinneberget sln*.² Det är inte troligt att en backebåt skulle ha byggts där och fått namn efter en dylik lokal. Ovan s. 97 har ett skepp, vars namn består av familjenamnet *Boender* omtalats, och backebåten *Mörner* behandlas ovan s. 144. Bland krigsfartyg är uppkallelser efter personer ju vanliga. I analogi med nyss nämnda exempel vill jag förmoda, att släktnamnet *Kin(d)berg* ingår i det här diskuterade båtnamnet. En *Per Kindberg* nämnes i Torsby dödbok 1763,³ och personer med namnet *Kinberg* förekommer som arvtagare i en bouppteckning ingiven till V. Hisings häradsrätt 1816.⁴ I bouppteckningar från Göteborg finns åtskilliga personer *Kindberg*, *Kin(n)berg* nämnda från 1700- och 1800-talen.⁵ En båt som byggts eller ägts av någon *Kin(d)berg* bör ha kunnat kallas *Kinbergen*. Namnbildningsprincipen blir alltså då densamma som i de till ortnamn bildade namnen av typen *Sunden*, *Stubhulten* o. s. v.

Kiälcken; 1771 backebåt om 100 tunnor från Kälkerön, Stenkyrka sn. — Båtnamnet anknyter uppenbarligen till hemortens namn. *Kälkerön*, som ligger i Klövedals sn,⁶ skrevs *Kelckerön* 1558 DN 15 s. 792, *Kjälkön* 1673 S 73 fol. 6, *Kjelkön* 1687 S 73 fol. 7, *Kiählken* u. å. KrA XV 2 a,⁷ *Kiälckeröen* 1748 Ml, 1771 Ml, *Kiälkerön* Klövedals Hfl 1805–06 s. 33, Klövedals Hfl 1807–08 fol. 9.⁸ Tengström anger intet inbyggarnamn till Kälkerön. Dess befolkning var större förr än den är nu. Önamnet uttalas enligt SIOD 3 a. st. *šätkarōa*. På grund av uttalet och de flesta äldre beläggen på detta ortnamn kan man ej antaga uppkallelse av båten direkt efter Kälkerön; belägget

¹ Tengström s. 138.

² OGB 5 s. 184.

³ Torsby kyrkoarkiv C:1 s. 50.

⁴ Västra Hisings häradsrätts arkiv F II a: 5, bouppteckningar 1816–23, nr 31.

⁵ Register över Göteborgs stads bouppteckningar 1663–1901 bd 11 s. 54–61.

⁶ Se ovan s. 135 not 1.

⁷ Beläggen efter Lindroth i SIOD 3 s. 88.

⁸ Beläggen ur material i GLA.

Kiählken på kartan XV 2 a i KrA står isolerat. Jag anser, att båten kallats *Kiälcken* eftersom den var från Kälkerön. Ingen för ett båtnamn passande betydelse hos subst. *kälke* ges i SAOB.¹ Backebåtsnamnet *Kiälcken* är alltså snarast en vits.

Kulten; 1771; backebåt om 80 tunnor från Björholmen, Stenkyrka sn. — Båtnamnet är best. form sg. av substantivet *kult*. Detta kan användas dels i betydelserna '(jämförelsevis) kort stock; rorkult, rorpinne; ett slags mindre (fiske)båt' dels i betydelserna 'knubbig gosse, halv vuxen gosse, (liten) gosse; (halv vuxen) gris, kulting'.² Förmodligen föreligger i båtnamnet någon av de sistnämnda betydelserna. Ur IODG:s dialektsamlingar har jag antecknat *kult*, m. 'ung gosse' från Klövedal, Valla och Tegneby, 'liten pojke' från Solberga, Forshälla och Röra. Sammansättningarna *kultpojke* och *kultgris* finns belagda i Bohuslän. Jag finner det mindre troligt, att *Kulten* skulle ha bet. 'Rorpinnen'. Innebörden 'ett slags (mindre) fiskebåt' hos *kult* passar inte heller riktigt bra, eftersom fler backebåtar i materialet torde ha varit av denna typ. Jfr sammansättningen *kultbåt* ovan s. 119 not 3. Var typen kultbåtar däremot sällan brukade för backefiske kunde ordet i föreliggande namn avse båttypen. SAOB:s belägg tyder dock på ett flitigt bruk av kultar vid fisket. I nordligare delar av Bohuslän förekommer ett terrängbetecknande *kult*, m. 'liten kulle'.³ Detta ord kan naturligtvis ej ingå i det här aktuella båtnamnet.

Langström (*Långström*); 1762–65, 1771; backebåt om 32 tunnor från Hälsö, Öckerö sn. — Innehåller möjligen släktnamnet *Långström*. Jfr namn som *Boender*, *Mörner* etc. *Lång* heter i målet *lag*. Som ofta är verifikationens form 1762–65 dialektal.

Luren; 1771; backebåt om 130 tunnor från Fiskebäckskil. — Namnet kan tolkas på flera sätt. Det kan vara best. form sg. av *lur*, m. 'bedräglig, listig l. slug person, skälm, luver'.⁴ Ett adj. *lur* 'illmarig, bedräglig, knipslug' finns belagt från åtminstone Bokenäs i Lane hd och Lommeländ i Vätte hd,⁵ vilket stöder den förmodade tolkningen.

¹ Se SAOB K 3612. Den i boh. dial. vanliga formen av ordet är *kälk sælyk*, m.

² SAOB K 3160.

³ Se om detta ord A. Paulsson i SIOD 2 s. 55 och OGB 18 s. 77, 186, 20:2 s. 184.

⁴ SAOB L 1209.

⁵ Enligt uppteckning i IODG.

Man finge då tänka sig, att båten varit svårmanövrerad eller benägen för ett nyckfullt uppträdande under segling. Alternativt kunde jämförelse med *lur* 'lave varpå en kvarnsten vilar' tänkas föreligga. Uppkallelse efter fångstredskapet *lur* 'avlång låda med galler vid den ena ändan och en fallucka vid den andra', använd vid fångst av grävling, räva m. m.¹ eller 'slags låda vari en gillrad båge l. bössa var anbragt; gillrad båge, gillrad bössa' är tänkbar men inte trolig. Båten skulle i så fall ha jämförts med en dylik. Samband med socknen *Lur* i Tanums härad kan på grund av avståndet där emellan och Fiskebäckskil icke gärna komma i fråga, men är teoretiskt möjligt. Jag håller samband med *lur* i bet. 'megafon, ropare' för uteslutet i detta fall.

Långe Berg (Långeberg); 1762–65, 1771; backebåt om 40 tunnor från Röra, Björlanda sn. — I kronobefallningsmannens lista 1762–65 skrivs namnet *Langebärg*, i kommerskollegii lista för samma år *Långberg*. I samtliga källor står det i obestämd form. Denna omständighet gör, att jag ställer mig tvekande till att i första hand anknyta båtnamnet till namnet på en ort. En by i V. Frölunda sn heter *Långeberg*,² en hemmansdel på Hönö *Långebergen*.³ Visserligen kunde båten mycket väl ha varit byggd på någon av dessa lokaler — då snarast byn i V. Frölunda — men i en namnbildning till ett ortnamn väntar man sig best. form hos båtnamnet liksom i det ovan s. 146 behandlade *Langebergen*. Båtnamnen *Lyr* och *Vinga* visar dock, att direkt uppkallelse kan föreligga. Emellertid förefaller det mig troligast, att ett familjenamn *Långberg* ingår i namnet. Flera personer med detta namn är kända från göteborgstrakten under 1700-talet. Eller var båten *lång* och byggd eller (tidigare) ägd av någon person *Berg*, efter vilken den uppkallats? Jfr fyrtornet *Långe Jan* på Öland.

Långpina; 1771; bankskuta från Gullholmen. — Namnet är best. form sg. av *långpina*, f. 'lång pina'. SAOB har ordet belagt 1842 ur Emilie Flygare-Carléns roman *Rosen på Tistelön*.⁴ I OGB 8 s. 249 behandlas ett ortnamn *Långpineplan(en)* på Härmanö i Gullholmens sn. Lokalen i fråga är ett relativt plant berg. Enligt traditionen skulle

¹ SAOB L 1210.

² OGB 3 s. 39.

³ OGB 4 s. 65.

⁴ SAOB L 1434.

man härinvid »i början av 1800-t.» ha dragit upp en skuta som hette *Pinan p̄ina*. Denna förklaring avvisas OGB a. st. såsom varande osannolik; berget anses i stället ha fått sitt namn efter en åker *Långpinan* på Härmanö.¹ Att en (bank)skuta *Långpina* just från Gullholmen nu anträffats visar, att traditionen är riktig. Fartygets namn har i folkmun förkortats till *p̄ina*; den ursprungliga längre namnformen lever kvar i ortnamnet. Sannolikheten är stor för att det är just den här behandlade bankskutan, som dragits upp på Härmanö och givit berget dess namn. *Långpinan* förekommer annars ofta som namn på svårbearbetade åkrar.² Den reala bakgrunden till skeppsnamnet *Långpina* kan förmodas ha varit egenskaper hos fartyget av liknande slag som de, vilka föranlett att en båt fått namnet *Mara(n)*.³

Lästen; 1762–65, 1771; backebåt om 36 (40) tunnor från Öckerö. — Namnet är best. form sg. av substantivet *läst*. Ordet är väl belagt i Bohuslän. I södra delen av landskapet är uttalet *læst*, i den norra *lest*. Betydelsen är '(sko)läst'.⁴ Båten har väl av någon anledning jämförts med en dylik. Formen har kanske påmint om en sådan. Jag anser det ej vara möjligt att anknyta båtnamnet till något annat ord *läst* än skomakeritermen. *Läst* förekommer annars i äldre tid som ett mått på fartygs dräktighet. En *läst* motsvarade i allmänhet 12 tunnor.⁵

Nosen; 1. 1762–65; backebåt om 36 tunnor från Nolö, Öckerö sn; 2. 1762–65, 1771; backebåt om 30 tunnor från Låssby, Björlanda sn. — Se ovan s. 150. Det kan tänkas, att fören varit mer spetsig hos dessa fartyg än normalt för båtar av denna typ.

Pisckewass; 1771; backebåt om 60 tunnor från Tången, V. Frölunda sn. — Ordet är troligen ett adj., vars s. l. är *vass* 'spetsig'. I övrigt dunkelt. Den dialektala formen av *piska* är *pisk*. Har namnet något med en eventuell egenskap hos klyvarbommen att göra?

Pläggen; 1762–65; backebåt från [Brunskär, Torsby sn]. — Båtnamnet är best. form sg. av *plugg*, m. Detta uttalas *pʎog*, *pʎag* i

¹ Åkerns namn behandlas OGB 8 s. 324.

² OGB 8 s. 324.

³ Se ovan s. 143.

⁴ Jfr Nilén s. 78.

⁵ Jansson s. 46.

sydboh. dial. *plugg*, *plugg* i nordboh.¹ Skrivningen med *å* avspeglar det sydboh. uttalet. Betydelsen är 'plugg; tränegel, nit; undersätsig person'. *Plugg* kan också användas om en sur och trumpen person.² SAOB har *plugg* 'liten tapp av trä l. liknande föremål av annat material (t. ex. metall) som användes att täppa till en öppning l. slå in i ett hål (som helt fylles därmed) l. ss. kil (i sht för att fästa ngt); mindre l. yngre individ av vissa fiskarter'.³ Vilken av ordets dialektala betydelser som föreligger i båtnamnet är svårt att avgöra. En öknamnsbildning är det i vart fall fråga om.

Putten; 1771; backebåt om 50 tunnor från Röd, Torsby sn. — Se *Snyten* nedan.

Pärssa (*Pärssa*); 1762–65, 1771; backebåt om 30 (34) tunnor från Rörö, Öckerö sn. — Namnet kan ej vara best. form av substantivet *pers*, *pärs*, eftersom detta är mask. i dialekten. Något feminint **persa* är ej belagt i IODG:s samlingar eller SAOB. Verbet *persa* betyder i Boh. liksom i no. dial. 'pressa'. I no. dial. finns därtill ett *persa*, f. 'Perse, Maskine til at presse med'.⁴ Möjligt är kanske att namnets skrivning återgäve en form **Persan*, dvs. en femininbildning till *Per*.

Råssen; 1771; backebåt om 52 tunnor från Hönö, Öckerö sn. — Namnet är bestämd form av *ross*, m. 'häst'. Ordet är identiskt med fvn. *hross*, n. 'häst' och ingår liksom det nära besläktade *hors*, fsv. *hors*, n. 'häst, sto' i flera bohusslänska ortnamn. Som appellativ är intet av dem nu levande i dialekten. Carl Sigfrid Lindstam påpekar vid sin behandling av bynamnet *Råsseröd* i Bäve sn. Lane hd, att i natur- och torpnamn är *hors* vanligt i södra och mellersta Bohuslän upp till Gullmarsfjorden. I länets jordeböcker förekommer inga namn på *Hors-* (*Hårs-*) men flera på *Ross-* (*Råss-*). »I mell. Boh. tycks alltså det genuina *ross* 'häst' efter hand ha fått ge vika för det från öster (och söder?) inträngande *hors*. Nu är båda orden utdöda här». ⁵ Något inbyggarnamn till *Råsseröd* är ej belagt, men det har enligt Lindstam kanske varit **Råssen*. I V. Frölunda sn ligger

¹ Ur IODG:s samlingar har belägg stickprovsviis antecknats från Ytterby, Röra, Morlanda, Forshälla, Lyse, Foss, Kville, Sanne, Skee och Nälinge.

² Belägg har antecknats från Lane-Ryr och Lyse.

³ SAOB P 1226 f. Jfr Rietz s. 506 b.

⁴ Aasen s. 567.

⁵ OGB 12: 1 s. 55.

två öar, *Stora* och *Lilla* *Rösö störa och *lëla rösö, rüsö, rüsö*. Namnen skrevs *Stora*, *Lilla Råssön* i 1745 års (renoverade) dombok.¹ Det är icke troligt, att båtnamnet har samband med namnen på dessa små öar utan bebyggelse. I Stala sn, Orusts Ö. hd, ligger en gård *Råssö(n)*; f. l. i detta namn är fvn. *hross*. Inbyggarnamn är *rüsön* eller *rüsöbú*.² Teoretiskt sett skulle *Råssen* kunna vara en bildning till detta ortnamn. Den upptecknade inbyggarnamnsformen talar dock i viss mån mot detta, och jag vill dessutom mindre gärna tänka mig, att en backebåt byggts såpass långt från hemorten, ehuru möjligheten ej kan uteslutas. Samma resonemang kan naturligtvis tillämpas beträffande *Råsseröd* i Bäve. Den tolkning av namnet *Råssen* jag föredragit innebär, att *ross* vid mitten av 1700-talet ännu var ett levande ord i dialekten. Fartygsnamnet ansluter sig till gruppen husdjursbeteckningar; nära paralleller är *Hästen*, *Märren* och *Fålen*.

Röken; 1. Rögen (i kommerskollegii lista Bogen) 1762-65; backebåt om 30 tunnor från Hyppeln, Öckerö sn. 2. Röken 1762-65; backebåt om 30 tunnor från Hönö, Öckerö sn. — Farkosterna ägdes av Nils Helgesson resp. Olof Larsson, som båda lyfte premier. Samma båt torde därför ej avses, ehuru det kan synas märkligt, att två båtar med samma namn och samma dräktighet vid samma tidpunkt finns i samma socken. Eller har försäljning skett från den ene ägaren till den andre under just de aktuella åren? Verifikationens *Rögen* för nr 1 återger dialektens bestämda form av *rogg*, m. 'rök'. Listans *Bogen* kan förklaras av att ett slarvigt skrivet *R* lästs som *B* och att diakritiskt tecken i form av två punkter över *o* utelämnats vid överförande av verifikationernas namnformer till kommerskollegii lista. Skriftformen *Röken* för båt nr 2 är "uppsnyggad". *Rök* kan utom i sin vanliga betydelse användas som kameral term. I det sammanhanget var röken en ursprungligen av ett hushåll bestående kameral enhet för utgörande av vissa skatter och pålagor (stundom liktydigt med prästmantal).³ Prästmantal är liktydigt med oförmedlat mantal (gällande såsom fördelningsnorm vid skatter och besvär för kyrkliga och prästerliga ändamål). I stället för *rök* kunde ibland termen *matlag*

¹ OGB 3 s. 166.

² OGB 9 s. 66.

³ SAOB R 4354.

användas.¹ *Rök* är också en beteckning för 'sädesskyl (med varierande antal kärvar)'. I denna bet. förekommer ordet i norra Bohuslän och Dalsland. Genus kan vara både mask. och neutrum. En rök omfattar här 14 el. 16 kärvar och är liktydigt med en *halvträve*.² Det är uppenbart, att denna till skördeterminologien knutna bet. ej kan föreligga i namn på en backebåt från södra Bohuslän. Något ortnamn på *Rök-*, vartill båtnamnet kunde vara bildat, har ej anträffats. Jag finner sålunda, att i *Röken* antingen måste ingå *rök*, m. i ordets vanligen förekommande bet 'rök (efter eld)' eller i bet. 'sjörök' eller också med innebörden 'matlag, hushåll'; i sistnämnda fall finge man tänka sig, att delägarna tillsammans utgjorde en rök. Det förra alternativet förefaller vara troligast. Jfr. andra namn efter naturföreteelser som *Stormen*, *Södwästen*. Antydning eller önskan om snabbhet hos fartyget torde i så fall kunna utläsas ur namnet.

Skinta; 1762–65, 1771; backebåt om 36 tunnor från Gåsesund, Tuve sn. — Namnet är väl besläktat med verbet *skinta* 'torka'³ och det i västsvenska ortnamn ofta ingående *skinta*, f. 'torr och mager backe, ofruktbar (betes)mark' o. d.⁴ Sv. *skinkmärr*, ä. nsv. *skintmärr* 'mager och usel märr' hör väl också till denna ordgrupp. Båtnamnet *Skinta* kan vara en ellips av *Skintmärra. Jfr att en *forntidd füntid* ko 'ko som ej får kalv' kallas *forntidda*, *fünta*, f. (BOB). Den bestämda formen föreligger naturligtvis. Det i boh. dial. väl belagda *skinta* 'flå djur'⁵ är säkert besläktat. Alla här nämnda ord torde ha samband med *skinn* n.

Skjäckan; 1762–65; backebåt om 30 tunnor från Rörö, Öckerö sn.

¹ Se under *matlag* i NF 17 sp. 1254.

² Belägg har ur IODG:s samlingar antecknats från Brastad, Foss, Häby, Bärfealdal, Kville, Tanum, Lur och Skee. Se också GBFT 1943 s. 96 beträffande Stångenäs hd. Från Dalsland finns belägg från åtminstone Torp och Lerdal i Valbo hd.

³ Anförts från Västergötland av Rietz, s. 586 b. Jfr *skinta upp fjnta upp* 'klarna upp (om vädret)', *skinta av fjnta á* 'torka (om marken efter regn)' hos Leander. s. 72.

⁴ Se härom Lindroth i SIOD 3 s. 151 med litt., OGB 1 s. 19, 283, 8 s. 236, 285, SOH 1 s. 119, 174, SOÄ 1:2 s. 15, 20 s. 125, 326, SOV 9 s. 234.

⁵ T. ex. *skinta en häst skjnta en häst* IODG accession 914 s. 8. Jfr också *skintad kolja*, en lättsaltad och lättorkad sådan, omnämnd av Hasslöf 1949 s. 76.

— Namnet är best. form sg. av *skäck*, m. '(vit)brokig häst'. Båten har uppenbarligen jämförts med en sådan. Kanske var den fläckig till färgen. Jfr i övrigt namn som *Hästen*, *Fålen* etc.

Skrapparen; 1771; backebåt om 80 tunnor från Annvika, Stenkyrka sn (säkerligen Spekeröd, se ovan s. 136 not 2). — Något verb **skrappa*, vartill båtnamnet kunde vara bildat, är icke känt i boh. dial. I no. dial. finns däremot ett verb *skrappa* 'banke, hamre paa'.¹ Man bör dock ej räkna med en namnbildning härtill eftersom verbet ej är belagt i landskapet. Möjligt vore, att diakritiskt tecken över stavvokalen *a* uteglömts, och att namnet vore avlett av det väl belagda *skrappa* 'skryta; berömma (ngn); kackla (om höns)'. För ordbildningen jfr *Dansaren*. Men vad skulle ha föranlett ett sådant namn, vars bet. vore 'skrävlaren, skrytaren'? Var båten präktig, men med dåliga seglingsegenskaper? Från Valla på Tjörn har antecknats ett adj. *skrapp*. Som bet. anges 'smal om midjan, välvuxen'. Uttalet är *skrap*. A. E. Holmberg känner ordet i bet. 'berömlig'.² Rietz anför sv. dial. *skrapp* 'duglig, berömvärd; fin, grann, förnäm, förmer än andra' från Bohuslän och i bet. 'flink, rask' från Skåne.³ *Skrapp* finns också i norska dialekter med bet. 'rask, let, net'.⁴ Substantiv på *-are* bildas emellertid ej till adj., varför man ej kan härleda *Skrapparen* ur *skrapp*.⁵ Släktskap mellan verbet *skräppa* och adj. *skrapp* föreligger naturligtvis.

Skräppa; 1. 1771; backebåt om 90 tunnor från Björholmen, Stenkyrka sn; 2. 1771; bankskuta från Gullholmen. — Namnet är best. form sg. av fsv., sv. dial. *skräppa*, f. '(rygg)säck, påse, väska', fvn., no. dial. *skreppa*, f. 'ds.' I IODG:s samlingar har jag antecknat *skräppa skråpa* 'väska, koffert e. d.' från Naverstad, Bullarens hd, och i bet. 'väska som bäres på ryggen' ur Thoréns ordlista 1875.⁶ Jfr namn som *Karfva*, *Burcka*. Det finns ingen anledning förmoda, att

¹ Aasen s. 684.

² Holmberg, A. E. bd 1 s. 262.

³ Rietz s. 605 a.

⁴ Aasen s. 684.

⁵ Se Olson s. 39 ff. och Wessén 1948 s. 75 ff. Om ortnamn på *-are* med adjektiviska kompositionsformer, anträffade i norra Halland och sydvästra Västergötland inklusive Askims och Sävedals härader av Göteborgs och Bohus län, se Alfvegren s. 135 ff., 140.

⁶ Thorén.

namnen *Skräppa* skulle utgöras av det i åtskilliga bohuslänska ortnamn ingående växtnamnet *skräppa*, som åsyftar storbladiga växter av skilda slag (*Rumex*, *Tussilago*, *Petasites*).¹ Namngivning av fartyg efter växter är sällsynt.

Slusa; 1771; bankskuta från Råön. — Namnet är en best. form sg. fem., *Slussan. I Torps sn, Orusts Ö. hd, ligger en ort *Slussen* *ʃlúsa*, *slúsa* y. *ʃlúsan*; platsen är ångbåtsstation m. m.² Vid Slussen fanns ett känt båtvarv.³ Skutan var utan tvivel byggd där. Skrivningen med enkelt *s* återger det äldre dialektuttalet. Eftersom flera andra bankskutor har namn avledda av byggnadsplatsens är det lämpligare att supponera en femininbildning till ortnamnet så som här skett än att förmoda direkt uppkallelse efter *Slussen*.

Smilen; 1762–65; backebåt om 30 tunnor från Hyppeln, Öckerö sn. — Namnet har säkert samband med sv. dial. *smila* 'småle; smeka', *smil*, n. 'småleende', *smila*, f. 'småleende, inställsam kvinna' (Västergötland), *smilug* 'lismaktig, smilig' (Södermanland).⁴ I namnet *Smilen* kan en antydning om dåliga egenskaper hos båten ligga. Det troliga är, att namnet utgör best. form sg. av det substantiv *smiler*, m. (familjärt) 'en som smilar; falsk och låg smickrare; lismare' som Dalin anför.⁵ På betydelsemässiga och formella grunder är det omöjligt att anknyta *Smilen* till det av Thorén och Nilén anförda boh. *smila på* (opers.) 'mildras i blåst, köld, ljusna, klarna' resp. 'bli lugnt (t. ex. genom att regn, blåst och storm upphör).'⁶

Snyten; 1. Snyten 1762–65; backebåt om 30 tunnor från Hönö, Öckerö sn; 2. Snyten 1762–65, i kronobefallningsmannens lista Suten, i kommerskollegii Suten, i kommerskollegii journal 1771 Putten; backebåt om 50 tunnor från Röd, Torsby sn. — *Snyten* förekommer som verifikationernas (grundkällornas) namnform på två olika båtar. Formerna *Sut(t)en* och *Putten* möter i mindre ursprungliga källor och avser blott den ena båten. De måste bero på felläsning och omtolkning av ett eljest oförståeligt namn. Den typ

¹ Se OGB 5 s. 253 med litt.

² OGB 9 s. 87.

³ Se ovan s. 6.

⁴ Rietz s. 633 a.

⁵ Dalin bd 2 s. 406.

⁶ Thorén, Nilén s. 119.

av *S* som möter i kronobefallningsmannens lista kan vid hastig läsning mycket väl uppfattas som ett *P*. Hur *ny* kunnat läsas som *u* är märkligare; *n* har emellertid av kronobefallningsmannen Bruhn lästs som *u*, och han har vid utskriften av sin lista helt enkelt hoppat över det *y* som finns i domboksutdraget. Att vid tolkningen utgå från namnformerna *Sut(t)en*, *Putten* är alltså metodiskt otillfredsställande. Dessutom löser ett sådant förfaringssätt inga problem, eftersom dessa båda namnformer blott möter vid båten från Torsby sn, ej vid den från Öckerö. Det kvarstår att förklara *Snyten*, den för de bägge båtarna gemensamma namnformen. Något ortnamn, till vilket *Snyten* skulle kunna vara bildat, har ej påträffats. I dialekten finns ett antal inbördes besläktade ord på *snyt-* vartill ett tolkningsförsök måste anknytas. Verbet *snyta* 'snyta; stjåla' är naturligtvis väl belagt. Ett substantiv *snyta snÿda* f. anföres av Thorén; det betyder 'näsa; tå på träskor, tofflor o. d.' I bet. 'spetsen på strumpa, vante, korv' har jag antecknat det ur samlingarna från Bro, Stångenäs hd. *Snyte*, n. betyder 'näsa'. No. dial. *snytt*, m. 'fremstikkende spids el. top' är avlett av *snut*, m. 'snute; fremragende spids'.¹ Sv. dial. *snut*, m. betyder 'nos, mule; trut, näsa; hörn, udde'.² Något mot no. dial. *snytt*, m. svarande bohuslänskt ord är icke känt. Emellertid anser jag, att ett sådant tidigare kan ha funnits. Boh. *snytt skulle då i best. form sg. vara belagt genom de bägge backebåtar som bar namnet *Snyten*. Eftersom boh. *snyta*, f. finns, är det enligt min uppfattning inte alltför djärvt att supponera ett maskulint *snytt. De bohuslänska målens många överensstämmelser i ordförrådet med norska dialekter är ett väl känt och ofta påpekat faktum. Med den här givna tolkningen av backebåtarnas namn ansluter sig dessa till raden av andra båtnamn där starkt framträdande spetsighet hos fören skulle kunna tänkas vara namngivningsorsak.

Snörka; 1762–65; backebåt om 40 tunnor från Hönö, Öckerö sn. — Namnet är best. form sg. av boh. *snurk snurk*, *snørk* f. Ordet har antecknats från Härryda, Sävedals hd, i bet. 'litet rum, vrå', från Ljung, Inlands Fräkne hd, i bet. 'trång plats (såväl inne i ett hus som ute i terrängen)' samt från Bro i Stångenäs hd, där det uppges ha

¹ Torp s. 677 f.

² Rietz s. 644 b.

betydelsen 'mörk el. avsidet liggande vrå i skogen'. Från Torp, Orusts Ö. hd, finns ett *snurke snårkø*, n. 'vrå, hörn e. d.' belagt. *Snurk* ingår också i några ortnamn. I OGB 1 s. 284 behandlas en åker *Snurken* under Skällared i Landvetters sn. Detta förklaras som innehållande *snurk*, f., en sidoförm till det av Rietz (s. 641) upptagna *snurk*, *snork*, m. och som i namnet tydligen har samma betydelse, nämligen 'den yttersta änden av något'. Marken är den yttersta änden av Dalalyckan. Ett annat *Snurken snårka* (ett torp eller en lägenhet) har funnits på Kvarnbyns mark i Fässbergs sn (nuvarande Mölndals stad).¹ Det låg på en landtunga. Beträffande etymologien hänvisas till samma namn i OGB 1. Två åkrar *Snurken* finns i Forshälla sn, Inlands Fräkne hd.² Namnet förklaras som i OGB 1. Tolkningarna av namnen i band 3 och 11 av OGB är uppenbarligen påverkade av band 1; i båda fallen hänvisas dit. I båtnamnet passar bet. 'litet rum, trång plats, vrå' bäst. Jfr *Kiällaren*, *Nattstufwan*, *Slåttet*. Det bör övervägas, om inte någon av de ur dialektsamlingarna antecknade betydelseerna snarast kommer i fråga även för ovannämnda ortnamns del. Till betydelsediskussionen jfr no. dial. *snorken* 'skrumpen, sammentrukket' och sv. dial. *snorken* 'ds'.³ Skrivningen med ö i *Snörka* tyder på att *snurk* i föreliggande fall uttalats *snørk*. Jfr uttalet av *Snurken* i Fässbergs sn.

Spränga; 1771; backebåt om 120 tunnor från Kil (Fiskebäckskil), Morlanda sn. — Tolkningen av namnet är osäker. Föreligger ett samband med verbet *springa spræya*? Knappast kan anknytning till något ortnamn på *Spring-* (*Spräng-*?) komma i fråga, då inga byar, gårdar eller andra för bruk vid skeppsnamngivning lämpliga lokaler på *Spring-*, *Spräng-* finns i trakten. Eller föreligger en femininbildning *Springan till *spring spreya*, n. 'språng', för- och akterskeppets lyftning i förh. till midskeppspartiet?⁴ Båten kan ha haft påfallande språng.

Stifwen; 1771; backebåt om 120 tunnor från Fiskebäckskil, Morlanda sn. — Namnet är bildat till det i boh. dial. mycket väl belagda *styv stv* på samma sätt som *Flincken* till *flink*, *Trögen* till

¹ OGB 3 s. 86.

² OGB 11 s. 126.

³ Torp s. 674, Rietz s. 641 a.

⁴ Hasslöf 1939 s. 179. Jfr Stenfelt sp. 517.

trög osv.¹ Bland de olika betydelserna hos adj. *styv* vill jag särskilt framhålla den i sjömansspråk förekommande innebörden 'bottentung'.² *Stifwen* är ett utomordentligt namn på ett bottentungt fartyg.

Stubben; 1771; backebåt om 75 tunnor från Styrös, (V.) Frölunda sn. — Namnet är flertydigt. Skrivningen återger best. form sg. av *stubb* m. eller *stuppe*, m. *Stubb*, m. finns i IODG:s samlingar belagt i flera betydelser. Det kan innebära 'stubb på åkern, åkerstubb',³ vidare 'vadderad underkjol'⁴ och 'stump, bit; versstump (i uttrycket *sjunga en stubb*)'. Nilén uppger *stubb*, m. som smeknamn på små gossar;⁵ i dialektsamlingarna från Skee uppges ordet kunna användas som smeknamn på små flickor. Jfr *stubbock stöböråk*, m. 'barnkolt till gossar på ca 3 år' (Håлта, Inlands N. hd). Av sammansättningar med *stubb* som s. l. har ur BOB antecknats *balstubb bålståb* 'mindre baltillställning' från Lur, Tanums hd, *bergstubb bęstúb* 'stensnultra (otenolabrus snillus)' från Svenneby och Kville i Kville hd⁶ samt *gårdsgårdsstubb* med belägg från Lyse, Stångenäs hd, Kville, Sanne i Sörbygdens hd och Mo, Bullarens hd. *Stubb* användes vidare i fisketerminologi som beteckning för ett mindre antal av på bottnen vilande backor.⁷ Hasslöf återger *stubb* eller *backestubb båkståb*, m. med 'ett efter rådande förhållanden avpassat antal backor, som sammanknutits i en räcka och då sätts och dragas på en gång'.⁸ Ur IODG:s dialektsamlingar har *stubb*, n. (sic!) 'ett fåtal sammanfogade backor för storsjöfiske' antecknats från Rönnäng, Tjörns hd; belägg på *stubb ståb, ståb* m. 'ett hundra backor (sammanfogade och satta i sjön)' finns från Kåringön, Morlanda och Gullholmen, medan *backestubb* påträffats i samlingarna från Klädesholmen, Mollösund, Gull-

¹ Se ovan s. 157.

² Stenfelt sp. 538.

³ Belägg med uttalet *ståb* har antecknats från Härryda, Romelanda, Ucklum, Valla; i nordboh. heter det genomgående *ståb*. I samlingarna från Björlanda och Ytterby anges uttalet *ståb*.

⁴ Uttalat *ståb* i Landvetter, Härryda, Romelanda, Ucklum, Valla, Tegneby, Röra osv., *ståb* i Öckerö, *stob* i Ytterby.

⁵ Nilén s. 129.

⁶ Jfr SIOD 5 s. 50.

⁷ Haneson-Rencke s. 152.

⁸ Hasslöf 1939 s. 167.

holmen och Askum (Hovenäset) i Sotenäs hd.¹ I sv. dial. kan *stubb*, m. vidare betyda 'kort svans på får och getter' (Medelpad), 'överblivna tobaksstjälkar vid snusmalning; nedra avhuggna ändan på en sädesnek' (Småland), 'stumpar av gamla gårdselträn, trolar' (troligen Småland) samt 'don, garn att fånga sjelhundar' (Gotland).² No. dial. har *stubb(e)*, m. 'stump, litet stykke, træstubb'.³ Jfr fvn. *stubbr* 'stump'. Det fsv. *stubbotter* 'trubbig, slö'⁴ är i boh. dial. belagt under formen *st̄āb̄t̄a*, *st̄ūb̄t̄a*.⁵ Det nordiska materialet pekar avgjort mot att grundbet. hos germ. **stuba-* snarare varit 'stympad, avhuggen' än 'styv'.⁶

I föreliggande backebåtsnamn ingår uppenbarligen *stubb*, m. Betydelsen torde vara 'Stumpen'. Ett sådant namn ansluter sig väl till raden av andra med skämtsamt eller ironisk karaktär. Det är inte troligt, att *stubbe* ingår. Jag finner det inte heller troligt, att uppkallelse efter en (*backe*)*stubb* föreligger. Övriga betydelser hos boh. *stubb* kan här ej komma i fråga.

Tampen; 1762–65, 1771; backebåt om 30 (50) tunnor från Nolö, Öckerö sn. — I kommerskollegii lista 1762–65 möter formen *Tumpen*. Detta beror uppenbarligen på felläsning av ett slarvigt skrivet *a* i förlagan. Namnet är best. form sg. av *tamp*. *Tamp*, m. kan i sv. dial. betyda 'grovvuxen, ohyfsad karl, drummel; stort kreatur (oxe eller häst); stort stycke, klump, massa (jord, kött, smör, trä)'. Från Blekinge är *tampa*, f. 'lunsigt fruntimmer' känt.⁷ Ur IODG:s samlingar har *tamp* *tamp*, m. antecknats från Valla i bet. 'stor grov häst', från Långelanda i bet. 'oformligt föremål'. Hjärtumssamlingen har ordet i bet. 'ovig, klumpig person'; från Rödbo, Ytterby och Torp uppges betydelsen 'lös torva, koka'. Sammansättningarna *blytamp*, *lertamp*, *jordtamp* och *snötamp* har antecknats ur IODG:s samlingar. Adj. *tampot* *tåmpota* finns i bet. 'full med jordkikor' belagt från Valla på Tjörn och bet. 'ovig, klumpig' från Hjärtum, Inlands Torpe

¹ Belägg på (*backe*)*stubb* finns också i IODG accession 435:1 b s. 45, 435:3 s. 37, 559 s. 84, 694 s. 39 f.

² Rietz s. 689 a.

³ Torp s. 733.

⁴ Söderwall bd 2 s. 523.

⁵ Belägg har antecknats t. ex. från Säve och Stenkyrka.

⁶ Jfr Hellquist bd 2 s. 1094.

⁷ Om bet. av *tamp*, *tampa* i sv. dial. se Rietz s. 723 a-b.

hd. Om betydelsen av *tamp* i halländska dialekter se Peterson s. 1266 och Wangö s. 207. *Tamp*, m. finns i no. dial., bl. a. i bet. 'langagtig klump'.¹ Ordet ingår också i ortnamn. En rund, hög halvö i Morlanda sn kallas *Tampen*.² På Yllene mark i Kville sn ligger en åker *Vasstamparna*, vars namn säkerligen betyder 'vasstuvorna'.³ En fiskeplats (fiskegrund) ute i havet sydväst om Ålesund heter *Tampen*.⁴

Tamp, m. kan också betyda 'ett slags tamduva'. Rietz anför ordet från Västergötland, och Björseth meddelar, att den sämsta sortens tamduvor kallades så i Göteborg.⁵ Enligt Björseth kan *tamp* också användas som ett okvädinsord. Ett specialfall av det nyss behandlade *tamp* 'stor grov karl' etc. föreligger tydligen i detta fall.

Från lty. eller holl. har ett *tamp*, m. 'tågända, repända' lånats in. Ordet är i denna bet. väl belagt i Bohuslän.⁶ SAOBArkiv har sitt äldsta kända exempel från 1529.⁷ Åtskilliga senare belägg från olika källor finns. I sjömännens och fiskarnas yrkesterminologi är *tamp* i denna betydelse givetvis mycket vanligt. *Pisktamp* 'grov pisksnärt, dragstropp i en sele att spänna åt honom med', som Rietz s. 723 anför från Svea- och Götaland är väl snarast lånord i dialekterna.

Backebåtsnamnet *Tampen* betyder förmodligen 'Klumpen'. Jfr namn av kategorien *Träskon*, *Sån* osv. samt ev. *Stubben*. Fiskebanken *Tampen* ligger alldeles för långt borta för att man skulle ha fiskat med backebåt där och uppkallat båten efter fiskeplatsen. Namngivning efter en tågända är icke trolig. Flera båtar såsom *Falken*, *Måsen* etc. (se ovan s. 152 f.) har visserligen fått namn efter fåglar, men jag tror inte, att fiskarna skulle ha uppkallat en båt efter tamduvan.

Tolf; 1771; backebåt om 110 tunnor från Fiskebäckskil, Morlanda sn. — Den enklaste förklaringen till namnet är kanske, att båten hade *tolv* delägare. Eller har båten fått sitt namn med tanke på de *tolv*

¹ Torp s. 770.

² OGB 8 s. 276.

³ OGB 16 s. 237.

⁴ Hasslöf 1939 kartan s. 121.

⁵ Rietz s. 723 b, Björseth 1958 s. 46.

⁶ Belägg har ur IODG:s samlingar antecknats från t. ex. Kareby, Valla, Gullholmen, Kungshamn och Tjärnö.

⁷ Enligt meddelande från ordbokschefen S. Ekbo.

apostlarna? Backebåtsnamnen brukar inte bestå av manliga förnamn. Skulle detta trots allt här vara fallet finge man tänka på *Tholf*, *Tholv* av äldre *Thorulv*.¹ Jfr *Truls* nedan. I Røde Bog nämns 3 eller 4 *jolf* från Bohuslän.² Namnet är i övrigt väl belagt i Väst- och Mellansverige från medeltiden och framåt.³ En *Tolvsson* förekommer i Solberga födelsebok 1675. I Värmland har namnet varit vanligt långt fram i tiden. I landsarkivets i Göteborg släktnamnsregister till Göteborgs och Bohus läns landsförsamlingars kyrkoböcker före 1801 har jag ej anträffat något soldat- eller båtsmansnamn *Tolv*, inte heller i bouppteckningsregistren för Älvsborgs och Skaraborgs län.

Trafla; 1771; bankskuta från Hällevik. — Subst. *trål* uttalas i boh. *tråvål*. Detta ord kan ej komma i fråga, eftersom trålfiske ej förekom i Bohuslän på 1770-talet. *Trål* är ett lån från eng. *trawl* 'släpnät'. Jag förmodar att båtnamnet har samband med orustmålets *travla tråvå* 'treva, gå under besvärliga eller obehagliga förhållanden' eller med *travla* 'tjata, gnata, kälta'. Jfr *travla* 'ds' Rietz s. 749 f. Formen *Trafla* vore då dialektens form för *Travlan. Ett dåligt fartyg (som seglade dåligt eller var obekvämt eller gistet) bör ha kunnat kallas så. *Travleskär* i Morlanda sn öster om Saltö kan ha fått sitt namn på grund av att *Trafla* stött på där. Jfr OGB 8 s. 208 f. med litt.

Trappen; 1762–65; backebåt om 30 tunnor från Nolö, Öckerö sn. — Namnet är säkert best. form sg. av boh. *trapp*, m. el. f. Ordet är i allmänhet fem., men maskulint genus har upptecknats från Ucklum och Ödsmål. En dialektal femininform kan dock här vara »upp-snyggad» till *Trappen*. *Trapp* kan dels betyda 'trappsteg; trappa' dels 'vrå'.⁴ En flat, låg båt bör ha kunnat göra skäl för namnet *Trappen* 'Trappsteget'.

Trubben; 1771; backebåt om 100 tunnor från Klädesholmen, Stenkyrka sn. — Namnet är besläktat med adj. *trubbig* och väl identiskt med sv. dial. (Småland) *trubber*, m. 'trumpen, fåordig

¹ NK 7 s. 206, 261.

² RB s. 330, 357, 534. Jfr OGB 11 s. 39, 51.

³ Lundgren-Brate s. 263, Fredriksson s. 219 ff. Jfr vidare OGB 16 s. 144 med litt.

⁴ Jfr *trapp*, f. 'sop- eller ved-vrå' anført av Rietz, s. 751 b, från Dalsland.

människa¹, no. och sv. dial. *trubb*, m. 'kort, tjock, trubbig figur', i sv. dial. även 'äling'.² *Trubben* är ett utmärkt namn på en kort, bred och trubbig båt.

Truls; 1. *Truls* 1762–65, *Trulls* 1771; backebåt om 40 tunnor från Rörö, Öckerö sn; 2. *Truls* 1762–65; backebåt om 40 tunnor från Västergården Björkö, Öckerö sn. — Båtarna ägdes av Olof Nilsson resp. Anders Tordsson. Det är väl fråga om två farkoster; i annat fall skulle båten ha sålts under något av ifrågavarande år och båda (huvud)ägarna lyft premier för samma båt. Namnet på fartygen kan knappast vara något annat än mansnamnet *Truls*, som är vanligt i Bohuslän och som ingår i ett flertal ortnamn.³ Övriga tolkningsmöjligheter, såsom anknytning till *truls*, m. 'hårknut' eller snarare till sv. dial. *truls*, m. 'litet, ovigt klumpigt barn' (Västergötland),⁴ no. dial. *truls*, m. 'enfoldig klodrian'⁵ är mindre troliga då man i så fall väntar sig best. form av båtnamnet. Eller kan ett namn av samma typ som *Fijk* ovan föreligga?

Trycket; 1771; backebåt om 110 tunnor från Grundsund, Morlanda sn. — Föreligger samband med något ortnamn på *Tryck-*? I Torps sn, Orusts Ö. hd, ligger en gård *Tryckhålan*.⁶ Båten kan ha varit byggd där och i anslutning till byggnadsplatsens namn sedan skämtsamt ha kallats *Trycket*. I Klövedals sn, Tjörns hd, finns ett torp *Tryckhålet*, men denna ort kan på grund av sin obetydlighet ej komma i fråga som byggnadsplats.

Tröggeråcken (*Tregga-*); 1762–65, 1771; backebåt om 30 tunnor från Björkö, Öckerö sn. — Namnet innehåller utan tvivel sv. dial. *friggerocken*, best. form m., benämning på stjärnbilden Orion eller delar av densamma; ordet användes vanligen om Orions bälte. Det betyder eg. 'Friggas spinnrock'. Rietz anför det från Västergötland, Östergötland och Småland; SAOB:s äldsta belägg på *friggerock(en)* är från 1665.⁷ Formerna *Tröggeråcken*, *Tregga-* är att betrakta som

¹ Rietz s. 754 b.

² Se Torp under *trubb*, Hellquist under *trubbig*.

³ Om namnet *Truls* se särskilt Anna Eriksson i NoB 1930 s. 116 ff.

⁴ Rietz s. 755 a.

⁵ Torp s. 810.

⁶ OGB 9 s. 89.

⁷ Rietz s. 165 a, SAOB F 1520.

urspårningar. De har mer eller mindre nära anknytits till adj. *trygg trög*. Från Spekeröd och Grinneröd har antecknats *trögäröken*, 'stjärnbilden Orion'.

Ulcken; 1771; backebåt om 30 tunnor från Höno, Öckerö sn. — Namnet är med största sannolikhet best. form sg. av fiskbenämningen *ulk* eller *ulke* *ùłkə*, m., en art av simpsläktet. Både stark och svag form av ordet finns belagt i Bohuslän, och skrivningen *Ulcken* kan återge bestämd form av båda.¹ Det är ej sannolikt, att *ulke*, m. 'redskap med vilket man skrapar av ostron från berghällarna'² skulle ingå i båtnamnet. Ej heller är detta fallet med *ulke* *ùłkə*, m. 'omkring ettårig trögvoxen tjur' (Naverstad, Bullarens hd) eller 'ett år gammalt hästfö' (Solberga, Inlands N. hd).

Utseglen; 1771; backebåt om 80 tunnor från Staffansholmen, Stenkyrka sn. — Namnet måste ha med förbindelsen *segla ut* att göra. Något **utsegel* är ej känt. Men vad skulle namnet ha för betydelse? Sammansättningar med partikeln *ut-* har ofta »destruktiv-exhaustiv betydelse». Johannisson nämner åtskilliga exempel härpå, bl. a. ur dialekterna.³ Om *Utseglen* kunde vara bildat till ett **utseglad* 'slutseglad, som har seglats sönder och samman' e. d. skulle namnet få en rimlig betydelse. I så fall finge man dock antaga att *Utseglen* vore en s. k. ideell ellipsis.

Wackerfisk; 1771; backebåt om 80 tunnor från Ödegärdet, Stenkyrka sn. — Vilken fisk namnet syftar på är ovisst. F. l. är troligtvis adj. *vacker*.

Wasa; 1762–65, 1771; backebåt om 50 tunnor från Höga, Torsby sn. — Krigsfartygsnamnet *Wasa* har behandlats ovan s. 50, 63. Att uppkallelse efter något linjeskepp med detta namn skulle ha skett är visserligen teoretiskt möjligt, men sett mot bakgrund av namnskicket i övrigt hos backebåtar och bankskutor icke troligt. Sannolikt är *Wasa* en dialektal best. sg. fem. till *vasa*, f. Detta ord hör nära samman med verbet *vasa* *vàsa*, som betyder 'söla, dröja, driva (omkring)'. Belägg har stickprovsvis antecknats från Kålleröd, Askim, Styrösö, Askum och Kville. I sv. dial. är *vasa* naturligtvis väl känt och uppvisar pejorativa betydelser identiska med eller närlig-

¹ SIOD 5 s. 51, OGB 8 s. 150, 180.

² SIOD 5 s. 98 ff., OGB 8 s. 180 med litt.

³ Johannisson 1939 s. 29 f., 43 ff.

gande de från Bohuslän upptecknade.¹ *Vase*, m. 'krake, stackare' är väl belagt. Den feminina motsvarigheten härtill, *vasa* känner fil. lic. Reinert Kvillerud från Kville i bet. 'vela, person som det ej är någon ordning med'; IODG:s samlingar från t. ex. Svarteborg och Bottna har ordet i bet. 'person som inte kan tiga med hemligheter, som pratar mycket utan reda'. Ett backebåtsnamn med bet. »Velan» passade utmärkt till en svårseglad, nyckfull eller långsam båt.

Weddingen; 1762–65; backebåt från [Brunskär, Torsby sn]. — Namnet är best. form sg. av boh. *viting veddy*, m. 'vitling'.

Weggen; 1762–65, 1771; backebåt om 50 (44) tunnor från Hedan (Heden) [Hönö], Öckerö sn. — Namnet är säkert best. form sg. av boh. *vägge*, m. 'kil'. Detta vore ett utmärkt namn på en båt med spetsig för.

Åbesten; 1762–65, 1771; backebåt om 36 tunnor från Hästevik, Torslanda sn. — Troligen ingår *oberst* 'överste' i namnet. Jfr *Kejsaren, Baronen, Capitain*.²

Öbba; 1771; bankskuta från Käringön. — Namnet torde vara en femininbildning till ett ortnamn. Troligen var skutan byggd i *Öberg*, by i Myckleby sn, Orusts Ö. hd. Som uttal av detta ortnamn anger OGB 9 s. 48 bl. a. *øbø*.

Man kan konstatera, att de mest frekventa namngrupperna i materialet utgöres av fartygsnamn bildade till ortnamn (varvid i åtskilliga fall skeppsnamnet uppenbarligen har syftning på byggnadsorten) samt av uppkallelser efter husdjur och vilda landdjur, fåglar, fiskar och andra i vattnet levande djur. Ett tämligen stort antal namn är av öknamns- eller jämförelsenamnskaraktär. Vid vissa av dessa har något karakteristiskt drag hos fartyget (i utseende e. d.) kunnat förmodas vara namngivningsgrund. Namn bestående av personbeteckningar är också tämligen vanliga. Bland smärre namngrupper märks abstrakter av främst nedsättande karaktär (typ *Långpina*) och namn bestående av adjektiv eller substantiverade adjektiv. Mycket sällsynta är namn bestående av manliga eller kvinn-

¹ Se Rietz s. 798 a.

² För tolkningsförslaget tackar jag docent Sture Allén.

liga förnamn, liksom uppkallelser efter personer. Detsamma gäller namn med anknytning till kroppsdelar, växter och naturföreteelser. Namn med religiös anknytning saknas helt. Spår av utländskt inflytande på namngivningen är så gott som obefintliga. Några farkoster har fått namn i relation till varandra. Till dessa kan troligen räknas backebåtarna *Träskon* och *Lästen* från Öckerö sn. Säkrare exempel är *Långa* och *Brea* från Heden, Öckerö sn, *Katten*, *Musa* och *Råtta* från Västergården Björkö, Öckerö sn, *Tjuren* och *Koen* från Sörgården Björkö i samma sn, *Fålen*, *Hästen*, *Märren* och *Fölungen* från Brunskär, Torsby sn, två andra *Märren* och *Fölungen* från samma ort, troligen *Nya Wärfvet* och *Gamla Wärfvet* från Rågårdsvik i Morlanda sn och slutligen *Tärna*, *Bruden* och *Fästmon* från Käringön i samma sn.

Modéer har i sitt avsnitt om namn på fiskar- och kustbefolkningens storbåtar framhållit, att dessa namn i stort sett är av samma slag som namnen på de stora skeppen.¹ Hans material till belysning av storbåtarnas namnskick är emellertid inte särskilt stort. Jfr i övrigt mina påpekanden ovan s. 27 med not 2, 118 med not 2. Bland namnen i Modéers material finner man personbeteckningar, namn efter orter eller bildade till orter, och namn efter djur, alldeles särskilt fåglar. Han anför också namn som *Flora*, *Triumf*, *Vandrende Lykke* och *Sankt Helena*. Det är uppenbarligen dessa senare som föranlett Modéers omdöme, att i allmänhet väl namnen på de stora högsjöseglarna tjänat som mönster vid namngivning av fiskarnas storbåtar.² Påståendet är ju försiktigt formulerat.³ Det är dock i vart fall för det bohuslänska 1700-talsmaterialets vidkommande högst diskutabelt. Vi saknar hos backebåtarna och bankskutorna de så ofta hos 1700-talets stora handelsfartyg vanliga klassiska namnen (av typ *Juno*, *Minerva* etc.). Abstraktbildningarna är i backebåtsnamnen betydligt färre och främst av en annan natur än hos handelsskeppen. Vidare saknas nästan helt de hos handelsfartygen under 1700-talets senare hälft så utomordentligt ofta förekommande namnen som består av kvinnliga förnamn. Detsamma gäller i än högre grad skeppsnamn

¹ Modéer 1935 a s. 142 ff.

² Modéer 1935 a s. 143.

³ En viss skillnad i namnskicket hos de båda fartygskategorierna har observerats av Modéer.

bestående av manliga förnamn och uppkallelser efter kungliga eller på annat sätt bemärkta aktuella personer. Utländskt inflytande är som nyss påpekats så gott som obefintligt. Uppkallelser efter landskap och landsdelar, städer och främmande länder förekommer ej. Också från krigsfartygens namnskick skiljer sig naturligtvis backebåtarnas och bankskutornas. Båt- och skutnamnen har en klart ålderdomlig karaktär. Närmast kan de jämföras med de fornspråkliga namn som behandlats ovan s. 34-42 och med de s. 51-57 redovisade 1500-talsnamnen. Modéers exempel *Flora*, *Triumf*, *Vandrende Lykke* och *Sankt Helena* avspeglar säkert en senare utveckling inom namnskicket hos fiskarbefolkningens farkoster till större likhet med de stora segelskeppens. Namnen i fråga är från 1800- och 1900-talen. Jfr att i Sveriges flotta 1943 s. 210 nämnes samtida namn på bohuslänska fiskebåtar som *Hoppet*, *Nil desperandum*, *General Gordon*, *Lord Nelson* och *Gladstone*. Det har emellertid legat utom ramen för denna framställning att söka följa utvecklingen av båtnamnskicket inom den bohuslänska fiskeflottan fram till våra dagar.

Karaktären hos namnen på backebåtar och bankskutor har enligt min uppfattning den konsekvensen för ortnamnsforskningens vidare framgång, att man vid tolkningen av namn på kobbar, grund, bådar, skär o. d. i än större utsträckning än tidigare bör räkna med möjligheten av att grundstötningsnamn föreligger.

VI. Namngivningsprinciper

Ivar Modéer har i sina arbeten om skeppsnamn påpekat sambandet mellan ett fartygs utsmyckning, främst dess galjonsfigur, och dess namn. Se ovan s. 24 f. not 4 och s. 28; jfr även s. 10 f. Hans mening, ursprungligen framförd i Nordiska båtnamn s. 144 ff. är säkerligen i stort sett riktig. Modéer har själv understrukt, att undantag härifrån förekommer. Hos nästan varje med galjonsfigur eller annan utsmyckning försedd fartyg kan, förefaller det, ett allegoriskt samband mellan namnet och utsmyckningen tänkas. Backebåtar och bankskutor saknade galjonsbilder o. d., som ovan s. 7 påpekats. En översikt av stävdekorationernas historia med talrika exempel på deras utseende ges i Halland 1963 av K. B. Bjerling. Bruket av sådana är uråldrigt. Som anledning till deras förekomst ser Bjerling, säkert med rätta, känslor av religiös art. »Människans egen obetydlighet i jämförelse med havets naturkrafter torde ha medfört ett behov av stävfigurer, som med sin blotta närvaro illustrerar ända in i sen tid rådande föreställningar om fetischers skyddande kraft. Som exempel på dylika bilder kan nämnas lotusblomman, Fågel Fenix, Korset och helgongestalter».¹ En påfallande tillbakagång i bruket av dylika dekorationer kan skönjas från och med senare delen av 1200-talet till medeltidens slut. Åtminstone delvis berodde detta på att de successivt framväxande för- och akterkastellen försvårade anbringandet av sådana bilder; som huvudregel gäller därför, att medeltida skepp saknade dekorationer. I den mån ett fartyg hade utsmyckning bestod denna även under en stor del av 1500-talet i regel av målade ornament och bilder.² När fartyg med spegelakter börjat byggas under 1400-talet fick man en ny möjlighet till anbringandet av dekorativa utsmyckningar. Barockperioden var den skulpturala skeppsdeko-

---

¹ Bjerling s. 44 f.

² Bjerling s. 42 ff.

reringens guldålder. I särskilt hög grad gäller detta örlogsskepp och representationsfartyg hos dåtidens ledande sjömakter, England, Frankrike, Holland och Sverige. Tyngdpunkten hos skeppets utsmyckning var under barocken lokaliserad till akterskeppet, där hänsyftningar till fartygets namn då vanligen stod att finna.¹ Rokokotidens skeppsdekorerings var betydligt mer måttfull än den föregående periodens. Vid 1800-talets mitt hade örlogsfartygens utsmyckning inklusive deras galjonsbilder sett sin bästa tid. Däremot fick bruket av galjonsprydnader inom handelsflottan då en större omfattning än tidigare. Åtskilliga mindre fartygstyper som även under början av 1800-talet helt saknade utsmyckning försågs längre fram med dekorationer, t. ex. i form av en volut eller sköld.² Under 1900-talet är antalet fartyg som försetts med galjonsfigurer försvinnande litet jämfört med motsvarande numerär under 1800-talets senare hälft.³

Bruket att med bokstäver ange ett skeppsnamn exempelvis på akterspegeln är enligt Bjerling en relativt sen företeelse. Litteraturen på området är synnerligen knapphändig, men han har funnit den berömde holländske amiralen Tromps flaggskepp *Amelia*, omnämnt 1639, vara det äldsta kända fartyget med ett sådant arrangemang. »Ett svenskt fartyg *Victoria* från 1658 och den holländska *Eendracht* från 1664 skall också enligt bevarade avbildningar ha tillhört pionjärerna på området. År 1678 utfärdade Ludvig XIV en order till örlogsvärven, att han önskade se skeppens namn målade eller förgyllda på aktern som ett insignium på att hans flotta var den förnämligaste och mest perfekta i världen. Enligt bevarade dokument vet vi med bestämdhet, att det svenska örlogsskeppet *Riksäppet*, sjösatt 1663, på akterspegeln hade ett snidat förgyllt äpple och därunder skeppets namn. Avbildningar av äldre fartyg tyder emellertid på att seden i Sverige kan ha varit något äldre. Först från och med 1690 blev bruket allmänt i holländska flottan. Det spred sig snart till andra länders örlogsfartyg givetvis med undantag för de engelska skeppen. Inte förrän 1771 introducerades nyheten, som då var över

---

¹ Bjerling s. 46 f.

² Bjerling s. 53.

³ Bjerling s. 57.

hundra år gammal, i den engelska flottan.»¹ De äldsta förekommande namnen torde ha varit målade på akterspegeln. Från början av 1700-talet finns exempel på omsorgsfullt utskurna namnbräden på samtida modeller och tavlor. I regel skars namnet in i träet, men det finns även exemplar med utskurna bokstäver placerade på en plan träyta. Namnbräden av denna typ har på grund av sin ömtålighet i allmänhet ej kunnat bevaras till eftervärlden. De vackraste bibehållna namnbrädena härrör i regel från 1800-talets mitt och senare hälft.

Hos många av de fartyg vilkas namn behandlas i kap. III–IV har säkerligen namnet samband med en stäv-, stamtopps- eller akterspejlsdekoration. Till denna kategori kan räknas namn som *Morianen*, *Förgylte Hoppet*, *Stockholms Rådhus* och flera andra. Det är troligt, att skeppsortnamnet här varit det primära, och att namnet i enlighet med Modéers uppfattning är sekundärt. En viss försiktighet vid tillämpandet av tesen är dock tillrådlig. Beträffande fornspråkliga namn borde man i princip ha uppgifter ur litteraturen om att skeppet i fråga hade stävprydnad för att med någorlunda säkerhet kunna göra en sammanställning av namnet och prydnaden. Vi vet t. ex., att skeppen *Visundr* och *Gammr* var försedda med stävprydnader föreställande ett bisonhuvud resp. ett gamhuvud.² Skeppsnamnet *Trønuna* 'Tranan' förklaras däremot i sagan på följande sätt: *skipit var stafnahátt ok heldr mjótt ok ekki borðmikil: því kallaði konungr þat Trønuna*.³ *Hreininn* 'Renen' betecknas som det snabbaste av alla skepp; namnet är uppenbarligen också här jämförande. I materialet finns många andra exempel, där samband med ett ornament icke kan föreligga. Främst gäller detta naturligtvis namnen på backebåtar och bankskutor, men också fornspråkliga namn och 1500-talsnamn. Här har namngivningen skett under inverkan av sådana omständigheter som byggnadsort, hemort, snabbhet eller andra egenskaper; en grupp av jämförelsenamnskaraktär märks också. Jfr ovan s. 24 not 4. Detta är ett starkt indicium för antagandet, att ett fartyg i äldre tid ofta fått sitt namn i efterhand, när man sett vad det gått för, ej som nu genom en dopceremoni vid

¹ Bjerling s. 71 f. med litt. Jfr beträffande förhållandet under 1500-talet Modéer 1935 a s. 148 not 3.

² Modéer 1956 c s. 30 f.

³ Falk s. 33.

sjösättningen.¹ Man vet mycket litet med säkerhet om, när och hur namngivning av fartyg ägt rum i äldre tid. Christian IV av Danmark uppges ha väntat med att ge ett fartyg namn tills han haft tillfälle se dess egenskaper; motsvarade skeppet inte hans förväntningar i ett eller annat avseende kunde det få mindre smickrande namn.² Beträffande de fornspråkliga namnen skriver Hjalmar Falk helt försiktigt, att åtminstone de krigsskepp som tillhörde kungen mestadels genast fick sina namn. Falk ger emellertid också exempel på motsatsen vid samma kategori av fartyg.³ Det förefaller som om namnen på backebåtar och bankskutor avspeglar en gammal folklig namngivningstradition, hos andra kategorier av fartyg säkerligen dåmera utdöd. Handelsfartygens namnskick är annorlunda, liksom krigsfartygens. Om sättet att ge krigsfartyg namn meddelar Gunnar Unger 1939, att alltsedan 1634 — som är utgångsåret för hans undersökning — konungen, antingen suveränt i egen hög person, med råds råde eller senast i kommandoväg fastställt namnen på de större fartygen, under det att det intill enväldets fall 1719 tidvis varit överlåtet åt amiralitetskollegium att döpa de mindre. Numera är det chefen för marinen som efter marinförvaltningens och ev. andra myndigheters hörande hos konungen föreslår lämpligt namn.⁴ Valet av 1634 som begynnelseår motiveras av att »fartygen först från nämnda tid i samband med amiralitetskollegii inrättande erhöilo en fullt överskådlig klassindelning och fartygsnamnen f. ö. dessförinnan synas hava tillkommit mera på en slump än vad som senare visat sig vara fallet».⁵ Unger uppger vidare, att i äldre tider bestämdes ett krigsfartygs namn omedelbart före dess stapelavlöpning. Omkring 1770 övergick man till att ge dem namn då kölarna sträcktes, vilket man i princip fortsatte med till omkring 1870. Men även senare har namntilldelningen som regel ägt rum redan vid byggnadsarbetets igångsättande. »Under alla förhållanden utropas enligt gammal god

¹ Se även Modéer 1935 a s. 140. Där ges också exempel på hur dop av norska fiskefartyg kunnat gå till. Troligen rör hans skildring av förhållandena 1800-talet.

² Bjerling s. 70 med litt. Är *Jomfrusvenden* ett sådant namn?

³ Falk s. 32.

⁴ Unger 1939 s. 396 f.

⁵ Unger 1939 s. 398.

hävd — sedan huru länge har ej kunnat utrönas — vid stapelavlöpningen (respektive första utdockningen) det redan tidigare tilldelade namnet med iakttagande av, särskilt då det gäller större fartyg, ett mycket omfattande ceremoniel» . . .¹ Här är säkert förebilden till dopceremonierna vid ett handelsfartygs stapelavlöpning. Uppgifter om motsvarande ceremonier när en bankskuta eller sjöbåt sattes i vattnet första gången har jag ej kunnat anträffa.²

---

¹ Unger 1939 s. 413 f.

² Däremot förekom vissa festligheter när en skuta efter fiskesäsongens slut drogs upp på land, det s. k. båtölet.

Namnregister

Namn på nordiska fartyg

Abborren 68, Abraham 48, Abrahams Offer 76, Abrahams Offrande 76, Absalon 82, Achilles 60, 107, Activ 84, Adil 61, Adler 56, 57, 103, Admiral Lütken 83, Admiral Tordenskiöld 83, Adolf Fredrik 62, Aeolus 60, *Agamemnon 50, Agne 61, Akilles 49, Albion 112, Alexander 98, 110, Alexander Magnus 49, Alfs busan 33, Álfsbuza 33, Alla Helgon 90, Almacken 135, 145, Allmänna Bästa 114, Alnen 135, 157, 158, 166, 172, Alströmer 110, Amarant 49, Amerikaland 116, Amiralen 119, Amphitrion 107, Amsterdam 117, Anden 67, Andreas 59, Andromeda 49, Anka 67, Anna 108, 137, 144, Anna Bruun 83, Anna Christina 108, Anna Elisabeth 108, Anna Magdalena 109, Anna Margareta 98, Anna Sophia 77, Anngnett 75, Anstiden 129, 158, Antares 69, Anten 116, Anthelophe 113, Antonette 77, Anvall 116, Apellbohm 97, Apollo 49, Apparance 107, Apparantia 107, Apparencen 107, Arbogaskeppet 90, Archa 123, 129, 159, Arcken 123, 129, 159, Arensburgh 97, 99, Argentina 117, Arholma 66, Arken 81, Arsenalen 100, Asia 101, Assistenten 84, Astolf 111, Astrea 60, Atland 116, Augusta Fersen 63, Aurora 109, Axel Thorsen 83.

Bacchus 60, Baggen 54, Balder 61, Bali 117, Banéer 96, Barbara 83, Baronen 136, 148, 149, 191, Bartholomæus 97, Baurik 129, 160, Bedste Haab 84, Bellona 60, Benediktsbåt 33, 34, Bergen 121, 146, Berggylten 84, Bergshamrabarken 53, Bernadotte 110, 115, Berserk 61, Beständig 71, Beständigheten 107, Betzy 83, Bi-Lidt 84, Birger Jarl 61, Birgitta 98, Birkebeneren 84, Bischoppesbusche 34, Biskopssudina 115, Biörn 123, 160, Biörnen 101, Biørnen 84, Biörnhufvud 123, 152, Björn 123, 152, 160, Björneborgskraveln 53, Björnen 43, 54, 79, 90, Björnhufvud 123, Björn Järnsida 61, Blacken 121, 160, Blekinge 65, Blenda 61, Blå Dufwan 102, Blå Duvan 56, Blåmannen 52, Bocken 123, 132, 134, 151, 161, 162, Boender 97, 174, 175, Boffelen 54, Bofink 67, Bogen 121, 179, Bohus 54, 65, Boijan 105, Bókaskreppan 40, Bonderosen 127, 153, Bonn' Espera/n/ce 95, Borekholm 99, Bore 117, Boren 116, Borgo 110, Borgundarbátrinn 35, Borickan 67, Borneholms pincken 52, Borrabrandrinn 34, Bosen 119, Brage 83, Brahestadh 99, Brattåhs 128, 144, Braxen 56, Brea 123, 156, 157, 192, Bredflab 126, Bre(d)flabben 126, 162, Bre(d)fot(en) 124, 130, 163, Bredskär 66, Bremen 65, 66, Bremön 66, Brewiken 132, 146, Bris 69, Britannia 116, Brokiga Leonen 54, Brommaren 46, 59, Bruden 121, 138, 148, 149, 192, (Brummaren 46), Bruna Lejonet 54, Brune Leonett 54, Brura 121, Brynhilda

61, Brynjolfsbuza 30, Bryntan 44, Brynten 44, Brännaren 64, Brødkurven 84, Brødrene 111, Budstikken 84, Buffeln 43, 54, Bullaren 46, Bundtekoo 101, Burcka 134, 154, 181, Burecan 164, Bygve 61, "Byruollisbuzze" 30, Bäckén 133, 151, 162, *Bäckén 161, *Båden 148, Båken 123, 161, Båsen 119, Bälgen 134, 164, Bärge 121, 139, 146, Bättre Tider 114, Bökisúðin 36, Bön 135, 148, 165, Bönan 57, Börgen 119, Bös 135, 165, 168, Bösa Lejonet 166.

Cabeljon 119, Caesar 49, Cajsja Warg 64, Calmar 99, Calmar Slott 100, Calmare Falken 56, Calmare Nyckel 58, Camelen 67, 101, Cameleon 84, Camilla 60, Capitain 138, 149, 191, Caritas 49, 77, Carl 109, Carl August 110, Carl Johan 62, 109, 110, Carlshambn 99, Carlskrona 66, Carolus 50, 96, Caspar 48, Castel von Helsingburgh 100, Castellet 100, Castor 69, Catharina Helena 109, Cedercreutz 63, Cederström 63, Centaur 107, af Chapman 63, Charitas 90, 95, Charlotta 109, Charlotta Amalia 77, Chile 117, Christiania 79, 84, Christians Ark 81, Christianssand 84, Christianstad 99, Christianus Quartus 77, Christianus Quintus 77, Christina 108, 109, Christoffer 90, le Christofre 33, Chronfiskén 80, 103, Churprindsen 78, Claes Horn 64, 67, Clas Fleming 64, Clas Uggla 64, Commandør Sölling 83, Concordia 107, Conjunctionen 108, 115, Continencen 108, Coursen 114, 115, Cronefisk 103, 104, Curt von Stedingk 63.

Dagmar 82, Dannebrog 82, Dannemark 84, Dansaren 122, 139, 149, 181, Dansk Christof 77, Danska Hektor 49, Danska Morian 51, Danske Björnen 54, Danziger Merman 52, David 76, 95, Debora 95, De fire brødre 84, Delfin 68, Delfinen 68, 75, Delmenhorst 79, Delphin 103, 113, Den dristige 84, Den flinke 84, Den flyvende Fisk 84, Den foragtede Hensigt 84, Den gode Hensigt 84, Den lille Diævel 84, Den norske Bonde 84, Den norske Dievel 84, Den norske Gut 84, Den norske Jarl 84, Den norske Pige 84, Dennewitz 113, 115, Desideria 83, Det gode Haab 84, Det maa jeg forstaae 84, Det nye Forsøg 84, Diana 60, Diamant 104, Disa 61, Diwret 129, 151, Djerv 83, Doctor Dubb 110, 111, Dolphin 113, Donator 116, Dordi 127, 144, Dorothea 98, Dorothea Carine 83, Dovrefjell 116, Draaken 103, Drage 75, Dragmok 29, Dragsmorkin 29, 35, Draken 43, 57, 69, 90, Draxemorch 29, 35, Drekin 42, Dristig 83, 84, Dristigheten 70, 84, Dromedarus 67, Drottning Disa 96, 111, Drottning Ulrica Eleonora 62, Drottning Ulrika Eleonora 62, Drottning Victoria 62, Drottningeholm 99, Drottningholm 66, 116, Dröttsetabuza 34, Druwan 104, Duen 79, Dufwan 102, Duvan 113, Dybendal 82, Dygden 70, Dykaren 64.

Earl George 111, Edda 61, Eendracht 95, Eenighed 77, Egget 125, 154, Ehrenskiöld 63, Ehrensköld 64, Eidsvold 83, Einar Tambeskjelver 83, Eindrida sudina 33, Ejdern 67, Ekeblad 63, Eldaren 64, Eldliði 42, Elefantén 43, 54, 67, 79, Elffzborgsbareken 52, Elfkarlebylaxen 53, Elfrinn 39, Elgen 90, 119, 123, 128, 130, 152, Elisabeth 98, 109, Eljen 123, 152, Ellida 41, Elliði 41, 42, Emanuel 76, 83, Engel(l) Gabriel(l) 91, Engel Raphael 91, Engela 98, Engelen 48, 75, 76, 91, Engel(e)n 90, Engelen Elisabeth 91, Engelen Michael 94, Engelska Pinkan 53, Engelska skeppet 53, Engelske pincken 53, Enhorn 103, Enhörningen 57, 103, Enigheten 70, 84, 107, Eolus 60, Erik Ejegod 83, Erik Segersäll 61, Erkisúðr 34, Erland 116, Erstatningen 84, Esbern Snare 82, Estland 65, Etna 71, Euridice 60.

"ffaroynke" 30, Falck 102, Falcken 102, 138, 152, Falk 83, Falk van Olleborg (Aalborg) 79, Falken 49, 67, 75, 84, 102, 187, Falkinn 39, Falster 82, Falsterbo 112, Fama 49, 60, 90, Fasan 67, La Fayette 111, *Fegan 167, Feija 127, 166, 167, 169, Fejetaskan 59, Fem Syskon 111, Fenix 69, 103, Fenris 61, Fertuis 114, Festeman 124, 149, 150, Fides 76, 96, Fijk 129, 168, 169, 189, Financen 114, 115, Finland 54, 65, Finlands Vapen 105, Finlandske Wapnet 105, Finska barken 53, Finska Höken 56, Finska Svan 55, Finske Svanen 56, Fiskaren 135, 149, Fiskefat(et) 123, 154, Fisken 68, 103, 119, 126, 153, Fitjabrandrinn 34, Fjeldguttun 84, Flanderfar(e) 36, Flaska 122, 124, 154, Flemingin 44, 51, Flickan 64, Flinck och färdig 129, 157, Flincken 135, 157, 184, Flinhål 125, 170, Flink 84, Flinkål 125, 166, 170, 171, Flora 107, 109, 192, 193, Flundran 68, Flygande Draken 57, Flygande Gest 51, Flygande Gäst 51, Flygande Mercurius 107, Flygande Serpentin 57, Flygande serpentin 57, Flygande Ulfwen 101, Flygande Wargen 101, Flygaren 127, 136, 149, Flytspån 59, Flyvende Fisk 80, Flyvende Hjort 79, Fohlungen 130, Folungen 130, 133, 151, Forgylde Björn 79, Forlorne Sön 76, Forsøgeren 84, Forsøget 84, Fortuna 25, 49, 76, 95, 108, Foxen 54, Framfus 71, 168, Fraternité 84, Fred och Ymnoget 108, Freden 70, 84, 108, Fredens Haab 84, Fredericus Tertius 77, Frederik 77, Fredric 109, Fredrica 109, Fredrik Rex 62, Fredrika 62, 72, Fredrika Amalia 62, Freja 61, Freke 61, Fresen 119, Friale 119, Friheten 70, 84, 107, Fritiof 83, Fru Johanna 109, Fröja 61, Fyens Löve 79, Fylgia 61, Fyn 82, Fyra Systrar 111, Fyra Wind 105, Fyra Wäder 105, Fågel Grip 90, Fålen 130, 133, 151, 161, 179, 181, 192, Fässen 135, 148, Fäderneslandet 70, Fähuset 130, 154, Fäija 135, 166, 167, Færö 79, Færoyng 30, Færoy(i)ng (Færeying) 30, Fästeman 124, 149, 150, 152, Fästmon 119, 138, 148, 149, 192, Fölungen 130, 132, 133, 151, 192, Förgyllda Duvan 56, Förgyllda Lejonet 54, Förgyllda Äpplet 57, Förgyllde Galejan 59, Förgyllte Gripen 57, Förgyllte Lejonet 90, Förgyllte Mast 105, Förgylt Gässeen 102, Förgylta Falck 102, Förgylta Falcken 102, Förgylta Hjorten 101, Förgylte Anckar 105, Förgylte Falcken 102, Förgylte Hoppet 95, 196, Förgylte Solen 104, Förgylte Wangh 105, Förgylte Vargen 24, Förgylte Öرنen 103, Försigtigheten 62, Försiktigheten 70, Förtroligheten 108.

Gak med 82, Galathé 60, Galdr 61, Galäijan 136, 171, Gamen 67, Gamla Lödesö 112, *Gamla Olaus 109, Gamla Wärfvet 135, 145, 192, Gamla Äländskan 53, "Gamle Brunten" 44, Gamle Fördelen 44, Gammr 196, Garmer 61, Gaut(er) 42, Gauthiod 117, Gæ Magni Palleijs 100, Gæ Wrangels Palleijs 100, Geddan 103, Gefleborgh 99, Gefleholken 53, Gefleskeppet 90, Gefle Stad 90, Gemin 30, General Anckarsvärd 110, 111, General Gordon 115, 193, General von Kaulbars 110, General Wrangel 110, Generalinnan Durietz 110, Gensin 30, Georg Washington 111, Ge På 72, Gerda 61, Gesin 61, Gesin 30, Gestaskútan 34, Getrw. Liebe 96, Gevlebjörnen 54, Giedden 103, Giägaren 149, Gjengjelderer 84, Gjesten 78, Gjögen 79, Gladan 67, Gladstone 193, Glasskåp(et) 122, 154, Glöfs 119, Godebusche 39, Goldscobusce 35, Gondul 61, Goonawarra 117, Gorm 82, Gotland 65, Gottland 98, Gottlandia 98, Gott Samvete 70, Gouverneur Sterling 111, Graa Ulv 79, Grábuza 39, Graffl. Huys van de la Gardie 100, Graf Magnus

Gabriel de la Gardie 97, 114, Grágásina 39, Grandebussh 39, Grandes busce 39, Le grand Napoléon 84, Granen 104, Gravelike Huys De la Gardie 100, Gabriel de la Gardie 97, 114, Grágásina 39, Grandebussh 39, Grandes busce 39, Le grand Napoléon 84, Granen 104, Gravelike Huys De la Gardie 100, Graf Magni Palais 100, Graf Magnus Gabriel de la Gardie 115, Grefwe Axel von Fersen 114, 115, Grefve Rosen 110, 111, Greken 44, 51, Greve Mörner 144, Grevinnan Mejerfelt 63, Grib 84, Grif af Kongsberg 80, Gripen 57, 69, 90, 103, Gripsholm 116, Grisen 134, 137, 151, Groda 124, Gråben 128, 152, Gråen 121, 157, Grå Falcken 102, Grå Vargen 101, Gråå Wargen 101, Gröneholm 100, Gröne Jägaren 98, 127, 149, Gröne Jäger 98, Guadeloupe 112, Gud med oss 106, Gudur 61, Guldfisken 84, Gullborg 136, 146, Gullbringa 39, Gullsuð 39, Gumman 111, Gunnarsbát 33, Gunvall 116, Gustaf 109, Gustaf V 62, Gustaf IV Adolf 62, Gustaf Adolph 109, Gustaf den Store 62, Gustavus 50, 96, Gustavus Horn 96, Gyðusúð 33, Gyðusúðin 39, Gyldenlöve 77, Gylden Phoenix 103, Gyllborg 136, Gyllen Duffue 90, Gyllen Duffwan 56, Gyllene Drufwan 104, Gyllene Duvan 90, Gyllene Hanen 90, Gyllene Wasan 50, Gyllenhaj 90, Gåla 138, 171, Gå På 72, Gåsa 125, 138, 152, Gåsen 125, 152, Gäddan 68, Gävle 66, Gök 67, Göta Ark 81, Götaland 116, Göta Lejon 66, Göteborg 54, 65, 66, 73, 75, 112, *Göteborgsskeppet 73, Göteborgs Stadzhuus 115, Götha 112, Götha Elf 112, Götheborgh 98, Götheborgs Stadzhuus 100.

Haabet 84, Hackspik 67, Haffruen 98, Haien 82, Haj 83, Hajen 68, 90, Der Halbe Mond 104, Halfdanarnautr 34, Halff Månen 104, Halfwa Månan 104, Halfve Månan 104, Halfwåla 137, 171, Halland 65, Halmen 123, 172, Halmstad 65, Haloren 123, 172, 173, Halva Månen 104, Hannen 75, Hannibal 49, 60, 77, Hapsal 99, Harald Haarfagre 83, Haraldsö 113, Harboviks Lejon 55, Harboviksskeppet 52, La Hardiesse 108, Harmonien 84, 108, Hartlöparen 137, 149, Hásaugabuzan 28, 35, Haualsnesbussa 35, Havfrun 52, Havhesten 80, 82, Havmanden 78, Havörnen 82, Hazard 114, 115, Hector 60, Hedvig Elisabeth Charlotta 62, Heimdal 83, Heinreksskip 33, Hekla 82, Hektor 48, Helgoland 82, Help 32, Help Sancti Olavi 32, 33, Helsingfors 98, Helsingfors-håpen 53, Helsingforsskeppet 53, Hercules 49, 60, 107, 129, 143, Hercules 107, Hermes 107, Hertig Carl 109, Hertig Ferdinand 62, Hertug Oluffs pincke 77, Hessen-Cassel 66, Hingålen 121, 172, Hingåren 121, 172, Hiolltin 29, Hiorten 101, Hispania 116, Hjalmar 61, Hjalpin 41, Hjelmaren 116, Hjeten 123, 129, 151, Hjorten 55, 90, Hoffnungh 95, Die Hoffnung 96, Hogland 66, Holger Danske 83, Hollands Morian 52, Hollandz Galleien 53, Holma 137, 173, *Holman 173, Holmdolan 30, Hoppet 95, 107, 127, 138, 143, 193, Houedenbusche 35, Hreininn 38, 196, Hringhorni(r) 28, Huggro 29, 35, Hugin 61, Hugleik 61, Hugró 29, Hugro(in) 29, 35, Hummeren 84, Hummern 68, 80, 119, Hurtig 84, Hva De vil 84, Hval 83, Hvalen 84, Hvalrossen 82, Hwarholmen 124, 128, 144, Hvide Björn 79, Hvide Falk 79, Hvita Örn 67, Hwite Biörn 101, Hwijta Dufwan 102, Hwijta Hästen 101, Hwijta Lambet 102, Hwijte Dufwan 102, Hwijte Falcken 102, Hwijte Swan 102, Hyenan 67, Håbet 96, Håppet 96, Hågern 56, Hällwik 137, 144, Hälsingborg 66, Häringejakten 53, Häringe-skeppet 52, Häringsbysa 106, Härmästaren 51, Hästen 122, 130, 133, 151,

161, 179, 181, 192, Hævneren 84, Hævneren af Harne 84, Högen 79, Hogen 84, Högnäsan 136, 147, 173, Höjenhald 82, Höken 56, 67, von Höpken 63, Höra 138, 173.

Igeln 55, Ilderim 31, Illerim 71, Imperator 116, Importantia 107, Ingeborg 61, Ingvall 116, Inland 116, Innaren 116, Iris 60, Isacesbusce 30, 33, Islands Falke 82, Islendingr 30, Ivar Benlös 61, Iver Hvitfeldt 82.

Jacob Bagge 64, 67, Jagaren 127, 149, Jarnmeiss 40, 155, Jar(r)amas 31, 71, Jehu 60, Jernet 129, 155, Jeta 123, 129, 151, Johan Baptista 91, Johanna Charlotta 109, Johanna Sophia 109, Johannes 109, Johannes Benedictus 94, Johannes Döparen 91, Johannes Evangelista 92, Johannesborgh 99, John Eriksson 63, Jomfrusvenden 78, 197, Jonas 48, 76, Jorund 61, Jotunfjell 116, Julius 51, Julius Caesar 83, Junfrun 122, Jungfru Maria 91, Jungfru(e)n 51, 122, 149, Juno 107, 192, Jupiter 49, 58, 60, 95, 107, Justitia 76, 96, Jägaren 51, 64, 98, 124, 130, 149, Jægeren 78, Jägmästaren 51, Järnvågen 100.

Kaggen 132, 155, Kaija 67, Kalkon 67, Kalmar 54, 65, 66, Kalmarbarken 52, *Kalmarbjörnen 54, Kalmar Nyckel 90, Kalmarskeppet 90, Kamelen 67, Kammerherre Rosenkrantz 83, Kamperman 45, Kampermannen 44, 45, Kánabátrinn 33, Kaparen 64, Kapella 69, Karfva 138, 155, 181, Karfwa 134, 155, Karlshöfi 29, Karlskrona 65, 66, Karpen 68, Kasterulla 137, 156, Kastor 75, Katrínarsúð 33, Kattan 55, 90, 102, Katten 124, 129, 151, 192, Keisaren 128, 149, Kejsaren 149, 191, Kihlen 121, 173, Kilen 121, 139, 173, Kimithoo 106, Kinbergen 128, 174, Kindt Gaades 76, Kiäken 129, 150, 164, 170, Kiälcken 136, 174, 175, K(i)ällaren 132, 156, 184, Kjöll(inn) 29, 42, Kjøek 83, Kjöbenhavn 79, Klem paa 84, Knatten 124, Koa 134, 151, Koen 75, 124, 128, 151, 192, Kolsnaren 116, Komet 69, Kommer Strax 72, Komsist 136, 157, Kong Sverre 83, Kongle Maiestets hááp 59, Kongliga Eken 108, 113, Kongswiken 135, 146, Konung Adolf Fredrik 62, Konung David 48, 90, 94, Konung Gustaf III 62, Konung Karl 62, Korpen 119, Koster 66, Krabaten 52, 73, 78, Krabban 68, Kraket 125, 150, Kramsfogeln 67, Kristina 50, Kristzsúð 32, Kronan 58, 69, 90, Kronpr. Gustaf Adolph 109, Kronprinsen 111, Krossbuza 32, Krossúð 32, Krubba 123, Krubba(n) 156, Krutpottan 105, Kryddepottan 105, Kråka 67, Kråkan 56, Kräket 125, 150, Krönta Ankaret 113, Krönta Lejonet 101, Krönte Björnen 101, Krönte Kärleken 96, Kúði 40, Kullbars 110, Kulten 136, 175, Kungsholm 116, Kviksundsgalejan 52, Kvik 83, Kyndgott 76, Kyngesbusce 34, Kyngescogge 34, Kålpottan 105, Kämpen 51.

Lafranzbolli 32, Laks 83, Lalandh 98, 101, Lamb 102, Lammet 55, Langebergen 128, 146, 176, Langebord 39, Langebusce 39, Langebärg 176, Langesund 83, Langside 39, Langström 121, 175, Lars 109, Laxen 56, 68, 84, 137, 153, Lefweren 128, 134, 150, Leijonet 101, Lejonet 67, Lekatten 129, 152, Leonebergh 42, Leonen 43, Leoparden 55, 101, Levern 164, Leyonet 127, 152, Liljan 57, Lilla Bojorten 59, Lilla Delfin 56, Lilla Gripen 57, Lilla St Görän 47, Lilla Silfwercrona 97, *Lille Lykkepot 82, Lille Röde Hunden 55, Lille Salvator 90, Lille Silfwer Crona 97, Lille Svanen 56, Lillesand 83, 84, Lindorm 103, Lindormen 80, Livland 65, Ljungelden 71, Lodbrok 61, Lodz-manspinkan 51, Loen 123, 129, 152, Loke 61, Lom 83, Longa 123, Lord Nelson

193, Los Angeles 117, Lossen 79, Lovisa Ulrica 62, Lumper 43, 44, Luren 135-175, Lwmpfer 43, Lybsk Christof 77, Lybska David 53, Lybska Kristoffer 48, Lybska Maria 53, Lybska Morian 52, Lybska Musen 55, Lybske boiorten 53, Lybske Hjorten 55, Lybske Svanen 56, Lycka 126, 143, Lyckan 108, Lyck(e)lig 114, Lygnern 116, Lyn 83, Lyr 127, 144, 176, Lyrkläijen 135, 148, Lysubuza 35, 115, Långa barken 59, Långa Lisa 127, 144, Långa(n) 123, 138, 139, 156, 157, 192, Långberg 125, 176, Långe Berg 125, 176, Långeberg 125, 176, Långebärg 125, Långeman 126, 150, Lången 130, 157, Långholmen 121, 145, Långnåsen 128, 146, Långpina 137, 143, 167, 176, 177, 191, Långström 121, 175, Lårka(n) 56, 67, Låsten 122, 177, 192, Löjan 68, Löparen 64, Löse Holken 52, Löse Klinkan 52, Löven 84.

Magne 61, Maior Roca 36, 38, Makalös 49, Makrillen 68, 129, 153, Malmö 66, Mangalore 117, Manligheten 70, Mara 127, 143, 167, 177, Maran 134, 143, 177, Marcus 59, Margaretha 98, Margrétarsúð 33, Maria 94, Maria Elisabeth 137, 144, Mariubolli 32, Mariusúð 32, 115, Markatten 79, Mars 49, 60, 95, Marstrand 65, 82, Masthugget 113, Mathias 59, Medea 83, Memnon 50, Mercator 116, Mercurius 49, 60, 76, 95, 107, Merra 122, 151, Mindoro 117, Minerva 60, 107, 192, Minor Roca 36, 38, Mira 69, Mirrabooka 117, Mjölner 61, 83, Mjörn 116, Mode 61, Monkereth 35, Monkerouth 35, Morgonstierna(n) 105, Morian 78, Morianen 51, 73, 90, 196, Muncken 134, 149, Munkerød 35, Munin 61, Musa 124, 152, 192, Myrbjörnen 55, Måken 103, Månen 58, Måsen 67, 122, 152, 187, Mälaren 116, Märren 129, 130, 132, 133, 134, 151, 179, 192, Mölsa 138, 148, Mönsterås barken 53, Mörner 128, 144, 174, 175, Mörten 68.

Narf 61, Narhvalen 82, Nattstuf. 126, Na(t)stufvan 126, 156, 184, Nellebladet 80, 104, Neptunus 49, 58, 60, 76, 83, 107, Nettlebladh 104, Neuberie 42, Neubusche 39, Nicolaus 109, Niels Juel 82, Nil desperandum 193, Njord 61, Nordenskjöld 64, Nordiska Freden 108, Nordkap 84, Nordkaparen 68, 82, Nordland 116, Nordmanden 84, Nordstiernan 104, 105, 113, Nordstjärneorden 71, Nore 117, Norge 83, 84, 188, Norges Stadtholder 84, Norkiöping 99, Norrköping 65, 66, 90, Norrlandsskeppet 90, Normand 78, Norrstiernan 105, Norsk Mod 84, Norske Löve 79, Nosen 124, 125, 150, 177, Nuolja 117, Ny Elfzborg 106, Nya Göteborg 54, 73, Nya Hertigen 51, Nya Håpen 59, Nya Stegeborg 53, Nya Wärfvet 135, 145, 192, Nya Åländskan 53, Nya Örebro 53, Nyckeln 58, 69, Nye barken 56, Nye Calmare Biörnen 54, Nye Fördelen 44, Nye Helsingfors 98, Nyköpings barken 52, Nypan 137, 150, 170, Näcken 52, Näktergalen 56, Næsvis 84, Nörve 61.

Oden 61, Odensvalan 56, Odern 132, 153, Odin 83, 117, Ógnarbrandrinn 34, Ólafsbolli 33, Ólafssúð 32, Olauesbusce 32, Olaues busce 33, Oldebusce 39, Oldenburg 79, Oljaren 64, Olof Trätelja 111, Oraniebohm 100, Orion 69, 113, Orkan 69, Ormen 84, Ormen hin lange 84, Ormen långe 38, Ormen skamme 38, Ormr 38, Ormrinn 42, Ormrinn langi 38, Ormrinn skammi 38, Orpheus 49, Orre(n) 67, 130, 152, Orädd 63, 72, 168, Oscar 110, Oscar II 62, Oskmey 28, Ostran 68, Otett 121, 157, Otter 83, Otätt 121, 157, Owoldesbusche 35, Oxe(n) 39, 55, 67, 101, Oxen Hårda 55.

Pallas 83, Pan(c)ka 121, 152, Pantern 67, Papegoij 103, Papegojan 56,

Papegöje 79, Parrakoola 117, Patientia 76, 96, 107, Patrioten 64, 84, 114, 115, Peder Skram 82, Pelicanen 103, Pelikan 56, 67, Pelikanen 80, 90, Pepparsäck 59, *Persan 178, Le petit Diable 84, Petrs bollanan 33, Phoenix 57, 69, 80, 103, Pigan 129, 134, 149, Pinan 177, Pisczewass 127, 177, Planeten 119, Pluto 60, Pläggen 132, 133, 177, Pojken 64, Pollux 69, 75, Polly och Peggy 109, Pommern 65, Posse 63, Postiljon(en) 51, 64, Postillionen 78, Postpferd 55, Postulasüd 32, Prindsen 78, Prinds Georg 77, Prins Carl 62, 96, Prins Carl Fredrik 62, Prins Christian 77, Prins Fredrik Adolf 62, Prins Fredrik Wilhelm 62, Prins Gustaf 62, Prins Gustaf Adolf 62, Prins Karl 62, Prins Oscar 62, Prins Wilhelm 62, Prinsessan Hedvig Sofia 62, Prinsessan Ulrika Eleonora 62, Printz Carl 109, Printz Christian 84, Printz William 96, Pristebusche 34, Prometheus 107, Prudentia 96, Pryske pincken 53, Prøven 84, Psilander 64, Puggan 106, Puke 64, Putten 131, 134, 178, 182, 183, Påfogeln 67, Pär(a)n) 104, Pär(s)a 121, 178.

Quintus 114, Qvia 126, 151, Qwia 126, 151.

Rafael 48, Ragnar 61, Ragvald 61, Rap 83, Raphael 91, Rapphanen 56, Raptabúza 29, Raptabuzan 37, 38, Rask 83, Rauðsiða 39, Raumojakten 53, Ravn 83, Refwen 125, 127, Reimarssüd 33, Remus 60, Renen 55, Resande Mann 98, Resolution 108, Reuters (gen.) 98, de Reüter 98, Revanche 84, Riddarhuset 100, 114, 115, Riga 65, 73, Rigel 69, Riksens Ständer 62, 114, 115, Rikskronan 58, Riksnnyckeln 58, Rikswasan 50, Riksäpplet 58, Ringa Olaus 109, Rokenberwen 36, Roland 116, Rolf 61, Romulus 60, Rosa 122, 132, 133, 135, 153, 154, Roseblome 39, Rosen 57, 69, 104, 122, 127, 153, Rostockerflöjten 52, Rota 61, Rothen 35, Rutenkrans 58, Rygjabrandrinn 34, Ryttare 98, Ryttaren 125, 134, 149, Råbocken 55, 135, 152, Råcka(n) 124, 153, Råssen 129, 165, 178, 179, Råtta 124, 152, 192, Rä(f)wen 125, 128, 134, 152, Råtta Coursen 108, 115, Rättvisan 70, Röda Draken 57, Röda Lejonet 54, Röde Gripen 57, Röde Hunden 55, Röde Leonett 54, Röde Rosen 104, Röde Ræv 79, Röde Stiernan 105, Röde Vinfatet 24, Röde Wijnfatet 105, Rögen 121, 179, Röken 122, 179, 180, Rön 135, 148.

S. Andreas 91, 92, 93, 94, S. Anna 91, S. Catharina 91, S. Gabriel 91, S. Jacob 91, S. Jacobus 91, 92, S. Johan 91, 92, 93, S. Johannes 91, 92, 93, 94, S. Jöran 92, S. Jörgen 92, 93, S. Lorenz 92, S. Margreta 92, S. Maria 91, 94, S. Nicola(u)s 92, S. Oluff 92, S. Paul 92, S. Peder 92, S. Pet(t)er 92, 93, S. Päder 92, S. Pär 92, S. Sophia 92, Saga 61, Saggat 117, Salomon 95, Salttholckenn 75, Salvator 48, 90, 91, Salvator Mundi 91, Samdräktigheten 107, Samson 48, 95, Sandön 66, Sankt Helena 192, 193, Sankt Marcus 90, Sankt Olof 90, Sankta Maria 90, sancti Peturs 32, Sarek 117, Saturnus 49, 58, Sauðarvqmbin 40, Scadinavia 112, Scalrothesbusce 33, Seankyn 35, Scepter 58, Schil(d)padda 124, 152, Schiön Walborg 84, Schächtan 106, Scipio 49, 60, Segern 70, Seid 61, Seint Olof 32, Selefsbusce 33, Selifar 35, Sencte Olaf 32, Serafimsorden 71, von Seth 63, Settaspillir 41, Sex Bröder 111, Sigurd 61, Sigurd Ormöga 61, Siken 68, Sild 83, Silfwererona 97, Simon 109, Simpan 68, Simson 48, Sincinatus 107, Sirvall 116, Siska 67, Siustiärnan 105, Siöhesten 125, 153, Siökatten 127, 130, Sjølland 82, Sjøbjörnen 68, Sjøborren 68, Sjøhjalten 111, Sjøhunden 68,

Sjöhästen 68, 125, Sjölejonet 68, Sjöormen 68, Skagul 61, Skalken 84, Skandinavien 66, 115, Skildvagten 84, Skinta 125, 180, *Skintmärra 180, Skioldr 29, Skiäddan 127, 153, Skjäckan 121, 180, Skotska Pinkan 53, Skrapparen 136, 181, Skräppa 136, 137, 181, 182, Skuld 61, Skåne 65, 112, Skåneland 116, Skåren 130, 133, 153, Skäggald 61, *Skåret 148, Sköldmön 64, Sleipner 83, Slottet 124, 156, Slott Warberg 100, Sluppen 119, Slusa 137, 182, *Slussan 182, Slättet 129, 156, 184, Smalside 39, Smilen 121, 182, Småland 54, 65, 112, Smålands Lejon 54, 101, Smålandz Leanett 54, Smålandz Leijonet 101, Snapphanen 51, 64, Snapop 84, Snar 83, Snarensvend 78, 84, 150, Snarensvän 127, 149, 150, Snellen 119, Snurpiil 45, Snurrepiil 45, Snyten 129, 130, 131, 134, 178, 182, 183, Snäll 71, Snällen 127, 157, Snöreka 123, Snörepiil 45, Snörepiils (gen.) 45, Snörepiilen 45, 46, 59, Snörka 123, 183, 184, Sofia Albertina 62, Sofia Charlotta 62, Sofia Magdalena 62, Soldanen 51, Solen 58, 69, 81, 104, Sophia Amalia 77, Sophia Christina 109, Sophia Magdalena 109, Sorte Björn 79, Sorte Rytter 78, Sparre 63, Speculation 108, 114, 115, Speculationen 84, Spelaren 135, 149, Spelewik 125, Spelewinken 125, 149, Spes 49, 76, 96, 107, Spiran 69, Spraglede Falk 79, Sprengtporten 63, *Springan 184, Springeren 82, Springvalen 56, Spränga 134, 184, Sprängaren 65, St. Barthelemy 112, St: Erik 47, St: Göran 47, (St:) Hieronymus 48, St: Jacob 76, 94, St. Jacob 91, St: Jakob 48, St: Johan Baptista 91, St: Johanna 94, St: Johannes 83, 94, St. Jonas 91, St: Jonas 94, St: Jörgen Boiert 76, St: Kristoffer 47, St: Mikael 48, St: Peder 76, St: Peter 94, St: Petrus 94, St: Sophia 76, St: Theodor 94, St: Anna 48, Stabholten 122, 129, 147, Stabhotten 122, 147, Stabotten 122, 147, Stadt Ronneby 99, Stallen 132, 133, 156, Stare 67, Starkodder 61, St:te Johannes Evangelista 91, Steðjakollan 28, 35, Stegeborgs Slott 106, Stenbock 63, Sten Boutelj. 126, Sten Boutelljen 126, Stettin 65, Stiernan 105, Stifwen 135, 184, 185, Stigandi 41, Stockholm 53, 65, 66, 75, 98, 116, Stockholms Crona 90, Stockholms Järnvåg 100, Stockholms Riddarhus 100, Stockholms Rådhus 100, 196, Stockholms Slott 100, 115, Stockholms Sluss 100, Stockholms Våg 100, Stockholmsvägen 100, Stokfiskan 80, Stokkabúza 29, Stokkabuza(n) 36, Stora Delfin 56, Stora Draken 57, Stora Gripen 57, Stora Kravel(e)n 43, Stora Kraveln Elefanten 43, *Stora Olaus 109, Stora Råbojorten 59, *Stora Silfwercrona 97, Storebouteljen 126, 156, Store Bouteillen 126, Store Lykkepot 81, 82, Store Tiuren 134, 151, Store Wahrholmen 124, 128, 130, 144, Storken 56, 67, 84, Stormarn 79, Stormen 130, 133, 136, 156, 168, 180, Stralsund 65, 73, Stridande Mikael 91, Stromboli 71, Stubben 127, 185, 187, *Stubholten 147, Stubbhulten 122, 129, 147, 174, Stuten 132, 133, 151, Styrbjörn 61, Styrcan 70, Stå Bi 72, Stå Bra 72, Ståndaktigheten 70, Stärkodder 83, Stören 56, Suannen 75, Success 108, 114, 115, Suecia 116, Sunden 122, 147, 174, Sundsvall 54, 66, Sunnifusúð 32, Sut(t)en 130, 131, 182, 183, Swahnan 102, Svalan 67, Swalan 113, Svålaskipit 33, 115, Svan 56, 67, Swan 67, Swana 102, Svanen 42, 55, 56, 75, 79, 90, 102, Swanen 75, 102, Svarta Hunden 55, Svarta Rytteren 51, Svarta Örn 67, Svarta Örn 119, Swarte Örn 103, Svea 112, Svealand 116, Svenska Jungfrun 51, Svenska Lejonet 55, Svenska Pärlan 55, Svenska Riddarhuset 100, Svenske Hektor

49, Svenske Hjorten 55, Svenske Jomfru 78, Swenske Kristoffer 48, Svensk-sund 66, Sveparen 65, Sverige 54, 65, Svithiod 112, Svitiod 117, Swyn 39, Svärdet 58, 69, Svärdfisken 68, 129, 153, Svärdfisken 82, Svärdorden 71, Sygnabrandrinn 34, Syltnäsan 136, 147, Sån 134, 156, 187, Sällan värre 72, Sällan Wärrer 72, 114, Söderköping 106, Södermanland 65, Södermöre 106, Södherstiernan 105, Södwesten 136, 156, 168, 180, Søormen 84, Sökaren 65, Sölfwitzborgh 99, Sölöven 82.

Taiwan 116, Tampen 125, 186, 187, Tantheijen 59, Tantheijer 59, Tapperheten 70, Taube 63, Tegnér 111, Teljeskeppet 90, Thetis 60, Thomas 59, Thor 61, 83, Thorborg 61, Thordön 71, Thule 66, Thure Bjelke 63, Tienstactigt 138, 157, Tigern 55, 67, Tifing 61, Tisnaren 116, Tiuren 124, 126, 135, 151, Tjuren 124, 126, 151, 192, Tobias 95, Tolf 134, 187, Tolken 116, Tolv 144, Tor 117, Tordenskiold 83, Tordenskjold 82, 83, 177, Torrkoppa 137, 147, Torsken 123, 124, 130, 135, 137, 153, Trafla 138, 188, Trana(n) 67, Trappen 125, 188, *Travlan 188, Tre Bröder 111, 112, Tre Kroner 81, Tre Kronor 57, 69, Tre Löver, 79, Tree Laxar 103, Tree Patriarcher 95, Trefaldigheet 91, Trefoldighed 76, Treggaråcken 124, 189, Triumf 192, 193, Trogen 125, 130, 132, 133, 157, Troil(i)us 48, Trojen 48, af Trolle 63, Trollhättan 112, Trønuna 39, 196, Troohet 96, Trost 80, Trubben 136, 164, 188, 189, Trulls 121, Truls 121, 124, 139, 188, 189, Trumslagaren 98, Trycket 134, 189, Träskon 122, 156, 187, 192, Trätta(n) 136, 137, 143, Trögen 136, 157, 184, Trögeråk 124, Trögeråcken 124, 189, Tu Löver 79, Tumlaren 68, 129, 153, Tumpen 125, 186, Turken 52, 73, Två Bröder 111, Twå Bröder 111, Twå Systrar 111, Tyr 83, Tyska Morian 52, Tysla 116, Tågtrummet 130, 156, Tärna 137, 138, 148, 149, 152, 192, Tärnan 67.

Uforsagt 84, Ugglan 43, 56, Ul(c)ken 129, 136, 190, Ulla Fersen 63, Unga Drottningen 98, Unga Olaus 109, Unga Tobias 95, Unge Pelicanen 103, Unge Tobias 95, Uppland 54, 65, 66, 98, Urania 107, Urd 61, Uroxen 55, Utseglen 135, 190, Utsteinsbusche 35, Uven 67, Uxinn 39.

Wachtmeister 51, 64, Wackerfisk 135, 190, Wa(h)len 132, 153, Wahrholmen 124, 128, Vaksam 71, Vale 61, 117, Valen 56, Walen 132, Valkyrian 64, 83, Vanadis 61, Vandrende Lykke 192, 193, Wandring 108, Wandringsman 111, Varberg 65, Waren 129, 151, Warholm 124, Vasa 50, Wasa 50, 63, 132, 190, Vattenhönan 56, Vaxholm I 116, Vaxholm II 116, Weddingen 132, 133, 191, Wedjan 122, 156, Vega 69, Weggen 123, 139, 191, Veiviseren 84, Weja 122, 156, Vejrmøllen 84, Ven 66, Wenden 65, Venus 49, 58, 60, 95, Verdande 61, Verden 66, Vessingen 119, Vesta 60, 69, Vestervik 54, Westervijkske Hiorten 101, Vesuvius 71, Viborgsbarken 52, Wiborgs Morianen 51, Victoria 49, 60, 70, 77, 108, Victory 108, Vidar 61, 83, Viðsjáin 41, Wigilantia 107, Vikvall 116, Vildmanden 78, Vincent 109, Windrufwan 104, Winfatet 105, Vinga 66, 176, Winga 125, 144, Winne Wanna 132, 157, Winne Wänner 132, 133, 157, Virgo 69, Visby 66, Wisby 99, Wismar 54, 65, Wismarflöjten 52, (Wismarske) Salvator 48, Vistasvagge 117, Visund 29, Visunden 38, Visundr 196, Vita Falken 56, Worms 100, 101, Wrangel 51, 64, Wrede 63, Vulcan 60, Wäduren 122, 151, Våktaren 64, Vänta Litet 72, Wären 122, 151, Västervik 54, 90, Västerviks-

barken 52, Västerviks Fortuna 49, Västerviksskeppet 90, Västgöta Lejon 55, Västmanland 65.

Yarrowonga 117.

Zemire 60.

Åbesten 126, 191, Åbobojorten 53, Åbo Slott 106, Åbo Wapen 106, Åhs Kloster 100, Åkerhöna 136, 152, Ålandshjorten 53, Ålandsskutan 53, Ålekråkan 56, Ålen 103, Ångermanland 98, Ångermanskutan 53, Åskedunder 71, Åsnan 67.

Ågarens Lycka 108, Ägget 125, 154, Ægir 83, Älgen 54, Älvsborgsbarken 52, Ängeln 49, Ängeln Rafael 48, Äppet 58, 69, Äran 70, 108.

Öbba 137, 191, Öland 65, 66, Ölandh 98, Ömheten 70, Öresund 82, Örn 113, Örna 138, 152, Örn(en) 67, Örnen 56, 79, 90, 103, 125, 126, 152, Örnen 84, Örskår 66, Ösel 65, Östen 61, Österbottens Wapen 105, Östergötland 98, Österland 116.

Namn på engelska (och amerikanska) fartyg

Achilles 18, Adventure 17, Africa 20, Agamemnon 18, Agincourt 20, Ajax 18, Albright 24, Alexander 50, La Alice 18, Amitie 25, Amphitrite 18, Ann Catherin 23, Ann Charitie 23, Anne 23, La Anne de la Tour 18, Anson 20, Ardent 20, Ariadne 18, Ark Royal 21, Arun 20, The Ayde 18.

Barbary 24, Barfleur 20, Barham 20, Belfast 20, Bellerophon 18, Black Prince 20, Blackwater 20, Blenheim 20, Braue 25.

Caesar 50, Calliope 18, Cardigan Bay 21, Centurion 18, Champion 21, Charitie 25, Chelmer 21, Christofer de la Tour 18, Circe 18, Clio 18, Clyde 20, Collingwood 20, Colombo 21, (The) Consul 24, Crown 58, Culloden 20, Curlew 21.

Danaë 21, Delhi 20, 21, Desire 25, Dragoon 21, Dumbarton Castle 21.

Eagle 18, 21, Elephant 18, Elizabeth 23, Emanuell 23, Endevor 25, Endymion 18, Espiègle 20, Euryalus 18.

Fantôme 20, Fellowship 24, 25, Formidable 20, Forte 20.

General Gordon 26, 115, Glasgow 20, Globe 25, Glorious 20, Glory 20, La Go(o)degrace de Toure 18, Good(e)will 25, The Governor 18, Grace 24, Grace Dieu 18, The Grace à Dieu 18, Gryffin 24.

Hannibal 50, Hellen 23, The Henry Grace à Dieu 18, Hermytt 24, Hogue 20, Hologost 18, Hopewell 25, Hound 24, Howe 20, Hunter 20, Hurricane 26.

Illustrious 20, Indefatigable 20, Inflexible 17, Invincible 20, Iron Duke 20, Irresistible 20, 71.

James 23, Johan de Stor de la George 18, Johannes 18, The Judith 18.

La Katerine 18, La Katerine de la Toure 18, Kent 20.

Largo Bay 21, Leander 18, Little Ann 23, Loch Lomond 21.

Malaya 20, Marie Ann 23, Marie Sandwich 18, Marlborough 20, Mars 20, The Mary 18, The Mary Fortuna 18, Mary Susan 23, Marygould 24, Mayflower 24, Mercury 18, Mighel 18, Minos 18, Mutine 20.

Naiad 18, Nelson 20, Nereid 18, Nicholas 18, Nile 20, Norfolk 20.

Oberon 21, Ocean 20, Omar pasha 26, Osiris 21.

Pandora 21, Parragon 24, 25, Paul 18, Le Paul de Londres 18, Pegasus 18, Pelican 21, Petir 18, Petir de la Tour 18, Petit Jhesus 18, Petit Johannes 18, Petit Trinite 18, Phenix 24, Poseidon 18, Poull de la Tour 18, Prosperous 25, Psyche 20.

The Queen 18.

Ramillies 20, The Regent 18, Renown 20, Repulse 20, Resolution 17, 20, 24, Revenge 17, 20, 21, Ribble 21, Rodney 20, Roland & George 23, Roos 18, Royal Oak 113, Royal Sovereign 18, Russell 20.

Samaritan 24, Samewell 23, Samuel Plimsoll 26, 115, Sara 23, Sceptre 58, Scipio 50, Seaflower 24, Southhampton 20, Spartiate 20, St. Vincent 20, Subiect 25, Success 20, 24, 51, Suffolk 20, Superb 20, Susan 23, Swan 18, Swanne 24.

Téméraire 20, Termagant 21, Terpsichore 20, 21, Terrible 20, Theseus 20, Tiger 18, 21, Tintagel Castle 21, Topaze 20, Tornado 26, Trafalgar 20, Trewloue 25, Trinite Riall 18, La Trinite de la Toure 18, Triumph 20, Troubridge 21, *Truelove 25, Tulip 21.

Ulysses 18, (The) Unicorn 24.

Valantine 23, Valentin 23, Valiant 20, 24, 71, Vanguard 21, Vengeance 20, Victorious 20, Victory 16, 20, 108, Vigilant 20, Violet 21, 24, Vulcan 18, Vulture 20.

Namn på holländska och tyska fartyg samt fartyg av obestämd nationalitet

Adler 56, 57, Ardjoeno 19, Arminius 19.

Balder 19, Batavier 17, 19, Bayard 23, Beowulf 19, Bonte koe van Vlanderen 23, Brutus 17, 19, Dunte ko 19, Bären 19.

(Der grosse) Adler 56, Deutschland 19, Dubblet 23.

Empong 19, Ente 19.

Freia 19, Friedrich der Grosse 19, Fritiof 17, 19, Fuchs 19.

Gans 19, Gefion 19, Gelijkheid 17, 19, Godale 23, (Der grosse) Adler 56.

Hagen, 19, Hamburg 19, Heidelberg 19, Heimdall 19, Hessen 19, Hohenzollern 19.

Kaiser 19, Kaiserin 19, (Der) Kamper 45, Krakatau 19, Kronprinz Wilhelm 19, König 19.

Lützow 19.

Markgraf 19, Moltke 19, München 19.

Njord 19.

Odin 19.

Pilegrim 23, Pilgerin 19, Pommern 19, Posen 19.

Ridder 23, Rosedrawer 23.

Seydlitz 19, Siegfried 19, Skenkeuyn 23, Sparwer 23, States General 17, 19.

Thor 19, Thüringen 19, Tyr 19.

Vali 19, Welifar 23, Westfalen 19, Vidar 19, Wodan 19, Vridelant 19, Vrijhed 17, 19.

Namn på franska fartyg

L'Achille 20, L'America 20, Austerlitz 20.
 Basque 20, Boulonnais 20, Brave 18, Brestois 20, Brutus 18.
 Ça-Ira 17, 18, Catinat 20, Charlemagne 20, La Convention 20, (La) Couronne
 18, 58.
 D'Assas 20, Dauphin-Royal 18.
 L'École 18, L'Entreprenante 20, Ernest Renan 20.
 Ferme 18.
 Le Gasparin 20.
 L'Hotel Dieu 18.
 Iéna 20, L'Impétueux 20, Iphigénie 18.
 Le Jacobin 20, Jean Bart 20, Le Jemappes 20, le Jésus-Christ 18, Jules
 Michelet 20, Jules Verne 20, Le Juste 20.
 Melpomenée 18, Minerve 18, Le Montagne 20, Le Mucius 20.
 Le Neptune 20, Le Northumberland 20.
 Onyx 20, Opale 20.
 Le Neptune 20, Le Northumberland 20.
 Onyx 20, Opale 20.
 Pascal 20, Pasteur 20, Le Patriote 20, Le Pelletier 20.
 Le Républicain 20, Richelieu 20, Rubis 20.
 La Sainte Marie-Magdaleine 18. Samoun 20, Sans-Culotte 18, Le Sans-Pareil
 20, Saphir 20, Le Scipion 20, Sirocco 20, Solide 18, Suffren 20.
 Le Téméraire 20, (Le) Terrible 20, Le Tourville 20, Le Trajan 18, Le Trente-
 et-Un-Mai 20, Le Tyrannicide 20, Typhon 20.
 Le Vengeur Du Peuple 20.

Namn på spanska fartyg

Salvador del Mundo 19, San Antonio 19, San Domingo 19, San Firmin 19,
 San Francisco de Paulo 19, San Genaro 19, San Ildefonso 19, San Josef 19,
 San Juan Nepomuceno 19, San Nicholas 19, San Ysidro 19, Santissima Trinidad
 19.

Namn på romerska fartyg

Aesculapius 13, Ammon 13, 14, Apollo 12, 13, Aquila 13, Armenia 14.
 Capricornus 13, Castor 13, Ceres 12, 13, Clementia 13, Concordia 13, Constantia
 13, Corcodilus 13, Cupido 13.
 Dacicus 13, 14, Danae 13, Danuvius 13, Diana 12, 13, Diomedes 13.
 Euphrates 13.
 Fortuna 13.
 Hercules 13.

Isis 13, Iuno 13, Iuppiter 12, 13, Iustitia 13, Iuventus 13.
 Maia 13, Mars 12, 13, Mercurius 12, 13, Minerva 12, 13, Murena 13.
 Neptunus 12, 13, Nilus 13.
 Oceanus 13.
 Padus 13, Parthicus 13, 14, Perseus 13, Pietas 13.
 Rhenus 13, 14.
 Sol 13.
 Taurus 13, Taurus ruber 13, Tiberis 13, Tigris 13.
 Venus 12, 13, Virtus 13.

Namn på grekiska fartyg

Ἀιδιοπία 12, *Αἰχμή* 12, *Ἀμφιτρίτη* 11, *Ἀντιγονίς* 11, Aphrodisia 11, Aphrodisias 11, *Ἀποτομάς* 12, Areia 11, Artemisia 11.
 Gorgopis 11, Gorgophone 11.
Δημοκρατία 11, *Δημητριάς* 11, *Δῆλος* 12, Dia 11, *Διώνη* 11, *Δορκάς* 12. *Εἰρήνη* 11, *Εἰρήνα* 13, *Ελευσις* 12, *Ἐνανδρία* 12, *Ἐνανδρία Σεβαστά* 13.
Ἥβη 11, Hephaistia 11.
Ἰρήνα Σεβαστά 13.
 Kolias 11, *Κρήτη* 12, Kytheria 11.
Λεάινα 12, *Λεοντοφόρος* 10, *Λόγχη* 12, *Λύκαινα* 12.
Μαρία 14, *Μέλιττα* 12.
Ναύκρατις 12, *Νηρηίς* 11, *Νίκη* 11, *Νικηφόρος* 10.
 Χάρις 11.
Οἰστός 12, 46.
 Pallenis 11, *Περιστερά* 12, Phosphoros 11.
Σέραπις 14, Sunias 11, *Σφενδόνη* 12.
 Tauropole 11, Tritogenes 11.

Ordregister

Nysvenska

-ala, -all suffix 170, *aln* f. 'aln; så stor del l. kvantitet, som är en aln lång l. bred osv.; alnmått, mätkäpp' 158, *and, ann* f. dial. 'bråd arbetstid vid jordbruket' m.m. 159, *andstid* f. dial. 'brådska, bråd tid, tid då det är brådska och jordbruksarbete, skördetid; oro' 158, 159 med n. 1, *apparans* 'utsikt, sannolikhet, hopp; (yttre) sken' 107, *ark* 'kista, skrin; större, överbyggt flodfartyg; (Noaks) ark' 81, *ark* m. och f. dial. 'ark, (gammalt dåligt) fartyg; mudderverk; dåligt åkdon; fallfärdig byggnad' 159 med n. 5, 160, *atall* adj. dial. 'otäck, äcklig' 170, *aviso* 'underrättelse, meddelande, upplysning' 60, *avisobåt* 60, *avisofartyg* 60, *avisokonert* 60, *avisöångare* 60.

Backa f. 'långrev' 5, *backestubb* m. dial. 'ett efter rådande förhållanden avpassat antal backor, som sammanbundits i en räcka och då sättas och dragas på en gång' 185, 186 n. 1, *balstubb* m. dial. 'mindre baltillställning' 185, *bergstubb* m. dial. 'stensultra (otanolabrus snillus)' 185, *beständig* adj. 'varaktig' 71, *björn* 160, *black* 'black häst' 161, *black* 'straffredskapet black' 161, *black* adj. 'matt l. blekt rödgul; blond isabellfärgad (i sht om hästar); matt, blek, oklar, urblekt, grådaskig' 160, *black* adj. dial. 'black(ig), blek, utfärgad, vitgul; utan pengar, pank' 160, *blacka* f. dial. '(blad av) storbladig växt, t.ex. näckros' 161, *blytamp* m. dial. '(stort) stycke bly' 186, *blåman* 'neger' 52, *bock* 161, 162, *bojort* 'ett slags mindre, flatbottnat fartyg' 53 n. 2, *bond(e)ros* 'stockros, althaea rosea Cav.; pion' 153, *boricka* f. 'äsna' 67, *bred* 157, 162, 163, *brunte* 'benämning på brun häst' 44, *brur* f. dial. 'brud', *brynt* m. dial. 'backe' 44, *bryntot* adj. dial. 'backig', *brännare* 'brandskepp' 64, *bunn* m. sing. dial. 'bott(n)en' 149 n. 1, *bunt* adj. 'brokig' 101, *burk* 154, *burka* f. dial. 'mindre tråkär, särskilt sådant som man har agn eller fisk i' 154, *buss* adj. dial. 'framfusig, morsk' 165, *byssa* se *böjs*, *både* m. dial. 'undervattensskar' 148, *båk* 'båk, sjömärke' 161, 162, *båken* n. 'båk, sjömärke uppmurat av sten, slags större sjömärke' 161, 162, *bälg* 'smides-, blåsbälg; våm (hos ko), mage; det svängda partiet i fören på en båt, bogen l. rundningen i fören på en båt; träfyllning inlagd under skäggknäet på fartyg för att avleda sjöarna' 164, *bälg* m. dial. 'skrik, gråt; skrikhals; röst' 164, *bälg* n. dial. 'skrik, gråt' 164, *bälja* dial. 'gråta; (om kor) råma' 164, *böjs* '(förr) ett slags tvåmastat fartyg, avsett för sillfiske i öppna havet' 106, *bös* adj. 'förärgad, förbittrad, förtörnad, vred; elak, ond; (om sak) svår, hård' 165, *bös* adj. dial. 'vild, som far oförväget fram; stolt, övermodig, hänsynslös, framfusig, morsk, kaxig' 165, 166, *böss* adj. 'förärgad, förbittrad m.m.' 165.

Djur n. dial. '(hög)djur; villebråd av alla slags fyrfota djur' 151, *-e* suffix, vanligt i boh. inbyggarnamn 145, 148, *fat* n. dial. 'fat, matfat, fat i servis; tunna, olje-, fotogen- eller brännvinsfat' 154, *feg* adj. dial. '(som är) nära döden, hemfallen åt döden, bestämd att dö, ålderdomsskröplig så att döden nalkas' o.d. 167 med n. 4, *feg(j)en* adj. dial. 'glad, innerligt förnöjd' 168, *feja* 'sopa ren, göra blank' o.d. 166, 168, *fejer* adj. dial. 'ivrig, livlig' 168, *fik* n. dial. 'brådska, hast; strävan, slit' 169, 170, *fika* 'skynda, ivrigt sträva; skynda, hasta, ila, hastigt begiva sig (ngnstädes); vara ivrigt verksam, sträva, möda sig; eftersträva; hava livligt begär (efter ngt), trakta efter, stå efter; exploatera, bruka' 169, 170, *fika* dial. 'eftersträva, längta efter, fika efter (ngt); samla pengar; skynda; bruka jord' 168, 169, *fiken* adj. 'ivrig' 168, *fiskfat* '(större flatt) fat att lägga upp (o. servera) fisk på' 154, *fiskfat* n. dial. 'fisktunna' (?) 154, *flabb* m. dial. 'person som skrattar och pratar opassande, ohyfsad stor grov person, otrevlig kaxig man; fet människa; brett föremål (även om åkerteg)' 162, 163 med n. 2-3, *flabb* person som pratar mycket, som skroderar och skrävar; person som uppträder med dumma och respektlösa fasoner och särskilt låter detta sitt uppträdande bli märkbart i sitt tal' 162 n. 3, *flabb* n. dial. 'stort stycke' 162, *flabba* f. dial. '(stor och grov) kvinna som skrattar opassande, ohyfsad kvinna; klick eller klafs av blött ämne, smutsfläck' 162, *flabb(e)* m. dial. 'klick eller klafs av blött ämne, smutsfläck' 162, 163, *flinhål n. 'mun' 170 n. 1, *flink* 157, 171, 184, *flinkall* adj. dial. 'snabb, kvick, rask' 171, *flöjt* 'stort långsträckt förhållandevis flatbottnat . . . fartyg' 53 n. 1, *folkall* adj. dial. 'mycket besökt, frekventerad' 170, 171, *fortiidd* adj. dial. 'ofruktbar, som ej får kalv (om ko)' 180, *fortiidda* f. dial. 'ko som ej får kalv, ofruktbar ko' 180, *fof* 163, *framfus*, *-fos* 'dristig, överdådig' 71, *friall* adj. dial. 'fri och förnäm i sitt väsen och umgängessätt' 171, *friggerocken* best. form m. dial., benämning på stjärnbilden Orion eller delar av densamma; ordet användes vanligen om Orions bälte 189, *fyk* n. dial. 'duggregn, fint snöfall' 168, *fä* 166, *fägen*, *-jîn*, *-jân* adj. dial. 'glad, innerligt förnöjd'.

Galeja 'galär; ett slags mindre (skärgårds)fartyg, ofta använda som krigskepp; båt, skuta' 52 f. n. 12, 171, *galär* 52 f. n. 12, *gap* f. dial. 'person som pratar gapigt' 170, *glasskåp* n. glasskåp, skåp med väggar och dörr(ar) av glas; skåp att förvara glas i' 154, 155, *gol* adj. dial. 'gul', *grå* 157, *gråben* 'varg' 152, *gul* 171, *gåll* adj. dial. 'gul' 171, *gård* 171, *gås* f. dial. '(vild)gås' 152, *gårdsgårdsstubb* m. dial. 'ett stycke gårdsgård, gårdsgårdsstump' 185.

Hackspik 'hackspett' 67, *hall* 138, *hallor* m. dial. 'hulling på fiskekrok' 172, *halvträve* 'sädesskyl (med varierande antal kärvar)' 180, *halvåla* f. dial. 'fem stycken fiskar (vanligen långa)' 172, *hin* pron. dial. 'den (där)' 173, *hors* n. 'häst; sto' 178, *hunn* m. sing. dial. 'hund(en)' 149 n. 1, *håring* 'sill' 106, *håringsbyssa* 'sillbyssa' 106, *håringsböjs* 'sillböjs' 106, *hög* adj. 173, *hök* 173.

-ik suffix, bildar i västgötamål karakteriserande virtuella konkreter med nedsättande betydelse 160, *importans* 'inträktighet, avkastning, inkomst; vikt, betydenhet; värde' 107, *jagare* 149, *jordtamp* m. dial. 'jordkoka' 186, *jägare* 149, *järn* bl.a. 'strykjärn, pressjärn; fångjärn' 155.

Kagg m. dial. 'tjur som kastrerats först efter inträdd könsmognad' 155,

kagg(e) m. dial. 'kort släde för timmerkörning om vintern' 155, *kagge* '(mindre) tunna, kutting' 155, *karv* f. dial. 'korg' 155, 156 n. 1, *kastrull* 156, *kil* 'kil; såsom fångstrum tjänande, strut- l. säckliknande utbuktning bakåt i en vanlig nots mitt' 173, *kile* m. dial. 'havsvik' 174, *ko* 151, *kolpotta* f. 'kolpanna' 105, *krabat* 'kroat' 52, *krejort* benämning på ett slags mindre fartyg 98, *krut* 'krydda, ört' 105, *krutpotta f. 'kärl för förvaring av krut, krutpanna' e.d. 105, *kryddpotta* f. 'blomkruka' 105, *kräk* n. dial. '(fä)kreatur; kräk, stackare' 150, 151, *kult* '(jämförelsevis) kort stock; rorkult, rorpinne; ett slags (mindre) fiskebåt; knubbig gosse, (liten) gosse; (halvvuxen) gris, kuling' 175, *kult* m. dial. 'liten kulle' 175, *kultbåt* 175, *kultgris* m. dial. 'griskuling' 175, *kultpojke* m. dial. 175, *kvi* f. och m. dial. 'kreatursfälla' 151, *kviga* 151, *kålpotta 105, *kålk(e)* 175 med n. 1.

Larva 167 n. 2, *lertamp* m. dial. '(stort) stycke lera, lerklump' 186, *lodja* 'ett slags lätt roddfartyg' 41, 42, *lotsman* 'lots' 51, *lump* '(vanligen på grund av rötskada) fränsild och kasserad del av fälld trädstam' 43 f., *lump* m. dial. 'avhugget stycke av en stock' 43, *lumpfisk* 'fisk med mer eller mindre klumpig kroppsform' 43, *lur* m. 'bedräglig, listig, slug person, skälm, luver' 175, *lur* 'lave varpå en kvarnsten vilar; avlång låda med galler vid den ena ändan och falllucka vid den andra; slags låda vari en gillrad båge l. bössa var anbragt; gillrad båge, gillrad bössa' 176, *lur* 'megafon, ropare' 176, *lur* adj. 'bedräglig, illistig, knipslug' 175, *lycka* f. 'Fortuna' 143, *lyckeypotta* 'lott-urna, lotteri' 81, *lång* 157, 175, 176, *långa* '(fiskens) långa, molva vulgaris' 157, *långeman* 'långfinger' 150 n. 6, *långpina* 'lång pina' 176, *läst* '(sko)läst; mått på fartygs dräktighet, i allmänhet motsvarande 12 tunnor' 177.

Man m. sing. dial. 'man(nen)' 149 n. 1, 150, *marå* 143, *matlag* 179 med n. 1, *mocka* 29, *molsa* f. dial. 'kvinna från Mollösund' 148, *morian* 'neger; invånare i morernas land' 51, *myrall* adj. dial. 'vattensjuk (om mark)' 171, *måke* m. dial. '(fisk)mås' 103, *måve* m. dial. '(fisk)mås' 103.

Nattstuga f. dial. '(gavelrum i) andra våningen' 156, *oberst* 'överste' 191, *oder* m. dial. 'utter' 153, *oljare* m. 'smörjare' 64, *ostra* 'ostron' 68, *panka* 'väggslus' 152, *persa f. 178, *persa* v. dial. 'pressa' 178, *pink(a)* 'ett slags mindre fartyg, lätt tremastat, fregattriggat fartyg med hög och smal akterstäv' 52 n. 10, *pisk(a)* f. dial. 'piska' 177, *pisktamp* m. dial. 'grov pisksnärt, dragstropp i en sele att spänna åt honom med' 187, *plugg* 'plugg; tränagel, nit; undersätsig person; sur och trumpen person; mindre l. yngre individ av vissa fiskarter' 177, 178, *postiljon* 'av postverket anställd person som förde brevpost mellan postanstalter (belägna i städer); förare av postdiligens; kurir, bud' 64, *potta* 'skålförmigt kärl, kruka; flaska, krus' 105, *pugga* 'padda, groda; otuktig kvinna, sköka; bottenmus, skäggsimpa, *Agonus cataphractus* Lin.' 106.

Ros 154, *ross* 'häst' 178, 179, *rutkrans* 'heraldisk figur i form av grön något krökt snedbjälke prydd med utstående blad på övre sidan' 58, *röd* 148, *rök* 'rök (efter eld), sjörök; en ursprungligen av ett hushåll bestående kameral enhet för utgörande av vissa skatter och pålagor, matlag, hushåll; sädeskyl (med varierande antal kärvar)' 179, 180.

Segla ut 190, *serpent* 'orm, drake' 57, *sjukall* adj. dial. 'sjuklig' 170, *sjöhund*

'säl, sälhund' 68, *skinkmärr* 'mager och usel märr' 180, *skinn* 180, *skinta* 'torr och mager backe, ofruktbar (betes)mark o.d.' 180, *skinta* v. dial. 'flå djur' 180 med n. 5, *skinta* v. dial. 'torka' 180 med n. 3, *skinta av* dial. 'torka (om marken efter regn)' 180 n. 3, *skinta upp* dial. 'klarna upp (om vädret)' 180 n. 3, *skintmärr* f. 'mager och usel märr' 180, *skitall* adj. dial. 'smutsaktig' 170, *skropp* adj. dial. 'smal om midjan, välvuxen; berömlig, duglig, berömvärd; fin, förnäm; flink, rask' 181, *skrappa v. 181, *skridall* adj. dial. 'sjuklig' 170, *skrappa* f. dial. '(rygg)säck, påse, väska' 181, *skrappa* f. dial. 'storbladig växt' 182, *skrappa* 'skryta; berömma (ngn); kackla (om höns)' 181, *skvak* f. dial. 'sladdertacka' 169, 170, *skvaka* dial. 'sladdra', *skåre* m. dial. 'trut, havstrut, gråtrut; fiskmås, vitmås' 153, *skäck* '(vit)brokig häst' 181, *skäkta* 'vägglus; dalpil' 107, *smal* f. dial. 'person som pratar högljutt och mycket' 170, *smil* n. dial. 'småleende' 182, *smila* f. dial. 'småleende, inställsam kvinna' 182, *smila* v. dial. 'småle; smeka' 182, *smila på* v. (opers.) dial. 'mildras i blåst, köld, bli lugnt; ljusna, klarna' 182, *smiler* m. dial. 'en som smilar; falsk och låg smickrare; lismare' 182, *smilug* adj. dial. 'lismaktig, smilig' 182, *snork* m. dial. 'den yttersta änden av något' 184, *snorken* adj. dial. 'skruppen, hoptryckt' 184, *snurk* m. (och f.) dial. 'den yttersta änden av något' 184, *snurk* f. dial. 'litet rum, vrå; trång plats (såväl inne i ett hus som ute i terrängen); mörk el. avsidet liggande vrå i skogen' 183, 184, *snurke* n. dial. 'vrå, hörn e.d.' 184, *snurra* 'brumma, surra; vrida sig hastigt omkring' 46, *snurra* dial. 'surra (om en bröms, hjulet på en spinnrock m.m.); brumma, vara ond och väsnas; andas hårt som en katt; piska omkring en snurra' 46 n. 2, *snut* m. dial. 'nos, mule; trut, näsa; hörn, udde' 183, *snyt n. dial. 'framskjutande spets' 183, *snytta* f. dial. 'näsa; tå på träskor, tofflor o.d.; spetsen på strumpa, vante, korv' 183, *snytta* 'snytta; stjåla' 183, *snyte* n. dial. 'näsa' 183, *snäll* 'rask, snabb, duglig, driftig' 72, 157, *snötamp* m. dial. 'snöboll' 186, *soldan* 'sultan' 51, *spela* 'leka' 149, *spelevink* 'slarver, "gynnare"; utsvävande, vidlyftig, oordentlig karl, yngling' 149, 150, *spelevink* m. dial. 'lustigkurre, person som har många upptåg för sig' 150, *spelvink* m. 'ett slags ätlig snäcka (Littorina litorea?)' 150 med n. 3, *springa* n. "'språng", för- och akterskeppets lyftning i förh. till midskeppspartiet' 184, *springa* v. 184, *stall* 156, *stubb* m. (och n.) dial. 'ett fåtal sammanfogade backor för storsjöfiske, ett efter rådande förhållanden avpassat antal backor, som sammanknutits i en räcka och då sättas och dragas på en gång, ett hundra backor (sammanfogade och satta i sjön)' 185, *stubb* m. dial. 'stubb på åkern, åkerstubb; vadderad underkjol; stump, bit; versstump; kort svans på får och getter; överblivna tobaksstjälkar vid snusmalning; nedra avhuggna ändan på en sädesnek; stumpar av gamla gårdselträn (trolar); don, garn att fånga sjelhundar' 185 med n. 3-4, 186, *stubbock* m. dial. 'barnkolt till gossar på ca 3 år' 185, *styv* 'styv; bottentung' 184, 185, *svan* f. dial. 102, *sydväst* (klädesplagget) 156, *så* 'slags öppet laggkär!' 156.

Tamp 'tågända, repända' 187, *tamp* m. dial. 'grovvuxen ohyfsad karl, drummel; stort kreatur (oxe el. häst); stort stycke, klump, massa (jord, kött, smör, trä); ett slags tamduva' 186 med n. 7, 187, *tampa* f. dial. 'lunsigt fruntimmer' 186 med n. 7, *tampot* adj. dial. 'full med jordkokor; ovig, klumpig' 186, *tanthejer*

m. 'delfin, tumlare' 59, *taska* 'säck' 59, *tjut* f. dial. 'kvinna som ofta klagar; barn som ofta gråter' 170, *tolv* 187, *trapp* m. el. f. dial. 'trappsteg, trappa; vrå, sop- el. vedvrå' 188 med n. 4, *travla* dial. 'treva, gå under besvärliga eller obehagliga förhållanden; tjata, gnata, kälta' 188, *trubb* m. dial. 'kort, tjock, trubbig figur; äling' 189, *trubber* m. dial. 'trumpen, fåordig människa' 188 f., *trubbig* 188, 189 n. 2, *truls* 'hårknut' 189, *truls* m. dial. 'litet, ovigt klumpigt barn' 189, *trygg* 190, *tryggerocken* best. form m. dial. 'stjärnbilden Orion el. del av densamma, särsk. Orions bälte' 189, 190, *trål* 188, *träta* f. 143, *trög* 185, *tågrum* n. 'det rum ombord där man sköt ned plikttåget (ankartåget), då det ej behövde användas' 156, *tärna* 'brudtärna; (fågeln) tärna, sterna hirundo' 149, 152.

Ulk(e) 'ulk, en fiskart av simpsläktet' 190, *ulke* m. dial. 'omkring ettårig, trögvuxen tjur; ett år gammalt hästföj; redskap med vilket man skrapar av ostron från berghällarna' 190, *ut-* partikel 190, **utsegel* 190, **utseglad* 'slutseglad, som har seglats sönder och samman' e.d. 190, *utter* 153.

Vacker 190, *vann* n. 'vatten' 157, *vanna* 'redskap (förr korg el. säll) varmed säd rensas' 157, *vasa* f. dial. 'vela, person som det ej är någon ordning med; person som ej kan tiga med hemligheter, som pratar mycket utan reda' 190, 191, *vasa* v. dial. 'söla, dröja, driva (omkring)' 190, *vase* 'halmkärve; faskin, "stormvase"' 51, *vase* m. dial. 'krake, stackare' 191, *vass* 'spetsig' 177, *vidja* 156, *vinn* m. dial. 'vind(en)' 149 n. 1, *vinna* 157, *viting* m. dial. 'vitling' 191, *våla* f. 'ett mått på tio fiskar, vanligen långor' 171, 172, *vägge* m. dial. 'kil' 191, *vän* m. dial. 'vän(nen)' 149 n. 1, *väre* m. dial. 'bagge' 151, *värv* n. dial. 'varv' 145.

Åkerhöna f. dial. 'rapphöna' 152, *örn* f. dial. '(havs)örn' 152, 153 n. 1.

Fornsvenska

An(d) f. 'ivrig verksamhet, iver, sysselsättning, arbete' 159, *ark* f. 'kista, skrin; ark' 160, *blakker* 160, *buza*, *bussa* f. 106, *bälgher* m. 'buk; bälg' 164, *fegher* 'dödsmärkt' 167, *fikia* 'ivrigt sträva; skynda' 169, **fæghia* 'göra ren' 166, *fæghin* 'glad, nöjd; ivrig' 167, 168.

Kamperman m. 'ett lags större fartyg' 45, *leon* n. och m. 'lejon' 42, 43, *lodhia* f. 'lodja' 42, *lydhia* f. 'lodja' 42, *lædhia* f. 'lodja' 42, *stubbotten* 'trubbig, slö' 186.

Fornvästnordiska, nyisländska

Belgr m. 'bäl; skinsäck' 164, *blakkr* 160, *bókaskreppa* f. 'bokväska' 40, *bolli* m. 'skål' 40, *brandr* m. "'båt med brandar i stäven; detalj i stammen på ett skepp, ofta en guldprydd bräda, som förenar det översta båtbordet med stammens övre del"' 35, *búza*, *bússa* f. 'handelsfartyg' 28 n. 2.

Dreki m. 'drake, orm; namn på en viss typ av skepp, stort härskepp' 42, *dróttseti* m. (fno.) "'mann som styrde med hushaldet i kongsgarden og frå 1323

var rikshovmeister, drottsete” 34, *far* n. 'farkost, skepp' 35, *feinn* 'glad, förnöjd; ivrig' 168, *feigr* 'dödsmärkt' 167, *framfúss* 'begärlig efter' 71, *fægja* 'göra ren' 166, *gems* m. och n. 'kåt, fornärmande opførsel' 30, *gestir* m. pl. (fno.), en särskild avdelning av konungens hird 34.

Hross m. 'häst' 178, 179, *hugró* f. 'sinneslugn, hjärtefrid, tillfredsställelse' 29, *hugró* f. 'Parerplade, Haandskjærm paa Sverd' 29, *kolla* f. (nisl.) 'tacka utan horn; ejderhona; träkar; krus' 28 n. 3, *koddi* m. 'kudde', *kiði* m. (nisl.) 'lille Trækar (Madkar) el. lille Tremmekasse till Hø; lille og sygeligt udseende Person, Skrælling', 40, *moka* 29, *nautr* m. 'gåva; egendom' 34, *ógn* f. 'skräck' 34.

Raptr m. 'stock, bjälke' 37, *skreppa* f. 'väska, (rygg)säck, påse' 40, 181, *stiga* 'komma framåt genom att vid bidevindsegling hålla tätt upp intill vinden; genom kryssning komma framåt (steg för steg)' 41, *stubbr* m. 'stump' 186, *súð* f. 'Sammenføining af Bord, Brædder som ere lagte med Kanten over hinanden, besynderlig i Siden af Færtøi; Færtøi, Skib (forekommer kun i sammensatte Ord, der bruges som Navn paa Færtøi)' 32 n. 1, *traus* f. 'skål med pip på sidan' 41, *qlunn* m. 'makrill' 158 med n. 1, *qnn* f. 'höstarbete, skörd; ansträngning, iver' 159.

Danska, nynorska

Agn n. da. 'mading, loddemad där sättes paa en fiskekrog' 75, *ark* da. 'kista, skrin; större överbbyggt flodfartyg; (Noaks) ark' 81, *belja* no. dial. 'bröle' 164 n. 3, *bonderose* da. 153, *dyb(en)* adj. da. 'djup' 82 n. 4, *fejen* no. dial. 'glad, vel fornoiet' 168, *fige* da. dial. 'haste, være rask i sine bevægelser' 169, *fika* no. dial. 'stråve, gjøre sig umake' 169.

Hald da. 'klippa, fjäll, berg(stopp)' 82, *havhest* da. 'flodhest; søhest, hippocampus (marinus); et (især i græsk og romersk billedkunst og dikning benyttet) fabeldyr med hæstekrop og fiskehale ("hippokamp")' 80, *havmand* da. 'mandligt fabelvæsen, der ifølge folketroen menes at bo i havet' 78, *holvor* f. no. dial. 'Hage, tilbagebøiet Spids f. Ex. paa en Fiskekrog' 172, *høj(en)* adj. da. 'hög' 82, *jomfrusvend* da. 'en tjener for jomfruerne ved hoffet; en, der stræber ivrig efter kvindegunst; ung mand der (dristigt) attraar eller bejler til en kvinde, stræber efter kvindegunst; (nedsæt.) pigejæger, Don Juan; kvindagtig mand' 78.

Krabat ä. nda. 'kroat' 79, **kronfisk* da. 'fisk försedd med krona' 80, *kurprinds* da. 'en kurfyrstes søn, især den ældste' 78, *losse* da. 'lo(d)jur, lynx vulgaris' 79, *lump* m. no. dial. 'Knub, Klods, tyk Stump' 43, *lykkepot(te)* da. 'krukke, kasse olgn., hvoraf lotter trækkes; ogs. som udtr. for (en primitiv form for) lotteri' 81, *nælleblad* n. da. 'nasselblad' 80.

Persa f. no. dial. 'Perse, Maskine til at presse med' 178, *skuldpadde* da. 'sköldpadda' 152, *skrapp* no. dial. 'rask, let, net' 181, *skrappa* no. dial. 'banke, hamre paa' 181, *skreppa* f. no. dial. '(rygg)säck, påse, väska' 181, *snar* da. 'snabb, rask' 78, *snarensvend* ä. nda. (specielt i folkvisespråk) 'hurtig, rask svend, ung mand, sendebud' 78, *snorken* no. dial. 'skrumpen, sammentrukket' 184,

snut m. no. 'snute, fremragende spids' 183, *snytt* m. no. dial. 'fremstikkende spids el. top' 183, *stokfisk* da. 'klippfisk, torrfisk' 80, *stubb(e)* m. no. dial. 'stump, litet stykke, træstubb' 186, *sydvest* da. '(klädesplagget) sydväst' 156.

Tamp m. no. dial. 'langagtig klump' 187, *tantei* da. 'delfin, tumlare' 59, *truls* m. no. dial. 'enfoldig klodrian' 189, *trubb* m. no. dial. 'kort, tjock, trubbig figur' 189 med n. 2, *troys* f. no. dial. 'skål med pip på sidan' 41, *vildmand* da. 'vilde, skogstroll' 78.

Tyska, nederländska (holländska)

Arche ty. 81, *bauernrose* ty. 153, *bo(e)yen* mnl. 'göra ett skeppsbord högre genom ovanför däckets uppskjutande bordläggning' 53 n. 2, *fegen* ty. 'sopa, rensa' 59, *fuchs* ty. 'räv' 54, *kamper* holl. 'person från staden Kampen' 45, *lodie* mlty. 42, *lomp* holl. 'fisk med mer eller mindre klumpig kroppsform' 43, *lump* ty. 'fisken Cyclopterus lumpus Lin., stenbit, sjurygg' 43.

Meermann ty. 'piscus marinus forma virili' 52, *meermännlein* ty. 'triton' 52, *oranjeboom* holl. 'apelsinträd' 100, *paleis* holl. 'palats' 100, *pink* holl. 'ett slags mindre fartyg' 52 n. 10, *pinke* mlty. 'ett slags mindre fartyg' 52 n. 10, *schenkwijn* mnl. 'vin man trakterar någon med' 23, *schöld* ty. 'sköld' 152, *seehund* ty. 68, *snurren* mlty. 'surra' 45, *tanh(a)ey* holl. 'delfin, tumlare' 59, *vegen* mlty. 166, *zuidwester* holl. 156.

Engelska

Amity 'vänskap' 25, *bay* 'buktt' 21, *brave* 'tapper' 25, *castle* 'borg, slott' 21, *céol* fe. beteckning på skepp av betydande storlek, delvis återgivet med 'navis longa' 30, *charity* 'människokärlek' 25, *cüda* m. fe. "der bekannte, vertraute Freund" 40.

Endeavour 'strävan, bemödande' 25, *fellowship* 'kamratskap, brödraskap, gille' 25, *fike* eng. dial. 'bevæge sig rastlöst' 169, *grace* 'nåd, behag; ynnest' 24, *hermit* 'eremit' 24, *hope* 'hoppas' 25, *hound* 'jakthund' 24, *loch* 'sjö' 21, *marigold* 'ringblomma' 24.

Paragon 'mönster, förebild' 25, *prosperous* 'blomstrande, välmående, lyckosam, lycklig' 25, *river* 'flod' 21, *seaflower* 'havsanemon' 24, *swan* 24, *trawl* 'släpnät' 188, *well* 25, *violet* 'viol' 24.

Övriga språk

Apparence fr. 107, *apparentia* senlat. 107, *balgs* m. got. 'skinsäck' 164, *ἐπίσημον* n. grek. 'emblème ou inscription sur l'avant d'un navire' 10, *fero* lat. 'bära' 114, *galera real* sp., *galera reale* it., *galère reale* fr. alla med bet. 'den förnämsta (för konungen eller storamiralen avsedda) galären' 50 n. 9, *grand* fr. 'stor' 39, *παράσημον* n. grek. 'emblème ou inscription sur l'avant d'un navire' 10, *quintus* lat. 'den femte' 114, *rocca* romanskt 'klippa' 36, *serpens* lat. 57, *stuba- germ. 186, *tuus* lat. 114.

Sakregister

- Registret gör inte anspråk på fullständighet
- Akterspegelsfigurer 90.
- Backebåtar 5, 121 ff., 157–191.
- Bankskutor 5, 7, 137 f., 157–191.
- Båtöl 198.
- Dräktighetsuppgifter 139 ff.
- Fribrev 88.
- Fartygstyper o. -klasser: aviso 60; hemiolia 12; hemmema 61; liburna 13; poyama 61; triemiolia 12 f.; trierer 12; turuma 61; udemo 61.
- Galjonsfigurer 7, 24 f., 28 f., 90, 100, 194 f.
- Genusförändring 152 f.
- Kaparfartyg 76, 83 f.
- Klassindelning 47, 74.
- Ljudföreteelser: stavelseförlängning 45 f.; växling *k~r* 173; *o~a* 161; *u~a* 185.
- Namnbildning: adjektivisk förled 39, 59, 162 f.; ellipser 38, 173, 190; epexeges 45; imperativnamn 72, 82, 84, 114; inbyggarnamn 145 ff.; nomina agentis 59, 65; relationsnamn 38 f., 82, 145, 156 f., 192; substantivering av adjektiv 71 f., 83, 114, 157, 165, 170, 184 f.; verbal förled 25, 45 f., 72, 82, 84, 114; vigningsnamn 14; öknamn (vitsiga, ironiska, nedsättande) 25, 40 f., 59, 81 f., 106 f., 154 ff., 175 ff., 181 ff.
- Namngivningsprinciper 116 ff., 191 ff., 194 ff.
- Namnmarkering 10 f., 195 f.
- Namn med anknytning till: abstrakta begrepp 12 ff., 17, 25, 41, 49, 70 f., 76 f., 84, 95 f., 107 f., 143; astronomi 58, 69, 104 f., 113; blommor o. växter 24, 39, 57, 104, 153 f.; djur 12 f., 24, 38 f., 43, 54 ff., 66 f., 75, 79, 90, 101 f., 150 ff.; fabeldjur 24, 57, 69, 80, 90, 103; fiskar 56, 68, 80, 103, 153; fåglar 55 f., 82, 102 f., 113, 152; geografi 12 f., 16, 24 f., 34 ff., 44 f., 52 f., 65 f., 73, 79, 82, 84, 90, 98 ff., 106, 112 f., 144 f.; grundstötning 28, 158, 188; kult o. religion 11 ff., 16 f., 32 f., 47 ff., 59 ff., 76, 83, 90 ff., 107; personer o. personbeteckningar 16 f., 23 ff., 33 f., 42, 49 ff., 62 ff., 73, 76 f., 82 ff., 96 ff., 108 ff., 144, 148 f.; riksregalier 57 f., 69. Se i övrigt namnregistren.
- Näringar 5 f., 29 f., 35 f.
- Sjöpass 88.
- Skeppsgårdar 46 f.
- Skeppslistor 15, 31, 75 f., 89, 91, 107 ff.
- Skeppsmätning 140 ff.
- Soldatnamn 143.
- Urspårning 190.
- Varv 6 f., 47, 165, 182.

Käll- och litteraturförteckning

- Abrahamson = Abrahamson, E., Skogsbrukets och bränsleförsörjningens ord-förråd i sydbohuslänska dialekter. Göteborg 1952. (MASO. 9.)
- Alexanderson = Alexanderson, A. M., Den grekiska trieren. Lund 1914.
- Alfvegren = Alfvegren, L., *R*-genitiv och *are*-komposition. Formhistorisk under-sökning på grundval av svenska dialekter och ortnamn. Uppsala 1958. (SKGAA. 32.)
- ABJb = Aslak Bolts Jordebog. Udg. af P. A. Munch. Christiania 1852.
- AphSc = Acta philologica Scandinavica. 1 ff. København 1926 ff.
- Bailly = Bailly, A., Dictionnaire Grec-Français. Paris 1950.
- Battenberg = Battenberg, Louis, Prince of Milford Haven, The Marquess of/ Men-of-War Names. Their meaning and origin. 2 ed. London 1908.
- Behre = Behre, F., "A Middle English Rhyme-Pair." i: Papers on English vocabulary and syntax. Göteborg 1961. (Gothenburg Studies in English. 10.)
- Bennett = Bennett, G., The Battle of Jutland. London 1964.
- Berg = Berg, L. O., "Svenska flottans fartyg 1850-1900. En tabellarisk fram-ställning." i: Forum navale. Skrifter utg. av Sjöhistoriska Samfundet. 21. 1965.
- Bjering = Bjering, K. B., "Stävdekorationerna genom tiderna. Galjonsbilder, ornament och namnbräden i Hallands museum." i: Halland. 46. 1963.
- Bjurling = Bjurling, O., "1672 års skeppslista." i: Forum navale. Skrifter utg. av Sjöhistoriska Samfundet. 7. 1946.
- Björseth 1946 = Björseth, B., Dialekt och riksspråk i en bohuslänsk socken. Göteborg 1946.
- Björseth 1958 = Björseth, B., Göteborgsspråket. Stockholm 1958. (Skrifter utg. av Nämnden för svensk språkvård. 19.)
- Blinkenberg-Kinch = Blinkenberg, Chr. & Kinch, K. F., Lindos. Fouilles et recherches 1902-1914. Fouilles de l'acropole 1902-1914. II. Inscriptions . . . Tome II. Berlin & Copenhagen 1941.
- Blöndal = Blöndal, S., Islandsk-dansk Ordbog. Reykjavik 1920-24.
- BOB = Bohuslänsk ordbok. (Manuskript i IODG.)
- Bohusläns historia = Bohusläns historia. Utarbetad på uppdrag av Göteborgs och Bohus läns landsting. Under redaktion av E. Lönnroth. Stockholm, Göteborg & Uppsala 1963.
- Bromander = Bromander, A., "Öknamn, vedernamn och andra personliga binamn i en västgötasocken." i: SIOD. 4. 1926.

- Bugge 1898 = Bugge, A., "Handelen mellem England og Norge indtil begyndelsen af det 15:de aarhundrede." i: NHT. 3 R. B. 4. 1898.
- Bugge 1899a = Bugge, A., "Gotlændingenes handel paa England og Norge omkring 1300." i: NHT. 3 R. B. 5. 1899.
- Bugge 1899b = Bugge, A., Studier over de norske byers selvstyre og handel før Hanseaternes tid. Kristiania 1899.
- Bugge 1914 = Bugge, A., "Norge og de britiske øer i middelalderen." i: NHT. 5 R. B. 2. 1914.
- Bugge 1923 = Bugge, A., "Skibsfarten fra de ældste tider til omkring aar 1600." i: Den norske Sjøfarts historie. 1. Kristiania 1923.
- Bugge 1925 = Bugge, A., Den norske trælasthandels historie. 1. Skien 1925.
- Börjeson = Börjeson, D. Hj. T., Stockholms segelsjöfart 1732-1932. . . . Stockholm 1932.
- Casson = Casson, L., "Hemiolia and triemiolia." i: The Journal of Hellenic Studies. 78. 1958.
- Christensen = Christensen, A. E., Dutch trade to the Baltic about 1600. Studies in the Sound toll register and Dutch shipping records. Copenhagen & The Hague 1941.
- Christenson = Christenson, H., Fräkne. Bygd och folk i gången tid. Uddevalla 1954.
- COD = The Concise Oxford Dictionary. 5 ed. Oxford 1964.
- Dahlgren = Dahlgren, F. A., Glossarium öfver föråldrade ord eller ovanliga ord och talesätt i svenska språket. 1 uppl. 2 tryckn. Lund 1960.
- Dalén = Dalén, L., Den bohuslänska fiskelägesbygden. Göteborg 1941. (Meddelanden från Göteborgs högskolas geografiska institution. 26.)
- Dalin = Dalin, A. F., Ordbok öfver svenska språket. 1-2. Stockholm 1850-53.
- De Vries = De Vries, J., Altnordisches etymologisches Wörterbuch. Leiden 1961.
- DHT = /Dansk/ Historisk Tidsskrift. København 1840 ff.
- DN = Diplomatarium Norvegicum. 1-20. Christiania 1849-1919.
- Ekbo = Ekbo, S., "Personbinamn under vikinga- och medeltid." i: NK. 7. 1947.
- Ekeblad = Johan Ekeblads brev till brodern Claes Ekeblad 1639-1655. Utg. av S. Allén. Göteborg 1965. (Nordistica Gothoburgensia. 2.)
- Ekeblad, J., Bref. Utg. af N. Sjöberg. 1-2. Stockholm 1911-15.
- Ekman, C. = Ekman, C., "Skeppsnamn i Gustaf Vasas flotta." i: TiS. 1934.
- Ekman, P. O. = Ekman, P. O., "Ryska fartygsnamn." i: TiS. 1956.
- Elgenstierna = Den introducerade svenska adelns ättartavlor. Med tillägg och rättelser utg. av G. Elgenstierna. 1-9. Stockholm 1925-36.
- Fahlborg = Fahlborg, B., "Ett blad ur den svenska handelsflottans historia (1660-1675)." i: Historisk Tidskrift. 1923.
- Fahlström = Fahlström, J. M., "Till belysning av holländarnas ekonomisk-historiska insats." i: Forum navale. Skrifter utg. av Sjöhistoriska Samfundet. 8. 1947.

- Falk=Falk, Hj., "Altnordisches Seewesen." i: Wörter und Sachen. 4. 1912.
- Franzén 1962=Franzén, G., "Tegner's Skeppet Ellida: The Icelandic Background and the Etymology." i: Scandinavian Studies. 1962.
- Franzén 1964=Franzén, G., Laxdælabýgdens ortnamn. Uppsala 1964. (SKGAA. 42.)
- Fredriksson=Fredriksson, I., Svenska personnamnsstudier. Uppsala 1961. (Studia Philologiae Scandinavicae Uppsaliensia. 2.)
- Friis=Friis, Astrid, "Bemærkninger til Vurdering af Øresundstoldregnskaberne og Principerne for deres Udgivelse." i: DHT. 9 R. B 4. 1925-26.
- Fritzner=Fritzner, J., Ordbog over det gamle norske sprog. 1-3. 2 utg. Christiania 1886-96.
- Frivagten 1940 nr 11.
- GBFT=Göteborgs och Bohusläns fornminnesförenings tidskrift. Göteborg 1914 ff.
- GHT=Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning.
- GLA=Landsarkivet i Göteborg.
- Grimm=Grimm, J. & W., Deutsches Wörterbuch. 1 ff. Leipzig 1854 ff.
- Grove's dictionary=Grove's dictionary of music and musicians. 1-10. 5 ed. Edited by E. Blom. Associate editor D. Stevens. London & New York 1954-61.
- GVSH=Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälles handlingar.
- Gysseling=Gysseling, M., Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226). 1-2. Tongeren 1960.
- Göteborgs skeppslista 1785-1839. Göteborg.
- Göteborgs tolagsräkenskaper: avgående fartyg 1771 (GLA).
- Götlind 1918=Götlind, J., Studier i västsvensk ordbildning. De produktiva avledningssuffixen och deras funktioner i Göteve-målet. Stockholm 1918.
- Götlind 1940-50=Götlind, J., Västergötlands folkmål 1-2. Landtmanson, S., 3-4. Uppsala 1940-50. (SKGAA. 6:1-5.)
- Hafström 1940=Hafström, G., "Romulus och Remus." i: TiS. 1940.
- Hafström 1957=Hafström, G., "Örlogsskeppet Wasas undergång 1628." i: TiS. 1957.
- Hafström 1964=Hafström, G., Några problem kring regalskeppet Wasa. Stockholm 1964. (Wasastudier. 3.)
- Haneson-Rencke=Haneson, V. & Rencke, K., Bohusfisket. Göteborg 1923. (Skrifter utg. till Göteborgs Stads trehundraårsjubileum. 19.)
- Hasslöf 1939=Hasslöf, O., "Bankskutor och sjöbåtar i Bohuslän." i: Göteborgs Museum. Årstryck 1939.
- Hasslöf 1949=Hasslöf, O., Svenska västkustfiskarne. Studier i en yrkesgrupps näringsliv och sociala kultur. Stockholm 1949.
- Heckscher=Heckscher, E. F., Den svenska handelssjöfartens ekonomiska historia sedan Gustaf Vasa. (Skrifter utg. av Sjöhistoriska Samfundet. 1. 1940.)

- Heggstad=Heggstad, L., Gamalnorsk ordbok med nynorsk tyding. Oslo 1930.
- Heimskringla=Heimskringla Snorra Sturlusonar. I. Konungasögur. Ed. Páll Eggert Olason. 1-3. Reykjavik 1946-48.
- Hellquist=Hellquist, E., Svensk etymologisk ordbok. 1-2. 3 uppl. Ny tryckn. Lund 1957.
- Hfl=Husförhörslängd(er); för Klövedal 1805-06, 1807-08; för Myckleby 1791-98 (GLA).
- Hildebrand=Hildebrand, B., Handbok i släkt- och personforskning. I. Stockholm 1961.
- Holm=Holm, P., Bevingade ord och andra talesätt. 10 uppl. Stockholm 1962.
- Holmberg, A. E.=Holmberg, A. E., Bohusläns historia och beskrifning. 1-3. 2 uppl. . . . genomsedd och rättad af G. Brusewitz. Örebro 1867.
- Holmberg, E. 1933=Holmberg, E., "Gottlandsnamnet i vår örlogsflootta." i: TiS. 1933.
- Holmberg, E. 1935=Holmberg, E., "Carolusnamnet i vår örlogsflootta skepps-förteckningar." i: TiS. 1935.
- IF=Indogermanische Forschungen. 1 ff. 1892 ff.
- IFGH=Institutet för folkminnesforskning vid Göteborgs högskola (universitet).
- Inlands Södre häradsrätts dombok VT 1772 (GLA).
- IODG=Institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs universitet.
- Jansson=Jansson, S. O., Måttordbok. Svenska måttstermer före metersystemet. Stockholm 1950.
- Janzén 1933=Janzén, A., Vokalassimilationer och yngre *u*-omljud i bohuslänska dialekter. Göteborg 1933. (GVSH. Följd 5. Ser. A. Bd 3. N:o 5.)
- Janzén 1936=Janzén, A., Studier över substantivet i bohuslänskan. Göteborg 1936. (GVSH. Följd 5. Ser. A. Bd 5. N:o 3.)
- Johannisson 1939=Johannisson, T., Verbal och postverbal partikelkomposition i de germanska språken. Lund 1939.
- Johannisson 1941=Johannisson, T., "Ordet *ärende* och dess släktskapsförhållanden." i: MASO. 4. 1941.
- Journal öfver inkomne Certifikater angående Cabeliau-insaltning, exporterad rökt sill samt nyttjade sillnotar, skutor och båtar åren 1771 och 1772 (Kommerskollegii arkiv, RA).
- Kahle=Kahle, B., "Altwestnordische Namenstudien." i: IF. 1903.
- Kalén=Kalén, J., Ordbok över Fagerredsmålet. Göteborg 1923. (GVSH. Följd 4. H. 24.)
- Kalkar=Kalkar, O., Ordbog til det ældre danske Sprog (1300-1700). 1-5. København 1881-1918.
- Karlsson=Karlsson, H., Lövon från forntid till nutid. Göteborg 1962.
- Kjellberg=Kjellberg, S. T., "Ur det bohuslänska storsjöfiskets kulturhistoria." i: Folkminnen och folktankar. 16. 1929.
- KrA=Krigsarkivet, Stockholm.

- Kvillerud=Kvillerud, R., *Tala* och därmed till betydelsen besläktade ord i en bohusslänsk dialekt. (Uppsats vid seminariet i nordiska språk /i Göteborg/ VT 1957. IODG accession 2520.)
- Köster=Köster, A., *Das antike Seewesen*. Berlin 1923. (Kunst und Kultur. /3./)
- Landnámabók=Landnámabók. 1-3. Hauksbók, Sturlubók, Melabók m.m. udg. af Det kongelige nordiske Oldskrift-Selskab. København 1900.
- Langenfelt=Langenfelt, G., "Örlogsmannanamn." i: *TiS*. 1938.
- Larsson=Larsson, S., "Namn på fiskar och fåglar i Fjällbacka skärgård." i: *SIOD*. 5. 1934.
- Leander=Leander, P., *Ordlista över Holsjungamålet*. Göteborg 1910. (GVSH. Följd 4. H. 12:3)
- Lind 1905-15=Lind, E. H., *Norsk-isländska dopnamn och fingerade namn från medeltiden*. Uppsala 1905-15.
- Lind 1920-21=Lind, E. H., *Norsk-isländska personbinamn från medeltiden*. Uppsala 1920-21.
- Lindberg=Lindberg, K. H., *Skeemålets ljudlära*. Göteborg 1906.
- Lindroth=Lindroth, Hj., *Kust- och skärgårdsnamnen i Göteborgs och Bohus län. 1. Sjökortet Tjörn*. Göteborg 1922. (*SIOD*. 3.)
- Little=Little, D. M., "Names of Ships." i: *The Annual Dog Watch*. N:o 6. 1949.
- Ljungberg=Ljungberg, L., *Göteborgs och Bohus län. En studie över länets administrativa, judiciella och ecklesiastika indelning 1680-1933*. (Manuskript i GLA.)
- Lloyd=Lloyd, C., *St Vincent & Camperdown*. London 1963.
- Loman=Loman, B., "Kring ett gammalt skeppsnamn." i: *Sveriges flotta*. 1963.
- Lundgren-Brate=Lundgren, M. & Brate, E., *Svenska personnamn från medeltiden*. Uppsala 1892-1915.
- Lyttkens=Lyttkens, A., *Svenska växtnamn*. 1-3. Stockholm 1904-15.
- Manwaring=Manwaring, G. E., *A Bibliography of British Naval History*. London 1930.
- MASO=Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning. I ff. Göteborg 1937 ff.
- Miltner=Miltner, F., "Seewesen." i: *Paulys Real-Encyclopædie der classischen Altertumswissenschaft. Neue Bearbeitung. Begonnen von G. Wissowa. Suppl. 5 sp. 947 ff. Stuttgart 1931.*
- MI 1748, 1772=Mantalslängd(er) för Göteborgs och Bohus län 1748, 1772 (GLA).
- Modéer 1935a=Modéer, I., "Nordiska båtnamn." i: *Nysvenska studier*. 15. 1935.
- Modéer 1935b=Modéer, I., "Ógnarbrandrinn." i: *AphSc*. 1935.
- Modéer 1936=Modéer, I., *Färdvägar och sjömärken vid Nordens kuster. Namntolkningar*. Uppsala 1936. (Arbeten utg. med understöd av Vilhelm Ekmans universitetsfond. 45.)
- Modéer 1950=Modéer, I., "Skeppsnamn och leding." i: *OUÅ*. 1950.

- Modéer 1955=Modéer, I., Personnamn i Kalmar tänkebok. Stockholm 1955. (Anthroponymica suecana. 1.)
- Modéer 1956a=Modéer, I., "Brandstävade storskepp." i: Skeppsnamn och skärgårdsnamn. Stockholm 1956.
- Modéer 1956b=Modéer, I., "Holländerne, Elefantén, Skeppar Olle." i: Skeppsnamn och skärgårdsnamn. Stockholm 1956.
- Modéer 1956c=Modéer, I., "Konung David och Röde Vinfatet." i: Skeppsnamn och skärgårdsnamn. Stockholm 1956.
- Modéer 1956d=Modéer, I., "Ormen länge och Gullskon." i: Skeppsnamn och skärgårdsnamn. Stockholm 1956.
- Modéer 1956e=Modéer, I., "Skeppsnamn i Vasakungarnas flottor." i: Skeppsnamn och skärgårdsnamn. Stockholm 1956.
- Modéer 1957=Modéer, I., "Härskepp och fylke." i: Kungl. Vetenskapssamhället i Uppsala. Årsbok 1957.
- Modéer 1964=Modéer, I., Svenska personnamn. Handbok för universitetsbruk och självstudier. Stockholm & Lund 1964. (Anthroponymica suecana. 5.)
- MoM=Maal og Minne. Norske studier utg. av Bymaalslaget. 1 ff. Kristiania (Oslo) 1909 ff.
- Munch=Munch, P. A., Det norske Folks Historie. 3. Christiania 1857.
- Mykleby kyrkobok 1772 (Mykleby kyrkoarkiv C:2, GLA).
- NF=Nordisk Familjebok. Ny . . . uppl. . . 1-38. Stockholm 1904-26.
- NG=Norske Gaardnavne. 1-19. Kristiania (Oslo) 1897-1936.
- ng=(Unger, G.) "Ur vår flottas dopböcker." i: Sveriges flottas Årsbok. 1911.
- NHT=/Norsk/ Historisk Tidsskrift. 1 ff. Kristiania (Oslo) 1871 ff.
- Nilén=Nilén, N., Ordbok öfver allmogemålet i Sörbygdén. Stockholm 1879.
- Nilsson, L.=Nilsson, L., "Det stora sillfisket 1752-1808." i: Bohusläns historia. Göteborg 1963.
- Nilsson, M.=Nilsson, Marianne, Öresundstullräkenskaperna som källa för fraktfarten genom Öresund under perioden 1690-1709. Göteborg 1962. (Meddelanden från Ekonomisk-historiska institutionen vid Göteborgs universitet. 2.)
- NK=Nordisk Kultur. Samlingsverk utg. med understöd av Clara Lachmanns fond under red. av J. Brøndum-Nielsen, O. von Friesen, M. Olsen . . . 1-30. Stockholm, Oslo & København 1931-56.
- NLR=Norske lensrekneskapsbøker 1548-1567. Utg. av /Norska/ Riksarkivet. 1 ff. Oslo 1937 ff.
- NoB=Namn och Bygd. Tidskrift för nordisk ortnamnsforskning. 1 ff. Uppsala 1914 ff.
- Norwegian Shipping News 1948 nr 23.
- Nysvenska Studier. 1 ff. Uppsala 1921 ff.
- Ny Tid 1963 29/1.
- ODECN=The Oxford Dictionary of English Christian Names. Compiled by E. G. Withycombe. 2 ed. Oxford 1950.

- ODS=Ordbog over det danske Sprog grundlagt af V. Dahlerup med understøttelse af Undervisningsministeriet og Carlsbergfondet udg. af Det danske Sprog- og Literaturselskab. 1-28. København 1919-56.
- OGB=Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län. 1 ff. Göteborg 1923 ff.
- Ohlsson=Ohlsson, B., Blekingekusten mellan Mörrums- och Ronnebyån. Namnhistorisk undersökning. Uppsala 1939. (SKGAA. 5.)
- Olow=Olow, J. E., "Från Häringskeppet till Halland." i: TiS. 1953.
- Olsen=Olsen, M., "Gammelnorske skibsnavn." i: MoM. 1931.
- Olson=Olson, E., De appellativa substantivens bildning i fornsvenskan. Lund 1916.
- Otterbjörk=Otterbjörk, R., Svenska förnamn. Stockholm 1964. (Skrifter utg. av Nämnden för svensk språkvård. 29.)
- OUÅ=Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift. 1 ff. Uppsala 1936 ff.
- Pauly-Wissowa=Paulys Real-Encyklopædie der classischen Altertumswissenschaft. Neue Bearbeitung. . . herausgegeben von G. Wissowa. 1 ff. Stuttgart 1894 ff.
- Peterson=Peterson, P. N., Ordbok över Valldamålet. Lund 1946. (Skrifter utg. genom Landsmålsarkivet i Lund. 3.)
- Petterson, C. G.=Petterson, C. G., "Betydelsen av ordet *vanna*, speciellt hos Erik Axel Karlfeldt." i: Nysvenska Studier. 1956.
- Petterson, J.=Petterson, J., Den svenska skagerrakkustens fiskebebyggelse. En etnologisk studie. Lund 1953.
- P. O. E.=P/er/ O/lof/ E/kman/, "Om brittiska fartygsnamn." i: Sveriges flotta. 1951.
- RA=Riksarkivet, Stockholm.
- RB=Biskop Eysteins Jordebog (den røde Bog). Fortegnelse over det geistlige Gods i Oslo Bispedømme omkring Aar 1400. Efter offentlig Foranstaltning udg. af H. J. Huitfeldt. Christiania 1879.
- Reaney=Reaney, P. H., A Dictionary of English Surnames. London 1961.
- Register över Göteborgs stads boupp-teckningar 1663-1901. 1-19. (Maskinskrivet manuskript i GLA.)
- Registratur i civilärenden 1723 (RA).
- Rietz=Rietz, J. E., Svenskt dialekt-lexikon. Lund 1867.
- Rosenberg=Rosenberg, C. M., Geografiskt-statistiskt handlexikon öfver Sverige. 1-2. Stockholm 1882-83.
- Rörvikssläkten med utgreningarna Lind och Råvo upptecknade av Olaus Olsson år 1922. (Maskinskrivet manuskript i GLA.)
- Sandahl 1951, 1958=Sandahl, B., Middle English Sea Terms. 1-2. Uppsala 1951-58. (Essays and Studies on English Language and Literature. . . 8, 20.)
- Sandberg=Sandberg, N., *ΕΥΡΩΠΑΙΑ*. Études épigraphiques. Göteborg 1954. (Göteborgs högskolas årsskrift. 60:8.)
- SAOB=Svenska Akademiens Ordbok. Lund 1898 ff.
- SAOB Arkiv=Svenska Akademiens Ordboks arkiv, Lund.
- SBL=Svenskt biografiskt lexikon. 1 ff. Stockholm 1918 ff.

- Schiller-Lübben=Schiller, K. & Lübben, A., *Mittelniederdeutsches Wörterbuch*. 1-6. Bremen 1875-81.
- Schmidt=Schmidt, K., *Die Namen der attischen Kriegsschiffe*. Leipzig 1931.
- SFH=Svenska flottans historia. . . . 1-3. Malmö 1942-45.
- SFVS=Svenska författare utg. av Svenska Vitterhetssamfundet. Del IX:2, IX:7:1. Stockholm 1939, 1938-60.
- SIOD=Skrifter utg. av Institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola. 1-5. Göteborg 1918-34.
- Sjöhistorisk årsbok=Sjöhistorisk årsbok. /Utg. av/ Föreningen Sveriges sjöfartsmuseum i Stockholm. 1945/46 ff.
- Skeppsmättningsattester 1723-1810. (Göteborgs stadsarkiv Bf: 1-3a. GLA.)
- SKGAA=Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs Akademien (för folklivsforskning).
- Släktnamnsregister till Göteborgs och Bohusläns landsförsamlingars kyrkböcker före 1801. 1-3. (Maskinskrivet manuskript i GLA.)
- Släkt och Hävd=Släkt och Hävd. Tidskrift utg. av Genealogiska föreningen, riksförening för släktforskning. Stockholm 1950 ff.
- SOH=Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Hallands län. På offentligt uppdrag utg. av Kungl. Ortnamnskommissionen genom J. Sahlgren. 1 ff. Uppsala & København 1948 ff.
- Solberga födelse- och dopbok 1675. (Solberga kyrkoarkiv C:1, GLA.)
- SOV=Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Värmlands län. På offentligt uppdrag utg. av Kungl. Ortnamnskommittén (Kungl. Ortnamnskommissionen). 2 ff. Uppsala 1922 ff.
- SOÄ=Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Älvsborgs län. På offentligt uppdrag utg. av Kungl. Ortnamnskommittén (del 1:1 av Kungl. Ortnamnskommissionen). 1-20. Stockholm 1906-48.
- Stenfelt=Stenfelt, G., *Svenskt nautiskt lexikon*. Stockholm 1920.
- SU=Svensk Uppslagsbok. 2 omarbetade och utvidgade uppl. 1-32. Malmö 1947-55.
- SvD=Svenska Dagbladet.
- Svenska kryssarklubbens årsskrift. Stockholm 1924 ff.
- Sveriges flotta=Sveriges flotta. *Organ för "Sveriges flotta"*. Stockholm 1939 ff.
- Sveriges skeppslista för 1881. Utg. av Stockholms Sjöförsäkrings-Aktiebolag. Stockholm 1881.
- Sveriges skeppslista 1927. Stockholm 1927.
- Söderwall=Söderwall, K. F., *Ordbok öfver svenska medeltids-språket*. 1-2: 1-2. Lund 1884-1918.
- Tengström=Tengström, C. G., *Studier över sydbohuslänska inkolentnamn*. Göteborg 1931. (Göteborgs högskolas årsskrift. 1931:2.)
- Thorén=Thorén, A., *Ordlista till det bohuslänska landskapsmålet, sådant det talas i norra delen af länet. /1875./* (Manuskript i IODG.)
- TiS=Tidskrift i sjöväsendet. 1 ff. Carlskrona 1836 ff.
- Torp=Torp, A., *Nynorsk etymologisk ordbok*. Kristiania 1919.

- Torsby död- och begravningsbok 1763. (Torsby kyrkoarkiv C:1, GLA.)
 Torslanda=Torslanda. En sockenbeskrivning. Utg. av Torslanda socken.
 Lund 1956.
- Tønnessen=Tønnessen, Joh. N., Kaperfart og skipsfart 1807-1814. Oslo
 1955.
- UDb=Uddevalla dombok, -böcker (GLA).
 UKb=Uddevalla kyrkobok, -böcker (GLA).
 Unger 1911, se -ng.
 Unger 1939=Unger, G., "Våra örlogsfartygs namn." i: TiS. 1939.
- Utdrag=Utdrag Utur Publique Handlingar, Placater, Förordningar, Resolu-
 tioner och Publicationer. . . . 1-15. Stockholm 1742-1829.
- Wackernagel=Wackernagel, W., "Die deutschen Appellativnamen." i: Germania.
 4. 1859.
- Wangö=Wangö, J., Ordbok över Knäredsmålet. Lund 1963. (Skrifter utg.
 genom Landsmålsarkivet i Lund. 14.)
- Warner=Warner, O., The Glorious First of June. London 1961.
- Wasafynden berättar=Wasafynden berättar. Sjöfartsmuseet i Göteborg 14
 april-14 september 1961. Wasanämndens vandringsutställning. Göteborg
 1961.
- WDNT=Woordenboek der nederlandsche Taal. 1 ff. 's-Gravenhage & Leiden
 1882 ff.
- Verifikationer till 1762, 1763, 1764 och 1765 års not-, skut-, och båtpremier
 utbetalade åren 1772 och 1773. (Kommerskollegii arkiv, RA.)
- Verwijs-Verdam=Verwijs, E. & Verdam, J., Middelnederlandsch Woorden-
 boek. 1-11. 's-Gravenhage 1885-1952.
- Wessén 1948=Wessén, E., Svensk språkhistoria. 2. Ordbildningslära. 2 uppl.
 Stockholm 1948.
- Wessén 1968=Wessén, E., Svensk språkhistoria. 1. Ljudlära och ordböjnings-
 lära. 8 uppl. Stockholm 1968.
- Willers=Willers, U., Svensk sjöhistorisk litteratur 1800-1943. Stockholm
 1956.
- "Vår handelsflottas namnflora — ett brokigt kapitel." i: Sveriges flotta. 1943.
- Västra Hisings härads bouppteckningar 1816 (GLA).
 Västra Hisings härads dombok VT 1772 (GLA).
 Västra och Östra Hisings härads bouppteckningar 1795 (GLA).
- Zettersten=Zettersten, A., Svenska flottans historia åren 1522-1634. Stock-
 holm 1890.
- Årstrycket 1771.
- Aasen 1873, 1918=Aasen, I., Norsk Ordbog. Kristiania 1873, 4 uppl. 1918.
- Öhberg=Öhberg, A., "Russia and the World Market in the 17 th Century."
 i: The Scandinavian Economic History Review. 3. 1955.
- Östergren=Östergren, O., Nusvensk ordbok. 1 ff. Stockholm 1919 ff.

Insänd litteratur

- Danske Studier. København 1963–1966.
- Finnisch-Ugrische Forschungen. Helsinki 1962, 1964–1967, 1969.
- Leuvense Bijdragen. Leuven 1963–1966, 1969.
- Leuvense Bijdragen, Bijblad. Leuven 1963–1969.
- Odense Universitet. Årsberetning 1966–68. Odense 1969.
- Odense University Studies in Scandinavian Languages.
Vol. 1. Niels Åge Nielsen, Runestudier. Odense 1968.
Vol. 2. Niels Åge Nielsen, Runerne på Rökstenen. Odense 1969.
- Suomalais-Ugrilaisen Seuran, Julkaisut. Helsinki 1968.
- Svenska Landsmål och Svenskt Folkliv. Uppsala 1963–1969.
- Ortnamnen i Skaraborgs län. 9 Laske härad. Lund 1962.
- Ortnamnen i Skaraborgs län. 8 Kållands härad. Lund 1963.
- Ortnamnen i Skaraborgs län. 15 Viste härad. Lund 1964.
- Ortnamnen i Skaraborgs län. 5 Kinne härad. Lund 1965.
- Ortnamnen i Skaraborgs län. 6 Kinnefjärdings härad. Lund 1966.
- Ortnamnen i Skaraborgs län. 11:2 Vadsbo härad. Lund 1967.
- Ortnamnen i Västernorrlands län. 2 Ångermanlands mellersta domsagas tingslag. Lund 1965.
- Ortnamnen i Västernorrlands län. 3 Ångermanlands västra domsagas tingslag. Lund 1967.
- Collinder, B., Ordbok till Sveriges lapska ortnamn. Uppsala 1964.

Meijerbergs Arkiv för svensk ordforskning utgives av styrelsen för Meijerbergs Institut för svensk etymologisk forskning i Göteborg. Styrelsen består av språkvetenskapliga sektionens dekanus, dess professorer i nordiska språk och jämförande språkforskning med sanskrit samt docenten Verner Ekenvall, tillika sekreterare. Arkivet (MASO) utgives i tvångfria delar. Varje del omfattar minst 5 ark.

Prenumeration kan verkställas i bokhandeln eller hos Institutets sekreterare, adress Institutionen för nordiska språk, Viktor Rydbergsgatan 24, 412 53 Göteborg.

Författarehonorar: 150 kr. pr ark.

Bidrag till Arkivet torde sändas till sekreteraren.

Del 12: Pris 20 kr.